

LA RENAISSANCE

REVISTA CATALANA

ANY XV

ADMINISTRACIÓ Y REDACCIÓ

Carrer de Xuclá, 13, baixos.

BARCELONA.

1885

TON. P. ADDE
SOA. VINO

L. me Serra dib.

GOMEZ & C

LA RENAIXENSA

R. 10.995

TAULA

A.	Página.
Intimas.	15
Amoretas.	32
AGUILÓ TOMÁS.	
Engabiats.	192
AGULLÓ FERRAND	
A la mort.	151
Lo foch de S. Joan.	196
ALSINA.	
L' Exemple.	9 y 17
Al amich Joseph Verdú.	206
Misteris del cor.	289
ARABIA Y SOLANES RAMON.	
Tradicions comparadas de Carinthia y Catalunya.	145 y 153
ANONIMS.	
Lo fosser.	45
D. Antoni de Minoves y Cervós.	263
Corrandas.	352
BARTRINA FRANCISCO.	
Quadret.	61
Al peu de la Creu.	102
Intima. f	158
Quadret.	205
La fugida.	302
BASSEGODA BONAVENTURA.	
Sempre viva.	175
BASSEGODA RAMON E	
Elegia.	56
Predicar en desert.	63
La oració del Rey.	238
A una pagesa.	293
La marruixa.	366
BEN RRAT.	
L' origen del tabaco.	167
BLANCH Y ROMANÍ, JOSEPH.	
Brindis.	357

	BORI ANTONI.	Página.
Guanta.		38
	BOSCH DE LA TRINXERIA CARLES.	
Una excursió als cingles de Talaxá.		113
Excursions y casseras en los alts Pirineus catalans.	161, 169, 177 y 185	
Un casament en lo Alt Vallespir.		249
Rosas.	329 y 337	
Recorts de la tardor.		377
La Nit de Nadal.		409
	CABOT BENVINGUT.	
Adeu.		136
	CALVET DAMÁS.	
La llegenda del fonógrafo.	297 y 311	
Aniversari.		356
	CLARAMUNT LLUIS.	
La fira de S. Pau á S. Pol.		321
	COCA Y COLLADO EMILI.	
Visió.		140
	COLL FRANCESCH.	
Lo Ferrer de Folgarolas.		141
	COROLEU JOSEPH.	
Lo pare pródich.		369
	CORTILS Y VIETA JOSEPH.	
Allá hont menos se pensa...		345
	DURAN Y ESPANYA JOAN.	
Ahir y Avuy.		343
	FARNÉS SEBASTIA.	
Una rondalla.		33
	FONTOVA LLEÓ.	
Historia d' un tap de suro.		105
	FORTEZA TOMÁS.	
A mon nebodet.		36
	FREIXA JOAN.	
Berenant.		350
	GARRICA FRANCISCO X.	
Amoroſas.		86
	GINEBREDÀ RICARDO.	
La mort d' una filleta.		220

	GUIMERÁ ANGEL.	Página.
Lo comte de Gers.		263
Intima.		256
	HARTMANN MAURICI.	
Historia d' un petó.		313
	IRANZO VÍCTOR.	
La Plega.		54
	LAPORTA MIQUEL.	
Presentiment.		357
Nuvolada.		400
	LA REINA DE RUMANIA.	
La pedra cremada.		361
	MARTÍ Y FOLGUERA JOSEPH.	
Darrerías.		160
	MOLINÉ E.	
Misatje.		367
Pobre flor.		88
	MONCERDÁ DOLORS.	
Andalucia.		25
	MONTSERRAT JORDI.	
Conhort.		224
	OLIVER, M. S.	
Traducció de Becquer.. . . .		71
	OLLER NARCÍS.	
Nocturne.		193
Un sacrilech.		393
	ORRIOLS ALVAR LOPE.	
Parlament de dos aucells.		284
	PALAU MELCIOR DE.	
Al honorable mestre D. Manel Milá y Fontanals.		181
	PEPRATX JUSTIN.	
L' estudiantina catalana.		218
	PERPINYÀ JOAN.	
Cantars.		319
	POCH DE NEGRE T.	
L' ombra del Baladre.	41, 49, 57, 65, 81, 89, 97, 121, 129 y 137	
	PONS Y MASSAVEU, JOAN.	
A solas.		390

	Página.
REIG Y VINARDELL, JOSEPH.	
Las covas de Montgó	217
Al Montblanch.	273 y 281
Lo doctor Trifulgas.	385
RENYÉ FREDERICH.	
La Veu de la terra	231
RICART Y GIRALT, JOSEPH.	
L'aplech de Debré-Sina.	225, 233 y 241
RIERA Y BERTRAN, JOAQUIM.	
Un reformista.	342
Lo casal.	413
SANS PAU (<i>Pau de Provensana</i>).	
Desperta ferro.	309
Anyorament.	353
A un amich enginyer poch amant de la poesia.	383
TAMBURINI J. M.	
Amor.	96
TODA EDUART.	
Aimée Landauer.	73
Las bodas de Eramuy.	201
Inscripcions en la mesquita del sultá Hassan.	209
Un critich y humoristich americí.	257
Lo Kisveh.	307
Las pirámides al sigle XII.	401
TORRES Y REYETÓ, JASCINTO.	
Primaverenca	23
VALLS Y VICENTS AGUSTÍ	
Anyoransa.	13
Adeu al poeta	133
VALLS Y VICENS, JOSEPH M.	
Mercé	334
VERDÚ JOSEPH.	
A Teresa.	200
VIDAL GAYETÁ.	
Catalanisme.	183
VILA ANTONI.	
La bondat de Deu.	283

L' EXEMPLE

I

En los nostres temps, en que las costums y las necessitats novas, infiltrantse per totas las consciencias van democratisant la societat, no es estrany que visquin en una mateixa casa l' home opulent que podria nedar en or y lo sér miserable que per qualsevol etzar de la naturalesa ó de la fortuna no té més arbitre que la caritat ni més fi que lo llit del Hospital.

En un carrer, qual nom no es indispensable consignar, perque en una ciutat populosa podrian citarsen molts, hi havia un sumptuós edifici, construït ab tota la bellesa del art y la esplendides de la riquesa. Se pujava al primer pis per una escala de marbre, ampla y espayosa, ab grans gerros y canalobres de gas als extrems de la varana que comensava al primer replá que formava lo tercer grahó. Desde 'l primer d' aquestos fins al peu de la enteixinada porta, s' extenia pel centre una rica catifa sostinguda als vértices dels grahons per barretas de pulit llautó. Esbeltas columnas sostenian la volia que com dossier de marbre resguardava l' escala, per la que pareixia que mes que á las habitacions destinadas á sérs com nosaltres, s' havia de pujar á un meravellós temple aixecat pera la adoració d' un nou Deu més gran, més poderós, que tots los coneguts ó creats per la imaginació y la fantasia del poeta més ideal.

Per altra escala mitj amagada en un àngul á peu pla de la grandiosa entrada del edifici, se pujava als demés pisos: aquesta no era de

molt tant luxosa com la descrita, pero sa construcció y orna-ment no desdia tampoch de la importancia del edifici ni de la quantitat en que estavan pressupostats los lloguers de las habitacions. Desde fora pareixia que la casa sols tenia quatre pisos, pero las oberturas que com forats fets en un sostre mort pera que 'ls aires hi penetrin se destacavan ran de la cornisa, y la continuació de la escala després del quart pis, completament despullada de tot senyal de riquesa donavan á entendre que encara hi havia més amunt altrás habitacions pera familias humils y modestas.

Efectivament, si en lo primer pis hi vivia lo propietari entre mitj de tolas las manifestacions de las arts y gosant de tolas las comoditats que la fortuna y 'l bon gust poden proporcionar, en una de las quatre habitacions que composavan lo quint pis, s' hi hostatjava un infelis cego, que, perdut en aquellas alturas, no arrivava lo só del seu usat violi ni á torbar la tranquil·litat dels seus vehins de sota, com si las notas de las cançons que tot sovint ensajava, com aucells esporuguits pel bramul imposador de las ayguas de un riu caudalós saltant escarpada cascata, fugissen espantadas del munt de riquesa sobre 'l qual se produhian y anessin á perdres en la quietut de la pit entre las sevas brillants germanas las estrellas, verdaderas notas de foch de la extasia-dora armonia de la creació.

Un llit de pots y banchs que cruixia cada vegada que s' ajeyan sobre la blava márrega plena de fullas secas de blatdemoro, quatre cadiras vellas deslluhidas de la boga y foradats los barrots per los corchs, una taula de fusta blanca, un bagul pelat y sense pany, y los més indispensables utensilis de cuyna, formavan lo mobiliari del pobre cego y la seva muller, encara joves. Ell se guanyava la vida cantant per las plassas las cançons més novas que sortian, y ella l' ajudava fent mitjas ó cusint per altre los moments que s' estavan á casa y 'ls dias que per causa del temps no podian eixir al carrer.

Son trajo era decent, sa conducta irreprotxable: per aixó 'l propietari permetia que ocupessin lo quint pis, á pesar de la insistencia del procurador, que més de quatre vegadas havia influhit inutilment pera que fossen despedits, presentant l' única rahó de que deslluhian lo brillant conjunt d' aquella casa. Pagavan relligiosament lo lloguer, no movian soroll, no tenian rahons ab las minyonas, passavan subtadament per la grandiosa entrada no gosant ni mirar al entonat porter, que tampoch hauria correspost al seu saludo, com si compreguessin que sa presencia en mitj de tals bellesas, era com un topo de tinta caigut sobre un full de paper glassejat y dorat de las voras.

Es necessari, pera mos lectors, que 'ls hi expliqui, perque aquella dona jove encara, s' havia casat ab lo cego, compartint més que alegrias y venturas, totas las desdixas de una situació tan trista com la del que per sempre té de caminar, entre sombras, sentint sobre sa cara los raigs abrusadors del sol y aspirant los flayres de la vegetació, sense poguer admirar sas bellas formas ni distingir sos vius colors.

La Marieta era órfana. Lo seu pare morí fusellat essent voluntari, en la trista sorpresa y assalt de Vich per los carlistas en la passada guerra civil, y la seva mare fou una de tantas víctimas, qual nom y vida van á confondre's en la suma total de las desgracias produhidas per una explossió. Recullida per la familia de 'n Sinto, son actual marit, tan humil y desvalguda com havia sigut la seva, primer per agrahiment y després per verdadera espontaneitat, estimá al jove, corresponentla aquest ab tota la vehemencia del primer amor.

Travallant ella en una modista establerta en una barraca de la Boqueria y éll en un manyá, estalviavan lo que més podian pera realisar lo seu ideal, emulantse 'ls dos pera conseguirho com més aviat y millor, y alegrant sas intimitats ab las més bellas esperansas d' un pervenir venturós. Per desdixxa, una breu y terrible malaltia deixá cego á 'n Sinto, que 'n mitj de sas amarguras sols sentia la de no poguer cumplir sa promesa á la Marieta; ja que sa irreparable desgracia l'impossibilitava de guanyarse la vida lo suficient per éll y la dona que volgués compartir sas tristesas.

Quan, confessada per lo metje l'impossibilitat de la ciencia pera retornarli la vista, no tingué altre recurs que conformarse ab la seva desventura, procurá consolar-se de l'amargor de sas penas, renunciant pera sempre al goig de, sino contemplar lo tendre rostre de sa estimada, al positiu de gosar de son amor y sas caricias.

—Escolta, digué un dia á la Marieta; lo vel que pera una eternitat s' ha posat en ma vista, separantnos per un maymés, ha vingut á deslligarte de la promesa que vares ferme, quan jo podia mirarme encara en las ninas de tos ulls. Avuy, que inútilment cerco per la fosca que'm volta una mica de llum, la poca solsament que entra per l'estreta lladrонера d' una presó, com si fos un somris del cel que baixa á alentat al depravat criminal que 'ls homes en ella tancan, avuy te torno lo cor que vares dar-me y m' arrenco 'l meu, y Déu vullguí escollat mos prechs pera que aviat las tenebras d' ara sian las de la terra, á las que tornaré conformat en mitj de ma desesperació.

—¿Per qué 'm parlas d'aquesta manera? ¿Per qué vens á ferirme ab la teva ingràtitut, quan ni en somnis he pensat rompre los llassos

ab que l' amor ha lligat las nostras vidas? ¿Qué hi fa que la naturalesa s' hagi mostrat tan avara de ta vista cubrintla ab un vel que, sols Deu sab si será etern, pera amagar sas bellesas á tos ulls? ¿Qué per ventura haurias tú sigut tan egoista de las mevas pobres qualitats personals, que perdentne una, una sola, m' haurias abandonat en mitj de ma desventura, en aquest cas, filla més de ton olvit que de ma desgracia?

—Oh! no, may, Marieta. May t' hauria deixa!!

—Donchs, creus que jo no puch fer lo mateix sacrifici?

—Pero, 'l treball; lo treball necessari pera la nostra existencia, jo ja no puch confiarhi...

—Calla, Sinto; calla. Es vritat que 'l treball de la dona no es tant remunerat com lo vostre; pero crech que ab la bona voluntat, tot se logra y se compensa. Fes cas omis de ta desdita, si aixis vols considerar l' etzar que t' ha deixat cego, y pensa que jo no renuncio pas á nostres ideals.

—Imposibles!

—No, si tu encara m' estimas.

—Molt mes que avans.

—Donchs, no 'm parlis may mes aixis, y clavá sa pura y tendra mirada en los ulls de 'n Sinto, pero comprenent desseguida que ell no podia gosarla, li agafá la ma estrenyentli suaument y 'l besá en mitj del front.

Entre sa ceguera li semblá que per un moment tota la llum del cel penetrava per sos ulls que sentia remors d' alas y cants d' àngels, y, commogut profundament, portá la ma d' ella á sos llavis, ab tan amor com respecte, murmurant ab la veu tremolosa de goig:

—Gracias, Marieta.

Al poch temps se casaren, y encara que la ceremonia fou pobre y sols la familia hi assistí, no hi ha matrimoni que hagi anat rodejat de mes tendresa y admiració.

(Seguirá.)

SIMON ALSINA.

ANYORANSA

A mon amic*h* l' ardit poeta Arthur Masrriera

Quan nostra ànima està sola
y entristintse, prest, se 'n vola
en alas del pensament
recordant ditxosos dias
y passadas alegrías
es quan naix l' anyorament.

Allavors plora y suspira
com l' aucell que en la póls mira
rodolar son niu d' amors,
com la blanca papallona
quan de son verger s' adona
que ja s' han secát las flors.

Y aquella ditxa riallera,
hermós sol de primavera
que en lo cor véyam lluhir,
y aquella pau benehida.
vida de la nostra vida
se tornan amarch sufrir.

Al recordarnos d' aquellas
il·lusions dolsas y bellas
cara avall rodola l' plor

y al esmentar llurs delicias
ab lo buyt de sas caricias
defallir sentim lo cor.

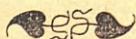
Tal la parra ab sa brancada
sos rahims y pampolada
mitj malmesa en terra cau
quan lo vent sos puntals trenca
y d' amichs brassos l' arrenca
ahont s' hi repenjava suau.

• • • • •
¿Mes perquè semblant tristesa
y á la pensa tenir presa
en desvari febrosench,
méntres l' èsperansa mimba
y lo cor cau y s' estimba
del dolor al negre avench?

• • • • •
Oh animeta adolorida
que dolsa il·lusió florida
perduda tens de plorar,
que pel be passat glateixes
y á son recort t' entristeixes
y no fas sino plorar.

Que á mida que 'l temps avansa
va en tú 'l mal de l' anyoransa
enfondint traydora arrel,
bat tas alas d' alegría
y segueix, segueix ta via
que al fi arribarás at cel.

AGUSTÍ VALLS Y VICENS

INTIMAS

* * *

Finia 'l vals: l' atmósfera prenyada
de suspirs amorosos y d' olors,
enbolcallava entre sas tebias alas,
portant á un altre mon.

Tú me miravas fit á fit, y roja
apretavas mon bras ab ver amor
y jo extassiat, lo bategar sentia
d' un cor, sobre mon cor.

Va acabarse lo vals; las frescas brisas
del mar ne refrescavan nostres fronts,
tú apoyadeta en lo meu bras sortias...
llavors sortia 'l sol.

No déyam res, de pensa 'ns enteniam
y de pensa nos ferem un petó
que prou de llabi á llabi va portarlo
l' alé del ventijol.

Nostras miradas s' encreuavan puras,
tictaquejavan tot depressa 'ls cors,
dolsa conversa que ningú entenia
no més que naltres dos.

Darrera teu se va tancá una porta:
després vatx veure obrirse un finestró
y un adeu me vas dar, com lo sol dona
qnant fuig per l' horitsont.

Desde llavors, hermosa aymada meva,
que la festa Major es mon consol,
perque, es, més que la festa de la vila,
La Festa de mon cor.

* * *

Recordas hermosa meva
lo dia que vatx marxar?
¡Quin sol més pur, quina aubada!
¡Tot que bell! ¡y 'l cor que làs!

* * *

Tenirte sempre á mon costat, hermosa,
sempre escoltar ta veu de serafi
y retratarme en los teus ulls, tot hora,
vet aquí mon desitx.

A.

L' EXEMPLE

II

ixís com en aquell olvidat y casi perdut quint pis del sumptuós edifici s' hi hauria pogut cercar alguna cosa com felicitat, ja que las desventuras d' una situació anormal, desapareixian per l' esclat del verdader amor d' una dona jove que ab sas delicadas expansions y heroïcas virtuts havia fet olvidar á son desdixat company las més vivas amarguras; en lo primer pis, qual descripció interior es casi impossible per la riquesa ab que estava adornat, hi regnava una fredor y una quietut que sorprenian l' ánimo dels que ab la major sollicitut y afecte envers lo duenyo, trepitjavan las novas y valiosas catifas, que, apagant lo soroll de sos passos, los feyan semblar misteriosas fantasmas cercant lo desconegut entre las sombras que per las habitacions espargian los atapahits cortinatjes que, com mor impenetrable, privavan á la llum donar als mobles y á las obras d' art sobre d' élls colocadas, lo encantador relleu de sas formas y la verdadera entonació de sos colors.

Era impossible als visitants per aqueix motiu ferse càrrech dels personatjes que representavan las fotografias, contingudas en los nacarrats albums de sobre las taulas, cubertas per los capritxosos y treballats tapets de crotchet, y delectarse en las inspiracions literarias en altres escrites, per los primers poetes de nostre renaixement.

En un recó del saló destinat á rebre las visitas, permaneixia feya

temps, tancat y mut lo rich piano, y lo artístich gerro de sobre la taula rodona, contenia un ramell de flors artífic als, sens duple pera evitarse la molestia de canviarlas diariament ó quan comensessin á marcirse esssent naturals, petit detall, si 's vol, als ulls dels estranys, pero que no deixava de contribuir al conjunt d' aburrimient que 's respirava per totes las habitacions.

Lo servey, de tan ceremoniós com se presentava, pareixia fins surrut y malhumorat, y com pera sos quefers y necessitats entrava y sortia per una porta oberta en la escala destinada al us dels altres vehins, quedava la exclussivament construhida pera lo primer pis tan solitaria y freda, que prenia l' aspecte d' un panteó de formas colosals.

Faltava allí, si no la vida, alguna cosa que ho animés, algun esperit joganer que comunicant als que 'l voltan la alegría y la vivor, fa brotar per tot arreu somrisas de goig, com si d' éll se despreguessin emanacions embaumadas robadas á la primavera y tebis raigs de llum que donan á la sanch calor y forsa pera no glassarse en las venas.

Y no es que en aquella casa l' esperit hi manqués, no; l' esperit hi era, en forma de dona jove y bonica, ab ulls de cel y llavis plens de tentacions; sino que en son pit lo cor hi dormia, en sos ulls las miradas s' hi entelavan, y en sos llavis los patóns s' hi desfeyan. Es que aquell esperit no havia trobat potser encara lo instant de son desvaïlament, y l' amor, esporuguit, no gosava estrenyel en sas alas pera donarli l' alé vivificador de sa ardenta flama.

La Lluïsa, tan lleugera de pensament com ajogassada per son caràcter frívol y poeh formal, papallona mal avesada que volava de desitj en desitj y de capritxo en capritxo en la casa dels seus pares, se trobá de sopte y sens que casi pogués donarsen compte casada ab l' Enrich, jove sever y reposat per sa instrucció y encara no del tot refet de la pérdua d' un pare carinyós, que 'l deixá hereu de quantiosos bens.

Lo mateix amor que per ella sentia, la ditxa de possehir ab tota llibertat lo be que en sos somnis d' enamorat havia presentit, la dignitat d' un nom sumament honrós y respectat de sas relacions y coneixensas, li feren contraure un genial sério y melangiós, que si be durant lo temps de son prometatge la ceguera del enamorament no li deixá preveure la discordancia de son caràcter ab lo de la dona que havia escullit, un cop lligat per sempre més ab ella per llassos que sols la mort pot desfer ó la deshonra embullar, compregué que ó havia de viurer violentat ó s' havia de convertir en déspota pera dominar las inconveniencias impremeditadas de la dona que no s' havia fet cárrech del nou estat de la seva vida,

No obstant, en mitj de sos desvetllaments l' Enrich moltes vegades s' havia preguntat si potser era poch expansiu, per lo mateix amor que sentia, ab la seva esposa, y quan s' hagué convenut de la certesa de las sospitas que d' ell mateix se tenia, volgué reparar lo mal efecte que no havia sapigut evitar, atrayentse ab las més carinyosas atencions lo cor de la Lluïsa, ja aquesta se trojava presa entre las mallas del aburrimient y de la indiferencia, tan mals consellers quan no 's té 'l cap seré y 'l cor ben sensible pera dominar una situació sols tivanta per l' encongiment. fill del respecte ó del amor platónich, del marit, y 'ls resavis criaturers no perduts encara de una vida de soltera, en que 'ls més estravagants capritxos son lleys pera ls pares massa complacents.

Per aixó, en aquell sumptuós niu de dos cors joves, massa gran y tot, porque fins aqueixa qualitat de las grans distancias contribuïeix á voltas á la fredor que engendra la poca frecuencia de las intimitats, hi faltava la vida y l' alegre atracció dels que l habitavan, veyentse per tot arreu l' abandono desconsolador del cuidado y l' activitat que tot ho animan.

La Lluïsa tenia unas habitacions y l' Enrich altrás. La cambra nupcial permaneixia tal com l' havian deixada 'ls artístas que en son arreglo treballaren. Tot estava en lo mateix lloch, ab la mateixa monòtona uniformitat del primer dia. Sols en lo cobrellit s' hi veyan las arrugas que hi deixá impresas la mà del Enrich, única manifestació de son enutj, reflexat en la roba per una apretada nerviosa, quan la Lluïsa mitj apahordida li pregà que la deixés lliure una nit més, endevinant ell en sa mirada una repulsió, que li va robar tota la energia.

Qué havia de resultar d' aqueix estat anómal é insostenible? Per desgracia lo més prosaich y vulgar. Un tipo poch escrupulos y per demás atrevit, que per la mateixa amistat ab que l distingia l Enrich, havia endevinat lo que li passava ab la Lluïsa, se proposá espigolar en aquell camp verge encara de las petjadas de la infamia, y endursan lo cor d' ella exaltantlo ab un amor fals, sens altre pervenir que l abisme del deshonor.

De las miradas abrusadoras vingueren las insinuacions ditas ab dissimulo, d' aquestas las cartas y si be ella no 'n contestá cap, lloch donava á que li fossin remesas, ja que may tingué l impuls de retornarlas, avans be li semblava gosar en aquest joch que tan en perill posava sa dignitat y 'l nom del seu marit.

Poch á poch son cor s' encenia, y son cervell s' entregava á comparacions desatinadas. Lo seductor anava apoderantse de la plassa si-

tiada. Per fi, un dia, ella oblidantse de tot, se decidí á compláurel, acudint á la entrevista que li demanava, baix la socorreguda aménassa de suicidi, que per lo baixa y miserable que es, may deixa de alcan-sar l'efecte que 's proposa 'l que n'abusa en las situacions extre-madas.

Sonaren las nou de la nit. L'Enrich havia penetrat en sa habitació sens dupte pera buscar lo terme de la seva desesperada situació ab al-gun acte carinyós que desfés lo glas del cor de la Lluisa. Aquesta donq algunas disposicions pera allunyar al servey que pogués esser destorb á son intent; se vestí un traje fosch, va baixarse 'l vel de la mantellina fins ran de la boca, á fi d'evitar que fos coneguda, y rezelosa y conte-nint la respiració com si 'l més petit remor pogués descobrirla, se di-rigi á la porta que donava á la escala general. L'obrí sense fer soroll, posá 'l peu fora 'l lllindar y apressuradament torná enrera ajustantla quant pogué, quedantse mirant per la estreta obertura que restá sense cloure.

Al moment de sortir havia sentit lo trepitj y las veus de algunas personas que pujavan.

Eran en Sinto y la Marieta que venian de sa diaria excursió per plassas y carrers.

Ella anava ran de la varana guiant á n'ell fent brasset que duya lo violi dins la bossa de cuyro penjada á la esquena.

Al passar per davant la porta del primer pis en Sinto deya:

—Mira, noya, dels dotze rals que hem fet ne reservarém vuit, pera més enllá comprar lo que 'ls senyors ne diuen la *canastilla*.

A la Lluisa li feu un salt lo cor. Badá, moguda per una emoció tan filla de la curiositat com de la sorpresa, una mica més la porta, y ab una sola mirada se feu cárrech dels dos infelissos sérs que tan ven-turosos pareixian, puig que á 'n Sinto los ulls li brillavan de goig al pronunciar aquelllas paraulas, y á la Marieta, lo rubor li invadí las gal-tas y en sos llavis aparegué un inefable somris al sentirlas.

Poch á poch lo trepitj fou perdentse amunt, y la conversa aná apa-quantse fins que tot quedá altra volta en quietut.

La porta del primer pis acabá de cloures: la Lluisa s'aixugá las llágrimas que no pogué contenir conmoguda per la tendra escena que com un somni havia passat per sos ulls, y sense treures la roba que duya atravessá las habitacions apressurada, y al arribar á la de son espós, decidida penetrá en ella, y aixecantse 'l vel que tapava sa cara, digué ab veu emocionada posantse devant d'ell, que s'havia alsa tal véurela entrar:

—Enrich, miram!

—Qué tens!

—M' estimes?

—Sí, contestá éll ab tot lo foch que son cor trasmeté á sos llavis.

—Allavors, me perdonarás?

—Si 't perdonaré? Mira, y agafant un paper que llegia quan ella lo sorprengué tan sobtadament, l' esquinsá en mil trossos.

—Qué fás? Qué es aixó?

—No ho endevinas? destrubeixo fins lo recort de la perfidia del que 's deya mon amich y que un descuyt teu havia posat en mas mans.

Eran las onze, quan los dos esposos atravessavan per segona vegada durant lo seu matrimoni la cambra nupcial. Pero aquella nit no's separaren, ni en endevant tampoch.

Al endemá las flors artificials foren sustituhidas per altrás de verdaderas que ab sos flayres embaumaren la estancia; y las vibradoras cordas del piano espargiren dolls d' armonías que ompliren d' alegría la avans pesada y freda atmósfera de la habitació.

Al mitjdia lo procurador de la casa va presentarse demanant parlar á D. Enrich.

Fou introduhit en la sala ahont éll se trovava junt ab la allavors ja verament enamorada Lluisa, y després dels saludos de reglament digué ab la més gran satisfacció, com si hagués descubert la quadratura del círcol:

—Avuy si que li porto un motiu incontravertible pera despedir al cego del quint pis.

—Y aixó?

—Afiguris que ahir va perdre la clau, y á quarts de deu del vespre tingué que fer espanyar la porta movent lo soroll que pot asiguarse y que va molestar á tots los vehins Avuy tothom se m' ha queixat.

—Francament, en vista de lo que 'm diu, dech indicarli que ja no tindrà més lo treball de pujar á cobrarli los lloguers.

—Es dir, que tan mateix me dona carta blanca pera despedirlo?

—No senyor Lo que li notifico es que en endevant li dono la habitació franca.

—Y aixó, per qué?

—Dispénsim, senyor procurador. Son cosas aquestas de la meva incumbencia.

Quan los esposos quedaren sols, ella se deixà caure en los brassos del Enrich.

—M' has comprés, va dirli.

—Ditxosament, contesta éll, crech que sempre més endavinaré tos menors desitjos, y creyent que ho aprobarias, aixis he pagat avuy lo bon exemple que ab son amor te donaren en Sinto y la Marieta, y que ha sigut la causa determinant é inspirada de la nostra felicitat eterna.

SIMON ALSINA.

PRIMAVERENCA

Coronada d'estels la nit avansa,
l'oreig murmura en lo florit jardí;
sobre 'l bressol que hi ha prop la finestra
un raig cendrós de lluna 's veu lluhi!

Tot apagant las notas que 'l despertan
l'eco respon al cant de tendre aucell;
desvetlla 't a sa veu, bella estimada,
y abdós l' escoltarém mes propet d' ell.

Poch a poquet obrim la finestreta,
no belluguém lo lleugeret bressol;
que nostre fill podria despertar-se
y cessá 'l cant melós del rossinyol.

Com cor ditzós qu' entre ilusions somnia
l' aucell va refilant de bó y millor,
tot rodejat d' encisadors aromas,
cubert lo niu pèl roseret en flor.

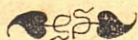
Tal volta á son desitj no abasta 'l dia
pera cantá 'ls amors del tendre nin
y desvetllat per dolsas esperansas
adorm á sos fillets ab cant festiu.

No 'l fem fugir: deixémlo en sa ventura
¡dixós qui pot com ell tranquil gosà!
be es massa cert qu' ab esta primavera
cantant, cantant d' aqui s' allunyarà.

No fem brugit, potser despertariam
al angelet que dorm en est bressol
y, encara massa xich, anyoraria
lo cant primaverench del róssinyol.

Deixa 'l dormir, per ell la nit es curta;
¡pera nosaltres son tant curts los anys!
Deu fasse que son cor may se desvetlle
al verinós alé dels desenganys!

JASCINTO TORRES Y REYETÓ.

ANDALUCÍA

Poesía llegida per la senyoreta D.ª Emilia Perez, en la *Tarde Musical Coscojuela*,
á benefici de las víctimas d' Andalucía.

Vers al Mitjorn d' Espanya, 's descubria
Una terra gentil,
Com un bell niu d' amor y poesia,
Com un gemat Abril.

Los liris blanchs, los gessamins y rosas,
Omplianla d' olors,
Los moixonets, los rossinyols y alosas,
De cants encisadors.

L' oreig besava sas casetas bellas,
Sempre embaumat, suau,
Y 'l sol lluhía sas ardents centellas,
Dins un cel sempre blau.

La fé, pau y treball, de la alegría
Los dava 'l bell encis,
Formant de la preuhada Andalucía,
Un petit paradís.

Un jorn, conjunt fereit de veus iradas,
Terribles van rugir,
Y al impuls d' espantosas sotragadas
la terra 's va estremir.

Glassats cadàvres, derruhits estatjes
Alsant negre dissort,
Estenent sobre monts, plans y boscatjes
Las glassas de la mort!

¡Pobres vellets, sentint sas carns glassadas
Per los rigors dels frets,
Orfanetas al dol abandonadas
Y mares sens fillets!

Viudas plorant en mitj las ombras brunas
La fi de son amor,
Pares cercant entre los munts de runas
Los trossos de son cor!

Y 'ls vents portant ab sens igual feresa
Las plujas y las neus,
Y la terra brollant de lava encesa,
Obrintse baix sos peus!

¡Oh terra, ahir ab pler engalanada
Com un hermós joyell,
Y avuy trista, retuda y dessolada
Al pes de ton flagell!

No pot la ma del home resguardarte
Del llamp que t' ha abatut,
Ni á tos brassos un sol ser retornarte
Dels que, trista, has perdut.

Mes pot alsar tas casas derruhidas,
Dá' abrich al cos gelat,
Resterenyá la sang de tas feridas
La hermosa Caritat.

Miráula com d' amor lo ceptre empunya
Socors trovant arréu,
Mirau com nostra honrada Catalènyia
Ha respost á sa veu.

¡Oh pàtria, oh terra sempre à l' avansada
De quant es noble y gran,
Sempre als cims mes enlayrats portada
Per ton alé gegant!

No acabis tas almoynas benehidas,
Qu' encar' bat l' huracà,
Encara raja sang de las feridas
Y hi ha órfes sense pa!

Recorda que l' almoyna mes petita
S' espera allí ab anhel,
Que lo que en mans del pobre 's deposita
Deu ho retorna al cel!

DOLORS MONCERDÀ DE MACIÀ.

L' ESTUDIANTINA CATALANA

Cansó pròpia de l' ayrosa companyia de bandurristas y guitarristas de Perpinyà,
que 's dedica en amenisar festes y vetlladas musicals, y més especialment en
aliviar penas y desgracias.

Estudiant só jo, senyoras;
Estudiant só jo y no 'm pesa,
Perque de l' Estudiantina
Surt valor y gentilesa.

Floretas hermosas, nina y clavellina,
Dau l' enhorabona á l' Estudiantina.
Ola !

A vos venim, ja ho veyeu,
Ab la bandurria y guitarra;
Y volem, com se vos deu,
Primer honrar vostra cara.

Floretas hermosas, nina y clavellina,
Dau l' enhorabona á l' Estudiantina.
Ola !

Catalans tots aqui som,
Tots presentant bona mina,
Y coronant nostre front
La vermella barretina.

Floretas hermosas, nina y clavellina,
Dau l' enhorabona á l' Estudiantina.
Ola !

Lo Rosselló 'ns ha criat,
En sa vall molt regalada;
Ab nosaltres s' han juntat
Fills de Catalunya amada.

Floretas hermosas, nina y clavellina,
Dau l' enhorabona á l' Estudiantina.
Ola !

Caminam sino pel bé,
Y fent lo bé re 'ns espanta;
Eixa divisa 'ns convé:
«Pàtria, amor y la fé santa.»

Floretas hermosas, nina y clavellina,
Dau l' enhorabona á l' Estudiantina.
Ola !

Sí, la pàtria l' estimam,
Ja triufant ó ja alligida;
Y quan vé flagells ó fam,
Obrim cors y donam vida.

Floretas hermosas, nina y clavellina,
Dau l' enhorabona á l' Estudiantina.
Ola !

Lo mirar de las donzellas
Nos va al cor y 'ns arrebatá;
Pel carar ab las estrellas
Fem albada y serenata.

Floretas hermosas, nina y clavellina,
Dau l' enhorabona á l' Estudiantina.
Ola !

Santa Cecilia 'ns ajuda;
Solfejant es qui nos g'ia;
Y si 's fa nota indeguda,
Ella li presta armonia

Floretas hermosas, nina y clavellina,
Dau l' enhorabona á l' Estudiantina.
Ola!

Cantar es nostre descans
En la terra catalana;
Y l' cantá 'ns fa á tots germans.
Los de montanya y de plana.

Floretas hermosas, nina y clavellina,
Dau l' enhorabona á l' Estudiantina.
Ola!

Vells y joves en tot temps,
Y á tot arreu l' hom hi canta;
Y tots hi vivim contents;
Cantant sos mals l' hom espanta.

Floretas hermosas, nina y clavellina,
Dau l' enhorabona á l' Estudiantina.
Ola!

Pel catalá germanó
No es pas vana paraula:
Trobareu en sa maysó
Sempre bona cara y taula.

Floretas hermosas, nina y clavellina,
Dau l' enhorabona á l' Estudiantina.
Ola!

De tristor no n' hi cercau,
Ni mal humor de cap mena;
Ahont regna amor y pau,
No pot acamparhi pena.

Floretas hermosas, nina y clavellina,
Dau l' enhorabona á l' Estudiantina.
Ola!

Alegre tenim lo cor;
Viure alegres sòls es viurer.
Lo riure es prova d' amor,
Qui be no ama no sab riurer.

Floretas hermosas, nina y clavellina,
Dau l' enhorabona á l' Estudiantina.
Ola!

Los fadrins que som aquí
Prou pensam en amoreta,
Mentres veyém serafi
Fentnos dolsa rialleta.

Floretas hermosas, nina y clavellina,
Dau l' enhorabona á l' Estudiantina.
Ola!

Senyora, eixa cansó
A vos l' havém dedicada:
De vos plaure 'es la lliadó
La que menos nos enfada.

Floretas hermosas, nina y clavellina,
Dau l' enhorabona á l' Estudiantina.
Ola!

Més si vos havém fet pler,
Tributaunos per coronas,
Pels pobres galant diner;
Y Deu guard vostras personas.

Floretas hermosas, nina y clavellina,
Donau vostra aroma á l' Estudiantina.

JUSTIN PEPRATX.

AMORETAS

La clavellina ufana
ab quins clavells mon gech ta ma guarnia,
ja deu torná á brotar.

La roseta galana,
que en tos cabells hermosos se perdía,
ja deu aponcellar.

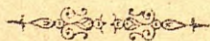
La lleugera aureneta,
que abdos vejérem repassar l' onada,
ja deu fer lo seu niu.

La fresca ginestera
que trencavam nosaltres, desfullada,
segur que ja reviu.

Y jo are, aymada bella,
no puch volar á ton costat, ¡sort dura!
no puch veni á gosar.

¿Qué 'n fa la presa aucella
que arreu s' engalanegi la natura,
si ella no pot volar?

A.

UNA RONDALLA

La literatura oral catalana, en sa secció de rondallas, es rica y variada, sobre tot en las que semblan fetas expressament pera fer créixer la memoria dels infantons. Se 'ls hi presenta en una narració tota una renglera d'objectes enfilats ab un argument ben fluix, confeccionat sovint en forma versificada pera ajudar més y més la memoria infantil.

Aquestas rondallas son de la infantesa propiament dita. Son las primeras lliçons de llenguatge que reben los fills de boca de sas mares; son los caminadors de las tendres intelligencias, y tan bon punt la imaginació no 'ls necessita fuig y 'ls deixa á recó.

Tant es aixís que he vist enfadarse de veras á una nena de sis anys que 'm demanava rondallas, al comensarli jo, per broma la de la *Rateta* ó la del *Poll* y la *Pussa* que pertanyen á aquest género, y al cap de poca estona la he vista fentse la dona gran contantlas á una nena menos avansada que ella.

Aixó explicarà perque una noya de quinze anys al contarme la rondalla del *Cucut* no podia tenirse 'l riure; ella 's creya ferme una ofensa trantantme de criatura, y al notar que me la escoltava ab atenció y fins escrivia en una cartera, ma innocencia la feya riure.

Al publicarla avuy jo ja sé que mos lectors no 's creurán que pre-
tench ferlos fer exercicis de memoria; aixís ni élls s' enfadarán al lle-
gírla, ni me 'n riuré jo contantla, perque ja coneixém tots la impor-
tancia que tenen aquestos monuments de la literatura popular, no sols
per las bellesas que enclouhen, sino pels elements que portan al estu-
di de nostre propi caràcter.

Héus aquí la rondalla:

..

Lo cuent se va trencá 'l bech trencant una nou.

Se 'n vá ab lo sabater que li adobi 'l bech bé.

Lo sabater vol cuyro.

Se 'n vá ab lo bou: bou darà cuyro; cuyro darà al sabater que li
adobi 'l bech bé. Lo bou vol herba.

Se 'n va ab lo prat: prat darà herba; herba darà al bou; bou darà
cuyro; cuyro darà al sabater que li adobará 'l bech bé.

Lo prat vol aygua.

Se 'n va á Deu: Deu darà aygua; aygua darà al prat; prat darà
herba; herba darà al bou; bou darà cuyro; cuyro; cuyro darà al saba-
ter que li adobará 'l bech bé. Deu vol anyell.

Se 'n va ab la pastora; pastora darà anyell; anyell darà á Deu; Deu
darà aygua; aygua darà al prat; prat darà herba; herba darà al bou;
bou darà cuyro; cuyro darà al sabater que li adobará 'l bech bé. Pas-
tora vol cadell.

Se 'n vá ab la gosseta: gosseta darà cadell; cadell darà á la pasto-
ra; pastora darà anyell; anyell darà á Deu; Deu darà aygua; aygua
darà al prat; prat darà herba; herba darà al bou; bou darà cuyro;
cuyro darà al sabater que li adobará 'l bech bé. La gosseta vol pá.

Se 'n vá ab lo forn: forn darà pá; pá darà á la gosseta; gosseta
darà cadell; cadell darà á la pastora; pastora darà anyell; anyell darà
á Deu, Deu darà aygua; aygua darà al prat; prat darà herba; herba
darà al bou, bou darà cuyro; cuyro darà al sabater que li adobará 'l
bech bé. Lo forn vol llenya,

Se 'n vá ab lo bosch: bosch darà llenya; llenya darà al forn; forn
darà pá; pá darà la gosseta; gosseta darà cadell; cadell darà á la pas-
tora; pastora darà anyell; anyell darà á Deu; Deu darà aygua; aygua
darà al prat; prat darà herba; herba darà al bou; bou darà cuyro;
cuyro darà al sabater que li adobará 'l bech bé. Lo bosch vol destrál.

Se 'n vá ab lo ferrer: ferrer darà destrál; destrál darà al bosch;
bosch darà llenya; llenya darà al forn; forn darà pá; pá darà á la gos-
seta; gosseta darà cadell; cadell darà á la pastora; pastora darà anyell;
anyell darà á Deu; Deu darà aygua; aygua darà al prat; prat darà her-
ba; herba darà al bou, bou darà cuyro, cuyro darà al sabater que li
adobará 'l bech bé. Lo ferrer vol diner.

De diner ningú 'n té.

SEBASTIÁ FARNÉS.

À MON NEBODET

LO DIA QUE COMENSÁ Á CAMINAR

Camí de la vida es aspre
y sembrat de carts aguts;
lo rompen cayrades roques,
avenchs per l' herbey ocults.

¿Pot sé, angelet, ho conexas
que caminas tan poruch,
y los teus brassels axecas
perque ta mare t' ajut?

¿Es que 't fluxejan les cames
y 'l pes del cap es sexuch,
y pressents lo qu' es de negre
un angel bell qu' es caygut?

Quant cor y seny se comprenen,
lo greu pes comportan junts;
y 'l cor alena ab mes forsa,
y 'l cap s' alsa mes amunt;

flors enmelan les espines;
amor aplanà ls escuys;
y clarors del cel hermoses
los avenchs omplen de llum.

.

Camina, angelet, camina;
quan ta mare no t' ajut,
en ton cor hauràs l' aydansa
d' un sentiment gran y pur.

Cami de la vida es aspre.
lo pes del cap es fexuch;
si 't vols lliurar de caygudes,
mira sempre cap amunt.

THOMÁS FORTEZA.

GUANTA

PREMI DE LA «FLOR NATURAL» EN LO CERTÁMEN DE GRANOLLERS.

Lo que diu la tradició.

No bé ab forsas sobrehumanas
ha prés la ciutat comptal
ab sas tropas catalanas,
sab Borrell qu' hosts mussulmanas
alsan pols al cami-ral.

¡Ira de Deu, que ja es massa!
diu lo poble al entorn seu,
tothom crida y amenassa,
y 's veu gent dintre la plassa
y als portals y á tot arréu,

Y en torbellí s' apilona
renegant darrera d' ell.
fins que al cap de poca estona
s' aturan, que 'l timbal sona
y 'ls parla 'l compte Borrell.

Ojats! l' alarba llopada
de nou vol entrá á ciutat;
y hem de veure altre vegada
la fé escarnida, y befada
la patria y la llibertat?

¡May! cridan tots, mentres dringa
de la campana 'l batall;
—Qui 'm vulga seguir que vinga,
diu Borrell, que mentres tinga
deu soldats, munto á cavall.

Y sa veu qu' es repetida
per las plassas y carrers,
à la lluyta als barons crida
y á cavall y á tota brida
surt ab cinch cents cavallers.

No ha passat Moncada encara
ja 'ls moros l' han aturat,
y si aquests no li fan cara
prou ab desconhort repara
que sas filas li han mermat,

Y ab sa comitiva resta
encallat á pesar séu,
qu' en aquella estranya gesta
bé 's sent lo cop de ballesta
si qui l' apunta no 's veu.

Y com del torb la bravesa
arrenca 'ls arbres jegants,
esglayat, mut de sorpresa,
véu caure en terra malmesa
la flor de sos capitans.

Llavors ab ira espoleja
lo ventre del seu cavall,
y al girars', veu que 'l rodeja
l' host mora que formigueja
al plá, á la serra, á la vall...

Llensa la massa fexuga
del cavall per correr mes,
y, com si un llamp se l' enduga,
diu: Companys, gambe qui puga,
fugint p' els camps del Vallès

Ja es á Guanta, dins la cova
de sota 'l mont del Farell;
allá ab poch's soldats se trova
voltat de moros, y prova
de pujar dalt del castell.

Ja son dins; brunzen las fletxas
com pedregada d' hivern,
del castell per las escletxas
y entran alarbs per las bretxas
com dimonis del infern.

Amparat de la muralla
que tremola als crits jegant s,
lo compte Borrell batalla
trinxant ab cop que no falla
rengleras de mussulmans.

Mes ay! que al fort de la brega
la muralla cau d' arrel
y ab son estrépit ofega
la veu del ferit que prega
l' ¡ay! del que mort s' en va al cel.

Ja son nostres! l' emir crida;
ja son nostres! diu tothom;
no 'n deixem pas un ab vida,
d' eixa nissaga malehida
no 'n quede rassa ni nom.

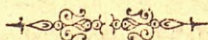
Y cinch cents butxins á l' hora
cinch cents caps han apilat,
y ab cridoria axordadora
han arribat á la vora
dels portals de la ciutat.

Al sé enfront dels murs d' aquesta
han pres los caps los butxins
y ab catapulta ó ballesta
tot aquell boti de gesta
han tirat ciutat endins.

Y 'l poble que ja esperava
de la victoria 'l tropell,
aquella escena esguardava
commós, y entre 'ls morts trovava
lo cap del compte Borrell.

Badalona.

ANTONI BORI.

L' OMBRA DEL BALADRE

DOS AMICHS

I

ADA cosa busca 'l seu natural complement.

Aquesta màxima tan senzilla (que no es meva,) explica un sens fi de fenòmens psicològichs indeixifrables á primer cop d' ull.

Ella es lo perquè 'n Sever y l' Angel son tan amichs. essent aixís que tenen dos genís ben diferents l' un de l' altre.

Permeteu, estimats lectors, que 'us los presenti: jo m' honro dientme amich seu, y d' aquesta manera tindreu dos bons amichs més á la llista; además, cal que 'ls conegueu bé, porque prenen una part molt activa en la verdadera historia que vaig á contar.

II

En Sever es un dels estudiants més aplicats de nostre Colegi de Medicina; dedica á la ciencia tot lo sant dia, sense distreures, y aixó que es dels pochs que no tenen res més que fer sinó estudiar. ¡Quants y quants n' hi haurá que voldrian poder dir lo mateix, pera poder aprofitar una estoneta escadussera més al billar!

Es alt, fornit, de posat naturalment serio y d' una calma verdaerament *analítica*, com algunas vegadas sos companys li diuhen. Son

geni no soch jo qui l' ha de descriure, perque éll mateix s' anirà dibuixant: quan lo conegueu pels fets m' ho sabreu dir. A mí no me 'l vá explicar ningú, y no obstant lo coneixia entre mil.

L' Angel es molt més jove. Desaplicat, com éll tot sol; sap un xich de cada assignatura per' alguna conferencia que 's complau en donarli 'l seu amic un mes avans dels exámens; viu, apassionat, es, en una paraula, tot al revés de 'n Sever.

L' un y l' altre son de fora ciutat, y 'ls vuyt mesos que cada curs compren han de passarlos en una mateixa dispesa, perque l' un necessita al altre: son dos genis que per lo oposats que son se completan. En Sever al costat del Angel ab sas sortidas de tó, ab sa frivolitat, ab sa vivor, hi troba un natural descans y se li esborgeix la melangia y aspror propias d' éll mateix, empitjoradas ab son afany de saber. Al Angel li es necessari com lo pá que menja l' estarse aprop d' en Sever perque, atret per son posat grave y entussiasmat de sa calmositat, hi apren de fer lo sabi, y lo que es més important pera éll, de fer l'home.

III

L' origen d' aquesta tan fonda amistat no es ni més ni menos que una humiliació de la ciencia, representada per en Sever, davant de la lleugeresa representada per l' Angel.

Estavan á tota pensió en un colegi particular: en Sever havia ja cursat lo llatí, y l' Angel encara no estava preparat pera l' ingrés; ab prou feynas si 's coneixian, vist lo poch que feya que havia aquest entrat com á pensionista. L' ajudant, encarregat de durlos á passeig cada dijous y cada diumenge, aprofitava la ocasió d' aquestas sortidas pera convertirlas en lliçons de sa ciencia predilecta, la botànica.

Al Herbolari, que aixís l' anomenavan entre enfastigats y riolers sos companys de passeig, li semblava impossible que tothom no tinguéss sa decidida afició á las plantas; però aquells caps entenebrats procuravan distreurel de sa mania, y si no s' hagués tractat d' un carácter enérgich y d' una afició decidida, ben segur que 'ls colegials haurian guanyat.

Pero, ¡qué havian de guanyar! Inflexible l' Herbolari, lograva al menos l' atenció del seu *escullit* auditori, de vegadas fenthi caure alguna clatellada, y premiant als bons y castigant als mals, colocallos á vanguardia ó á rerasaga respectivament.

IV

Un dia, la colla del Herbolari sorti á passeig, y encara no 's trobaren á vinticinch passas fora ciutat. Ja 'l tenim arrencant una herba y presentantla á n' en Sever (que solia anar sempre á cap,) fins á posarli sota 'l nás, li feu la sacramental pregunta:

—¿Cóm se diu aquesta planta?

En Sever, sorprés per la brusca sortida del Herbolari no tingué ni temps pera respondre que no ho sabia; l' herba ja tocava 'l nás del company del costat, que no sapigué respondre millor.

—¿Com se diu?... anava preguntant l' Herbolari, fins que li tocà la tanda de respondre á l' Angel que 's distreya tirant palets á terra y de lluny provar d' encertarlos ab los que li quedavan á la mà: era 'l primer exercici que solia fer quan s' aburria. Quedá parat al sentirse l' herba á la cara, y 's mirá al botánich d' afició com dihentli: «¿Qué t' has trastocat?» Pero l' Herbolari imperturbable feu:

—¿Cóm se diu?...

—Margall, per servirlo,—li contestá l' Angel.

—Passa á cap. Sí, senyors; avergonyiuvos; un jove tan... jove ja sap més botánica que tots vosaltres. Avergonyiuvos en, y tú passa á davant de tots.

Continuá lo passeig; aixís que 'n [Sever tingué al més *botánich* de sos companys aprop seu, no pogué estarse de preguntarli:

—¿Cóm l' has coneguda?

—¿A qui?... digué l' Angel sorprés.

—A l' herba.

—No sé de quina herba 'm parlas.

—Sí; l' herba que 'ns ensenyava ara tot just l' Herbolari.

—¡Ah! exclamá l' Angel comensant á entendren alguna cosa.

¿L' Herbolari volia saber lo nom d' una herba?...

—Sí, y tú l' has endavinada.

—¡No 'n volia saber d' altra!

—¿No t' ha preguntat?...

—Ell, lo que m' ha preguntat es com me deya, y li he dit, naturalment; perque 'm dich Margall ¿Qué te que veure?...

Una rialla franca, expontánea com may, ne sortia d' aquella boca peresosa, cridá l' atenció dels demés companys, y al saber lo ocorregut no pogueren de menos que acompanyarlo.

V

Sempre més fóren amichs.

Los que coneixian á n' en Sever, s' explicavan aquella intimitat per l' agraïment d' un bon tip de riure, perque gayre bé may reya; los amichs del Angel deyan que no provenia d' altra cosa que del orgull d' aquest de ferse ab un aplicat que molts dias li buscava 'ls termes llatins, y li feya 'ls problemas de matemáticas. Uns y altres potser tenian rahó. Lo cert es que may se 'ls trobava l' un lluny del altre: eran lo que se 'n diu tap y carabassa, ó carn y ungla, ó Sant Roch y 'l gós.

Quan los poso en escena, en Sever ha acabat d' examinar-se de la darrera assignatura de la carrera, y sols li falta pendre 'l grau. L' Angel, anava un bon xich més endarrerit, y acabats los exámens se 'n havia anat á casa seva á passar l' estiu.

En Sever, donchs, s' havia quedat sol á Barcelona; sol en lo sentit propi de la paraula: li havia fugit alguna que altra estona de bon humor, y poch expansiu de mena. s' entregá de tot cor á sa afició al estudi, y la tristesa ben aviat s' apoderá d' éll de tal manera, que no s' hauria mogut de la modesta cambra que ocupava, pera res del mon, assaborint ab fruició la soletat de que 's rodejava.

Diguemho tot: tal vegada, al cap de quinze dias ja hauria fugit de la ciutat sense esperar que li assenyalessen dia pera 'ls exercicis del grau, sino hagués sigut...

Pero femne un altre capítol, que bé s' ho mereix prou.

(Seguirá.)

T. POCH DE NEGRE.

LO FOSSER

Del cementiri á la vila
à pas llarch hi há un bon tros.
per un camí que n' enclouhen,
las canyas verdas y 'l boix.

Dintre 'l cementiri habita
lo fosser que may se 'n mou,
tant si hi há aplech á la vila
com si n' es festa major.

Alt y prim, color de cera
y l' esguart térvol y fosch;
ab las mans llargas y ossosas
y 'ls cabells per sobre 'l front.

Més d' un pare y d' una mare
lo miran com un traydor;
més d' una nina al mirarlo
li ha caygut lo plor á doll.

A la vila hi há gran festa,
tot son coblas balls y flors;
los carrers tots se gorneixen
ab canyas verdas y boix.

Al repich del tamborino
y al refilet del fluviol,
á la plassa, la sardana
no para may los seus toms.

Alli hi balla una parella
que se la mira tothom
la donzella més garrida,
y 'l més guapo mossetó.

De tothom qui més se 'ls mira
n' es un home que fa por
alt y prim, color de cera
y 'ls cabells per sobre 'l front.

La gent tota se n' estranya
de veurel per 'quells entorns
puig que may del cementiri
havia exit, fins llavors.

Al mirar á la pubilla
los seus ulls ne gitan foch;
sa má dreta 'l séti busca
hont batega lo seu cor.

Y fugint d' alli hont estava
va al cementir tot frisós
y alli cava ab forsa estranya
tot cantantne la cansó:

«Ab uns quants grapats de terra
ho cobresch tot
esperansas, alegrias,
y dolors.»

La fere,ta nuvolada
ha tapat la llum del sol.
y 'l mastral sacseja 'ls roures
y la mar udola fort.

Ha parat la xerradissa
dels pardals y 'ls gafarrons;
l' aureneta 'l vol abaixa
tacantse l' ala ab la pols.

Lluny del lluny part de la vila
ve á pleret gran gernació;
al devant ab la creu alta
hi vá 'l bon senyor Rector.

Las donzelias més hermosas
de la vila y del entorn
portan una caixa blanca
que du corona de flors.

Quan ja son al cementiri
lo fosser arregla 'l clot,
sens fer cas de las conversas
ni del nom de qui s' ha mort.

Mes quan llesta ja la tasca
obra la caixa ab fredor
queda més blanch que 'l cadavre
que estreny dintre un pom de flors.

Y agafantla ab foll deliri
y enfonzantla dintre 'l clot,
—dorm l' amor, diu ab veu baixa,
sols jo vetllaré ton son.

Y quan ja solet lo deixan
cau postrat sobre del clot,
y sos llabis se bellugan
al compás d' una oració.

Y estrenyent ab furia 'l cavech
y rient com si estés foll
mentre aplanà bé la terra
canta, canta la cansó:

«Ab uns quants grapats de terra
ho cobresch tot,
esperansas, alegrias
y recorts.»

L' OMBRA DEL BALADRE

(Continuació.)

LA PRIMERA VISITA.

I.

FEYA pochs dias que 's trobava sol en Sever, y una de tantas vegadas que tornava del Colegi amohinat davant la perspectiva de passar tot lo Juliol á ciutat esperant tanda pel grau, entrà á la dispesa resolt, mes al entrar, topà ab la senyora Laya que l' esperava. La dispesera li digué que en lo quart pis del davant hi havia una noya malalta, y havent tingut d' avisar á un metje, l' ataconador de la mateixa escaleta, en Peret, havia pensat ab ell com á facultatiu entés.

Aquella finesa afalagadora de la dispesera no fou gens agraïda per en Sever, á qui en veritat contrariava aquella visita; y sense treure lo barret, se dirigí á la casa de davant, pujà 'ls vuitanta y tants esglahons y trucà.

Una dona d' edat vá obrir la porta, y ja devia esperar-lo ab ansietat perque sense compliments lo feu entrà á la cambra de devant.

Allí, sentada en una cadira de brassos atrotinada, hi havia una noya d' uns vint y cinch anys, la testa endarrera, los brassos cayguts, inmòvila com una estàtua. Son rostre d' un moreno pronunciat havia prèns ab la malaltia un color de cera pura, aqueix color groch que en los morts fá tanta tristesa y l' aureola fosca dels ulls acabava d' au-

mentarla. Alguns rulls de cabell negre com una mora, baixant front avall com si volguessen besar sos ulls mitj oberts, li donavan un tó especial á aquella cara que revelava fermesa.

Al entrar en Sever, no feu lo mes petit senyal de notarho la malalta; sols al pèndreli 'l pòls l'estudiant, descloguè 'ls pàrpres en una mirada fondament trista d'aquellas que 's clavan al cor y s' hi quedán pera qu' un las recordi sempre més, dibuixantse en sos llabis un somris especial, que lo mateix podia significar incredulitat que agraïment.

II.

—Dispensi la meua tardansa,—feu en Sever prenentli á la malalta una de sas mans,—era fora precisament...

—No fa pas molta estona que he dit á 'n Peret que l' avisés. Me ha semb'at que la noya s' anava posant pitjor y no he pogut esperar més: jo no l' hagués creguda. ;Naturalment, una diu: no será res, no será res, y tot d' un plegat, pam! com una escopetada vé un complicament maligne, y una se 'n penedeix després; pero ¡oh! si una pogués jugar duas vegadas...

En Sever ni se la escoltava: estava fent lo diagnòstich del *cas* que se li presentava davant, ni més ni ménos que si fós lo que li havia tocat en sort pera 'l grau

—Está bé;—feu contestantse á si mateix.—¿Es vostè la encarregada d' aquesta senyoreta?

—Ay! sí, senyor. Ja veurá una servidora ha rebut molts favors de la seva familia, es á dir, de la que representa la seva familia y...

—¿Es aquí la seva familia?

—No, senyor; es á dir, es com si hi fós: hi es una servidora...

—Está bé, feu en Sever desorientat ja del tot, pero sense curiositat pera posar en clar l' embull; voste, donchs, es la que aquí li fa de mare: corrent. ¿Vol fer lo favor?...

Y s' alsá passant á la saleta més propera. La dona lo seguí tot enrahonant encara, fins que li fou precis callar pera sentir lo parer del metje. Allavors en Sever comensá á descriure la malaltia d' origen desconegut pera ell, més en sí mateixa ben declarada: se tractava d' un defalliment general que podia d' un moment al altre degenerar en tísis, si ja no ho era. Una febre lenta mantenía á la pacient en estat de postració en que 's trobaya que era molt de cuidado, y encomaná que

se li dongués entenent de ficar-se al llit. Terminà ordenant un règimen alimentici y de tractament en general, y 's despedí prometent tornar à la vetlla.

III.

Si aquesta narració fos una novela, aquí vindria bé dir allò de que en Sever se quedà perdudament enamorat de la malalta, pera que resultés que l' amor neix d' una sola mirada com un gran foc destructor. Pero com se tracta de fets positius y no imaginaris, hem de fer constar que no hi hagué res d' aixó.

En Sever sentí pera la malalta desde 'l primer moment una viva simpatia, pero simpatia natural que inspira tot sér que sofreix: res més. Per aixó va prometre que tornaria aquell mateix dia; per aixó estava disposat à escorcollar la causa primordial dels desarreglos físichs que 's revelavan en lo cas present, sentint al efecte sols la curiositat científica.

Per lo demés, no donava cap importancia à la visita que acabava de fer. Y no obstant, se li aglopavan à la memoria algunas de las frases d' aquella dona com si tractessen de ferli parar esment en la trista situació de la malalta. «Jo no la hagués coneguda!» y després «la familia que representa ésser la seva», y finalment aquella resposta tant amatent al preguntar si era aquí la seva familia: «No, pero es com si hi fos...»

Al baxar la escala en Peret, l' ataconador li feu una rialleta protectora que afortunadament no fou notada pel novell metje, pero al ser à la despesa no pogué escapar-se de las preguntas y repreguntas de la senyora Laya: la bona senyora 's pensava donar provas d' estimació à son dispeser, interessantse pels seus primers passos en la carrera.

En Sever, imperturbable com sempre, ab una calma tota seva s' escoltà à la dispesera, escapantse ab «sí» y «no» allargats espressa-ment pera estalviar paraulas, y ab encongiments d' espatllas que tenen la doble ventatja d' espressar molt y no dir rés.

IV.

Un cop dintre sa cambra, davant dels llibres, intentà 'l repàs d' alguns dels punts que tenia un xich duptosos en sa memoria, pero no

logrà de cap de las maneras trobar la atenció que cal pera 'l estudi: estava distret, mes aquella distracció se la explicava fàcilment éll mateix. «¡Estava tan cansat de repassar!»

Lo que no s'explicava tan bé era l'insistència del recort de la visita que acabava de fer. ¿Per qué se li plantá tan fonda aquella primera mirada de la malalta? En aquell moment se li presentava á la imaginació lo primer pensament que li acudi sobre l'origen de la malaltia; endeviná dintre d'aquell cap tan bellament engalanat ab rulls de negra cabellera una voluntat de ferro, prou capás de desorganisar la constitució física mes robusta davant d'una contrarietat; y al mateix temps éll, lo metje encarregat de vetllar per la salut d'aquella pacienta, se sentia orgullós d'entreveure una lluminosa esperança en l'horisó tenebrós d'aquella malaltia: lluytaria, apelaria á tots los recursos, y trionfaria!...

«Be li dono prou importancia!» pensava després d'alguna estona de reflexió. «La culpa la té tota aquest diabló de l'Angel que m'ha deixat sol. Té; pera venjar-me vaig á escriureli y m'esbargiré un xich.»

Es d'advertir que tot just feya dos dias que li havia escrit; y que no tenia encara temps, per depressa que anés la carta, y per depressa que hi respongués, de rebre la contesta del seu amich. Li parlá, naturalment, del seu auyorament, dels mal de caps que li feya passar lo ditxós grau, l'aborriment que sentia trobantse abandonat de tots los companys, que havian fugit cadascú per son cantó, y contava ab sentiment los dias de prova que encara li quedavan, si, com era probable segons las noticias que tenia, s'havia de quedar á Barcelona tot aquell més que tot just comensava. Li posava també algunas paraulas pera la seva estimada á qui encara no coneixia pero que desitjava conèixer... y firmá la carta.

Pero aixís que la anava á cloure torná á pendre la ploma y escrigué:

«Avuy he fet ma primera visita. Dihentho en *postdata*, desmenteixo la frase aquella de que la *postdata* enclou lo mes important de la carta. Ja ho veus, per poch m'olvido de dirtho. Y ¿sabs á qué ho atribuheixo? A que avuy he regonegut que davant de certs casos los metjes no servian pera gran cosa: lo cas que se m'ha ofert es grave, y no obstant, no he volgut receptor per haverho considerat del tot innecessari: lo remey no s'ha de buscar combatent los efectes sino las causas de la malaltia.»

V.

Encara que se li aglopavan altres idees en son cervell, li semblá que ja era massa llarga aquella nota final y hi posá punt. Torná á llegir de cap á cap la carta, y allavors li semblá que era massa llarga la *postdata*; que donava massa importancia á un fet que en sí no 'n tenia gota, y li passá pel cap esquinsar lo tros de paper que omplia. pero las lletras del darrera serviren de protectoras d' aquella nota final. Considerant ab tota calma la feyna que li donaria 'l tornar á fer la carta, després d' un moment de dupte, arronsá las espatllas, feu lo sobrescrit, y mullant ab lo llabi inferior la carpeta 's deya interiorment:

—»¡Que 'n soch d' estrany! Qualsevol que vegés mos duptes y cacilacions. se creuria qui sab qué!—» Y descloguent sos llabis ab un sonris que del que las dents no 'n resáren, acabá sa reflexió mormolejant:«—¡Com se coneix que he fet una primera visita!»

T. POCH DE NEGRE.

(Seguirá.)

LA PLEGA

(En l' album de la senyoreta donya Concepció Baltran.)

Quant floreix lo gesmiler
Y están daurades les vinyes,
Y un jardí son les campinyes
Y son los horts un verger.

Quant de plé estém en l' istiu
Y no hi ha branca sens flor,
Ni donzella sense amor,
Ni teuladi sense niu.

Quant sahonada la fruyta
Dels arbres cau blanament,
Y ompli la cambra 'l forment
De la passada cullita.

Quant la valenciana fina
Neteja ses polques d' or,
Y es voreta 'l mocador
Y la barraca emblanquina;

Y vejáu per los camins,
Per les sendes y barraques,
Ginets en rosins y en aques
Llarga tira de fadrins

Ab aquells trajos novells,
Y aquelles faixes brodades,
Y aquelles egües trenades,
Y aquells alhorsos vermells,

Y aquella image enflocada
Que dú 'l clavari major,
Y aquell llábi parlador,
Y aquella brillant maynada

Fent la plega ó lo repich
Del tabal y la dosayna,
Del pardar que may amayna,
Del cantar del gran y 'l gich;

Del volteig que alegre sona
De la campana vehina;
Del sonris de la fadrina,
Del sospirar de la dona;

Del relingar dels caballs
Que content y goig espresa,
Del ayre que les flors besa,
Del cacarejar dels galls;

De les rialles alegres
De l' alegre fadrinalla;
Del remor que fá quant balla
La donzella dels ulls negres;

Dels tast de la dolsa coca
Untosa del oli fi;
Del sorollet que fá 'l vi
Quant cau del porró á la boca;

Digáu qu' están prop les festes
De Museros ó Meliana;
Digau que son costums estes
De la terra valenciana.

VICTOR IRANZO SIMON.

ELEGIA

(En la mot de la senyoreta E. Casanovas.)

Han fugit las auranetas
ab lo vent de la Tardor,
s' han marcit las violetas
y en lo mon tot es tristor;

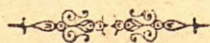
Fuig lo sol cap á la posta
vermellós y esmortuít
y callada ja s' acosta
la negra ombra de la nit.

Y al bell mitx de l' ampla plassa
va doblant pausadament
trista veu d' una campana
que entristeix al que la sent.

Y es que quan l' estiu moria
los amors també s' han mort,
y li diuhen sa elegia
cada niu y cada flor.

Per los boscos ressonava
fins á perdrés dalt del cel
y en la inmensa volta blava
hi lluhia un nou estel.

B. BASSEGODA.

L' OMBRA DEL BALADRE

(Continuació.)

LA MALALTA.

I.

ER més que en Sever no donava cap importància a sa primera visita, no faltà a l' hora que havia promès, y cap al tart se dirigí a la casa del davant.

Sentia, contra sa costum, una viva curiositat pera esbrinar la causa moral d' aquell trastorn físich que davant d' ell se li mostrava, convenint al mateix temps de que no 's tractava d' una malaltia com ell la entenia, es a dir, afecció que necessita facultatiu. Ell sabia, per experiència propia, que hi ha certs mals que 's curan sense medecinas ó que aqueixas no fan rés pera certas afeccions: ¿cóm no ho havia de saber, éll que ab son caràcter melancólich n' era una patent proba? Mes, pera éll, aquests mals no ho eran en tota la estensió de la paraula.

Havia vist una dona postrada per la fèbre, abatuda y sens forsas, una naturalesa poch avans robusta, y endevinava un cor noble y gran nuat per un contratemps terrible, ab una voluntat de ferro pera tancar en sí mateix lo sufriment y la desesperació: que pera llsar tota esperança, com pera agafar la post darrera en lo naufragi d' una vida, es menester tenir un gran poder de voluntat.

Tot aixó havia caygut baix la observació del estudiant, coneixedor del mon sols per l' habitut de la investigació y l' anàlisis: una sola mirada li descubrí una voluntat ferma y poderosa; un sol sonrís fou

prou pera ensenyarli la amargor de la pena qu' aquell cor sentia. Segons sos càlculs, una contrarietat grossa oposada á aytal voluntat, hauria pogut produhir en aquell individuó un decidit afany de morir, aborrint tot element de vida.

II.

En sa segona visita, en Sever pogué ja ferse cárrech d' alguns detalls de la habitació. La mestressa de la casa debia ésser molt devota, perque sobre una calaixera davant de la porta de la cambra de la malalta, hi havia una escaparata ab la Mare de Deu dels Dolors, y davant una llantia encesa; tot lo demés de la cambra indicava sino pobresa y penuria, cridant la atenció 'l contrast que formava la malalta, elegantment vestida ab l' aspecte general del pis, y la dona que l' ocupava.

La malalta havia sigut portada al llit, y continuava ensopida; poca estona tardá, no obstant, en obrir sos ulls, y com á bon observador, en Sever s' adoná de que eran bellíssims, condemnadament bells y negres com nit de tempestat.

III.

«Cóm ha estat aixó?—preguntá á la dona en sent al peu de la porta pera anarsen.

—Si vol que li diga la veritat, senyor... ¿Cóm m' ha dit que 's deya?

—Bonnin, per servirla,—feu en Sever, no recordantse de que may li hagués dit lo seu nom.

—Donchs, si haig d' ésserli franca, senyor Bonnin, perque may m' ha agradat gastar pólvora en salva y anant al grà, com un hom diu, jo mateixa, la veritat, ni ho sé precisament com ha estat. En deixonsas... com se diu, bé, nosaltres li dihem En Quera, perque .. Bé, si: estich al cas; lo nom d' aquest senyor tant li fá. Donchs, En Quera, va afillarse á n' aqueixa noya á disgust de tothom, fins de la seva dona, perque tothom ja sabia lo que 'n podria pervenir, pero éll, que es un beneyt, que vol ésser molt net de clatell, no 's va escoltar á ningú...

—¡Brava cosa! ¡Y per tan bona flor, ja li dich jo que sí; los resultats ho han probat prou. Després, que un hom te altrás obliga-

cions que li tocan mes d' aprop, ¿entent? Altrament, sia com sia, ha tingut d' ajupirse, y Deu vulga que aixó acabi aixís... Rés, que la noya no ha pogut estarse á la casa, y ella mateixa ho ha conegut prou: ja veurá. 'l decoro, la moral, las bonas costums, y sobre tot...

—Ja comprench, ja, — feu lo metje, no comprenent una gran cosa, ab la bona idea de sortirse aviat d' aquell xarabastall de paraulas.

—Donchs, bé: lo natural hauria estat, com vosté compren, posarla en peu al carrer y enginyat per trapassera. .

A n' En Saver ja li sabia greu d' haver dit avans que comprenia, porque la conseqüencia no se li presentava tan natural com la suposava aquella dona, pera qui senti una verdadera repugnancia. La deixá continuar, empero, mes per curiositat que per rés mes.

—Ben lluny d' aixó, que si fa conciencia, que si no 'n fa, en *deixonsas*, que m' aprecia molt, m' escriu. «Te, diu, aqueixa noya y fesne 'l que vulgas, pero que no 's presenti més per aquí; fesli de mare, que no 's perdi...» ¡Oh y tal! ¡Galant flor, sense olor se perdria!...

—Pero, pero encara no m' ha dit clarament com s' es posada malalta!...

—Dissimuli, que hi vaig tot seguit. Naturalment, als primers dias feya 'l comicó, y de per riure de per riure, s' ha anat posant malalta, y malalta .. Als tres ó quatre dias d' ésser aquí, tót plegat «ay! qué tinch! ay! qué tinch!...» es á dir, no dihent rés, porque no bada boca, es d' aquellas que tot s' ho queda; rés, que tot soplat no parla, no 's mou, no 's desperta, com morta, y... Jo crech que tot aixó es un xich d' anyorament, ¿sap? Déixis que en un dir Jesús pert l's sevas aficions...

En aqueixa darrera expressió ha havia concentrada tal ironia que l' estudiant no pogué de menos que girar la cara, y deixar ab la paraula als llabis á n' aquella donota. Ell mateix agafant lo picaportas tancá de cop darrera seu, y se 'n aná escalas avall.

IV.

Ho comprenia tot: sola, abandonada per l' únich, que tal vegada, li mostrá un xich d' afecte, rodejada d' enemichs per tot arreu, ¿qué pogué salvarla del abim de la desesperació? Pero, es terrible considerar una semblant situació, després tal vegada de sentir trossejat son cor per qui no devia abandonarla may... porque á n' En Sever se li presentava davant un germá ó un fill d' aquell senyor *deixonsas* en-

ganyant vilment á la noya recullida, y donantse vergonya de llegítimar sa passió amorosa...

Lo que convenia, donchs, ja 's veyá; lo tractament resultava naturalment del coneixement de la malaltia en sa propia causa: la distracció portaria l' olvit, y aquest es la sola medicina de semblants *afeccions de cor*.

V.

Al entrar en sa cambra sentia com unas devanadoras bronzentas voltar las frases d' aquella mala dona per son cervell, y éll ab un afany desconegut capdellava y capdellava lo fil esfilagarsat y afegit d' aquella conversa tot dihentse interiorment:

—Solicitud continuada; héus aquí 'l remey pera qui tal vegada no n' ha trobada en sa vida: després... que vagi allí hont vulga. ¡L' hauré salvada!... Abandonarla seria indigne de mí: de cap manera. ¡Es tan simpática!

Pero ben aviat se desclogueren sos llabis ab una rialleta de com promís, y donant altra via á son pensament, se deya:

—¡Só ben estrany, tan mateix! No estich donant poca importancia al cas mes senzill que puga presentarse... ¡Tindria bemols que al últim se tractés d' una bona pesa!...

En honor de la veritat empero, hem d' afegir en elogi del candorós cor de 'n Sever, que aquest pensament no fou lo darrer, sentint interiorment com una veu, que li deya:

—¡Si es tan bella! ¿cóm pot ésser dolenta? ¡Si es tan desgraciada! ¡Si es tan simpática!...

VI.

Al anar pera seure davant de la taula d' estudi, topáren sos ulls ab la carta que havia escrit al matí á l' Angel, y anava á desclóurela pensant en la postdata, pero la peresa aqueixa vegada també la salvá. Prou hi hauria afegit alguna altra cosa, mes, aném: ¡es tant amohinós tornar á escriure una carta!...

Lo que feu, fou ficársela á la butxaca, y tot pensant en la malalta y en la visita del endemà, anarla á tirar al correu.

(Seguirá.)

T. POCH DE NEGRE.

QUADRET

Ja floreixen las violetas
ja retorna l' oronell,
y pels sols y las ombretas
se veu creixe 'l blat novell;

que la Primavera arriba
vessant per tot llum y olors,
cobrint serra y vall y riba
de catifas de colors.

Oh la meva enamorada!
deixa 'l poble y vina al mas,
que l' estel de matinada
ja comensa d' amagars;

Anant á punta de dia
pel viarany del costé,
,qué de cosas, vida mia,
qué de cosas que 't diré!

En sent á la mitjdiada
baixarem cap al moli,
pera fer bona taulada
ab los mateixos d' ahí.

Parlarem de la Pepeta
que casavau l' any passat,
del cosí de la Roseta
qu' ara torna de soldatj

Del blat nou, de la llaurada
y dels temps del avió;
mentres tú en mitj la taulada
cantarás de bó y milló.

Y aixís passarem lo dia,
fins qu' en sent al fosquejà
deixarém lo tros, Maria,
per tornarhi al endemà.

F. BARTRINA

PREDICAR EN DESERT

Be n' aixordan mes aures
á tothora mos parents,
comares y males velles
sempre ab iguals cantarelles
ó murmurant entre dents.

Y á fe son malaguanyades
totes ses manyes, amor,
fins nos treuhen nomenades
quatre mosses caponades
á qui Deu dó mala sort.

Y diu l' un: ¡Quin perdulari!
respon l' altre: s' han trobat,
si ell es gros estrafalari,
de ella 'n se tot un rosari,
que vos dich que fa fretat.

Fins ta bona amiga Alberta
ahí ab molt santa intenció
me deya com cosa certa
que jo ab tu anés molt alerta,
qu' ella sab lo que jo no.

Y tanta y tanta gatzara
han mogut aquests embulls
que cada dia ma mare
'm renya ab tan mala cara
que fins li espurnan los ulls

Sab la teva vida entera,
los promesos qu' has tingut,
y la pobre 's desespera
perque diu qui al teu derrera
vaig perdenhi la salut.

Y per un tres y no res
tot lo dia m' assermona,
á Deu diu que tinch ofés
mes jo 'm faig lo desentés
mentres la pobre enrahona

Me diu que 'm faig avorrible,
que 'm goso afrontant perills
y 'm diu lo cástich terrible
que mereixen los mals fills...
y jo segueixo impassible.

Me diu que 'l cel no mereix
qui va seguint tan mals passos,
mes mon cor no 's penedeix
y 'm dich jo entre mi mateix:
¡Qué mes cel que 'l dels seus brassos!

RAMON E. BASSEGODA.

L' OMBRA DEL BALADRE

(Continuació.)

L' AMOR EN PONCELLA.

I.

En Sever no se 'n donava compte, pero á cada visita que feya á la seva malalta li deixava un bossí de son indiferentisme y se 'n portava en cambi un bon tros de simpatia. Es que tot lo que se 'ns presenta cubert ab lo vel del misteri 'ns atrau y captiva.

La mirada trista y melancólica de la pacient se li havia quedat clavada al cor, y a las duas ó tres visitas, quan ella pogué contestarli á sas preguntas respecte del estat de sa dolencia, sa veu, precisament per lo que tenia de nou pera ell, vingué á ésser un atractiu més.

Lo que acabá de donar la empremta al jove cor de 'n Sever, fou la distinció que notá en sas maneras y en son parlar, revelant una illustració y talent poch comuns en una dona.

Sas conversas ab la mestressa de la casa, la senyora Badora, ja prou repulsivas de si per lo empalagosas, se li féren insoportables quan notá, y fou ben aviat, que no portava cap afecte á la noya, avans al revés, sentia pera ella una reconcentrada antipatia.

II.

Un dia, al entrar com de costum, (la malalta comensava á llevar-se) cregué véureli la intenció d' aturarlo, pero 'n Sever que sentia

invencible repugnancia envers aquella dona, la deixà com se sol dir, ab la paraula á la boca, sense girarse sisquera, ni fer lo desentès, y entrà á la cambra de davant.

Davant de semb'ant desayre s'aturá aquella dona, y després de reflexionar un moment, arronsá las espatllas feu una mueca ab la boca, y se 'n aná á la cunya tot dihent á mitja veu:

—Y ben mirat ¿quí 'm fá ficar abont no 'm demanan? Deu ésser un net de clatell aquest metje, de per riure com la malaltia de la... senyoreta. ¡Pitjor per éll! Lo xich Quera li diria prou, y tampoch creya en rés...

III.

La antipatia á la senyora Badora aná creixent.

Per aixó evitava tant com podia l'enrahonar ab aquella dona de mal cor. ¿Qué li podia dir, sabentho ó endavinantho ja tot?

Afalagat pels bons resultats del tractament moral que éll havia prescrit á la malalta, perque veyá que sa sollicitut pera ella feya 'l miracle, no s' havia adonat tant de la simpatia que éll sentia, com de la que la malalta demostrava envers éll.

Lo miracle, es á dir, lo restabliment era ja gayre bè un fet.

Durant la malaltia s' havia anat familiarisant ab l' aspecte general de la habitació, y fins s' hi estava fab lo desembrás propi del que es de la casa: sa timidesa natural ja no hi tenia res que dir.

IV.

Una tarde, al entrar y deixar lo barret com de costum, li dirigí a convalescent una mirada de reny.

—Avuy ha vingut més tart,—li digué.

—Dispénsim; sento moltíssim que 'm reconvinga per ma tardansa, y encara que te rahó que li sobra de queixarse, no 'n tinch la culpa. Acabo de graduarme.

—¿No era metje encara?

—No senyora; avuy ja 'n tinch lo titol.

—Pero no la ciencia. ¿No es veritat? Vosté no fará carrera perque es massa modest.

—Que vol que li diga: conech los punts que calso, y aixó ja es

ésser presumit. Devegadas fins m' arriban á doldre las horas empleadas en mos estudis.

—¿Qué no li agrada la Medicina?

—No, senyora.

—Si no fós indiscreció li diria lo que 'n penso de lo que acaba de dir.

—Diguïho; ja ho pot dir, que tot será ben rebut eixint dels llabis de vosté.

No li degué passar desapercibuda á la malalta una ténue rojor que 's pintá en las galtas del metje novell aixis que, com violentantse, deixá anar aquella floreta.

—Gracias,—feu ella mitj rient. Donchs, estava pensant que, després de dotze anys d' estudis, ó no 's compren la seva inconseqüència, porque ha tingut prou temps pera pensarhi, ó hi té d' haver una causa que expliqui aquest cambi...

—En efecte, hi ha una causa, y aqueixa es vosté.

—¿Jo? Ay! pobre de mi; ¿també tindré la culpa de que vosté hagi aborrit la Medicina?

La expressió donada á aquestas paraulas fou tant particular, li havia tal sarcasme en ellas, que en Sever, tement haver comés una indiscreció, rectificá temorosament:

—Volia dir la malaltia de vosté; perquè m' ha demostrat que no mes m' he cuidat d' estudiar una de las duas causas de las malalties, la naturalesa, descuidant en absolut l' altra.

—¿Y quina es l' altra?

—La voluntat.

En Sever mirá á la malalta pera sondejar l' efecte que li feyan sas paraulas, pero veyent que sa cara expressava mes aviat que rés la estranyesa continuá:

—Al véurela vaig notar al moment que no 's tractava en vosté cap desarreglo orgánich; sols vaig saber traslluhir per entre 'ls síntomas, un desarreglo moral, ben digne d' estudi per cert, pero ben desconegut pel que acaba d' eixir de las clinicas.

Nova pausa, y nou silenci per part de la malalta.

—Sentat, donchs, que la malaltia de que 's tractava no era de la meua incumbencia, no la vaig contar ni la conto entre las mevas visites. Aquí 'l metje no hi fa cap falta.

—Si no 'm visita com á metje: ¿se pot saber ab quin titol fa sas visites?

—Me permetrá la llibertat de deixarho á sa discreció; molt mes

quan li bagi dit que la senyora que la cuida no es gayre amiga seva.

—Oh, gracias! ¿Vosté ha parlat ab ella?

—Sí, senyora.

—¿Y li ha dit ella 'l motiu de ma malaltia?—preguntá ab ansietat cada vegada creixent la malalta mitj aixecantse del siti y mirantlo ab aquells hermosos ulls negres fixos, com si volgués ullpéndrel.

—No m' ho explicá clarament; pero...

—¿No se 'n recorda?

—No. senyora, pero es precis que vosté me la diga.

—¿Pera qué?

—Pera receptorli un tractament adequat.

—Ja veurá: avans m' ha dit que no venia com á metje sino com á... com á amich, ¿no es veritat? No mes com á amich.

—Es cert.

—Donchs, ¿vol ésser amich meu?

—Es tot lo meu desitj,—feu en Sever ab efussió.

—Si vol ésser mon amich procuri no ésser indiscret, recordis que es perillós pera mi voler saber mon passat, y que es molt perillós pera vosté voler seguirme d' avuy endavant. Só un pobre baladre, y no puch tenir á ningú al costat meu: enmatzina lo que ma sombra toca; no sia vosté una de mas víctimas. ¿Vol ésser lo meu amich? Vágisen, y no se 'n recordi mes de mi.

V.

—¿Es á dir que 'm despedeix?

—Sí: pe'l séu bé y 'l meu, ja ho he dit.

—Donchs, pe'l séu bé y 'l meu no la vull creure.

—Tant de pitjor pera vosté.

—Y pera vosté, segons acaba de dir,—feu mitj rient en Sever.

—Pera mi menys mal. ¡Estich tant avesada á no contarhi!

—D' aquí endavant será precis que hi conti en primer terme. Sí; ja he endevinat desde 'l primer dia,—afegí á un moviment significatiu de la malalta,—que sa voluntat gayre bé iguala al meu bon desitj, pero si no puch lograr que vosté sia caritativa ab si mateixa 'm veuré obligat á posar la séva existencia per sobre de la méva.

—Mil gracias, li repeteixo; y ja que s' hi empenya, fem un pacte.

—¿Quín?

—Lo següent: prométim que jamay abusará de la amistat que avuy s' estableix entre nosaltres.

—¡Senyora!

—Soch una tonta, ja ho sé: vosté, com tothom, está morintse de ganas de conéixens més, com se sol dir vulgarment pera disfressar la curiositat.

—No, no ho cregui, y en tant no es lo que vosté suposa lo que m' incliná á ferli certas preguntas, li prometo, li juro... ¿Pero en cambi vosté que 'm promet?

—Demani, ja suposo que no ha d' exigirme impossibles.

—Cap impossible: prométim que no abusará de sa voluntat fins al extrem de prescindir de si mateixa, y que jamay oblidará 'l pacte que fem.

—No 'm será gayre difícil compláurel en lo darrer extrem.

—Oh, gracias! —féu en Sever prenentli una de sas mans y estre-nyentla. ¿Y respecte al primer?

—Respecte al primer se provehirá á son lloch y temps. Pacte es pacte.

—Aqueixa fórmula la califica de jutje inexorable; vosté té un defecte: té massa memoria.

—Y vosté, senyor metje, va massa depressa: no vulgui precipitar la fruyta si es que pera vosté la cultiva. ¡Bé prou que tot vé per sa sahor!

Y agafant altra vegada un tó melancólich afegi:

—Me sab gréu que haguem fet lo pacte, perquè desde 'l primer dia que 'l vaig conéixer á vosté, se 'm féu simpátich son semblant, sas maneras, son posat sério... ¿Vol desdirsen?

—¡Tornembi! Una cullerada de mel y duas de fel.

—En fi, ja hi haurá temps de penedirsen. Ara per ara ja ho sab. Té una amiga que desitja curarse, ó mellor, que ja está curada del tot.

—Y vosté, un amich que será més que un amich, un germá... Adeu, —féu donantli una estreta de má, y surtí.

—No, no: un amich. ho prefereixo. ¡Jo no 'n puch tenir de germans!

VI.

Si 'n Sever hagués pogut sentirla s' hauria esglayat de la expressió tétrica que doná á la darrera frasse.

¿Pero cómo se 'n podía adonar si estava fora de sí d' alegría?

Havia promés ésser la seva amiga.

Aixó sol ja era prou pera omplirli 'l cor de goig, goig que éll mateix no sabia explicar-se ni d' ahont venia ni ahont anava, pero que realment lo sentia.

Havia promés curarse.

Y aquell estudiant aplicat, aquell caràcter observador, contemplava interiorment la bella y noble figura de sa malalta, y en un moment d' entusiasme obria aquell cor, y 's passejava amunt y avall de sa cambra tot murmurant :

—Heus aquí un bonich y preciós tractat de la voluntat: estudiem-lo, estudiemlo.

T. POCH D^e NEGRE.

(Seguirá).

TRADUCCIÓ D' EN BECQUER

Tornarán les cenroses aurenets
ta finestra ab sos nius á coronar
y altre volta, ab llurs ales, encalsantse
tos vidres ferirán.

Mes aquells que lo vol ne returaven
t' hermosura y mon gotx á contemplar:
aquelles que 'l teu nom y 'l meu sabian,
eixes no tornarán.

Tornará l' atapida mata seuva
de ton jardí la tanca á endomassar
y altra volta á la tarda més hermoses
ses flors se 'n obrirán.

Mes de tantes maselles de rosada
que miravem en gotes tremolar
y caure com á llágrimes del dia,
eixes no tornarán.

Tornarán del amor en tes orelles
febrosenques paraules á cridar:
lo teu cor d' aqueix somni que tant dura
un jorn despertarà:

pero mut y estorat, jonolls en terra
com adoran á Deu devant l' altar,
com jo te 'n he volgut, ja me pots creure,
així no te voldrán.

M. S. OLIVER.

AIMÉE LANDAUER

LOS EXTRENOS DE UNA POETISA

Mes premiers vers, 1 vol.—*Echos poétiques*, 1 vol., AIMÉE LANDAUER.—Viena, Charles Gerold fils, editor. 1884.

I.

Per casualitat he conegut aquesta poetisa que vaig á criticar en lo present article: una amiga sua y meua me deixá un jorn sas obras. Al fullejarlas de primera intenció vaig pressentir que feya un veritable descobriment literari, en lo qual me confirmo avuy que he acabat sa lectura sèria, tranquila y meditada.

Tot es extraordinari en Aimée Landauer. Austriaca de nacionalitat, maneja 'l francès com si no hagués abandonat may la ribera del Sena. Jove d anys y de cor, pensa y escriu inspirada per la mes fonda experiencia de la vida. Destinada per sa sort á contarse entre los *felissos* de la terra, de aquells que poden viure sens llaytas ni contratemps, s empenya en trobar lo costat dolent del mon que sols millora á sos ulls quan s' exalta per la poesia. Es que Aimée Landauer ha nascut ab una ànima de poeta, vegent negre quant no mira á travers son rosat prisma.

He llegit sos llibres ab plaher y escrich la exposició de sos versos en circunstancias favorables á la tranquil·tat que demana l' esperit pera allunyar-se de la realitat mal sana de la vida. Prop de las planuras del Nil en lo mitj Egipte, mes enllá de las ruinas que cubreixen la antiga Memphis, passats los boscos de palmeras arreladas en sos vells temples, se exten la inmensa soletat del desert libich en quals entra-

LA RENAIXENSA.—Any XV.

nyas la mort hi escullí son domicili per llarga época de la historia. Fà seixanta sigles, quan la Europa no estava casi geològicament formada, los Faraons civilisats que vivian en la época de las primeras dinastías buscaren las planuras de Sakara pera lliurar son sagrat cós á la custodia de la terra, y á fi de que ningú pogués may profanarlas, sobre la estreta cambra mortuoria que devia guardar lo momifiat cadavre acumularan eixas montanyas de pedra anomenadas las Pirámides, que ni 'ls mateixos terratrémols poden moure de sa base.

Al costat de las Pirámides dels reys aviat s' aixecaren las mastabas ó tombas dels cortesans, escribas de Horus, sacerdots de Ptah, majordoms d' essencias y perfums del tresor real, trobadors de Ammon, tots los servidors civils y relligiosos de las vellas dinastías. La populosa Memphis cavá també en lo roca los pous que devian guardar las momias de sos habitants, aixís convertint lo desert de Sakara en extensíssima Necrópolis que avuy explota la ciencia. Las escavacions se succeheixen, las pedras funerarias s' arrancan, los geroglífichs se desxifran, los mateixos cossos dels reys antichs son trets de sas tombas é irreverentment exposats en l' armari de un museo com curiós objecte que distréu al públich.

Ma dominant monomania per lo passat me feu empendre més de un cop la ruta de Sakara, decidint darrerament á trasladarmi una temporada y viure entre sas tombas y sas ruinas pera aprofitar las primicias de novas descobertas. Aixís ho faig, corrent de dia desde Abusir á Dashur, del Serapeum á Ptah-Hotep, de la primera Pirámide fal mausoleo de Hunas. Y al arribar aquestas nits tranquilas del desert, sota la estrellada volta de un cel puríssim, descanso de las fatigas del jorn ajegut en lo sorral del magnífich temple de Tí, y á la llum d' una llánt'a lleigeixo las poesías de Aimée Landauer que forman part de mon magre bagatge. De tal manera he volgut interpretar y compendre la noble poetisa de las márgens del Danubi á la qual prego rebí l' atent saludo que li envia un vell poeta desde las riberas del sagrat Nil. Sacerdots de la mateixa Deesa, bé podém estrenyens la mà al trobarnos al peu del ara.

II.

Voici le grand désert, les océans de sable,
Le simoun sans remords, le soleil implacable,

com la autora los ha somiat en una de las poesías mes bellas de sos

llibres y com jo 'ls tinch entorn al moment de comensar ma crítica. La calma que 'm rodeja, lo silenci que rés trenca, la soletat que es aquí volguda companyera, ajudarán la obra de ma fantasia pera encarnar en la realitat la creació seductora que s'hi agita. Vaig á esbrinar aquestos tomets de versos prenent sas ratllas, sos pensaments, sas estrofas, com fibras del ánima de la poetisa que aniré juntant fins á revelarme tot enter son cor.

Aquí no tinch ningú, soch un malalt que s'aisla per un temps ab la sola vida que li donan la consciencia de sos recorts y las ilusions del pervenir. Aixís obro avidament los llibres de la Landauer buscant entretenir la pau del esperit, nudrintlo de eixas emocions sanas y honradas que 'us reposan y alivian entre los estragos de la moderna literatura naturalista. Penso que de la lira de una dona sols poden desprenders notas suaus de purísima armonía.

Y es be aixó lo que trobo en los tomets de la poetisa austriaca. Lo sentiment ompla sa ánima infiltrantse en sos recons mes íntims, y 'l verí del plaber no ha penetrat aquella vida casta y tranquila, que 's desentrotlla al abrich de totas las miserias físicas y de tots los remordiments morals.

No he necessitat preguntar qui és Aimée Landauer pera idearla y ferme son retrato. No la he vista probablement may, ningú al menos me la ha senyalada, mes crech que si la trobés demá en un saló la presentiria y podria saludarla com antiga coneixensa. Las edicions me diuhen que es dona de societat; sos versos la revelan sensible, dolça y bona; sos pensaments sembrats entre raudals de poesia com estrel·las en lo blau del cel, provan que tracto un esperit exaltat, fantástich, plé de contrastes de llum y de ombra que afegeixen nou valor á sas obras.

Comensém per exposar los mérits de nostra autora. Entussiasta devota de Victor Hugo, li dedica sos *Premiers vers* en una página nudrida de respecte que 'l gran poeta respón ab una altra plena de tendresa. Y encara que desseguida la poetisa no 'ns hagués dit cóm estima al ilustre cantor de la llibertat francesa, prou hauriam conegut la influencia del mestre pesant sobre ella al trobar sas imatges atrevidas, lo tó calent de sa inspiració, un fons gran de sentimentalisme abont venen á abrigarse las nobles pensas de la ilustre cantora.

Jo crech que no 's pot criticar un poeta sens copiarlo ó traduhirlo. Aixó vull fer aquí pera donar variada mostra de las concepcions de la Landauer, però dech confessar sens falsa modestia que mas versions catalanas no suportan per lo dolentas la comparació ab l'original.

Aquest es breu, clar, concís á voltas y sempre tendre, plé de armonía que ressona á la orella com só de una música delitosa.

En lo *Cant de la esposada*, poesia que com lo tomo *Echos poétiques* que la conté está dedicada á una de sas amigas, Aimée Landauer descriu l' amor que sent la núvia al juntarse ab l' estimat de son còr. Y no es aquest qui li dirigeix las banals conjugacions del verb *amar* que sempre cauhen de la boca dels novells poetes; es ella que posa tot l' univers, tots los afectes, tots la estima devant son ídol y li llenza entre altrás las següents estrofes plenas de valentia y fogosa inspiració:

M' inflamas com la pátria. quan pantejant ferida
A mort crida als fidels;
T' estimo cóm s' estima un cop sols en la vida
Y un altre cop als cels.

Tota m' he trasmutat, nou ser y nova sava
Sadolla lo pit meu,
Per contenir l' amor que dins mon cor vessava
Tú m' has donat lo teu.

He dit que una de las primeras cualitats que revela la poetisa Landauer es la bondat acompanyant á la bellesa. Determina aixó en son esperit observador un inmens sentiment de pietat que ho abraça tot, los homes y las cosas, la rahó y los instints, lo que observém al passar lo carrer y lo que bull en l' interior de nostra consciencia. Exemple la següent poesia, desprenentse de sos llavis igual á una promesa de perdó pera 'ls errors del mon:

¡Tingau compte!

No digau á la mare quàn son fill amorosa
Petoneja dormint,
Que 'ls àngels no baixaren sobre sa fronta hermosa
O que es dolent lo nin.
Del indí prosternat devant la folla imatge
Respecteu tots la fè,
No li digau d' un cop á aquell pobre salvatge
—Ton Deu es un joguet!
Lo roure no talléu que al cim de la alta serra
Entre las rocas creix,
Puig l' eura matariau que per pujar se aferra
Junt á son tronch mateix.

Y al home que sentint al cor batre 'l destíci
 De amar y ser amat,
 Fuig los afectes purs y cau al gorch del vici
 Pels plahers estragat,
 Planyeu lo de sa falta curant sa malaltia,
 Vejau si 's pot salvar,
 La pedra ahont ensopega treyèuli de la via,
 Feulo de nou amar.
 Sino del desespero sots lo rocám ombrivol
 L' aplanará 'l dolor,
 Y ab un cop insensat, al creure trencar l' idol,
 Li trencareu lo cor.

III.

La que té tan bons sentiments, que compadeix totas las miserias y vol que tots los dolors se alivien, no ha mesurat potser lo gran buyt de sa propia ánima. Aquesta poetisa jove de vint ó vint y dos anys, rica, hermosa, volguda dels seus, admirada de tots, no ha pogut encara respirar eixa atmósfera de amor que vivifica fins als que no s' adonan de ella, no ha sentit batre la passió mes fogosa de la vida, no ha estimat en una paraula. Y per una inevitable deducció llògica, aquest estat anormal de sa existencia se reflecta en sas obras, deixant apuntar un temperament realista que sacrifica l' instint al sentiment, que junta los ideals ab los apetits, que confon las aspiracions del desitj en los límits de la moral. De seguir aquest camí aviat contariam un poeta pessimista més.

Nostra autora se ressent de tal tendencia, volguent ferse planyer com si fos una desventurada. Inventeu pesars pera aquesta criatura á la que rés faltá en la vida. Diheu-li que no recordi aquella sublime máxima de son mestre, escrita en las *Contemplations*:

Le douleur est un fruit: Dieu ne le fait pas croître
 Sur la branche trop faible encore pour le porter.

y que sembla que á ningú pot aplicarse millor que á ella. Suposen que esperansas marcidas, que ilusions perdudas, que somnis desvanescuts en una matinada de febre, han fatigat son esperit fins á tan carlo en un cercle de dolors pareseut als del infern del Dante. Sols aixís podriau comprendre aquesta dona que en sas *Confidencias á la Lira* nos diu seriament:

Y ma mirada mon passat contempla
 Com si vegent estés un camp de morts.
 No acusaré ningú ni res de fora :
 Lo culpable soch jo, mon desitj boig,
 Culpable de tenir tot quant s' adora,
 De haver passat setze anys hora per hora
 Y de sentils perduts sense cap goig.
 De atravessar la aurora de la vida
 Indiferenta, freda, sens ardors,
 Cóm si fós dolsa plana reverdida
 Qual terra he corregut adolorida
 Sens riure, ni cantar, ni cullir flors.

Jo no sé si las ratllas anteriors revelan una infelís ó una exaltada.
¡Vae soli! diu la Escriptura, y aquesta es la pena que flagella la poetisa. Son cor inmens, son cervell escitat, cridaren potser ajuda sens oir la ressa de una resposta, y per aixó creu ara que sols beuré fel en lo calzer de la vida, pensa que mirant enrera troba perduts sos millors anys, y no 's dona compte de que sa única y fatal dolencia es la solietat de sa ànima, mes gran, mes terrible, mes espantosa, que la solietat del desert de Libia en que jo he plantat ma tenda.

Donada la situació de son esperit, es casi llogich esperar que vindrá la poetisa culpantse á sí mateixa. Ferida per l' infortuni, creu convertir-se en un de aquells angels de las llegendas indianas que desterraren al mon baixat lo front y plegadas las alas pera cantar lo dolor. Potser imagina que la vida es una expiació y sols deu consagrar-se als suprems ideals del bé y de la moral. No pensa que si la virtut contenta l' cor humà, en cambi lo deber lo gela y sols l' amor lo ompla.

Gran diferencia existeix entre la extensió dels sentiments del home y de la dona, sens que nosaltres, los membres del sexe fort, ne retirém la menor ventatja. Una notable escriptora francesa diu que l' amor es un epissodi en la vida dels homes, però es la historia entera de la vida de las donas. Potser aixó es veritat, mes malgrat los altres episodis que deurian ocuparnos, sentim pesar constanment las donas en nostra existencia, no poguent fugirlas, necessitant amarlas, inmutables devant las debilitats del etern femení. Jo he conegut homes virils, ànimas elevadas á las regions mes puras y serenas del pensament, que á son pas per la terra deixaren lo cor á trossos entre las traicions y apostassias de las donas que estimavan. Y no 's planyeren, ni menos

se corretgiren. Enganyats, vensuts, destrossats en sos mes íntims afectes, en lloch de consumir sas forsas en esterils queixas tornaren á apareixer en la aurora de novas esperansas tranquils y sonrients, com si cap ferida hagués sagnat son pit, llensant altra volta son destí als peus de la primera dona. La cadena de las debilitats y del perdó en l' home casi may se trenca.

Mes la muller no recompensa aquesta abnegació, que pocas voltas arriba á explicarse. Sols fá victimas entorn seu y es ella sempre la que 's queixa, lo menos de que no la comprenen, lo més de que la abandonan. Aixís Aimée Landauer parla sovint de somnis sens realitat, de sospirs sens ressó y acaba en la darrera poesia de son primer llibre per pintar una Visió, ideal que sent vagar confús en los espays de sa fantasía:

Cor que busca mon cor, ánima enamorada,
Esperit que 'm comprens, esperit que 'm respons,
Ets tú, será lo brill ardent de ta mirada
Que veig lluir la nit en los grans cels profonds?

Al invocar aquest esperit, qué vol? Que vinga á encarnarse en la vida, á posarse al seu costat, á respirar son alé, á abeurarse en son amor? Oh, llavoras bé, mil voltas bé si son cor de dona iguala en sentiment á son talent de poetisa. Omplert lo buyt, poblada la soletat, pot brollar pera Aimée un nou raudal de inspiració que no ha sentit fins ara. Pot cantar aquells afectes íntims que 'ns puja del pit á la boca, que per los ulls nos remouhen la testa, y que 'ns enfebran y animan fins á obtenir del ser estimat la confessió de son afecte y sa consagració per un de aquells petons de amor que may acaban, cremantnos l' ánima ab sa ardenta alenada com marca de foch que si 's refreda no s' esborra.

Oh l' amor! S' imposa á tots per sa grandesa, fentse sentir sens veurel com eixas brisas vivificants, saturadas de aromas y perfums que respirém en los camps al temps de primavera. Tal succeheix á la antora dels llibres que estudio, en varis passatges de sas obras y especialment en una petita poesia qual assumpto tractá Heine temps enrera, ara donantli Aimée Landauer una concisió y brill extraordinaris. Es l' esclau que vá constanment vora la font ahont se refresca la filla del sultá, y que devorat per son amor se 'l veu de cada dia mes esgroguehit y pensatiu, la malaltia de sa ánima atacant també á son cós. Un jorn la primpeesa lo mira mes abatut, y plena de compassió s' acosta á ell pera dirli :

—.....Vull sapiguér .

Ton nom, tos parents, ta terra.

L'esclau extén la mà vers l'orient y respón al objecte de son impossible amor:

—Me dich Mohamed, y allà

Al Yemén mos pares morau:

Soch de la tribu de Asrà

Quals fills quan estiman, moren.

No penso que la autora de *Echos poétiques* s'aplicará la moral de Mohamed. Los fills de la rassa de Jafet no portém la maledicció de Càin en la testa ni en lo cor: somiadors constants de las majors grandesas malgrat nostras petitas miserias, morim quan no estimém.

EDUART TODA.

L' OMBRA DEL BALADRE

(Continuació.)

MAL SOBRE MAL

I.

ER un estudiant aplicat y d'aficions decididas als anàlisis, la heroïna d'aquesta veritable historia era un tresor inapreciable: pel jove innocent, timit, sense gayre bé cap noticia de las fortas passions, aquella dona era més que un tresor de tendresa, d'estimació,

d'amor.

En Sever, desitjós d'estudiar aquell *precís tractat de la voluntat*, no faltava ni un dia á la llissó: ja ho hem dit, era un estudiant aplicat.

Al adonarse de que la simpatia havia ja donat entrada á la estimació, ho trobá molt natural: ¿no era una estimació, de la seva mena, la que havia anat sentint pera cada assignatura?... Al cap de poch notá en éll com un malestar general al recordar la prometensa que feu á l'Ajna Maria (que aixís sabia ja que 's deya la ex-malalta) de no escorcollar sa vida passada; aquell misteri que de primer havia sigut en gran part, la causa d'una secreta simpatia, podia ésser mes endavant la font de desenganys terribles.

Com se sol dir, volia y dolia: no s'adonava de que anava posant estimació al llibre, olvidant massa lo tractat en sí mateix.

II.

¿Y l' Angel? Tal vegada preguntarà algú.

L' Angel no havia escrit, ni hi pensava molt en Sever que no li havia tornat á escriurer.

Havia passat lo Juliol y una bona part del Agost, y encara que ja del tot curada, físicament parlant, l' Agna Maria, lo jove metje continuava visitantla.

Aquells dos caràcters havian nascut l' un pera l' altre; y no obstant, en mitj de sas conversas plenas d' espontaneïtat y franquesa, per sota aquell cel asserenat de pau que 'ls cubria, hi passava de tant en tant algun nuvolot que feya glassar per breus moments la paraula en sos llabis, com si comprenguessen que á la curta ó á la llarga la tempestat vindria.

Algunas vegadas, quan ab més vigor parlava en Sever pera demostrarli l' afecte pur y desinteressat que son cor sentia, un vel de tristesa anava cubrint lo bell rostre de l' Agna Maria, y ¡cosa estranya! quan aixó succehia li apareixia á en Sever sentir encara aquellas paraulas: «Jo só l' ombra del baladre: tot es sufriment, dol y mort al voltant meu...» Si algun cop la curiositat havia probat fortuna, instigada per un rezel estrany, la mateixa tristesa y com una cruel pena de part de l' Agna Maria clobia 'ls llabis de 'n Sever.

III.

Era una tarde del Agost, y en Sever s' havia proposat deixar passar las horas del sol tot prenent café al Suís, sortir á dar una volta al càurer la tarde, y com de costum, fer sa visita diaria á l' Agna Maria un xich tardet.

Anava fent temps tot llegint un diari, quan per casualitat dirigi la vista cap al carrer. Un salt que li doná 'l cor li feu caure 'l diari de las mans y alsarse: acabava de veure á l' Agna Maria passant per aquella acera de la Rambla.

Son primer moviment fou irreflexiu, pero desseguida s' atemperá sa excitació, y ab certa calma cridá al mosso, pagá 'l gasto y sortí.

Al ésser al carrer y al convèncers de que era ella mateixa, dúptá encara entre seguir-la, escomètrer-la ó pendrer diferent camí; la curio-

riositat empero, guanyà, y excusà la falta que á lo promés cometia ab l' amor intens que sentia per ella, que bé li donava dret á vetllar tal vegada per sa vida y tot! May li faltan excusas á la curiositat, que sol pecar de molt ingénua en lo de deixar-se convencer per ellas.

IV.

Ab un pas seguit, seguit, passàren la Rambla, lo Passeig de Gràcia, y amunt. En Sever sentia á cada moment que l' alé li mancava; tenia un sospir mort en lo pit, sentia oprimit lo seu cor per una estranya commoció, lo front amarat, la gorja seca y tot son cós com impulsat per una forsa extraordinaria que l' impulsava á caminar com si 'l diable fós qui 'l dugués.

Lo terme d' aquella forta estricada fou una casa á la inglesa, ben coneguda de 'n Sever. Era propietat d' un seu company, que s' havia guanyat per son cinisme y vida desarreglada 'l sobrenom de *Mefistófeles*. Sa fama estava ben sentada, aduch essent éll mateix qui feya de trompeta, perque sabia gastar perfectament la renda que 'ls seus pares li deixàren al morir.

Tot un núvol de recorts passàren á capgirells per la fantasia de 'n Sever al trobar-se al peu d' aquella casa, y per entremitj d' aquella corrua fantasmagórica n' hi havia que feyan glassar la seva sanch dintre sas venas.

L' Agna Maria no tingué de tocar la campana; lo reixat s' obrí, y un jove que devia esperar sa visita la saludá afectuosament, acompanyantla dret á dins... En Mefistófeles era qui, ab la rialleta als llabís y parlantli gayre bè á cau d' orella, semblava burlarse del torment que sufria En Sever que 'ls seguí ab vista esbarada fins á pèrdr's en l' interior d' aquell edifici malehit...

Lo reixat havia quedat obert. Lo passá ardit, acostant-se á un dels balcons que á poca alsada hi havia á cada costat de la porta que s' obria al mitj y á la que s' hi pujava per una ample escalinata. ¿Podria espíar res? En son interior desitjava que no: era l' instint de conservació que 'l seu amor feya sentir, pero aquella forsa misteriosa que l' empenyia poch abans, encare 'l dominá, y ab curiositat escorcollá l' interior d' aquella cambra.

V.

Un núvol passà per davant de sos ulls, núvol sanguinós que un cop espargit un xich, trassà per sobre l'arena del caminal y per las parets d'aquella casa fantásticas lineas y dibuixos de foch, serpents y coronas que 's reproduhian ab una pressa marejadora...

En un sofà de ma dreta estavan assentats l'amo de la casa y l'Agna María, éll més sollicit y rioler que may; ella encisadora y radiant com may l'havia vista, frech á frech sos rostres...

Ràpit com la pensament s'alsà éll y s'encaminà al balcó: En Sever s'enretirà, y 's cloguèren sas duas portas produhint estrany soroll que 's repetí en lo més fondo de son cor, modificantse insensiblement fins á semblar lo cop sech y especial de la llosa que cau sobre una tomba.

VI.

Ni éll mateix se 'n havia donat compte. Era ja á entrada de fosc se trobà en sa cambra, obert lo calaix de sa taula d'estudi y contemplant ab una fredor terrible un revólver ab las sis càpsulas plenas en son lloch.

Al posar los ulls en éll després que ja feya mes de mitja hora que 'l tenia als dits, semblà que 's despertava d'un somni espantós.

Y ¡cosa estranya! Com en un somni mirava lo succehit aquella tarde, y 's ravejava en sa desventura sense pietat ni compassió, trovant com algun conhort en aquella agonia del seu cor; li semblava que, si podia arrencarlo y trepitjarlo recobriria la calma y serenitat que comensava á trovar anyora.

Las orellas li xiulavan, y al notar que tot comensava á móures al seu voltant, caygué sobre una cadira, y per primera vegada arrencà 'l plor.

VII.

Passàren breus instans, y un bon xich mes calmat, passà per sa memoria 'l dols recort del séu amich, de l'Angel. «Si hagués estat aquí» pensà com donant la culpa á sa ausencia de sa sort present. Sols allavors notà que á sobre la taula hi havia carta.

La agafà ab anhel, pero la desclogué ab molta menos avidesa: no era del seu amich. La lletra li era perfectament desconeguda; pero á mesura que l' anava llegint s' hi anà interessant mes fins al extrem de tornarla á llegir.

Era del pare de l' Angel.

Héus aquí la carta, prescindint de sa ortografia especial:

«Sr. D. Sever Bonnin.—Barcelona.

Molt senyor meu: Sé que vosté es molt amich del meu fill, y que li tenia promés passar alguns dias ab nosaltres ab motiu de la Festa Major. Si pogués venir més aviat li agraphiriam tots molt. L' Angel se 'ns ha posat malalt de molt cuidado, y tinch por per la seva vida. Ab la nostra tribulació no 'm recordava del nom de vostés, pero regirant los seus papers li he trobat. Perdoni si sense concèixer li demano que 'ns vinga á véure. Es lo meu fill y no 'n tinch cap mes. Espero que 'm dirá que 's posa en camí pera aquí que es á casa seva. Mani y disposi.—*Joseph Margall.*»

No es preocupació, no, que un mal ne cura un altre. La pena que sent lo proxim alivia la d' un hom, y si en Sever no 's trobá del tot sa de la ferida que li havia clavat al cor l' Agna Maria, al menys, senti produhirse en son interior una reacció saludable, y buscant en los recons de sa memoria alguna cosa que li servis de calmant á sa excitació present, no tardá en recordar aquellas misteriosas paraulas qual secret avuy ja comensava á entendre.

—«Só un pobre baladre...» «enmatzina ma sombra lo que toca,» y afegint llenya al foch com se sol dir, hi lligá aquellas altrás: «Estich avesada á no contar ab mi mateixa!»

Passantse la ma pel front com pera esquivar una idea dolenta, mormolejà com á final de sa meditació:

—Qui no s' estima á sí mateix no pot estimar á ningú.—

Y com si 'l diable fos allí pera ferli notar la contradicció en que acabava d' incorrer, un fort soroll lo feu estremir, aixís que aquellas paraulas acabavan d' eixir de sos llabis.

Sense adonarsen ab lo cotze havia fet cáure 'l revólver que pochs moments abans havia deixat sobre la taula, pera llegir la carta del pare de l' Angel.

T. POCH DE NEGRE

(Seguirá).

AMOROSAS

I.

M' han dit qu' eras hermosa
Com la senzilla rosa,
Que ta paraula es dolça com la mel;
M' han dit qu' eras més pura
Que l' aura que murmura,
Y eran tos ulls més blaus, que 'l blau del cel;
Que ton amor envejan,
Y en ta cara 's barrejan
L' alabastre, lo nácar y 'l coral;
Que crema ta mirada,
Que l' ànima extasiada
Admira ta hermosura verginal,
Y en fi, qu' eras divina,
L' estàtua bisantina
De l' hermosura espill sempre fidel; —
Y es ben vritat: com ella,¹
Ets insensible y bella,
Y com ella també freda com gel.

II.

¡Vina á mos brassos, cuyta que t' anyoro
Que de nodrirme ab ton amor tinch set!
¡Vina, per Deu, que vull besar tos llabis,
Encar qu' hi trobi de l' engany lo fel!
¡Ah! qui 't veuria tant perjura, hermosa,
Pura, mirant ta cara com la neu,
Ignocenta com d' angel. ¡No, mentida,
De l' ánima, l' espill la cara no es!...
¡No vingas, no, deixa que sol jo plori,
Que si pensés ja foll, en mon anhel,
Sens esperit, trovarte com sommio,
Puríssima, y hermosa aytal com ets.
Potser t' ofegaria entre mos brassos,
Per pogué en lo teu front, deixarhi un bés!

FRANCISCO XAVIER GARRIGA.

¡POBRA FLOR!

¡Pobra flor!... la mes flairosa,
la mes bella del jardí,
que s' agronxava conmosa
per lo lleu oreig ahí.

va veure del tot perduda
sa bellesa y ufanó,
quan tu al cullirla, tot d' una
te la posares al cor.

¡Pobra flor! no creya ella
qu' al trobarse en lo teu pit,
si era avans com la llum, bella,
se tornés com negra nit;

y es qu' al véure't, dolsa aymía,
la enveja marci son cor,
y quant gelosa 's marcía,
se moria... ¡pobra flor!

E. M. B.

L' OMBRA DEL BALADRE

(Continuació.)

L' ULL PRÉS

I.

No fá sino vint anys que pera anar al poble del Angel, situat á unas set horas de Barcelona, era precis fer una hora de carril, duas de diligencia y duas més á cavall per un camí infernal. Los pochs anants y vi-nents que tenia la capital procedents del indicat poble no utilisavan pas las carreteras y camins de ferro, á peu feyan lo viat-je, y avesats á la jornada, en sis horas se plantavan á Barcelona, es-talviantse aixís las deu pessetas del passatge, que pera ells era lo més important.

Y no era pas que 'l poble fós curt y de mala mort, no. Era tota una vila, declarada tal pel senyor rey Cárlos III que s' havia servit emanciparla de la baronia de que formava part, concedintli 'l dret d' elegirse 'ls regidors y tenir lo seu batlle propi, concessió que encara conservan com reliquias, y que celebráren ab festeigs públichs, entre 'ls quals hi figuravan grans funcions relligiosas. la cerimonia de pen-jar lo baró fet de palla en la mateixa forca que prop del terme s' alsa-va en senyal de son vassallatge, y la crema de la forca y del baró; en-cara hi ha vells qual entussiasme es petit ressó del que degüeren sen-tir sos ilustres besavis, que 'us cantarán la típica cansó d' aquellas festas, *de quan se passáren vilatjans*.

II.

Lo poble 's componía allavors d' unas cinchcentas familias, y passat de la Festa Major que cridava á tots los que n' eran fills, tot l' any era una bassa d' oli per lo tranquil y per lo quiet.

La regla general, emperó, d' aquesta quietut venia á ésser corroborada de tant en tant per algunas ben notables excepcions; lo poble era pacífich, més algunas vegadas havia sapigut probar que valia la pena de no contarhi gayre ab aquesta nota del seu caràcter. Tal vegada algun dia 's publiqui la historia de sas rebolions, algunas de las quals no sols han passat lo terme, sino que han fet parlar de sí á tota la Europa: en aquestos fets tan ressonats, ab una ingratitut que no s' explica s' ha deixat á recó 'l nom del poble ó melloř dit, de la vila que 'ls dugué á cap, y será un servey que 's prestará á la historia imparcial, lo treure del olvit aquest nom. Com que per ara no m' ha donat per aquí, no crech necessari del tot pera 'l lector lo coneixer á la vila pel nom, bastantli concíxerla pels fets que mes se relacionan ab nostra narració.

A n' aquest poble 'l cridava á n' En Sever la amiat, y sense fer-se pregar jens, l' endemá d' haver rebut la carta del senyor Margall se posá en camí del tot asserenat ja 'l seu esperit, però fet á bossins lo cor.

III.

Es precis ara, qué reculem uns quants anys pera posarnos en antecedents.

La casa del Angel, situada á un extrem del poble, era una de las principals, y á ran d' una revolta popular, hi passá una pobre criatura d' uns cinch á sis anys, desamparada y sola en lo mon. La seva mare havia sigut la única victima de las iras populars. Era una bruixa de las mes terribles que feya anar en renou á tothom.

Una de las familias que tenia motius sobrats pera desitjarli la mort era precisament la de En Quera. L' hereuhet feya temps que estava malalt, pero de malaltia un bon xich més que sospitosa. Trist, trist sempre, desganat, anava consumintse com candela cap pervall, y las velinas que tot ho saben, poguéren averiguar que la Susagna 'l feya

patir; alguna pogué assegurar y tot que un dia la mala vella li havia donat un cop á la esquena tot dihent:—«¡Que te 'n recordis!...»

Lo dia senyalat pera la execució de la bruixa no feu falta al lloch de reunió En Quera més instígat per la seva dona que per convenciment propi, pero al fi, ell contribuí á la orfanesa de la pobre penya que boy plorant passava l' endemà per davant de casa seva.

Véurela y sentir un remordiment viu en sa consciencia, fou tot hui. Ab veu conmoguda la cridá, la feu entrar dintre y quan la seva dona fou de tornada li digué ab un tó decidit.

—Mira, Teresa; d' avuy endavant tindrem dos fills.

—¿Y aixó? feu la dona admirada.

—Es la filla de la Susagna que 's queda aquí: tinc obligació d' ampararla y ho faré.

—¿Qué t' has begut l' enteniment? ¿Qué no veus que encara l' Angel no ha pogut curarse del mal donat per la seva mare?...

—¡Prou! Si vols que t' diga la veritat, jo no hi crech en bruixas, y estich ben cert que ahir várem cometre una barbaritat que no te nom. Es inútil que m' repliquis: ho vull.

Las disputas venian la una darrera l' altra sense poderne acabar res la dona, que 's decidí á la fi á no parlarne més, sobre tot quan experimentá que l' Angel s' anava posant bé y s' havian fet tan amigas las duas criaturas que semblavan dos germans carnals.

IV.

No hi hagué en lo poble ningú que no reprobés la acció de En Quera, y si abans era ja tingut per negre, net de glatell, etc. etc., després fou regonegut com á boig en tota la extensió de la paraula.

Fins no faltava qui, ab cert misteri, profetisava desgracias sobre aquella casa, recordant que poch abans del sacrifici de la bruixa aquesta havia dit ab veu atterradora:

—No faltarà, morta jo, qui 'us fassi patir de veras, butxins!...

Paraulas que 's convingué en que ben clarament expressavan que 'l poder d' ullpendre y donar mals á la gent l' havia traspasat á la seva filla.

—Si aixó es cert, deya tothom, ¡pobre casa! ¡pobre Quera!...

V.

L' Agneta, que tal era 'l nom de la filla de la desgraciada Susagna, cresqué y s' educá en tan estranyas condicions que, aduch que 'l seu caràcter mateix no s' ho hagués portat, hauria mostrat prompte predisposicions alarmants á aquella gent entre la que havia de viure.

Aborrida, més que despreciada de tothom, sense ésser planguda de ningú, naturalment son esperit s' acostumá també á prescindir de tothom, á despreciar y fins á aborrir á tots los que freqüentavan la casa, á tal punt, que las afeccions del seu cor no podian posarse com á comparansa ab las dels demés mortals, criats y educats en ben diferents circumstancias.

No coneixia l' odi, tal vegada perque may conegué bé l' amor, pero sí sentí alguna simpatia fou pera 'l seu germá, l' Angel, y pera 'l que ella anomenava *pare*, perque ab lo primer jugavan tot lo dia, y rebia del segon de tant en tant alguna mostra, sino d' amor al menos de simpatia compassiva.

Los jochs de la infantesa anavan semblantli pesats á la Agneta, y un dia tornant de costura, mes pensativa que de costum, li preguntá 'l seu germá:

—¿Qué te 'n passa alguna?

—Sí, vull ésser mestra.

—Donchs ja no 'ns podrem casar, feu l' Angel tot malhumorat.

—¿Perqué?

—¿Perqué? Ves si n' has vist may cap de mestra que sia casada!

L' Agneta 's va riure de la innocencia del seu germá, y tractá de convéncel de que no volia ferse pas germana carmelita, «sino estudiar, y estudiar molt, molt, molt.»

L' Angel s' hi entussiasmá tant també, que vá voler estudiar, més pera fer l' home gran que pera res més, pero al cap d' un any d' institut ja hauria dit prou; passar tants dias sense veure á sa germana...

VI.

Aquells jochs de criaturas havian ja fugit del tot, pero no tardá en eridar la atenció dels vehins aquell anar sempre plegats, la alegria de

mostrada pel noy quan tornava de ciutat, sia per passar uns quants dias á casa ab la excusa del Nadal, sia pera passarhi tot l' estiu, y la gent mormolejavan de baix en baix. Aquellas veus havian d' arribar forsosament á las orelles de la mare del Angel, pero la dona topá sempre ab lo caràcter despreocupat del seu marit que per tota resposta li deya.

— Be prou entenimentada que es! ¡Déxals estar!

— Es que si 'l noy s' hi aficionava massa .,

— ¡Fuig d' aquí! Lo noy ray, deixal fer. A Barcelona s' hi perden totes las caborias que s' hi duhen de fora. ¡Déxal fer!

Y com sol succehir, que quan un home s' adona de que s' ha calat foch es ja quan està del tot abrandat, aixis mateix s' atalayá 'l pare del Angel, un xich massa tart de la passió mes que afecte, que s' havia encés dintre 'l cor del seu fill.

Per altre part la benevolensa ó complacencia tácita dels pares, fou presa com un permis per la jove parella, fins al extrem de donarli coratje al Angel de parlar del *assumpto* á sa mare. La bona dona no 's d'smayá, perque no 's sabia encara res d' aquesta moda en aquell racó de món, pero exclamá horroritzada:

— ¡Jesús, Maria, Joseph! — y 's senyá, com pera allunyar lo mal esperit.

VII.

Aquella nit no pogueren dormir ni un minut los pares del Angel, combinant plans pera persuadir al seu fill del disbarat que era aquella boja afició... ¿per qui? ¡Per la filla de la bruixa!

— ¿Com n' eixim? feya éll; la cosa ja ha anat massa endavant. ¡Si la estima mes que abans d' anar á Barcelona! ¡Si no pensa sino ab ella d' un quan temps ensá!

— Jo estich que ja 'ns l ha embriuxat. ¡Senyor perdoneu si pecco!...—exclamava ella.

Y 'ls plors ofegáren sa veu, podent sentir ell ab prou feynas com afegia:

— ¡Tant que 'ns ho deyan tots! ¡Tant que 'ns ho deyan!...

Y aixugantse rápidamente lo plor, aquella dona s' aquietá com si hagués trobat un sou buscat en vá per molt temps: lo que havia trobat era 'l *camí* que buscava

Lo seu home continuá cavil lant; lo coixi no l' inspirá la mes pe tita surtida.

VIII.

L' endemá passava una escena de las més patéticas á la eixida de ca 'n Quera. La mare del Angel cridá á la Agneta, y sense marradas de llengua li proposá que curés á l' Angel del mal que li havia donat.

Aquellas paraulas cayguéren com plom fós sobre 'l cor de la pobre Agneta, que se la mirá esbarada.

—No m' he tornat boja, no, encara que m' has donat motiu pera tornarmhi. Cúram l Angel, que bé pots ferho per la virtut que 't doná la teva mare...

Y no digué res mes, porque ab la bravesa d' una lleona, l' Agneta que se la havia escoltada fins allavors esgroguehida y aterroritzada, li saltá al coll sense dir paraula, la tirá á terra, y ab un genoll á sobre y formant ab las mans una argolla que apretava un ressentiment reconcentrat anys y anys, hauria acabat ab sa mare adoptiva, si l' Angel no hi arribá en aquell moment,

Lo jove no comprengué, ni tractá de comprendre que havia passat. Cridant auxili, li corregué, y entre éll y son pare logrâren descompartir á las duas donas.

—Angeleta, vina! feu imperiosament En Quera.

—No que l' hem de matar, cridava la séva dona, com possehida del diable y fent grans esforços per esmunyirse d' entre 'ls brassos del seu fill que en vá probava de calmarla.

L' Agneta abaixá 'l cap y seguí al que anomenava *pare* fins al menjador. Alli s' assentâren los dos, prengué éll la ploma, escrigué una carta, la clogué, y donantla á la noya ab alguns diners, digué:

—Té, vés ara tot seguit á trobar los cotxes, y fés cap á Barcelona, allá ahont diu la carta, y no tornis may més, pel teu bé y pel nostre...

—Pero si jo...

—No res més: ja se jo lo que hauria de fer, pero en acabat me 'n recordo massa ¡Que no 't vegi més! Deu vulga perdonarte 'l mal que 'ns has fet, á cambi de lo que hem fet per tú.

—¿Vos també, pare?. — y al veure que aquell cor que ella havia cregut tendre per ell no responia, afegi: — Está bé; jo 'n tinch la culpa, acabemho tot.

Y s' allunyá d' aquella casa depressa, depressa, com qui fuig de por després d' haver comés un crim.

Pel camí mil vegadas estigué á punt de portar á cap l' estimbarse en algun single, mes semblava que una má de ferro la deturava, dientli: «Has de viure, recordat de ta mare».

Al passar lo terme d' aquella vila que tal vegada no veuria may més, sentí un home que estava en un camp vehí fent beguda que criava á un altre company seu.

— ¡Mira! Mira qui passa per la rasa! ¡La filla de la bruixa!

Al sentirho no pogué menys que girá 'l cap l' Angeleta, y 'ls llabris se li descloguèren en lo mes cruel despreci, al veure que tots dos pagesos feyan plens d' unció, la senyal de la creu.

T. POCH de NEGRE.

(Seguiré).

AMOR

Mon pensament rel·sca dius del front
Al volar vers lo sol del ideal,
Com de la ona rel·lisca, pel sorral,
La escuma blanquejanta que 'l sol fon.

Sas puras alas taca 'l fanch del mon,
Cap al dupte se 'n va per volar alt,
La rahó no 'l sustenta, y sa rival
La fé, que l' aconhorta, no 'l respon.

L' espanta l' inmens vuyt del seu voltant,
Y cerca un vent més pur, un cel més blau
Ab neguitós afany sempre voltant.

Fins que, auçellet retut pel desconsol,
Troba en l' amor, que dolsament l' atrau,
Una branqueta hont deturar son vol.

J. M. TAMBURINI

L' OMBRA DEL BALADRE

(Continuació.)

NO HI HA REMEY

I.

No sé si ab lo que queda dit del caràcter del Angel n' hi ha prou pera que 's conega bé; pero de totas maneras bó será fer notar que la escena del hort produhi un camhi soptat en sa manera d' ésser moral: l' esbojarrament primitiu cedi 'l lloch á un posat reflexiu, y capficat sempre ab una idea que d' amagat devia bullir en lo seu cervell, ni 's recordava de menjar ni de dormir; aná tornantse insensible á tot lo que 'l rodejava, y 'l seu pare notá tot desseguida la sequedat ab que responia á totas las preguntas sense bestreure may en las conversas familiars.

Lo relatat en lo final del anterior capitol, succehi al cap de vuyt dias que, riatllet y festós com sempre, havia tornat de Barcelona, prometent á son pare que per la Festa Major del poble vindria lo seu amich Bonnín, lo sabi doctor, esperança, com éll deya ab tó presumptuós, de la ciencia pátria; y passaren dias després d' esser fora l' Agneta, y ni una frase que recordés la visita d' aquell amich, tan esperada; fins al rebre carta d' En Sever la llegí sense ferne cabal, ni expressar la mes petita alegria ó satisfacció.

La bona de la Teresa, ab un sobressalt continuat seguia pas per pas la mudansa del seu fill, y en lo seu interior veyá esglayada arre-

larshi més y més lo convenciment de que 'l Angel no tenia altre mal que l' embreixament de l' Agna Maria, essent lo terme de sas cavi-lacions lo mormular.

—¡Haverla deixat fugir sense que 'ns dongués lo remey!

II.

La alarma de la familia Quera pujá per graus.

Un dia observá 'l pare de l' ull-prés al passar per davant de la cambra del seu fill qu' aquest estava enrahonant sol, pero no 'n feu cabal quan vegé pel pany de la clau que estava escrivint en un grós paper blanch.

Una nit, quan ja feya mes de quinze dias que l' Agneta era fora, la Pobre Teresa 's llevá á altre hora de nit, y veyent llum á la cambra del Angel s' hi acostá de puntetas.

La porta era no mes ajustada, y pogué veure al Angel á la enca-misada de génolls en terra, ab los brassos en creu devant d' un, á modo d' altar format per la calaixera y 'l quadro del capsal del llit ab la estampa del Angel de la Guarda; pero la estampa havia sigut bara-tada ab un dibuix que representava una cara de dona. Un ciri per banda donava prou claror perque la Teresa conegués en lo cap del quadro lo de l' Agneta, la filla de la bruixa.

Un crit d' horror s' escapá del seu pit, y esclatá en plor; mes l' Angel estava massa enfonzat en sa oració pera sentir-la. Al cap d' una estona s' alsá, feu una genuflexió respectuosa al improvisat altar, y 's girá; allavors, veyent á la seva mare que continuava plorant, dreta al peu de la porta, s' hi acostá ab una miya rialla als llavis, y prenent-la pel brás la portá, més que acompanyá, fins al davant de la calaixera y ab veu plena de convenciment y de satisfacció digné:

—Li he pregat, li he suplicat, y fins ab plors li he demanat que tornés. Ella no 'n feya cabal. Li he fet moltes prometensas. Per aixó, rés. Al últim li he dit que vos la perdonareu...

Una rialla sortint com per forza 'l vá interrompre, com si ell ma-teix se la escoltés, y continuá:

—Y com posar oli en un llum: m' ha dit que tornaré. ¡Pobre Ag-neta! Y pera mí no més, pera mí no més. ¡Pobre Agneta!

—Sosségat, fill meu, que m' espantas! pogué exclamar al últim sa

mare; pero éll li tapá la boca ab una má y ab l' altre signant lo quadro digué:

—¡Ja s' ha acabat! Per mi no més. Ella m' ho ha dit. ¡Ja s' ha acabat.

Y rient com un moment avans, se ficá al llit, pronunciant paraulas incoherents.

III.

La pobre Teresa, desconsolada, corregué á cercar al seu marit que 's despertá ab sobressalt. Li esplicá lo que havia vist, y 'ls dos al entrar á la cambra del Angel vegeren á aquest al llit: dormia ja tranquilament, y 'ls dos ciris continuavan encesos.

No es pera explicarho 'l trastorn d' aquella casa. En vá probaren medis; intentá son pare de persuadirlo de que per aquell camí s' hi tornaria boig éll y hi faria tornar als altres; que no se 'n recordés més d' aquella ingrata, malagrahida de dona. L' Angel se 'ls escoltava ab un posat de llástima, se 'ls mirava á tots dos com compadeixent-los, y 'l seu mot era sempre 'l mateix:

—¡Ja s' ha acabat! Pera mi no més, vindrá. ¡Ja s' ha acabat!

Lo quadro tornava á la capsalera de dias, y desapareixia la estampa de la filla de la bruixa, pero de nits hi havia constanment l' altar guarnit. Desaparegué 'l quadro; á la nit següent n' hi havia un altre damunt la calaixera, y sempre ab aquella cara mateixa, los mateixos tochs, lo mateix tirat de l' Agna Maria.

IV.

Aviat la malaltia de l' Angel caygué á mans dels vehins: tot lo poble 'n parlava y la veu general donava la culpa de tot á n' En Quera, lo ximplet d' En Quera que havia deixat fugir lo remey quan lo tenia á casa.

—Lo que havia de fer, —deya un —es agafar una estaca, y empendre á la filla de la bruixa: «Cúram lo noy... ¿No? Garrotada seca, y mal que 't moris. Ara ja no hi es á temps.

—¡Prou!—deya un' altre.—Cercarla y ahont se la trobi...

—¡Qui sab ahont para!

—¿Volste jugar que no es gayre lluny?

Aquesta aposta feta per un vehí ab tó convensut causá en los que l' escoltavan fonda impressió, porque 'l que més y 'l que menos, tots estavan convensuts de qu' era possible que la filla de la bruixa fés pesar per sobre del poble lo pés de sa funesta influencia. Y aquella possibilitat may es infundada en semblants casos: sempre hi há qui ha vist algun gat negre entrar de nits per la gatonera de la porta del ull-prés, ó bé belar algun xay perdut pels encontorns de la casa del embuixat, y allavors ja cal que xay y gat s' espavil·lin.

¡Quántas vegadas s' ha vist una bruixa coixejant de resultas d' un cop de pedra ó d' una bona garrotada que ha rebut un gat negre!

V

En Quera, despreocupat á mitjas, net de clatell com l'anomenavan, estava fluctuant entre creure y descreure, y atribulat, aná passant dias sense determinar-se. Al fi, recordá que l' Angel li havia parlat d' un amich qu' era una llegítima esperansa de la ciencia, y resolgué escriure la carta que ja coneixém.

En Sever no 's feu pregar. L' endemá matí agafava 'l tren y feya las sis horas que separan al poble de Barcelona, cregut de que aquella petita excursió cap á montanya li serviria de distracció. Mes quan un té una pena tan fundament clavada al cor, es debades tot quan fassi pera minorarla: tot lo que veu, tot lo que sent, per tot arréu ahont passa, li serveix d' incent'u pera enfondir la ferida, porque ho relaciona tot ab son mal.

De quan en quan sentia en son interior com una veu misteriosa que l' avisava d' un gran perill: «Pera aquí comensan los que s' alocan!», però al cap d' un curt instant ja s' adonava de que tornava á tenir recorreguda tota una restellera d' ideas, qual base era sempre la mateixa: l' imatge de l' Agna Maria. Son pensament giravoltava esbarat al entorn d' aquell infaust recort com papalló enlluernat, sentint com una satisfacció enmatzinada á la sola possibilitat de que havia de cauréli las alas brusidas, per aquell mirar profundament trist que duya clavat en sa pensa com botó de foch desde 'l dia que la va co-neixer.

VI

La arribada de 'n Sever fou molt celebrada pel pare de l' Angel. Com es de suposar, li contà aquest tot lo que havia passat desde la mort de la Susagna fins á la desaparició de l' Agneta, y enmalaltiment del seu fill; tot va escoltarho 'n Sever profundament emocionat, endevinant ó mellor dit, presentint quelcom de terrible pera éll mateix.

Acompanyat d' En Margall puja á la cambra del Angel, y desde la porta, aquell desventurat pare li senyalá ab lo dit l' estampa de damunt de la calaixera, dihentli á mitja veu:

—Es la seva constant idea, ella!

—¡Ella! — repetí,— com un tornaveu En Sever. No hi há remey, continuá després d' alguns minuts de silenci, l' ombra del baladre s' ha extés per sobre d' aquesta casa. . No hi remey!

VII

Interiorment sentia En Sever un gran desitj de fugir d aquella casa. La escena entre 'ls dos amichs fou de lo més conmovedor: l' Angel feu semblant de coneixer al seu amich, pero no s' entussiasmá, com era natural, per sa arribada abans ab tan goig esperada, y li parlá de la Agneta, de sa germana estimada, com si ja En Sever tingués obligació de saberho tot, fins la promesa que cada nit li feya en sas oracions de tornar no més que per éll.

De tot estava al corrent En Sever, y d' alguna cosa més que ignorava l' Angel y la seva familia, sabia qu' éll havia passat uns quants dias al peu d' aquell arbre desdixat, y la enmatzinadora influencia de la seva ombra habria cubert lo seu cor per sempre més.

T. POCH de NEGRE.

(Seguirá).

AL PEU DE LA CREU

Mort Jesús, ja de nit, del erm Calvari
baixavan los Juheus,
seguits de lluny, al raig trist de la lluna,
per l'ombra de las Creus.

Anás y Caifás ab los del Temple
parlavan de la Lley;
lo Centurió tot baix als soldats deya
— «Jesús, es fill de Déu!

Y 'l vent fret que del Gòlgota venia
portava estranyas veus,
y negre núvol escampava l'ombra
sobre Jerusalem.

Mentres tant, en lo cim de la montanya
penjava de la Creu,
maimés y fret y coronat d'espinas,
Jesús de Nazareth.

Y sa Mare á sos peus així 's planyía,
barrejant sos gemechs
al feréstech remor de la ventada
que batia la Creu.

— «Tot ha finat! finá 'l goig del vil poble
y ta vida, fill meu:
mes no finará may la meva pena
que quant més va, més creix.

¡Tothom nos ha deixat! Ni un aquí 'n queda
de tos amichs fidels...
¡sols la Mort y l'angoixa m'acompanyan
pera vetllá 'l cos teu!

¡Ay, qui hagués dit, veyente noyet córrer
pels camps de Nazareth,
que havias d'acabar la teva vida
en afrentosa Creu!

Dolor sobre dolor, befa y escarnis
rebesses dels Juheus...
¡y haberho de mirar, la vida mia,
sense poder fer res!

¡Sense tú, l'amat fill de mas entranyas,
qué sola qu'estaré!
¡Quins dias ara passaré tant tristos
dins de Jerusalem!

¡Adéu, horas ditxosas de ma vida!
ja no us veuré may més,
qu'en lo mon no hi ha pena com ma pena
ni dol com lo dol meu!»

Y aixis dihent, la Verge esclatá en llàgrimas
y s'abrassá ab la Creu,
y s'extremí, dels corbs que s'acostavan
al óurer l'aletieg.

Mentres tant per la costa del Calvari
baixavan los Juheus,
seguits de lluny, al raig de trista lluna
per l'ombra de las Creus.

Anas y Caifás ab los del Temple
parlavan de la Lley;
lo Centurió tot baix als soldats deya
—«Jesús, es fill de Déu!

Y 'l vent, fret que del Gòlgota venia
portava estranyas veus,
y negre núvol escampava l' ombra
sobre Jerusalém,

FRANCISCO BARTRINA.

HISTORIA D' UN TAP DE SURO

POESÍA PREMIADA

EN LO CERTÁMEN DE SAN FELIU DE GUÍXOLS DE 1884.

Com que 'm proposo explicá
la historia d' un tap de suro,
tiro avant y no 'm deturo
pe'ls fets que vaig á narrá.

D' aqueixa historia ni ha un feix!
Verídica, no il·lusoria!
comensem, doncas, l' historia:
va á parlar lo tap mateix.

«Pe'ls que sápigán hont cau
lo primer fet del relat,
dech dirvos que jo só nat
d' una alsina de Sant Grau.»

Sense coneixe á mon pare,
é ignorant qu' eran afanys
vaig passá 'ls vuit primers anys
á la cama de la mare.

Ay goig de la meva vida!
Qui pogués teni 'l d' avans!...
tant sols coneixent aglans
romanins y sajolida!

¡L' home!... Aquest terrible agent
ab l' afany de destrossá
á la mare va deixá
lo mateix qu' un cama lluent.

Trist vaig quedá jo sens' ella
y ella trista sense mi,
¡Quí 'ns ho hagués hagut de di
que fos tal la nostra estrella!

Desmayat, mes mort que viu,
van emportárse'm d' allí
y quan vaig tornar en mí
vaig trobar-me á Sant Feliu.

Deixaré passar per alt
las greus mortificacions
que van dar-me aquells sayons
que feren tot lo meu mal.

A llescas vaig ser tallat,
carrat, escairat, bullit
toscat, que vol dir pulit...
com si deyam, esquilat.

«—Destinat á la gaseosa»
Vaig pensar ¿qué deu ser aixó?
quan te veig que vé un sayó,
y á dintre d' un cove 'm posa.

¡Valgam Deu y ab quina gent
vaig está en un dir Jesús!
Entre 'l mal suro andalús
y 'l castellá tant dolent.

¡Quín cridá! Era un ecsés!
« ¡soy digno de ser trafi! »
« ¡Fuera! » crida un meu vehi
y me l' hi planta un revés.

S' arman dos bandos allà
y arribém per fi á las mans,
jo, ab los taps de Sant Amans
que per mi 's van declará...

¡No van armá poca guerra!
¡Ni que fossim á Madrid!...
Entre empentas y burgit
vam girá 'l cove per terra...

Ja escampats ¡quin espatéch!
¡aquest s' aixeca, aquell cau!...
per ménos han guanyat grau
certs generals que conech.

Vé 'l sayó y... quin desatino...
un per aquí, quatre per' llà,
nos tornan á encovená
y cada hú á son destino.

Dins d' un sach als pochs moments
vaig sé ab altres deportat,
sens haver may conspirat,
ni haver fet pronunciaments,

trobantme en molt poca estona
de fé ab lo carril gran via
dins d' una cerveseria
de las que hi ha á Barcelona

y... alli va acabà la cosa,
vaig despedirm' de 'ls amichs
y després de molts fatichs
vaig ser tap de gasseosa.

No se pas quinas embrollas
debia jo guardar dins
que ¡fills meus! aquells vehins,
¡me 'n feyan de pessigollas!...

que mon constant pensament
era, veyentme en perill,
que 'm trenquesseu lo cordill
per fugí d'aquell torment.

Y... 'm sembla qu' encar mi trobo;
desfan lo fil, surto sol,
gran cop de cap al trespol,
pero avans vaig rompre un globo.

Ab los trossos de 'l cristall
que van caure, s' armá guerra;
van aná ampollas per terra,
un senyó trencá un mirall,

y jo mitj acorregut
d' haver motivat alló,
no 'm vaig moure d' un racó,
tremolós y fent lo mut;

vaig passar la nit en blanch
plé de pór, tot aturdit:
Senyors: vaig passá una nit
que si 'm punxan no 'm surt sanch.

Perdia las esperansas
de dur ma historia endevant,
quan al endemá escombrant
vaig pará á un caixó de pansas

y .. com diu que á los taps trobas
y que á las montanyas nó,
va sé així, que en lo caixó
vareig trabá amistats novas.

¡Quí 'ns ho tenia de di!...
Quí 's podia imaginar
que 'ns teníam de trobar
altre volta junts allí!

Varem fer las nostres bromas
estavam bé, tots paisans, . .
dotze taps de *Sant Amans*
y quinse ó vint de *Las Comàs*.

Tot lo bó no dura gaire,
y aixó allí va resultá,
quan entrá al caixó una má,
que jugant nos tirá en l' aire.

No era acabat lo pati
llavors venia 'l pitjó
la má ab un ganibetó
va comensarm' á amagri...

que... jo deya, ¡va! sufrim
si ja de tant temps sufria...
¡Vaig tení una malaltía
que 'm va fer torná mes prim!...

Tenia la mort aprop
y encare 'm vaig revifá,
perque, aprimat, vaig tapá
una ampolla d' aixarop.

Dolsament feya ma crisis:
dos mesets de bon estar,
mes l' aixarop va acabar
y estava prop d' una tisis,

quan un dia tot corrents
lo de la má vé, 'm masega,
m' apreta fort, me mastega
¡li haguessen caigut las dents!

Per forsa mi va fé entrá
debia dir: que s' amoli:
vaig tapá una ampolla d' oli
de fetxe de bacallá,

y aixó 'm va torná la vida,
va donarme la salut,
¡si 'm va'g torná rabassut,
que fins semblava mentida.

Casi no hi ha qui ho comprega
¡tant bó y tant malalt avans!...
puch di com 'ls castellans:
No hay mal que por bien no venga.

Té un periodo l' historia
que no va passarme ré
y quan mori 'l cafeté
que Deu lo tinga á la gloria.

També 'm creya mori á solas,
mes vaig se dut á 'ls Encants
á dintre d' un rentamans
d' aquells que hi solen fer bolas

y... un dimecres, jo crech qu' era,
trist de mi, 'm varen comprar
ab un panya de billar,
sis plats y una cafetera.

¡Tot plegat, pesseta y sis!
La meva sort, que l' iguala,
me van fer pujá una escala
pera portarm' á un quint pis

y allí varen fer neteja
de tot aquell parament
y vaig veure incontinent
lo mal que pot fer l' enveja.

Qui ho podrá di mes que jo,
un tap tant bonich com era,
me van fer tapá una ayguera
sense gens de compassió;

y no sent prou aquests fets,
no 'm recordo quina diada
me va agafá la criada
pera fregá 'ls ganibets.

¡Ni ho puch di lo qu' he passat!
¡ni puch di perque he servit!
si 'l ganibet m' ha amagrit
las humitats m' han inflat.

A las mans de la canalla
pe'l flendit he fet treball,
he servit per ensetall
de la dona quan treballa.

He fet ratllas á la cara
de mes d' un cómich d' aquells
qu' essent joves, semblan vells
ab una qu' altre enmascara.

Per lo pobre pescadó
he sigut la Providencia
jo l' he avisat ab ma ciencia
de si 'l peix picava ó nó.

Y de carácter só alegre,
may he tingut opinions,
que manin dolents ó bons
may he sigut blanch ni negre.

He aborrit sempre l' ambrolla
may m' ha agradat cap tropell
m' haurán ficat á un sitrell
hauré tapat una ampolla;

pero may per mi ha sigut
sempre esclau. de malagana,
¡y diu que sols á l' Habana
hi ha avuy esclavitud!

En fi, no vull mes sarau ,
qui mes n' ha passat que ho diga,
disposin ab lo que siga
del humil tap de Sant Grau.

LLEÓ FONTOVA.

UNA EXCURSIÓ ALS CINGLES DE TALAXA

A mos consocis de la «Associació catalanista d'excursions científica»
de Barcelona.

AVEU estat alguna vegada en eixa estac'ó termal tan agradable, tan pintoresca que 's trova per allà y aprop de nostra frontera pirenaica: Amelie-les-Bains? Es frequentada tan ó més per catalans, que per francesos. No hi falta la bona societat, la bona taula, y tot lo comfortable que 's pot desitjar. Sentada al peu del Canigó, á la vora del Tech, Amelie es lo centre de las correrias del verdader excursionista; lo vall de Montalbá, los cingles de la Fou, Cortsavy, las minas de ferro de Batera, lo Canigó, Sant Llaurens de Cerdá, Serrallonga ab sas ruinas del castell de Cabrenys; lo gran círcol format per los cingles de Talaxá, Sant Aniol y Bassagoda, una de las maravellas de nostras montanyas qu' es molt poch coneguda; la vall pintoresca del alt Vallespir; Prats-de-molló; La Preste, etc.

Me trobava á Amelie en la primavera de 1883, ab un amic que 's creya malalt y qu' era tan ó més robust que jo; la prova que 'm seguia en totas las excursions als voltants d' aquella hermosa vall del Tech.

Mr. Henri Loret, mon amic, es un sabi botànich

Lo segon dia de ma arribada als termes Pujade, al dirigirme á la cascata Annibal, y seguint amunt del Mondony, aquell torrent enca-

xonat entre alts precipicis, vegí en mitj d'aquelles malesas, un senyor tot de negre vestit, levita llarga, barret de copa, d'alta estatura, magrot, plantat sobre una penya, ab los brassos enlayrats com si volgués evocar al geni d'aquelles timbas. De sopte 'm quedí parat, y al acostarme cap ab éll, després de saludarlo, compreguí son desespero. A uns quatre metres d'altura del cingle, hi veye una hermosa planta: la *Hieracium pseudo-eriphorum*, á la qual no podia arribar, y el pobre home se desesperava, alsant los brassos en l'ayra cap aquella flor, com fan las criaturas que demanan bobó. Se comprén; Mr. Loret es un dels més célebres botánichs de Montpeller, autor de várias obras, y conegut per tots los botánichs del món. Tenía uns 65 anys; y per son carácter sempre igual, sas finas maneras y sa gran modestia de verdader sabí, 's feya apreciar y estimar per tots los que tenían la ditxa de tractarlo. Me tenia per molt dítxós honrarme ab sa amistad. La *Hieracium pseudo-eriphorum*, planta hybrida, ha sigut trovada y classificada per éll.

¡Ah! que hermosa hieracium, exclamá! girantse cap á mí:—Vos coneixeu aqueixa flor?—Prou la conech, y m'admira véure'la á n'aqueixa baixa regió; puig que viu sempre entre 6 ó 700 metres sobre 'l nivell del mar, ¡qué vaig haver dit! Mr. Loret baixá de son pedestal y 'm doná un entussiasme apretó de má. Ara judiquin si 'ns férem amichs inseparables! Jo tenia algunas nocions de botánica, y al costat d'un sábi com Mr. Loret, hi havia molt que aprendre.

Sortíam de matinet quant lo temps ho permetia, y tornavam al Establiment portant cada hú dessota el brás un feix de plantas y herbas de tota mena. La gent del camp deya: si serán herbolaris; cá contestava un altre: no veus quins feixos d'herbas portan; si tindrán crias de cunills... y al entrar en nostras cambras, vinga la classificació; cada flor posada ab cuydado entre dos fulls de paper d'estrassa, tot ben lligat entre dos planxetas de fusta entrellissada de fil ferro, y posat al sol á secar.

Excel·lent professor! A 65 anys, l'entussiasme y 'l foch sagrat de la ciencia li donavan un delit com un jove de 20 anys, s'agenollava devant d'una planta, y avans d'arrancarla li parlava com si fos animada. Era molt distret: tenia la particularitat de deixar-se el ganivet allí ahont havia arrancat la planta, y aixó 'l desesperava; per evitarho portava sempre en sas butxucas mitja dotzena de ganivets.

Un matí, al tornar de nostra excursió botánica, vegérem un espectral que 'ns cridá moltíssim l'atenció. Al passar sobre la cascata Anibal, vegérem un senyor que per medi d'una escala de corda, havia

baixat al peu de la cascata. Al tornar á pujar, portava ficats delicadament dintre una capseta, quatre ous posats ab cotó fluix. Eran ous de martinet ó mirla d' aygua, d' eix aucell que, per los richs colors de son plomatge, es lo més hermós de nostra terra.

Mr. Hunt, era una segona edició de Mr. Loret, pero no tan vell. Tampoch deixava may lo barret de copa; aqueixos barrets de sabis, únichs en son género que semblan dotats d' una centuria. Mr. Hunt, era un sabi entomologista y col-leccionador d' ous d' aucell. Tenia, en lleugeras caixas de caoba, divididas ab compartiments numerats, la mes numerosa y variada col-lecció d' ous de tota classe d' aucells, desde el reitó, fins á l' áliga, y escarbats y papallonas, ne voleu?...

Feya alguns anys que Mr. Hunt venia á Amelie pera completar sa col-lecció. Coneixia al país com ningú; y sabia ab certesa l' punt y época en que tal y tal aucell feya son niu. Y cosa singular; los ous que desniava no eran may covats. Los hi feya un foradet ab una agulla, y després de xuclats, los classificava en sa capseta plena de cotó fluix. Desde Amelie, acompanyat d' un guia ab son borriquet carregat de cordas ab ganxos de ferro, provisions de boca y lo demés, marxava, y tardava de vegadas vuyt dias á tornar. Lo alt Vallespir ab sas cingleras de pedra calçinal, era sa regió privilegiada pera desniar los ous dels grans aucells de rapinya. Havia ja recorregut en vá los cingles de Talaxá en busca d' ous d' una áliga particular en aquellas regions: l' áliga imperial, d' un negre clapejat de cendrós, lo mes gros de sa especie, ab unas urpas com garfis de romana, y sas potas emplomadas.

Mr. Hunt y Mr. Loret, prompte simpatisáren. A voltas venia ab nosaltres y, mentres arrancavam plantas, éll girava las pedras en busca d' escarbats. Era un senyor d' uns 60 anys; estatura regular; vigorós, parlant bé 'l francés encara que ab accent inglés, sempre sério y flegmátich. Lo director del establiment, nos presentá á Mr. Hunt; condició indispensable pera poder enrahonar; tots los inglesos son aixís, y sense aquesta condició haguérem passats dias y dias sense dirnos una paraula. Però, després que s' ha romput lo glas son gent plens de franquesa y bonas maneras. A mí, 'm clavá un apretó de má, que m feu cruixir los ossos dels dits. Cada vegada que 'ns trobavam y que m' allargava la má, ja tremolava.

Un dia projectárem una excursió d' alguns dias cap als cingles de Talaxá. Avans de parlar de nostra excursió, deixéume dirvos lo que son los cingles de Talaxá.

La generalitat de nostre cordillera pirenaica, en sa major altura es granítica. Desde la punta de cap de Creus fins á Puigmal, lo granit

domina; ho sé molt bé perquè ne recorregut tota eixa frontera. En efecte, desde cap de Creus, se segueix la cordillera granítica de Las Albras y Recasens, coll de Panissars, coll del Portell, las Salinas, tot es granit.

Seguint sempre la frontera, s troba La Muga y aquí un se topa ab la pedra calcinal, la cual segueix cap al coll de las Falgueras, ubaga de Bordellát Rocapruna y Baget. A coll de Malrém s' enfonsa dintre terra y surt á voltas á coll Bernadell, coll d' Aras, La Preste. Desde 'l cim de Costabona (2,500 metros d' altura), se distingeix molt bé eixa vena calcària blanquinosa, que arranca al peu de la montanya, corre seguint la frontera y arriant al coll de las Falgueras, se dilata formant dos brancas, las quals ceneixen lo gran círculo de Talaxá, sobre Tortellá; continuant cap á Bassagoda, Lliurona, la Mare de Deu del Mon, la Salut y va á morir á Pont de Molins.

Pera ferse càrrech de la grandiositat del círculo de Talaxá es necessari pujar al cim de la montanya de Bassagoda. Desde allí s domina l' inmens anfiteatro format per cingles, quals grahons ténen 100 metros d' altura. Hi ha cingle que té fins á quatre d' eixos grahons, tots tallats á pich y sobre plombats, de modo qu' una pedra tirada desde 'l cim tarda molt arribar á baix; se pot contar d' espay fins á dotze, y arribant á dotze se sent l' estruendo ocasionat per la pedra que cau al fons del encaixonat torrent. En los estrets grahons, que forman los cingles, creix una vegetació de boixos, faitgs y afins de teixos. En cap altre part del Pirineo he trovát lo teix, no mes en eixos cingles. Al fons d' aquellas timbas corre un torrent que desemboca al Fluviá. A la vora d' eix torrent, desde 'l cim d' aquellas gigantes murallas, se veu blanquejar una ermita, Sant Aniol.

A prop d' eixa ermita, Mr. Loret m' indicá una preciosa planta de flors blavencas, peculiar d' eixos cingles y que no s troba á cap altre punt dels Pirineos: la *Lithospermum olæfolium*, trovada per un apotecari de Prats de Molló, Joan Xatart, botánich tant sabi com modest, que he conegút. Recomano á mos consocis excursionistas de Barcelona, vágin á veure los cingles de Talaxá y Sant Aniol.—Carril fins á Gerona—cotxe á Besa-lú y Tortellá—de Tortellá matxos ab un guía que los farà recorrer tota la montanya.

Lo grandiós anfiteatro de Talaxá es poblat de las mes ricas plantas pera 'l botánich, y de tota classe d' aucells de rapinya que s veuen volotejar desde 'l cim d' aquellas timbas. Judiquin donchs l' alegría de mos dignes profesors, Mr. Hunt y Mr. Loret! y sobre tol l'

entussiasme de Mr. Hunt al veurer lo gran àliga imperial describint á nostres peus rotllos immensos ab son vol magestuós!...

—Es lo mascle, nos digué; la famella cova; esperém que vagi á rellevarla, y éll mateix nos indicarà lo niu.

En efecte, al cap d' un rato. se llensà com una fletxa al mitj del cingle, y vegérem sortir sa famella que s' enlayrà á gran altura y desaparegué en direcció de Tortellá. Alguna gallina d' aquells voltants pagarà la festa... Lo niu 's trobava mitj á dins y mitj á fora d' una esquerdada del cingle, sostingút per una atapahida mata de boix. Ab una ullera veyam se componia d' una carga de llenya y brossa.

No volgué aquell sant home de Mr. Hunt estacarse ab una corda y baixar fins lo niu!.. Al proposarnos tal cosa nos feu esgarriñar.

Res mes senzill, nos deya; ab la ampla cingla anellada que 'm posaré, passarém la corda á las anellas de ferro, y la mateixa corda en lo forcat d' aquell faitg que domina 'l cingle, y á poch á poch me deixareu anar fins arribar al niu.

—De cap manera, bon home! —al pensarhi nos venia pell de gallina. —Vos creyeu, li deyam, que l' àliga vos deixarà arribar al niu sense defensarlo? — Oh! ves, ja ho tinc previst. digué rient: y tragué de las canastas del borriquet un sabre de dos talls afilatat com una navaja. —Ab aixó mataré l' àliga; pero ants compto ab vosaltres —y tragué una carabina Winchester de sis tiros, carregada ab balins. Ants de baixar, nos digué, tirarém algunas pedras desde 'l cim del cingle; l' àliga fugirá; pero vigileu, puig no va lluny, y compto ab vostre destresa de cassador pera matarlo ants no vinga á buscarme rahons ab sos garfis de romana.

—Cá! home, cá! déixisho correr; es una broma; aixó no pot ser. —Com! no pot ser! per aixó he vingut y os asseguro que no me 'n aniré d' aquí que no hagi logrât mon intent.

Lo guia, en Joan, nos digué: es inútil discutir, lo conech; farà lo que diu, y no hi ha mes que deixar-lo fer.

Mister Hunt era un verdader inglés, sempre sério, flegmàtich y no dihent may cosa per altre.

Férem lo que digué. Nos dirigirem al cim del cingle; férem passar la corda en lo forch de la soca de faitg; Mr. Hunt se cintà ab l' ampla cingla, fent per manera que las quatre anellas de ferro li vinguéssen á l' esquena y estacàrem bé la corda; nostre inglés ab son sabre á la mà y un saquet á la cintura pera posar los ous, s' inclinà á poch á poch y 's deixá relliscar penya avall, de cop se trovà penjât en l' espay.

La corda ab la cual estava estacât era una d' eixas cordas grosse-

ras de garrotlar carros, que 's compon de quatre cordetas torsudas de molta resistència. Lo niu se trobava á uns 12 metros del cim del cingle, lo cual podia tenirne uns 300 d' altura y tallàt á pich.

Tiràrem algunas pedras, y en efecte, l' àliga esparucada s' envolà voltant lo cingle. Mr. Hunt anava baixant ab sa corda detinguda per en Loret y lo guia, los quals la deixavan anar tot á poquet. Jo preparàt ab ma carabina á punt de fer foch.

L' àliga, qu' al principi, espantada s' havia enlayrat á gran altura, voltant magestuosament sobre nostres caps, comensà á baixar, observant sens dubte lo que passava. Mr. Hunt havia ja arribat al niu; s' apoderà de los dos ous (1) y los ficà en lo saquet penjat á sa cintura.

De cop l' àliga 's tira com un llàm, passant á poca distancia de Mr. Hunt, jo li tiro dos tiros, pero ni aixó: 's llensa altre volta sobre lo cap del pobre inglés y li planta sos garfis. Nostre amich se defensa com un héroe y ab son sabre que fa voltar sobre son cap mata l' àliga, la cual caygué al primer grahó del cingle y de rebót al segun grahó fins á baix al torrent de Sant Aniol. Jo m' havia apartat del cingle pera veure lo que havia succehit entre l' àliga y l' inglés. Al veurer l' àliga anar de tomballons cingle avall, cridí: *very well!* bravíssimo! *magnificent victory!* aplaudint en gran! Mr. Hunt seguia penjat en l' espay com una aranya que 's té al cap del fil, y vegí que anava dån voltas y mes voltas... De cop, vaig llansar un crit d' horror...

Vegí que aprop del nus de la corda penjavan altres tres cordas mes petites, las quals anavan augmentant de llargaria destorsantse l' una ab l' altre. Mr. Hunt, defensantse de l' àliga ab son sabre, havia tallat las tres cordetas de sa corda y 's sostenia no mes que per una; per aixó veyia que daba aquellas voltas estranyas, puig que la corda 's destorsaba. Mr. Hunt, los brassos estirats, los cabells erissats, provaba d' agarrarse ab los relleus del single. Mr. Loret y en Joan, als quals havia jo avisat lo que ocorria, no s' atrevian á tirar per por d' acabar de rompre la corda... En fi, 'l pobre inglés acabá per arraparse d' una mata de boix, y nosar lo peu en un estret relleu; s' hi subjectà y pogué desfer y tornar á estacar, ab grans travalls, la corda mes amunt del desfilat. Lo pujàrem á dalt. Estábam nosaltres mitj desmayats y las camas nos tremolavan d' espant. Mr. Hunt, imperturbable, 'ns donà una apretada de mà que 'm feu cruixir dos dits, y procurá assegurar-se si 'ls ous desnuhats se trovaban en bon estat: ni un de trencat!... Los

(1) L' àliga pon no mes que dos ous dels quals surt mascle y femella.

posá, ab sa mellor frescura, en sa capseta de cotó fluix, y begué un trago de rom. *All Right!*

Desde Amelie pera anar als cingles de Talaxá per la part de Fran-sa: carruatge seguint la hermosa carretera que vá á la Preste-Stació en Arles pera visitar 'sa esglesia y hermós claustre románich (segle XI) á observar sobre 'l llindar de la porta d' entrada de la esglesia lo monograma del Crist; y al costat un sepulcre de pedra antiquíssim que ha contingut los cossos de Sant Abdon y Sant Senen, patrons de la vila d' Arles, lo qual conté aygua miraculosa inagotable.

A uns deu kilómetres seguint la carretera, 's trenca 'l pont de la Verge Maria; y costejant la montanya s' arriba á Serrallonga. Aquí 's pren un guia y per un mal camí s' arriba á la frontera, al coll de las Falgueras, la ubaga de 'n Polit, y cingles de Talaxá.

Una particularitat va senyalar nostre retorn á Amélie que vos donará una idea del carácter general de Mr. Hunt.

Al passar per lo poble de la Massera, era un dissapte. Mr. Hunt, que no s' havia afeytat d' alguns dias, demaná á l' hostel ahont dinàrem que s' anés á buscar lo barbé. 'Ns compareix un home d' uns seixanta cinch anys, alt, sech, portant sota 'l bras lo plat de llauna immortalisat per don Quijote, y una cafetera ab aygua calenta. Mr. Hunt s' assenta y nostre barber comensa á remullarlo y ensabonar-lo ab una bola de sabó tota marbrada. L' hostalé 'm digué que aqueix barber era lo teixidor del poble y l' enterra morts... Sas mans magres, secas y escatosas produhian sobre la cara de mon amich l' efecte d' una raspa. Després de ben remullat y ensabonat, nostre Figaro 's treu de la butxaca un estutx de cuyro negre y lluhent com un pegot sobre l qual passa y repassa una navaja de fulla tan prima que devía fer anys y anys que servia. Ab lo pulgar y l' index agafá 'l nas de Mr. Hunt y 'l comensá á afeytar. A cada cop de navaja feya sa cara una contracció. A pesar d' aixó, tot aná molt bé fins que arribá á la galta, bastant arrugada; raspa que raspa ab sa navaja, no 'n podia haber; li estirava la pell amunt y avall y l' inglés suava de destret. A l' últim lo teixidor se treu de la butxaca una bola de boix lluhenta com un vidre y li fica dins la boca. Mr. Hunt s' aixeca tot esparverat, escupint la bola y tota la saliva de sa boca:—*Shocking! Dirty barber!* que 's aixó.—que significa!... Pero, senyor, es pera ferli tenir la galta tibada; es la bola que serveix per afeitar tots los vells del poble!...

May havia vist home tan enfadat; sobre tot quan li digué que son barber era l' enterra-morts del poble. No volgué que li passés mes la ma per la cara; y ab un costat de cara afeitat y l' altre nó, empren-

guérem nostre camí cap á Amélie. May veuré una fatxa mes estranya que la de nostre inglés milj afeitat! Mr. Loret, se féu un panxó de riurer que li durá fins á Amélie. Fou una broma tot lo camí, de la qual Mr. Hunt va acabar pera riurer també. Al arriuar á Amélie eran las vuit del vespre y va venir lo barber de la fonda que li afeitá l'altra galta.

¡Que bons recorts guardo de la temporada que passí en Amélie, ab mos dignes y sabis companys d'excursions!

L'any nou d'aquest any rebí la targeta de Mr. Loret, y li envii la meua; en quant á Mr. Hunt no sé ahont pára ¡Si s'haurá despenyat en algun cingle dels Alps, deixanthi sa carcanada!... Ho sentiria!...

C. BOSCH DE LA TRINXERIA.

L' OMBRA DEL BALADRE

(Continuació.)

RETIRAT DEL MON

I.

n Sever, sortí de casa del Angel ab lo cor traspasat de dolor, porque l' estat del seu amich era per éll lo d' un malat que no té cura.

No hi havia cap dupte: l' Angel s' havia alocat. Però, ¿qué' pensava En Sever, respecte de la causa d' aquella malaltia intelectual?

Hem de dirho pera ferli justícia: éll no creya en bruixas, y per lo tant, estava ben lluny de créures que l' Angel hagués sigut ullprés per l' Agna María. Més, sentia dintre 'l seu cor tan fonda una ferida causada per aquella dona, havia estat ell somés de tal manera á la influencia d' aquell rostre encisador, d' aquella mirada penetrant, que sino creya en bruixas, creya sí, en una influencia fatal, que la naturalesa havia concedit á alguns sers privilegiats.

Y ¿cóm duptarne, si éll n' havia sigut y n' era encara una víctima?

Per lo demás, be prou que tenia impresa en lo seu cor la imatge d' aquella dona, porque li hagués calgut f r memoria davant del senzill dibuix que l' Angel li presentà. ¡Si éll mateix algunas vogadas havia pensat retratarla sobre 'l paper y estava convensut de que era capás de recordar tots los tirats de son rostre!

II.

Al tornar á Barcelona, 's trobá ab una carta en que se li participava que 'l seu pare havia mort d' un atach de feridura, quedantse allavors enterament sol en lo mon, entregat á sas escassas forsas: li havia fugit la ditxa que havia pensat trobar en forma de dona; s' havia desvanescut com lo fum la amistat, y en sa soletat sols un pensament se li acudí, anársen á juntar ab l' autor dels seus dias, pera demanarli perdó del olvit en que l' havia tingut darrera d' una ventura egoista y desatentada.

Aquesta vegada també lo tragué de la vora del abim lo seu caràcter reflexiu, posat á proba en curt temps, prou vegadas pera demostrar fermesa.

L' arreglo dels assumptos de familia 'l tingué ocupat molts dias, y lluny de la ciutat, y quan ja estigué en disposició de tornársenhi ja n' hi havian passat las ganas. La tranquilat del camp li captivá l' esperit, y s' hi quedá, resolt á no repenar la memoria ab tristas recordansas.

III.

Una caseta en mitj d' un bosch; una font, una bona familia menant las terras del voltant, un remat de cabras pel prat, un parell de bous que ab posat magestuós, semblavan contar la extensió de la quintana: heus aquí 'l somni daurat de la fantasia al cap de poch temps de co-neixer la ciutat, y heus aquí la hermita que 's triá pera fer penitencia.

La masia era tot lo que necessitava, encara tal vegada massa gran pera sas aspiracions. Los masovers eran una bona gent á carta cabal, pero per bons que fósseu, no deixáren de trobar estrany que tot un senyor doctor visqués en un raco de mon, tan olvidat de si mateix que sovint se 'l trobava ab un sarró á coll, lo barret de palla y un bastó á la má recurrent los voltants de sa petita propietat, y sempre portava cosas novas, més tan estranyas que feyan posar la rialleta als llabis: alguna pedra, alguna herba, rés. Moltes vegadas fins se 'l veyá arreplegar alguna closca de caragol!...

Altrament, com no passava d' aquí en sas extravagancias, y com

que eran poch's los que 's podian comunicar la extranyesa que ellas causavan, los comentar's foren pels primers dias, després, si bé 'l tingueren per poch ó molt beneyt s' acostumáren á las sevas manias. ¡Tan pot la constancia en la costum!

IV.

Feya ja més d' un any que vivia fet un solitari de la Tebaida, y en tot aquest temps, sols havia conegut á un de sos vehins, y encara era vehina. Una senyora rossa d' ulls blaus y de faccions trànquiles; la seva cara era d' aquelles que 's contrapuntan ab lo temps; no passen dels quinze anys.

La coneixensa no havia passat del saludarse alguna que altra vegada que s' havian trobat, y al preguntar En Sever pel seu nom li havian dit los seus masovers que era la mestressa de Valldoriola, un más situat á cosa d' un hora de Bonnin.

Va saber, ó mellor dit li váren contar, sense qu' ell hi posés gran atenció, tota la historia de la Rosa, casada ab l' hereu Valldoriola, tota la historia d' aquest, y 'ls fets principals de sos avis. Feya temps que eran casats y no tenian fills, per lo qual no vivian gayre bé...

En fi, que 's trobá ab tota una pila d' informes més dels que demanava. Hem de fernos cárrech de que 'n las masias, si no 's parlava dels vehins, la major part del any no se sabia de que fer conversa.

V.

Un dia que havia sortit com de costum del más, pera dedicarse á sas especials estravegancias com las anomenavan sos companys de desert, trobá á la Rosa de Valldoriola, sentada prop del camí sota l' ombra d' un roure sapat y quan se disposava á passar de llarch després de saludarla, sentí que 'l cridavan y s' aturá.

Invitat á seure sota al mateix arbre lo senyor doctor, únich nom pel que devia conéixer aquella bona senyora conversaren amigablement los dos.

La Rosa de Valldoriola, li consultá sobre una afecció que patia feya algun temps, y com era natural, fou precis que li contés alguns detalls de sa vida.

Casada mes que per voluntat del cor per voluntat de sos pares ab l' hereu Valldoriola, ben haviat canegué per sa desgracia, que 'l caràcter del seu marit no era lo més á propòsit pera fer neixer en son cor l' afecte que may havia sentit. En Valldoriola era inconstant, soherch en sos capritxos y brutal per sa educació, lo que se 'n diu un home per civilisar.

Estava convensuda la Rosa, de que may havia inspirat la més petita simpatia á n' En Valldoriola, y lo més desesperador pera ella era 'l convenciment que s' havia arrelat en son esperit d' ésser incapás d' omplir lo vuyt que entre 'ls dos hi havia.

VI.

A tot aixó s' hi havia afegit d' uns quants dias ensá una circumstancia que havia agravat més y més l' estat de postració d' anima que venia sufrint aquella dona: lo seu cunyat, un *solteron* dissipador de tota la fortuna que li havia pertocat á la mort del sogra d' ella havia fet la calaverada darrera. S' havia casat ab una bona pessa que havia sapigut conquerir-lo, y fou sa darrera etzegallada al casarse, porque als pochos mesos la deixava viuda y ab esperansas certas de ser mare.

La ambició guiá sens dubte, aixis ho entenia la Rosa de Valldoriola, á casarse aquella dona sense entranyas y aquesta passió aumentada al neixer lo seu fill, havia produhit per resultat la desventura cumplerta d' ella.

Efectivament se l' hi havia acudit á la sobrevinguda en la familia, vist que no tenia fills l' hereu, de conquerir-lo com havia fet ab son germá, lo qual li costava poch y sols faltava acabar la seva obra.

Sols falta are, continuá sentint nuat lo coll, que jo desaparega y quedarà consumada la seva obra. Y no 'n tich cap dubte, es dona capassa de tot, fins de ferme assassinar, ó ella mateixa ferho.

En Sever cregué que 's trobava davant d' una d' aquellas afeccions de cor arreladas de temps y productoras, de mil esbogerrats castells en la fantasia, tots ells de colors terribles; savia que tals malalties fan neixer en qui las sofreix horribles pressentiments en que s' hi barregen com los llamps en temporal desfet matzinas, punyals y altres instruments de mort.

Procurá donchs calmar la forta excitació de que veja presa á aquella bona dona y ferm en lo propòsit de no receptor may mes, li aconsellá tot un règimen de vida encominat principalment á la distracció del preocupat esperit de la malalta.

VII.

Al despedirse lo doctor no pogué menos de convèncers de la gravetat del mal que patia la de Valldoriola al sentir-la que s' expressava aixís:

—Es inútil: no es pas la medicina, n'estich convensuda, la que ha de treure de demunt meu lo perill de la mort. Lo cor es lo que menos sofreix. Ella, y no més ella es la causa de tota la desgracia.

VALLDORIOLA

I.

Quan se viu retirat al camp, sense mes distraccions que las que pot proporcionar la naturalesa, al cap de pochos dias de coneguts tots los indrets del retiro, sent l' esperit una necessitat indefinible d' impressions novas, per calmós que sia 'l caràcter del colocat en tal situació.

Aixís se compren, com En Sever al tornàrsen a casa gosés ab sa imaginació las paraulas de la conversa que acabava de tenir, y combinant arguments presenti tot una historia interessant, que si no hagués sigut per sa aversió decidida als travalls d' imaginació tal vegada hauria escrit y tot.

Peró tot aquell castell l' edificá sobre la base del convenciment que havia adquirit en aquella mateixa conversa de que tots los temors de la de Valldoriola, eran solsament aprensions qual causa estava en la afecció que sufria aquella dona, y després d' haver ja donat los darrers tochs á la seva obra ideal, quan entrava ja al más, mormolá com posanthi la frase final.

—Aixís s' escriuhen las novelas.—Y correjintse ó completant lo seu pensament afegí pera si mateix.—La historia moltes vegadas no s' escriu d' altre manera.

II.

Passáren uns quants dias y ja no 's recordava de la consulta á sota del roure.

Era un mati esplendorós, y En Sever volgué aprofitarla pera fer exercici. Agafá 'l sarró y sortí, encaminantse pel cantó de Valldoriola, disposat á fer duas horas de camí, es á dir, arribar fins á vora 'l terme de la vila vehina.

Aquesta vila, la coneixem ja un xich per sa historia: es la en que l' Angel nasqué, situada á l' altra banda de la seva que la separa de la hermosa vall escullida pera retiro del seu bon amich.

Mes al passar per davant del porxo de Valldoriola, s' aturá per un moment cridantli la atenció 'l moviment que 's notava en la masia: alguna novetat passava, quan á tota pressa sortí 'l masover fent posar l' eugua ja ensellada davant del pedris del costat del portal, disposantse á montarhi. En aquell moment lo masover s' adoná del senyor doctor, y presa d' una excitació gens dissimulada saltá del padris ahont ja havia pujat y 's dirigí á n' En Sever.

—Bé com l' anell al dit: precisament venia á cercarlo.

—Y aixó ¿Qué teniu?—preguntá En Sever.

—La mestressa... ¡Oh! ¡Ha estat una desgracia terrible! Es morta.

—¿Y donchs que estava molt malalta?

—No senyor, no. Ha mort... però fassi 'l favor. ¿Vol pujarhi? Encara nò fá un quart que hi havia pujat la dona pera preguntarli si volia rés.

III.

Pujá 'l senyor doctor l' ample escala que duya al primer pis, ahont en una cambra espayosa jeya morta la de Valldoriola; encara nò s' havia pensat en vestirla, perque la sorpresa fou molt gran, y atribulats tots los mossos y criadas, havian abandonat aquella cambra pera avisar al amo, que era fora desde punta de dia.

No tingué pás de menester un llarch exámen, En Sever pera enterarse de que havia mort aquella dona, totas las senyals revelavan que havia sigut víctima d' un atentat; havia mort extrangulada.

Allavors fou quan á manera del llamp que esquinsa la nuvo'ada

fent esclatar la pluja, caygué, á vista d' aquell cadavre la vena dels ulls á n' En Sever, y recordá la conversa de sota 'l roure; un núvol passá per davant seu enterbolintli 'ls ulls, y en sa forma li sembla que regoneixia sense conéixela gens ni mica á una dona, la terrible cunyada, l' amenassa constant contra la tranquil·tat de la de Valldoriola.

Rápit com lo pensament se gira endarrera, y al veure al pobre masover que estava ab la barretina á la má y en actitud respectuosa al peu del llit mortuori, li dirigí una mirada tan enérgica que confós y no sabent que ferse comensá á fer passarse la gorra d' una má á l' altra.

—Escolti, li digué En Sever abaixant tot lo possible la veu. ¿Ahont es l' amo?

—Han anat á cassar de bon matí, feu tartamudejant lo masover.

—¿Qui es que ha anat ab éll?

—La senyora.

—¿Quina senyora?

—Es veritat que vosté no la coneix: la cunyada del amo, que fa cosa d' un mes que va venir de Bcelona.

—¿Qui ha pujat aquí dalt desde que ells son fora?

—La dona, feu lo masover, tremolant...

—¿Y ningú més?

—Jo no ho sé perque era al hort á treballar—pronunciá mitj plo - rant ja 'l bon home...

—¿Qué vinga la vostra dona! acabá En Sever ab imperi, cansat de las paraulas del seu interlocuor.

IV.

Aixís que la dona, ja d' alguna edat, entra á la cambra, desfeta en llágrimas En Sever la feu seure á próp seu, y repetí las preguntas que havia fet poch abans al seu marit, sense obtenir d' ella més bons resultats.

Ningú havia pujat á veure la malalta sino ella, però aixís com lo masover deya que feya un quart, ja resultava per confessió propia de la masovera que feya mes de mitja hora.

—¿Y no han tornat de cassar? preguntá de repent lo doctor.

—No ho crech, perque no 'ls esperavan fins á mitj dia per dinar.

—Cal que desseguida pujen á cavall; acabá En Sever dirigintse al

masover; y que aneu á donarne part al jutje, un altre que avisi al amo, depressa, y vos,—afegí dirigintse á la dona,—porteu tinter y paper.

Aixís que 's trobá sol, procurá escoltar ab més atenció perque li semblá que sentia fresa al pis de sobre. Assegurat de que no s' errava, sentint passos que 's dirigian cap á la escala, se n' hi aná éll també, atravessá la gran sala del mitj y 's quedá davant de la porta que dona al replá, esperant més per curiositat que per res més.

V.

No va tardar gayre en veure satisfeta sa curiositat.

A poch á poch baixava una dona portant al brás una nena.

Al arribar al replá posá la criatura á terra agafantla de la mà y 's disposava á entrar á la sala, pero s feu un pas enrera.

En Sever tingué que sostenirse en una taula pera no cáure, tal fou la impressió que rebé al regoneixer á aquella dona.

Era l' Agna Maria.

Passada la primera impressió, avansá resoltament l' Agna vers lo melje, pero una mitja rialla que s' havia dibuixat en sos llábis s' esborrá ben prompte al veure la actitud d En Sever, qui clavanli una mirada terrible retrocedia un pás y estenent lo brás dret senyalant la cambra de la morta, ab veu trémolensa, pero vibrant, digué:

—¡Desgraciada! la teva ombra s' ha estés també sobre aquesta casa. Vés, gósat en ta obra.

Y com un alocat prengué la escala més que depressa; semblava que fugís de por d' un contagi pestilench.

Ni un mot de queixa s' escapá dels llábis de l' Agna Maria, lo seu fill que ab ulls esbarats havia contemplat aquella estranya escena, arrencá 'l plor amagant son capet ros entre 'ls plechs del vestit endolat de sa mare.

T. POCH de NEGRE.

(Seguirá).

L' OMBRA DEL BALADRE

(Continuació.)

VALLDORIOLA

VI.

N Sever escapat, baixá 'ls grahons sense veure ahont posava 'ls peus, ni adonarse que la masovera al peu de la escala tingué de ferli lloch ab lo tinter á la má pera que passés, mirantlo marxar ab la més ingénua estranyesa.

La bona dona no hi entenia res en lo que passava ; aixís es que, maquinament, obehint á una resolució anteriorment presa, pujá la escala y 's topá ab l' Agna Maria, dreta al peu de la porta de la sala ab lo seu fill plorant al seu costat.

Al veure á la masovera vá semblar que 's despertés d' un pesat somni 's passá la má pels ulls y ab veu ferma li preguntá :

—¿Qué ha passat? Oh! Per Deu, no 'm feu tornar boja!

—Es que... es que la mestressa...

—¡Diheu!

—Es morta.

Al sentirho, com una exhalació corregué á la cambra fatal sentintse sols l' afadigat respir seu, y un cop á la espona del llit, un crit d' horror s' escapá del seu pit, podent ab prou feynas exhalar aquestos mots :

—¡Justicia de Deu, fatalitat, maledicció dels homes! ¿Que 'us he fet pera que 'm tracteu aixís?... ¿Encara seré jo la criminal? ¡Prou!

LA RENAIXENSA.—Any XV.

Y aquesta darrera paraula anà acompanyada d' una mirada resolta y ferma á sa cunyada morta; pero en aquell moment sentí que li estimaven lo vestit, y 'ls plors del seu fill, feren tornar-la en sí.

— Oh! No, no. Jo tinch de viure per tu, angelet meu, per tu que ets tot lo mon. ¿Tu ho vols? Donchs viuré, encara que s' hi oposi tothom.

Y sortí d' aquella cambra ab lo seu fill als brassos, fent ressonar aquella sala ab una verdadera corrandella de petons.

CONFESSIÓ

I.

Una tempestat d' ideas s' alsava, esvalotada en lo cervell del doctor. Poch á poch aná minvant l' agitació tan contraria al seu natural, que la vista de l' Agna Maria li havia produhit.

Abans corria com pera fugir de sos propis pensaments, pero al trobar-se lluny d' aquella dona fatal sentí necessitat de repós pera posar en orde sos pensaments.

Estava cansat y buscá una ombra á propòsit pera seure, vora 'l camí que duya al más Bonnin, y no tardá en trobar-la al peu d' un fornít arbre, mes se 'n apartá ab repugnancia, al regoneixer aquell roure atapahit sota 'l qual la Rosa de Valldoriola li havia fet importants revelacions.

Avansá un xich més, y 's decidí á pendre alé sota una alzina quals brancas torsadas y nurosas s' abocavan sobre la riera, en lo conflent del camí vehinal y l de la quintana de Valldoriola.

Lo grau que feya 'l single en aquell indret permetia dominar desde allí la riolera y festosa vall; era 'l lloch mes exprés pera recrearse la vista ab un panorama espléndit, y recullir tots los milers de sons produhits per l' aygua, 'ls aucells, los insectes y las fullas, que forman aquella inmensa y delitosa armonia dels camps.

Aquella tranquil·litat animada no fou pas prou pera distreure á n' En Sever, més si que contribuí poderosament á posar en son lloch tots y cada un dels fets de la seva vida, obscurits per una ombra fatídica. No

es pas que fós supersticiós, mes aquella dona li tenia 'l cor empresonat, se senti davant del seu sol recort embadalit y esclau de sa mirada: hauria dit que era l' àngel de las tenebras ab tota la bellesa d' abans de sa rebelió contra Deu, mes ab la maledicció divina, estenent sobre d' éll sas negras alas.

II.

Ni ell va saber may lo temps passat sota l' alsina.

De sopte alsá 'l cap al sentir fressa á prop seu, y mogut del mateix sentiment que 'l feu fugir de Valldoriola, 's disposá á fugir també d' aquell lloch de repós que s' havia escollit: tenia davant seu á l' Agna Maria ab lo seu fill al brás.

Afadigada, respirant dificilment, ab la boca mitj oberta, s' assentá prop seu cridant, més que dihent ab veu enrogallada, tot posantse 'l nin á la falda:

—¡Quédat!

Y En Sever no pogué fer sino obehir. Se quedá.

—Déixam respirar un moment, afegí aquella dona extraordinaria posantse las mans sobre 'l cor;—es precis que m' escoltis.

En Sever s' atreví á dirigirli una mirada de curiositat. ¡Quina bellesa mes terriblement encisadora! La morenor de sas galtas s' havia pintat de roig ab la caminada, y sos grossos ulls negres havian prés una tal forsa d' atracció, tenian tal foch, que no hi havia pas necessitat d' ésser ajudats per sos vermells llabis mitj oberts, deixant veure dos rengles de petites, blanques y apretadas dents, niu de temptacions pera 'l mes empedrehit dels cors.

—Ben desgraciada he sigut!, suspirá l' Agna després de poca estona. ¿Vols saber lo meu passat? Só la filla de la bruixa, d' aquella terrible bruixa que cremáren aquí, á l' altra banda de rieral. Malehida pels homes y deixada de la má de Deu he fet una vida desgraciada, enmatzinant existencias, encomanant á tothom del voltant meu ma trista sort. Y, no obstant, per un moment vaig creure un dia que s' acostava 'l terme del meu sufriment... te vaig conéixer...

Deixam dir, que tinch set de justícia! Vaig véuret y 'm semblá haver trobat lo meu defensor únich contra tantas iniquitats, l' únich cor noble que batejava sobre la terra; mes era foch follet ma ditxa que al empaytarla fuig, y fugint d' ella 'm segueix. ¿Perque no váres compondre ma trista sort, y 'm tornáres á la vida?

Oh! Te 'n dono gràcias, perquè aixís he pogut sentir lo mes gran dels sentiments. ¿Veus? Es lo meu fillet, á qui també aborreix tothom perque es fill meu...

En Sever la mirava de tant en tant com qui espera 'l moment de parlar, y veyent que no continuava digué:

—¿Perque havia de trobarla pel meu camí?

—Aixó precisament es lo que m' he preguntat moltes vegadas. Pera ésser com los demés, no calia conèixer caras novas. Pero no 's tracta d' aixó.

—De que 's tracta?—feu En Sever fredament y no sense dissimular alguna impaciencia.

—Se tracta. senzillament, de que m' *expliquis*,—feu l' Agna aventurant lo tractament, las paraulas que he pronunciat no fa molt. ¿Es que 'm creus capassa del horrorós crim de que m' acusan? Tots, tots los d' alli 'm senyalan ab lo dit; venint cap aquí sentia per tot arreu vagas acusacions... « La mestressa morta, » y després, « la filla de la bruixa... » ¿Ho creu vosté també?

(Acabaré).

T. POCH de NEGRE.

ADEU AL POETA

Quan la primavera arriba,
quan los roserars esclatan,
es quan los aucells s' alegran,
es quan los poetas cantan.
S' enjoyan planes y monts,
jardins y prats s' engalanan
criquant á les aurenets
que tornan adelerades,
criquant ab elles també
als poetas de la Patria
que acuden als Jochs Florals
á ombrejarse sota palmes.
Allí m' hi menava 'l cor
á ubriagarme ab ses tonades
y un n' hi solia escoltar
que ab sos cants m' enamorava
era á fe un trovayre ardit,
aureneta juvenensana,
que dels llors d' aquella festa
s' enduya belles garlandes.
Desde nin que 'l coneixia
y desde nin l' estimava
y desd' allavors també
que admirava ses passades

un jorn me feya extremir
 al descriurem la *Tallada*,
 un altre ab ses *Noces d' or*,
 de dolsa pau m' umplenava;
 jo sempre encisat l' oïa
 féntme concebre' esperances
 y li donavan corones
 y jo abrassades li dava.

La primavera ha arribat
 ja les prades s' engalanan
 y les gentils aurenets
 altre cop son de tornada;
 mes quan totes van venint
 un' altra se 'n allunyava,
 ¿Ahont t' envás, poeta amich,
 ahont t' envás ara avans d' ara?
 ¡Quan tots los altres arriban
 tú te 'n vas de nostra Patria,
 de la Patria hont tens lo brés
 y la tomba de ta mare!
 ¿Tú no hi serás á la Festa
 hont les palmes t' hi esperavan,
 tú 'n fuges y deixarás
 á ta lira abandonada?
 Torna, torna, amich del cor,
 torna torna entre nosaltres
 que sens' veure' al Montserrat
 moririas d' anyoransa...

.

 ¡Jo t' he vist aixecá 'l vol,
 aureneta juvenisana,
 jo t' he vist marxar ben lluny
 sens oir nostres pregaries.
 ¡Be deu ser la veu del cel
 aquesta veu que 't cridava,
 quan ni tant sols vas sentir
 lo suspirar del teu pare!

Adeu, amich, si te 'n vas,
ves, segueix ta missió santa
ja que 'l que 't donà la lira
al seu servey te demana;
sigali un soldat valent,
mostra que ets de brau nissaga.
Y quan lluny, ben lluny d' aquí
vagis fentne ta crehuada
quan no arrivin may á tú
les aures de nostra Patria,
que al menys la memoria d' ella
sigui sempre ta companya.
Sérvali un recó en lo cor
ahont la tingas ben guardada
y vindrá vindrá aquell jorn
en que veyent ta constancia
Deu li dirá á n' el poeta:
torna, torna á festejarla!

AGUSTÍ VALLS Y VICENS.

23 Abril 1885.

ADEU

Á LA SENYORETA M. B.

Avuy de tú m' allunyo—mes tornaré, m' aymia,
alenta 'ls qu' are sento,—forts debatechs d' amor,
la passió qu' animas—no siga foch d' un dia
siga la flama eterna—que crema dins mon cor.

Jo al veuret vaig aymarte,—y en tú vegí, ma vida,
la flor del camp hermosa—que papallona vol,
la perla que 'n sa mare—s' amaga avergonyida
quant veu que la descobra—purissim raig de sol.

Ma pensa somiadora—mil temples ja t' alsava
avans que de mon llábis—sortis un jo t' estim,
y creya ser mentida—la ditxa que somiava
y temia estimarte —com si aymar fos un crim.

Y al dirte jo t' estimo—mon cor que tant sentia,
temia la tempesta—que 'n tú anava á esclatar
y veuret enutjada—no era 'l que 'l cor volia,
volia sols la ditxa—de poguerte estimar.

Li donares; jo t' aymo—dich are, exempt de pena;
tú estimam com jurares—si vols ferme felis
y fes de l' amor nostre—de flors una cadena
y nostres cors aymantse—viuran al paradís.

Avuy de tú m' allunyo,—mes tornaré m' aymada,
no oblidis que tú guardas—dintre ton cor lo meu,
com guarda la floreta—la gota de rosada...
no oblidis que t' estimo —adeu ma vida, adeu!

BENVINGUT CABOT.

L' OMBRA DEL BALADRE

(Acabament)

CONFESSIÓ

III.

N Sever guardá silenci.

—¡Párli! Tot lo mon m' anirà en contra y ho sofriré, tot lo mon, menos vosté. No; no ho vull creure que vosté m' acusi com fan tots, no mes perque só filla d' una dona desventurada per lo aburrida de tothom.

—No; jo tinch datos mes positius que una preocupació tonta y bárbara.

—¿Quins? ¡Probas!

—La Rosa de Valldoriola presentia una trista fé y...

—¿Qué més?

—Y ningú ha pujat á la cambra sino vosté,—acabá freda y cruelment En Sever.

—Qui ho diga ment! Miram. ¿Só capassa d' enganyar á ningú?

La mirada de l' Agna Maria al formular aquesta pregunta era una espasa que 's clavaria al pit segons lo que 's contestés: era amenaça d'ora y feréstega. Ab tota calma, no obstant, en Sever contestá senzi-llament.

—¿Y l' Angel?

—Oh! No me 'n culpis tu, que no hi creus ab enzis y mals donats.

LA RENAIXENSA.—Any XV.

—Es veritat, pero per ma desgracia, he tastat tot lo amargant de la influencia.

—¿També t' he enganyat?—replicà sorpresa l' Agna.

—¡Y pots negarho? Alli, en una casa de recreu, esbocinares lo meu cor, com tal vegada feres ab lo d' aquell que al teu costat gosava escollante...

—Donchs bé; sí. Mentres tu venias á véurem á casa d' aquella mala dona, jo necessitava treballar, y vaig conseguir trobar feyna. Cussia per altri. ¿Deshonra 'l treballar? A aquella torra hi anava pera treballar...

—¿Y 'l senyoret que sortia á rébret?

—Tindrias rahó si no m' haguessis seguit d' amagat y abandonat á mas propias forsas; ara no pots recriminar-me. M' hi vaig casar, perque fora tú, que 'm deixavas sola com tothom, no 'm quedava ningú mes al mon. ¿Que vols saber més? He complert ab ma conciencia y ab la necessitat que sentia 'l cor de dirtho tot, pera aclarir tots los duptes que ma conducta podrá haverte fet véurer. ¿Duptas encara?

—¡Pero si tot vá en contra teva! ¡Tothom!—digué En Sever defensantse débilmient contra la persuassiva mirada de l' Agna. Ella se li acostá mes encara y ab imperi preguntá :

—¡Que se me 'n dona de tothom! ¿Y tú?

En Sever experimentá com un rodament de cap al sentir lo contacte febroso de la mà de l' Agna sobre la seva, y clogué 'ls ulls, sense poder resistir aquella suplicant mirada de la dona única que havia estimat.

IV

Al cap d' una bella estoneta en Sever li preguntava.

—¿Perque no m' ho deyas tot aixó abans? Estich segur que la felicitat s' hauria complagut en habitar ab nosaltres. Pero ara ja no 'ns deixarem més. ¿No es veritat, Agneta?

—No, ¡may més!—li contestá ab passió l' Agna Maria.

Y 's juntàren sos llábis.

En Sever sentia una alegría fins allavoras desconeguda pera ell.

L' Agna Maria plorava per primera volta tal vegada en tota sa vida

V.

De sòpte, com si 's despertéssen d' un somni, los feu tornar al mon de la realitat un alarit salvatge que sentiren á prop seu.

Era 'l pobre boig, l' Angel que sense res al cap, ab la seva llarga brusa partida, las mànigas desfetas, espitragat y mitj descals, per haverli fugit dels peus las espardenyas, expressava sa alegría al véure á l' Agneta.

—T' havia vist y t' havia seguit darrera. Só entrat á la casa, entro á la cambra. «¿Ahont es l' Agneta? Digasho ó t' escanyo, que es meva. ¿No ho vols dir? Donch nyech!» Corro per tot, al corral, al porxo, en lloch t' hi trobava, y desde dalt de la pallissa t' he vist. Vens per mí, no més que per mí. Anem.

En Sever y l' Agna s' havian alsat mirantlo ab ulls de compassió; lo nen, sentadet á terra, jugava ab sas mateixas manetas.

Al terminar l' Angel, prengué pel brás á l' Agna que quedá esglayada y sols pogué cridar:

—¡Sever!

Mes lo doctor ja no hi fou á temps á defensarla. Arrebassada per una forta embranzida 's vegé portada l' Agna Maria fins á tres passas lluny d' ell, y ja en brassos del Angel, torná á cridar:

—¡Sever! ¡Fill meu!...

Y rápit com lo pensament, l' Angel y ella desapareguéren darrera l' alzina. Un soroll prolongat de pedruscall, com pluja de mars, y un cop sech, glassáren lo cor d' En Sever, que fora de sí, prengué 'l primer curriol que duya á la riera.

L' Angel y l' Agneta, fortament abrassats, eran allí, esbertant lo seu cap contra las rocas del single.

CONCLUSIÓ

La mort de la filla de la bruixa tranquilisá als vehins del poble de l' Angel, alarmats per la proximitat de l' Agna Maria, de qui 's deya ja que havia ullprés al hereu Valldoriola, després d' haver fet patir y morir á son germá, 'l de Barcelona.

L' hereu Valldoriola tal vegada sentí un xich la mort de la seva dona, y la de sa cunyada, pero ho dissimulà, porque al cap d' un mes ja 's vá tornar á casar ab llicencia closa.

En Sever s' afillà al desgraciat net de la pobre Susagna, y cumplint lo promés davant del cadàvre de sa mare.

Algunas vegadas solia dirli al nen, tot amanyagantlo :

—¡Pobre angelet! ¡Qui sap si encara hi has guanyat en quedar sense pares! La teva mareta t' estimava molt; era molt bona, pero sa protecció tal vegada t' hauria estat fatal, com ho es segons lo poble ignorant, pera las plantas, l' ombra del baladre.

T. POCH de NEGRE.

LO FERRER DE FOLGAROLAS

Poesía premiada en lo primer certámen celebrat á Perpinyá, l' any 1883.

I.

Que 'l ferrer de Folgarolas
Va pels xexanta 's veu prou:
Y, si avuy encar' trevalla,
No es pas perque hi trovi gotx.

Al contrari,
Son desvari
De trascar de nit y jorn,
Si be 's mira,
Sols l' inspira
L' avaricia y la set d' or

La porta obra á trench d' aubada
Y á la fornal encen foch
Per si llosa alguna escoda,
Xapolina ó be picot.

Devegadas
Trempa aixadas,
Fangas, rellas y arpiots;
Y, si troba,
Feyna nova
També 'n fá per qui la vol.

Te lo ferrer una noya
Pura com un raig de sol;
Si es hermosa la pubilla
Los fadrins ho dihuen prou

Se diu Rosa
Y es preciosa
Com la flor que dú 'l seu nom;
Qui la mira
Ja suspira
Y per ella sent amor.

Cada cop que la contempla
Lo ferrer se diu cofoy:
— La guapesa de ma filla
Fa temps que 's mon somni d' or.
Y treballa.
Pensa y calla,
Vigilant sempre per tot,
Que es la noya
Rica joya
Que encisats deixa los cors.

Quan á la fira la porta
L' enjoyella tant com pot,
Si pels altres es avaro
Per sa filla ho es molt poch.
Y 'ls cridaires
Firataires,
Al mirar son rostre hermós,
Se desviuhen.
Y li dibuen
Dolsas paraulas d' amor.

II.

Menestral del mateix poble
Li comensa á tirar flors;
La pubilla encisadora
Se coneix que també 'l vol.
Puig si ella
N' es prou bella
També es guapo lo minyó;
Com s' estiman
No escatiman
May lo temps per parlar sols.

Un marqués molt vell l' ha vista
Y per ella sent amor:
Com la Rosa no l' escolta
Demanarla al ferrer vol.

Llarga estada
A la vesprada
N' han tinguda per dissort;
Mes la noya
Bonicoya
Al fadri te dat son cor.

Al saberho lo seu pare
Al fadri li diu resolt:
— Si abandonas prompte 'l poble
Te daré cent unsas d' or.
Del contrari
Es un desvari
Portá á cap lo que tu vols,
Puig ma filla
Que 's pubilla
Ha de tindre rich espós.

— La riquesa la detesto
Si no puch se' al món ditzós.
— Ab cent unsas podrás viurer
A ciutat com rich senyor.
— Jo deixarla
Y olvidarla
Pel diné, primer la mort—
Y no escolta
Si altre volta
Lo ferrer convence'l vol.

L' endemá, al apuntá 'l dia,
Lo fadri se 'n 'nava sol;
A la plassa va sentirshi
Gran soroll de picarols.
S' allunyava,
Se 'n anava,
Llensant llágrimas de dol.

.
Ja la Rosa
No es hermosa
Com de maig la bella flor.

D' anyoransa resta trista
No vegent al seu amor,
Y 's marceix com la poncella
Que no veu los raigs del sol.

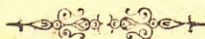
Qu' ella anyora
 A algú que plora
 Al ferrer li diu tothom;
 Prou s' escusa
 Y ab confusa
 Veu, á tots aixis respon:

—L' amor de dona 'l comparo
 A un ferro ruhent de foch;
 Si ruhent res lo detura,
 Ja 's refreda poch á poch.
 Si ma filla,
 Avuy senzilla
 Mulla 'ls ulls ab ardent plor,
 Com fret ferro,
 Si no m' erro,
 Passat temps será son cor.

Ja la Rosa va marciatse,
 Fins mirarla fa tristor;
 De darli l' amor qu' anyora
 Lo ferrer ja está resolt,
 Puig frisansa
 L' anyoransa
 De sa pubilla li don'.
 Prou ho prova
 Mes no 'l trova
 En cap part de las del món.

Las campanas á morts tocan,
 Tot lo poble está de dol.
 Una porta ne 's tancada,
 Lo ferrer s' ha tornat foll.
 Y, á tot' hora
 Riu y plora
 Y 'l veureu cridant per tot:
 — Sens malicia
 Ma codicia
 A tres cors n' ha donat mort! —

FRANCESH COLL Y GASULL.

TRADICIONS COMPARADAS

DE CARINTHIA Y CATALUNYA (1)

EXISTEIXEN avuy en Europa gran nombre de associacions que, sens anomenarse folk-loristas, de fet contribueixen com las qui més al estudi del folk-lore. Tals son las que, á semblansa de las que en Catalunya ne dihém excursionistas, portan allí lo nom de Clubs de Turistas, branca derivada dels Clubs Alps, y fins aquestos mateixos, quin camp de operacions ha tingut forsosament d' engrandirse á mida que aquells s' han anat multiplicant y estudiant llurs particulars encontradas. Sobresurten especialment en aquesta tasca las societats que, dintre del objecte comú y característich de totes ellas ó sia la exploració de las montanyas, están animadas de major esperit local ó regional, y aixís s' explica que oferescan tant sorprenent afinitat ab nostra ASSOCIACIÓ, en quant á la importancia que concedeixen al estudi folk-lòrich, societats tant llunyanas y deslligadas de nosaltres com son l' *Oesterreichischer Touristen-Club* (*Club de Turistas austriachs*), de Viena; la *Società degli Alpinisti Tridentini* (*Societat dels Alpinistas del Trentino*), de Rovereto; la *Società Alpina Friulana*, de Udine; y altres.

Pláume fullejar las publicacions d' aquestas societats, totes en ple-

(1) Travall llegit per son autor la vetlla del 13 de Mars de 1885 en la ASSOCIACIÓ D' EXCURSIONS CATALANA.

na activitat y exuberancia d'entussiasme regional, no sols per l'analogia que en llur funcionament y en la predilecció de objectius se descubreix tant bon punt se las compara ab la nostra, sino també per las semblansas que á cada moment se nota en lo que constituheix lo mateix fondo folk-lórich, que ab may desmentida y carinyosa constancia van atresorant totas ellas. Un dia es en una col·lecció de aforismes, l'altre en un article de costums; avuy en un estudi de tradicions y llegendas, demá en un aplech de cançons populars; sempre los punts de contacte y las notas armónicas hi abundan, formant una cadena quinas anellas tal volta pujan servir més tart pera formular una síntesis comparativa y deduhir conclusions importants, relacionadas ab la topografia, las qualitats de rassa, los antecedents històrichs y l'estat polítich actual del Tirol, Trentino, Carinthia y Catalunya.

Ja ab motiu de la publicació de la excel·lent monografia de mon bon amich D. Cels Gomis, titulada: *Lo llamp y 'ls temporals*, que forma lo primer volúm de la Biblioteca popular editada per nostra ASSOCIACIÓ, vaig traduhir un hermós article de mon distingit consoci del *Club de Turistas austriachs* Sr. Maurer, relatiu al toch de mal temps y conjurs contra 'ls temporals en lo Tirol, en lo qual vaig tenir ocasió de fer notar las concordancias que existeixen entre las preòcupacions tradicionals de dita encontrada y las de Catalunya. Acudeixo avuy á la meteixa font, á la *Oesterreichische Touristen-Zeitung*, gaceta oficial de la esmentada associació vienesa, pera traduhir unas lleügeras si bé que preciosas notas d'altre entussiaista colega, Herr Franz Ivanetic, sobre tradicions (*Sagennotizen*) de Carinthia, las quals encara que no ofereixen tant paralelisme ab las catalanas, donan lloch per tant á un coteig prou curiós pera que jo m'atrevesca á oferirvosel sens cap mena de pretensió.

Dit aixó, entro en materia. Poso entrecomada la traducció literal de las notas sobreditas, y afegeixo tant sols pe'l meu compte un breu comentari que posa de relleu las analogías ó discrepancias ab las tradicions que subsisteixen principalment en la regió catalana de nostra península.

I.—«*L' homenet que dona foch*.—Una vegada era un carboner que se 'n tornava á casa borratxo passant per los alts de Jocher. Caminant caminant, li caygué lo foch de la pipa, y com no portava res pera encendre, cridá: «Homenet del foch, vina y encénme la pipa.» Al instant se li presentá aquest, mes en comptes de donarli foch com ell volia, li pegá tant forta plantofada que li feu caure la pipa de la boca, y ab sas

mans flamejants li estampá los cinch dits en la cara, ab tal violencia, que lo carboner ne guardá la senyal tota la vida en las sevas galtas.»

A Catalunya tenim los *follets*, aixerits, entremaliats, burletas, que s' fican pe'l pany de la clau, embolican los capdells de las noyas gaudulas, descotxan á las criadas brutas y bandarras, etc. (MASPONS, *Rondallayre*, LXXI). Destacan donchs, aquí, duas notas comunas; la petitesa y lo cástich burlesch d' algun defecte. A Alemania l' homenet habita en los boscos; aixís sembla deduhirse del fet d' ésser un carboner qui lo crida y de passar aquest per los alts de Jocher. En nostre Montseny vaig recullir fa anys una variant de la coneguda tradició del *Fort Farell*, contada per Maspons en sas *Tradicions del Vallés*, en la que diu héroe popular es també carboner (V. *Anuari de la Associació d' excursions Catalana*, any I (1881), pág. 252.) A Mallorca s' hi troban los *Boets* y los *Homenets de cotxada*, iguals al *Lichtmandl* alemany en la petitesa y entremaliadura, pero diferents en los altres atributs; los últims recompensan á qui ls serveix bé, ab dádivas oculas. Es lo revers del cuento transcrit.

II.—«*Lo noy no batejat*.—Una vegada, en lo bosch de Kräh, un «*Güelf*» fou padrí de batejar d' un noy que acabava de naixer. Aquest güelf solia anar cada any á passar una temporada al estiu en dita localitat pera arreplegar coure y ferro vell. Succehi, donchs, en certa ocasió, que dos malfactors lo sorprengueren y li robaren los tresors que ab tanta pena y afany havia pogut arreplegar. Plé de rancunia se n' aná á trobar al xicot á qui havia apadrinat feya set anys y donantli una branqueta d' avellaner, li maná que hi grabés una certa senyal. La criatura ho feu, y tot seguit comensá tal terratrémol, que tots los fruyts de la terra 's perderen. Y es que l' noy estava mal batejat per haver tingut per padrí á un italiá, y ja se sab que las criaturas mal batejadas ó sense batejar tenen poder pera produhir tota mena de desgracias.»

Las paraulas que havem traduhit per *güelf* (*wälscher Mann*) las posa també lo autor entre comillas; aquest adjectiu s' emplea en alemany com sinónim de italiá en cert sentit tradicional, puig ja s' recordará que en las famosas guerras del sigle XII y següents, los güelfos eran partidaris del Papa y que la família soberana d' hont aquells prengueren nom possehia en Italia la Toscana y part de la Lombardia. Lo considerarlos com heretjes, pot explicarse tal volta per la rancunia d' aquellas lluytas sanguinosas, si bé més aviat me sembla que será per voler significar ab eixa paraula una lley especial de homes del mitjorn, parescuda á nostres gitanos, als quals atribueix també aquí

lo poble tota mena de malefícis y arts mágicas. En Caldas de Montbuy (pr. de Barcelona), se venera una famosa imatge, la Santa Majestat, que es tradició que prové d'uns *gitanos*, *fugitiu* d'Italia. La ocupació de arreplegar metalls vells, atribuhida al güelf del cuento, té afinitat ab la de calderer, propia y característica dels *zingari*. Si pera los francesos los gitanos venen de Bohemia (*bohémien*), y pera los inglesos d'Egipte (*gipsies*) ó, lo que es lo mateix, de la terra de Maria Santíssima, com dihem en Espanya, ¿qué tindria d'estrany que pera los alemanys vinguessen d'Italia? La branqueta d'avellaner sembla reminiscencia d'un cult mágich, en Assiria y altres pobles orientals adoravan arbres de varias especies. com ho testifiquen las esculturas y relleus de las murallas que s'hi han descubert; fins los Juheus tingueren aquesta superstició. En quan á las criaturas no batejadas tambe aquí á Catalunya se las creu exposadas á embruixaments, y per aixó en alguns punts, méntres no han rebut l'aygua de salvació, se té encés un ciri beneyt en la cambra de la partera.

III.—«*Lo salt de la donzella de Mannsberg*. — Com molts altres, també lo castell de Mannsberg té lo seu «salt de la donzella». Un senyor de dit castell se n'emportá una vegada una preciosa noya de la vall á dalt de sa forteresa, mes no havent volgut la hermosa accedir á sos desitjos, la tancá presonera en una torre. Una nit pogué la malhaurada donzella escapar-se de la presó, mes havent trobat vigiladas todas las sortidas, en un moment de desesperació, se tirá daltabaix d'unas rocas molt espadadas, qual indret se coneix vulgarment ab lo nom de «Zihadia», damunt mateix del estany que s'exten al peu del castell, mes cayent sobre las verdissas, quedá ilesa y per son peu se n'entorná á casa de sos pares sana y salva, com si rés li hagués succehit.»

Aquesta tradició del salt es de las més conegudas á Catalunya, mes no en aquesta forma, puig aquí may imperá lo feudalisme ab la brutalitat opressora que en Alemania, son país clássich. En terme de Bigas, en lo Vallés (pr. de Barcelona), hi ha en un torrent lo *Salt de la núvia*, hont desaparegué, als ulls esferehits de tot l'acompanyament dels convidats á la boda, una hermosíssima donzella, cavalcant noble corcer, obligada per sos parents á trencar la prometensa feta per sa difunta mare á la Verge Santíssima de consagrarli lo primer fill que li concedís. En Ciurana (pr. de Tarragona), tenim lo famós *Salt de la reyna mora*, tradició de la época de la reconquesta (sigle XI), de que ja s'ocupá Bofarull en sas *Hazañas* (Barcelona, 1846, impr. de Oliveres), essent de esmentar en ella lo aditament de las petjadas del caball

impresas en la roca (1). En Mallorca s' coneix una tradició semblant. Més parescuda á aquesta que á la anterior es la del *Grafensprung* (*salt del Comte*¹), que 's conta en la Selva Negra (Baden), hont lo piadós Comte d' Eberstein, acorralat per uns malfactors en lo cantell d' un abisme esglayador, se salvá llensant son caball á través del meteix (2). Es probable que l' origen d' alguna d' aquestas tradicions haja de buscar-se en fets certs, més ó menys exagerats ó desfigurats, de caygudas extraordinarias en llochs accidentats y perillosos: no fa pas molts anys, essent encara criatura, un amich meu de Ripoll que anava ab sa familia á fer un aplech al renomtat Santuari de la Verge de Nuria en los Pirineus catalans, caygué del matxo prop del *Salt del Sestre* (altre *salt* famós), y aná rodant timba avall fins á las voras del Riu de Nuria, hont fou recullit á la mitja hora sens haver rebut lo més minim dany. Tothom digué que era miracle y en bona fé que no 'ls mancava rahó. Altre cas semblant recordo haver sentir contar com á histórich d' un carrabiner que en una nit molt fosca, s' estimbá en lo Gállego per un

(1) Es també molt comú per tot arreu aquest detall. Prop de Trillo (pr. de Guadalajara), se conta que St. Martí saltá lo Tajo deixant marcadas en la roca las ferraduras del caball que montava, y que ab dos bríncos més, se plantá en lo cim de las famosas Tetas de Viana. Altre salt per l' estil doná en lo mateix Tajo lo apóstol Santiago, prop lo pont de Tagüenza, portat de son ardor bélich contra los moros: també allí quedá impresa la senyal de las petjadas del caball. En los Pirineus d' Aragó y Navarra abundan los *salts de Roldan*, y prop de Gavarnie, en terra francesa (*le Chaos*), se mostra en un penyal la petjada del caball del héroe llegendari. En la nostra provincia, davant la porta de la capella de Santa Justa, en lo alt Vallés. s' observan encara grabadas á terra las quatre potas d' un matxo, que per més que 's fassa no poden esborrarse: tal es la forsa ab que hi quedá encallat per haver son amo blasfemat de la Santa. En la tradició alemana de la Selva Negra, que 's cita més endavant en lo text, també deixá la marca de las ferraduras lo caball que ab son salt maravellós salvá al noble comte de mans de sos perseguidors. En Canales del Ducado (baranch de la Hoz), hi ha també las *petjadas de la Verge*, quina tradició nos contá nostre consoci D. Cels Gomis en sas *Excursions per la provincia de Guadalajara* (*Bulleti de la Associació d' excursions Catalana*, 1884, pl. 18): la roca, al caure la somera en que hi anavan la Verge y lo infant Jesús, s' estobá, y aixís quedaren en ella marcadas las petjadas de tots. No obstant, las de la somera van en sentit invers, lo que explican fàcilment los de Canales dihent que la burra anava ferrada al revés pera fer perdre la pista al rey Herodes. En la propia provincia, prop de la ermita de la Hoz (Molina de Aragon) hi ha també una cova nomenada *las Herraduras*, de uns clotets que 's véuen en lo pis de la roca, atribuïts per la tradició al burret de la Verge un dia que aquesta 's soplujá en la cova. (V. ALSINA LUBIAN, *Una excursió á Molina de Aragon* en lo esmentat *Anuari de la A. E. C.*, any II (1882) pl. 484.)

(2) Véjas ara un cas contrari. Entre las llegendas del Monastir de Piedra n' hi ha una en que lo senyor de Albarracin, sorprés per la nit en lo més espés del bosch, se pert y sols deu la salvació á no voler avansar son caball, per més que son amo l' esperone; al ferse de dia veu lo caballer ab esplay que 's trova en lo mateix cayre de un abisme horrorós. Es lo premi alcanstat per la fervent plegaria de un monjo en pro dels infelissos caminants.

espadat rocam prop lo Santuari de Santa Elena, entre Biescas y Panticosa. Lo poble, portat de sa maravel·lositat, si l' aventura re-ix afortunada, la considera recompensa divina á la virtut ó ignocencia de son protagonista ó com dó sobrenatural d' algun héroe predilecte; si infausta, com càstich providencial de sa maldat ó culpa. Que aixís es, ho comproba un' altra tradició catalana, recullida en lo Montseny (provincia de Barcelona), en la que apareixen simultáneament abduas formas; una ignocent pastoreta, sorpresa per la tempestat en lo cor de la nit, tota esglayada s' encomana á la Verge, sens per aixó deixar de caminar; de sobte, li falta la terra y s' estimba, mes al clarejar lo nou dia se troba incólume ab gran estranyesa seva en lo fons d' un horrible precipici. Conta tota satisfeta lo ocorregut y no volent créurela ningú, ofereix repetir la experiència, mes aquesta vegada morí; sa vanagloria fou castigada aixís com avans havia sigut premiada la seva fé.

RAMON ARABÍA Y SOLANAS.

(Acabaré).

À LA MORT

Desde la falda de la mare, un dia
¡oh mort! jo te vegí pèl meu devant;
jo vegí los badalls d' una agonia,
una vida que anavas acabant.

Dels ulls de aquella dona desgraciada
queyan gotas de foch sobre mos ulls,
m' estrenyía en son pit desesperada
besant ab frenesi mos negres rulls.

Ahir—me deya sanglotant—tenías
un germanet com tú, tant blanch y bell;
la mort nos l' ha robat, mas alegrías
com papallons han fuyt darrera d' ell!

Jo plorí: ta alenada enmustiadora
vaig sentir sobre meu; vaig tremolar
com l' auceíl en son niu quant á la vora
sent lo plom en las fullas sorollar.

Mes tot s' oblida en aquest mon; passaren
los anys mes encisers, sol rera sol;
las caldas dels estius mon front colraren
y 'ls hiverns lo gelava l' oratjol.

Y de tú en mica en mica m' oblidava
¡oh mort! corrent assedegat de plers
y á la vida mos brassos allargava
sense contar los dias encisers.

Més avuy jo t' he vist y ¡ay! que tot d' una
has esmortit lo bull d' una ilusió
creya tenir fermada la fortuna
y al despertá y mirarte he vist que no!

Mos llávis en sos llávis que cremavan
fixós los ulls encesos per l' amor

mentres las mans juntantse s' apretavan
y bategava tot de pressa l cor.

Ma estimada m' ha dit: — La sepultura
veurá no més lo nostre cor glassat! —
y allavoras he vist ma desventura
¡allavoras ¡oh mort! t' he recordat!

Per ma pensa febrosa, entervolida,
com un llamp ha passat un recort greu
lo del jorn que 't vegi robá una vida
quan la mare 'm mostrá lo poder teu.

¡Oh mort! perquè en los meus instants ditjosos
has vingut á esglayar mon pobre cor?
Tos passos he sentit esgarrifosos
y com lo jorn aquell he tingut por.

He tingut por' perquè entre los meus brassos
hi estrenyia una vida sense preu,
he tingut por, perquè al sentir tos passos
han retrunyit dintre d' un cor qu' es meu.

Y al sentirse ¡oh traydora! l alegría
del meu cor ha fugit y ha tremolat,
y al veurer que tot es com flor d' un dia
mos petons en mos llavis s' han glassat.

Tant d' afany; tant d' amor, tanta ventura,
l' esperança més bella, l pur anhel,
l' esclat més ufanós d' una hermosura
¿per tú tot ha de ser, oh mort crudel!

D' aquells petons dels llavis de m' aymada
per mos petons de foch descondormits
dels cossos que ab frenética abressada
tremolan de ventura estant units.

De nostras vidas are falagueras,
de tot, ¡oh mort! no mes han de quedar
dintre del vas, dos blancas calaveras
que encar que juntas no 's podrán besar?

Malehida visió, dintre ma pensa,
han marcat un fita al goig de abir;
are per mí y per mon amor comensa
eixa vida que acava al cementir.

Més si un prech escoltés ta soberana
voluntat, jo te 'l faig ab tot mon cor,
obra en un mateix dia la fossana
per mí y per l' estimada del meu cor.

TRADICIONS COMPARADAS

DE CARINTHIA Y CATALUNYA

(Acabament)

IV.—«*Lo Juheu errant* està condemnat en aquest mon á caminar sempre d' aci d' enllá sens parar may fins al dia del judici. En la vall de Gurk (Strassburg), ja hi ha estat duas vegadas. La primera, hi trobá preparat un grant munt de pedra. La segona, ja hi vegé construhida la iglesia. Més á la tercera vegada que hi torne, ja no hi trobará altra cosa que runas y enderrochs. »

No conech existent en Catalunya la llegenda del Juheu errant, tant popular en las nacions del Nort; la única que se li sembla es la del *Mal cassador*, que refereix D.ª Maria Bell-lloch en son hermós treball *Costums y Tradicions del Vallés*, que li fou premiat en lo Certámen de Granollers (Barcelona 1883, est. de la Renaixensa): es la del cassador infatigable que á deshora y sens respectar vedas ni tancas, persegueix la cassa y arriba á matarla fins adintre del temple del Senyor. Es molt comuna en tot lo Vallés, essent creencia popular que lo cassador torna á passar cada set anys (nombre cabalistic), qu' es lo temps que tarda en donar la volta al mon. En análoga forma se coneix també la tradició en Alemania, hont més de una vegada han cantat los poetes al *wilde Jäger* (*cassador salvatge*): en Catalunya, en las altas valls del Ter (pr. de Girona), es popular la llegenda del Comte

Arnau, que ha donat també assumpto á infinitat de poesías catalanas; per haver tingut amors sacrilechs ab una monja del monastir de Sant Joan de las Abadessas, diu la tradició, fou son ánima condemnada á vagar eternament per aquelles afraus y boscurias, y aixís, en lo cor de la nit y entre los udols de la tempesta, se sent lo galop desenfrenat de son caball y los crits diabòlics que llenen lo comte atiantlo sempre en sa vertiginosa carrera.

V.—«*Los estanys de Lång y Kraig (de Sant Jordi)* están enllasats per una corrent subterrànea. Una volta caygué en lo estany de Lång una parella de bous y al cap de pochs dias aná á sortir al estany de Kraig. En lo indret mateix hont existeix avuy aquest, hi havia per temps un poblet.»

De tot aixó, lo primer pot ésser veritat, mes la fantasia del poble, instintivament inclinada á lo marvellós, dona al fenómeno natural proporcions insólitas ó l'apoya ab probas estupendas é inverosímils. De tots modos sempre acredita lo esperit de observació dels montanyesos y de la gent del camp. En Banyolas (pr. de Girona) l'estany té una alimentació subterrànea indubtable y 'ls pous de la vila puján ó minvan segons ho verifican las ayguas d'aquell. La font de la *Bancó* en lo Vallés, naix en terme de Bigas al peu d'un potent banch de rocas y sembla probat que 's nudreix del Congot per sota de la Serra de Leucata, puig creix y decreix al compás de dit riu. Mes d'aixó, que (si bé pot ésser equivocat) es lògich ó al menos racional, fins á la tradició carintia ab sa parella de bous que un estany se xucla y un altre escup, hi ha un *crescendo* formidable, que la imaginació popular matisa ab infinita varietat de tons. Lo pur sincronisme en la desaparició del aygua surgereix á un Pastor (V. MARÍA DE BELL-LLOCH, obra cit.) la idea de que una font de las montanyas de Ayguafreda (pr. de Barcelona) corresponia ab altra de Mallorca: com ell havia esbullat la primera, pogue perfectament *endevinar* perquè no rajava l'altra y aixís comprométres á ferla brollar de nou si li alsavan lo desferro que patia en dita isla, com ho lográ. Lo *crescendo* se manifesta aquí en la distancia, puig abduas fonts están separadas per aprop de trescents kilómetres. En lo Montseny he recullit jo de boca d'un lleuyatayre una tradició consemblant, si bé la base d'experimentació es distinta; me digué donchs que la *Font de Matagalls* prop de dit cim (pr. de Gerona), á uns 1700 metres d'altitut, tenia correspondencia ab altra de Mallorca, lo qual se descubrí porque d'aquesta sortian de tant en tant fullas de faig, arbre llavors més que ara abundantíssim en lo Matagalls y Montseny, y en cambi totalment desconegut en aquella

isla. Aquesta mateixa prova de las fullas de certas plantas, que 's tiran á la font de origen y reapareixen en la de sortida, es la que, segons lleigexo en una correspondencia de LA RENAISSANCE del 13 de Febrer últim, relativa als recents terratrèmols d' Andalusia, ha demostrat als habitants de la Vall de Zafarraya (pr. de Granada) que hi ha comunicació entre 'ls rieranys y xucladors de la Serra Tejada y las fonts de Loja, á través de las serras d' aquest mateix nom y de Alhama. En las *Barbotas*, altra font del Vallés (V. MASPONS, *Traditions*), ja no son fullas sino un plat y una cullera de fusta lo que demostra que aquella té origen en la montanya de Monserrat, bastants kilòmetres més al sudoest. La tónica puja donchs, mes nos trobém encara bastant lluny del *fortissimo* que senyala la parella de bous de Carinthia, digna de competir ab las mellors hipérboles dels fills del Bétis.

La tradició de ciutats ó poblets desaparescuts, y més freqüentment sa inversa, es á dir la de llur existencia actual en llocs avans cuberts per las ayguas, se conservan també, com reminiscencia de remotas convulsions geològicas més ó ménos demostradas, en distints punts de Catalunya. Quan lo Bosch de Tosca era ciutat—Barcelona n' era un prat, diuhen encara avuy á Olot (pr. de Girona): los volcans, ara apagats, que envoltan dita vila, fóren en aquest cas la causa eficient del cataclisme. Lo Vallés era en altres temps un gran y extens llach, fet indubtable que la ciencia corrobora y que la tradició popular hermojeja ab poètics colors (V. MARÍA DE BELL-LLOCH, *loc. cit.* y MASPONS, *Lo Vallés*, en lo *Anuari de la Associació d' excursions Catalana*, any I (1881), pl. 86-89). Son freqüentissimas en nostras montanyas, cobertas un dia per lo mar nummulítich, las localitats en que 's troban valvas y closcas fòssils, y naturalment lo poble s' apodera del fet y no s' acontenta ab afirmar per intuició que «lo mar ha arribat fins allí,» sino que 'l vesteix y esplica de mil maneres diverses. En lo Friul (alta Italia) també 's troba, unida á la tradició religiosa del Drach, la del estany que 's desseca per efecte de un terratrèmol (V. mon article bibliogràfic en lo *Bulleti mensual de la Associació d' excursions Catalana*, 1884, pl. 262-3).

VI.—«La batalla de Krappfeld.—En Krappfeld fa temps va donars' hi una gran batalla, en la que hi prengueren part també los exèrcits turchs que reposan sota la creu de Sant Martí aixís com Frederich Barbaroja, quins cavallers dormen la pau eterna entre duas ayguas allá baix en l' estany. En dita batalla se derramá tanta sanch que tots los torrents y rieras se tornaren vermells y lo molí de Meiselberg se

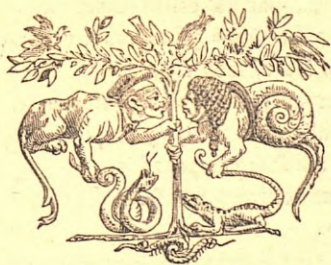
posá en moviment ab la forsa de la sanch que baixava. Lo triomf se l'endugueren los cristians, los quals penjáren de tres tilos á tres capdills pagans.» Y afegeix l'autor en una nota: «al peu de la creu de Sant Martí se sent moltes vegadas lo redoble del tambor y 's veu com los soldats van á abeurar llurs caballs al estany.»

Las tradicions de guerras contra moros (ó turehs allá) comensan en Carinthia quan acaban en Espanya; en 1492 termenávam nosaltres la reconquesta ab la presa de Granada per los reys Católicos y en 1490-1520 era quan més apretavan las escomesas dels turehs, comanats per Bayacet y Soliman, contra la Stiria, Carinthia y Carniola. Lo célebre pirata Barbaroja (1), contemporani de nostre Cárles V, qui 'l derrotá en Túnez (1535), devastava las costas del Mediterrani y del Adriàtic, y son nom era lo terror de las poblacions molt terra endins. De aquella época de pirateria son nostras *torres de moros*, unas auténticas y otras apócrifas en la actualitat, que s'alsavan en punts elevats prop del mar pera fer ofici de guaytas y avisar la proximitat de las galeras berberiscas. A Catalunya hi abundan extraordinariament, mes las verdaderas tradicions de la reconquesta, las grans figuras llegendarias, entre las quals se destacan las de Carlomagno y Wifredo, son de set sigles avans. Quasi en lo cim del alt Tagamanent (pr. de Barcelona) hi ha un plá, conegut ab lo nom de *la Batalla* (que en lo país s'ha adulterat pronunciant *Bataya*), hont es fama que s'empenyá fort combat entre l'exércit franch-catalá y los sarrahins y hont encara avuy se troban ossos y sepulturas en prodigiosa abundancia. Encara que perduda en la actualitat, hi ha qui 's recorda haver vist en una capella d'aquells encontorns una campana antiquíssima ab la inscripció *Carolus magnus me fecit*. De aquella edat es aixís mateix la famosa *llegenda del Drach* en la magestuosa montanya de Sant Llorens de Munt, prop de Tarrasa (pr. de Barcelona). Lo riu enrojít de sanch lo tenim á Espanya en lo Guadalete, al comensar la invasió dels alarbs. En lo Baix Ampurdá (pr. de Girona), entre Rosas y Castelló d'Ampurias, despedeixen tot sonvint los estanyols uns bramuls espantosos, que clarament se senten fins á quatre kilòmetres de distancia: en la encontrada s'anomenan *Bruel* y encara que la tradició 'ls hi atribueixi una causa molt poch militar, com es l'haverse enfonzat en un d'ells una carreta de bous ab lo bover, crech que

(1) No s'anomenava Frederich, com diu lo text, donant lloch á confusió ab l'altre Barbaroja, emperador de Alemania, no menos célebre, que visqué en la primera meytat del sigle xii.

com ruido extraordinari y real es lo qui més afinitat presenta ab lo imaginari redoble del tambor que senten en Carinthia los qui 's posan á ascoltar al peu de la creu de Sant Martí. En nostra provincia, vora la Garriga, hi ha en un caserio prop de la carretera de Vich una grossa pedra, dintre de la qual es fama que hi dorm fa sigles un gall; qui s' hi posa á ascoltar, no sent rés, mes si hi dona un bon cop ab lo cap, llavors lo gall se desperta y 's posa á cantar. De aquí dit caserio n' ha tret lo nom de *Callicant*, corrupció de *Gall-hi-cant*, es á dir, hi canta un gall. En molts altres llocs de Catalunya se repeteix lo propi y es burla que usen sovint los xavals pera riure 's de algun company massa crédul tustantlo ben fort.

RAMON ARABÍA Y SOLANAS.

ÍNTIMA

Ton darrer suspir, oh Mare,
retruny encara en mon pit;
de ton mirar d' agonia
me fereix encara 'l brill,
y óixch encara las paraulas
que parlavas al morir.

Despertar m' apar d' un somni
y m' apar qu' estich dormint,
que ho dupta y ho creu á l' hora,
oh Mare, mon esperit,
sentint plors aquí, á l' alcova,
y al quarto planys y sospirs,
y allí fora campanadas
que senyalan una fi.

Per no guaytá 'l que ara guayto
daria tot lo que tinch...
¡oh clara llum del mitj-dia,
quí 't tornés l' ombra del Llim!

¿Qué deus tenir, Mare meva,
que no sents los nostres crits?
¿qué 't passa, que no 't retornan
las besadas de tos fills?

La sanch me glassa en las venas
la fredor que 't va venint...
;morinte, la Mare meva,
qué sols que 'ns deixas aquí!

¡Y pensar que fa duas horas
que 'ns parlavas ab delit,
fent reviure á tas paraulas
los recorts del temps felis!
¡que 'ns deyas que al llit morias
hont varen náixer tos fills;
que te 'n anavas contenta
de Dèu cap al sant suhí;
que vora teu contemplavas
los que al altre mon tenim!

¡Quina soletat la nostra!
¡quin patí 'l nostre patir!
¡quin doló 'l pensar que un dia
lo nostre dol tindrà fi,
que passarán potser horas
sens recordarte tos fills!

F. BARTRINA.

DARRERÍAS

Sempre las darreras cosas
trobo que son las millors;
quan las flors van acabantse
¡que bonicas son las flors!

Si 'l desterrat, de sa vila
va marchant per terra ó mar,
més bella que may la troba
quan sols veu lo campanar.

Quan d' algun ser que 'ns estima
y estimém, nos despedim,
oblidem tots sos defectes,
y més amor li tenim.

Y al sol quan se 'n va á la posta,
de veurel no 'n tenim prou;
y la música que passa
¡ay Dèu meu! ¡cóm nos conmmou!

Y quan som á l' agonia
quan estem prop del no ser,
es quan la vida nos sembla
tot bellesa y tot plaher.

Y todas eixas ideas
que 's tancan en ma rahó,
me fan deduhir que sempre
lo darrer es lo mes bó.

JOSEPH MARTÍ Y FOLGUERA.

EXCURSIONS Y CASSERAS

EN LOS ALTS PIRINEUS CATALANS

A mos consocis de la «Associació Catalanista d' excursions científicas
de Barcelona».

DESDE alguns anys, los barcelonins s' han donat molt á anar á estiuejar á las frescas y deliciosas valls de nostres Pirineus catalans. Entre eixas valls la de Camprodon es la mes freqüentada, y realment ho mereix. ¿A qué parlarnos dels Alpes si en nostres Pirineus hi ha tant bó ó millor? Per ma part fa alguns anys que passo Juliol y Agost en un lloch casi tan agradable com Camprodon: Prats de Molló. Per anarhi desde Camprodon s' atravessa la frontera per *Coll d' Aras* (1500 metres d' altitut). No hi ha encara carretera y 's te que anar á caball; pero 'ls francesos ja tractan de prolongar la carretera real de Prats fins á la frontera; y si eixa carretera 's prolonga fins á Camprodon será un cami dels més pintoreschs y agradables, sobretot poguentlo fer ab *landau*.

Quan l' excursionista que ve d' Espanya arriba á *Coll d' Aras*, y á las ruinas de Sta. Margarida, descobreix, al fons de la vall que rega 'l Tech, una vila cintada de murallas y dominada per un castell. Vista desde aquella altura sembla un pessebre de aqeixos que 's posan sobre 'l marbre de la chimenea sota una campana de vidre. La baixada dura mes d' una hora, y los guias conduheixen al excursionista á la plassa principal de la vila, ahont se trova l' *Hotel Maillard*, molt conegut y apreciat per lo bon tracte que s' hi reb y sobretot per la bona taula.

Prats de Molló (800 metres d' altitud) es una vila de unas tres mil ánimas, situada sobre la riba esquerra del riu Tech, en una deliciosa vall dominada per altas montanyas, las quals per sa verdor y boscurias de castanyers, recordan las valls de la Suissa. Trovantse casi á la mateixa altitud de Camprodon, reuneix las mateixas ventatjas. L' estiu no s' hi coneix; l' ayret fresch que baixa del cims nevats hi manté una temperatura de 15 á 16 graus. No té l' humitat de Camprodon banyada per sos dos rius Ter y Riuort; l' ayre es més sech y per lo tant més saludable. Las fonts geladas, sos passeigs frondosos, lo carácter franch y afable de sos habitants ne fan una estancia delitosa per l' excursionista que fuig dels calors del plá. Ademés que en Prats se trobará al centre de sas excursions y casseras. La esglesia situada al cim de la població es digna d' esser visitada, pertany á l' estil gótic secundari y son cloquer es d' estil románich.

A uns 8 kilómetres seguint una hermosa carretera, Tech amunt, se troba lo gran establiment termal, La Preste, (1200 metres d' altitud). Sembla impossible que en lloch tan selvatge y escabros s' hagin pogut construhir uns edificis tan grandiosos y confortables. En efecte, están adossats contra 'l cingle; s' hi han obert pas á barrinadas. Los voltants de la Preste son alts cingles de pedra calcinal que rodejan l' establiment; lo riu Tech corre encaxonat á son peu. La Preste, quals ayguas gosan de gran reputació per la cura de las afeccions de las vias urinarias, está avuy dia al nivell dels establiments balnearis de més fama. Ademés de la eficacitat de sas ayguas, s' hi troba bona taula, bonas cambras, bon tracte, en una paraula, tot lo comfortable que 's pugui desitjar. A 1200 metres d' altitud no 's coneix l' estiu; tothom va vestit d' hivern.

En eixos establiments, ademés dels malalts n' hi ha que tenen molt bona salut y que hi passen una temporada pera fer casseras y excursions. Jo hi tenia aquell any tres amichs, y projectarem fer una cassera als isarts y passar alguns dias en las altas montanyas.

Los preparatius de la expedició se feren en tota forma, preveninttho de manera que res saltés; y per aixó ma experiencia d' excursionista serví molt, puig que havia recorregut algunas vegadas las montanyas ab los célebres cassadors d' isarts de Prats de Molló; Joan Borrát, Ballanosa, Joan Dó y altres.

Lo dia fixat pera posarnos en camí era 'l 17 d' Agost. Es la temporada millor pera rocorrer las altas montanyas, puig que desde la Mare de Deu d' Agost fins á últims del mateix mes no 's perillan pedregadas ni tempestats; pero, aixó si, incomoda molt la boyra.

Exigi que cada excursionista anés equipat com l' experiència aconsella per viurer en las altas regions: vestit de llana; un barret de palla d' amplas alas folrat de tela blanca, la qual deu cobrir lo clatell; una manta de llana per embolicarse la nit y botins ab sabatas ferradas. En lo sarró un got de cuyro, una fiambrera, ganivet, forquilla y cullera de fusta, una ampolla de rom y una altra d' árnicia, esca, desfilas, etcétera, y lo principal una botella de cuyro de porró contenint bon vi pera xerricar.

Tres matxos nos portavan tot lo necessari: pá, vi y demés provisions. S' afegiren també barbols y enfilas pera pescar en los gorchs de Carença; una olla per fer lo ranxo; pernil, latas etc., etc. Res faltava de provisions de boca, puig se sab que 'n las altas regions la gana no s' acaba may.

Sortirem de Prats lo 17 d' Agost á las 2 de matinada. Emprenguérem tot seguit lo camí de *Coll Pregón* y *Espinarell*, seguint la frontera. A *Coll Pregón* trovárem los excursionistas de la *Preste* que 'ns esperavan y continuarem junts cap al *coll del Pal*, voltant la montanya de *Costa Bona* (2500 m); ferem parada á las 10 á las fonts del riu Tech, al peu d' una congesta, ahont esmorsarem. Després d' un llarch descans los cassadors d' isarts se separaren, y nosaltres seguirem cap al plá de *Canmagra*, *coll de Mantet*, y vall de *Morens* terme de nostra excursió ahont tothom s' havia de reunir cap el vespre.

* *

Dexeume feros coneixer los cassadors y excursionistas de l' expedició. Juan Borrat, 33 anys, natural de Prats; cassador d' isarts, nombrat capitá per sos companys cassadors, per haber mort 54 isarts: tots li donan la dreta. Després d' ell vé 'n Ballanosa, son lloch tinent. Los demés son soldats rasos, pero tots joves intrépits y de molt delit, y sobretot bona punteria. No dech oblidar á Joseph Borrat, pare d' en Joan que té morts pot ser més isarts que son fill; es vellet y no pot gayre seguir lo jovent; apostat té bon cop de fusell. En Joau Dó, també ha sigut gran cassador; té 70 anys y no se li acaba 'l delit. Pero á n' els dos se 'ls hi ha donat lo retiro: lo primer fá de bagatger y lo segon de ranxero.

Mr. Masé, sabí naturalista de Lyon; 40 anys, afable, plé de salut y sempre de bon humor. Fa sa temporada en los banys de la Preste, no perque sia malalt, pero pera fugir del calor y respirar l' ayre pur de las montanyas.

Lo Doctor Bernis, metje de l' establiment de la Preste, cassador y pescador de truitas, un verdader *sportman*.

Mon amich de Barcelona, don Joseph Rams, exprocurador causidich dels tribunals, 60 anys, cassador de guatlles, y coneixent pam per pam la planuria de Can Tunis per anarhi cada hivern á l' entrada de las pollas d' aygua. Era senyor molt singular y metódich en totas sas cosas. Li agradava molt la xacolata, y portava en son sarró una xacolatera diminuta; éll mateix se la desfeya ab esperit de vi, perque no li faltés la costum, y quant nosaltres, al almorsar, menjavam un bon tall de llangonissa ó d' estofat, éll estava á sas glorias al poder saborejar sa rica xacolata, y fumar després son cigarret que cargolava ab son ganivet sempre ab la mateixa catxassa. Portava pedra y foguer y may havia usat cap misto de brasa ó de cerilla.

—Don Joseph—li diguí—miris qu' aixó de recorrer l' alta montanya es molt cansat, vol molt delit y pot ser no l' hi provará.

—Cá! ja hi estich fet: he passat nits á l' espera dels ánechs á l' estany de *Remolá*.

—Al menys no vingui ab aquest bolet sens' alas; posis un barret de palla folrat de tela.

—Lo sol ja 'm coneix, y no crech que 'l sol d' aquest país tingui la forsa del sol del pla del Llobregat.

—Bé, bé, vosté mateix...

Era home molt *campetxano*. Al dematí, al esmorsar á las fonts del riu Tech, don Joseph prengué la seva xacolata y begué tres gots d' aygua (temperatura 4 graus sobre 0.)

—¡Quin' aygua més rica! no desitjaria res més que tenirne un rajolí á casa meua de Barcelona.

—No begui aygua, don Joseph, miris que no li provará: en las altas regions que 'ns trovém: vi y més vi; deixis d' aygua.

—¡Fugi home! vosté no aprecia lo qu' es bó...

* *

Mr. Mase, lo Doctor, don Joseph y jo seguirem la carena de la frontera cap al plá de *Can Magre* (altitut 2300 m.,) entre Espanya y Fransa. Nos toparem ab un remat de bestiar de llana de 16000 caps.

Quant desde l' Ampurdá y 'l plá de Girona un se mira la serra dels Pirineus desde *Costabona* fins á *Puigmal*, ningú diria que al cim d' aquelles montanyas que semblan tant peladas y escabrosas, se trovesen verdaderas planurias de llarga extensió y cobertas de bona herba com lo plá de *Can Magre* y *Plá Guillém* etc. Al estiu tot verdeja. Eixos terrenos situats á l' extrem-frontera, perteneixen als comuns de *Pi* y de *Mantet* (1) los quals exigeixen per dret de pastura, desde 15 de Juny á 15 de Setembre, 50 centims de pesseta per cap de bestiar de llana.

Los propietaris del baix y alt Ampurdá, reuneixen sos remats, y lo 15 de Juny van á montanya. Lo 15 de Setembre lo bestiar baixa de montanya gras, valguent algunas pessetas més de lo que valia.

Lo ramat de 16000 caps que trovarem, era guardat per 20 pastors y 15 cans. Tenian sa jassa al fons del plá; nos hi dirigirem. La jassa consisteix en un circol rodejat de barracas, una per cada pastor. Acorralant lo bestiar al mitj durant la nit, los cans, fan centinella tot l' entorn, y lo llop no hi pot res. Hi há un orde admirable. Los pastors tenen son cap, lo majoral, al qual tots obeheixen. Portan jech de pell, cinta, sarró y botins de pell, barretina vermella, y esclops ferrats de claus puntats. Sos cans son verdaders cans de remat dels alts Pirineus; cada hú d' ells es tan ó més gros que un llop; ademés que portan un ample collar erissat de claus la punta enfora.

Quin espectacle més imponent lo veurer sortir lo remat de la jassa, ab la fressa de sas esquellas, flanquejat per pastors y gossos.

Nos dirigirem cap al puig de *Coma Armada* (altitut 2600) seguint sempre la linia divisoria la qual dona 'l vessant de sas ayguas al nord en lo riu *Tet* y al sur en lo riu *Ter*.

Mr. Mase me fá observar la blancor del puig que sembla nevata.

Eixa blancor era produhida per una infinitat de rocas de quartz de tota dimensió. En mitj d' ellas s' aixecá un vol de perdius blancas; mon amich don Joseph, tingué la ditxa de matarne una. May he vist home més content; la regalá á Mr. Mase pera embalsamarla. La perdiu blanca, (2) es com un colom de 'ls grossos; sas camas son vermel·las y té lo caminar de senyora com la perdiu de nostra terra. Viu en los cims més alts á la vora de la neu, al hivern es del tot blanca, y á l' estiu té plomas de color cendrós. No es agradable al paladar, selvateja.

Ferem alto pera menjar un bosí; era l' una de la tarde; lo cel era

(1) Pobles de Conflent.

(2) *Galopedes*, famíl de *Gallinaceas*.

com un ull de peix; altitut 2600; term. 23 gr. al sol y 5 á l' ombra. Tot excursionista que haurá recorregut las altas montanyas observará eixa diferencia tan notable de temperatura: lo sol crema y l' ayre gela. La cara y mans exposats á l' ayre 's tornan d' un color terrós, torrat y fins la pell se pela. En eixas altituts, l' aygua de las fonts es tan freda que altera en lloch de desalterar. Lo vi posát en fresch se descompon y 's torna terbol. Aixó sí, una seba possada en fresch, per folla que siga, 's torna dolça.

No cal parlar de la gana qu' es maneja: eix aire tan rarificat, dissol tot seguit los aliments y un hom devora. Dinarem á prop d' una font. Don Joseph trobava rica l' aygua de totas las fonts; estava de molt bon humor com tots nosaltres, y nos contava sas casseras de Can Tunis; d' una vegada que matá un berrat pescaire; de las ayguas entolladas que tenia que beurer. Una sola cosa l' incomodava: 's gratava tot sovint lo cap del nas y son clatell; s' hi sentia cohissó.

—Tot just comensém don Joseph—li deya—vosté ha volgut fer passar la seva persistint ab son bolet, y mudarà la pell com una serp.

C. BOSCH DE LA TRINXERIA.

(Seguirá.)

L' ORÍGEN DEL TABACO

(LLEGENDA ÀRABE)

I

Era un dia de hivernada
que Mahoma ab sos fidels
traspassava las ermúrias
de la terra de Yemén.

Vet' aquí que, á ran la via,
lluny de cau y cobricel,
una serp t' hi veu, ja estesa
y esmortuida de fret.

Acompadintse 'l Profeta,
baxa del caball y l' heu,
y á dins sa calenta màniga
la posa amorósament.

II

Ojats que 'l Profeta parla
y 'l vent y tot para en séch:
«Deu es Deu, alabat sia
»arreument y eternament.

»Ell ab fum de llars que creman
»dant soplutx á qui no 'n té

»els Cels, tots set, aromisa
»y 'l Paradís dels creyents.»

Digué; y la serp desseguida,
ja pell lluenta y ull obert,
treu fora 'l cap y 's redressa,
xiula ab fúria y crida: ¡Ey!

III

—Mahoma, jo vull picarvos.
—A mí que la vida 'm deus!
—L' home persegueix ma rassa
y ara en vos la venjaré.

—Serias desagrahida?
—Seré lo que vulga Deu!...—
Al senti 'l sant nom Mahoma
li allarga la má y diu ¡Té!

La serp s' hi engasta amatenta,
enforánthi vri couhent;
malehint l' ingrát, Mahoma
la llensa lluny de revés.

IV

Després la ferida 's xucla
y escup fora 'l vri que 'n treu,
y hont l' escup neix una planta
qu' ensemps de fulla 's cubreix.

Cridant tots: Visca 'l Profeta!
las fullas del tany novell,
com altre incens, á Deu creman
y ¡oh, llavors, quín flayre 's sent!

Que la planta era 'l tabaco,
la metexa qu' encara és
dolsa de saliva santa,
amarga de vri de serp.

BEN-RRAT.

EXCURSIONS Y CASSERAS

EN LOS ALTS PIRINEUS CATALANS

(Continuació.)

DESDE 'l puig de *Coma Trinada*, 's domina tota la Conca del Ter, desde son naixement fins á Camprodon. A Set Cases comensan los boscos de pins y abets. Es país molt trencat y escabrós. Teniam al devant las cingleras graníticas de *Gra de Fajol*; es un puig molt alt, (2700 m.) blanquíssim per sa abundancia de rocas de quartz; té la forma d' un grà de fajol. Més allá, lo coll de la *Marrana* que divideix la conca del Ter ab la de *Fresser*. Al nort-oest lo grandió puig de *Bassibés* (altitut 2850). Eixas montanyas forman un semicircol lo qual enclou la pintoresca vall de *Morens* y *Ull de Ter*. Son aspecte salvatge y grandió, ab sos pins (1) torsuts per las tormentas, sos cingles espantosos, sas clapissas (2) de imponents penyas graníticas; sas numerosas cascates, fonts del riu Ter; sa verda vegetació de boixerica, (3) fan de *Mörens* una de las valls més admirables de nostres Pirineus.

De Camprodon á la jassa de *Mörens*, remontan sempre lo Ter, es cosa de 5 á 6 horas. De Camprodon se segueix lo camí de *Setcases*, y

(1) *Pinus uncinata*. Pi negre.

(2) Enderrochs.

(3) *Rhododendron ferrugineum*.

d'eix punt á la jassa, ab tres horetas s'hi va. Per tot se pot anar á cavall. Los aficionats á casseras y excursions qu'estiuhejan á Camprodon haurian de fer construhir aprop de la Jassa de *Morens* una barraca ó *chalet* de fusta pera poderhi passar alguns dias ab comoditat. *Morens* es lo centro de casseras d'isarts, llebras, y perdius blancas, y centro d'excursions per recorrer los Pirineus fins á *Puigmal*. (1)

* *

Després d'haber dinat, emprendre la baixada cap á la Jassa de *Morens*, nostre quartel general.

Prenguerem possessió de la gran barraca del mitj bastant espayosa pera cábrehi tots. Totas las jassas de l'alta montanya contenen, además de las barracas per cada pastor una barraca més gran ahont se reuneixen quant fá mal temps, consistint en quatre parets de pedra seca y gleba, un baix teulat de barras de pi cobert de rama y terra; un forat al cantó per lo fum y un altre més gran que serveix de porta, per lo qual se té qu'entrar tot ajupit. Per jas balechs (2) y rama de pi. A la nit no s'hi té fret, pero lo que impedeix d'acucar l'ull son las pussas; després un s'hi acostuma, perque un hom se trova tan rendit de fadiga que no 's senten picar. He recorregut bastant los Pirineus, y en todas las barracas de pastor he trevat las mateixas pussas, pussas petites y vermellencas, que clavan una fiblada insoportable. Además d'aixó hi sol haber ratolins blancs que vos corren per la cara y 's fican per butxacas y sarrons, rosegant tot lo que trovan.

Després de descarregat lo bagatge, anarem per llenya y pel ranxo del vespre; puig que 'ls cassadors d'isarts nos arribarian afamats.

Ab Mr. Mase y don Joseph anarem á recorrer los voltants de la Jassa.

La Jassa de *Morens* no té l'importancia de la del plá de *Canmagra*. Lo bestiar que hi há perteneix al riberal de Camprodon y Setcases. Cinch pastors ab lo majoral manavan un remat de uns tres mil caps de bestiar de llana ab algunas cabras. Además, més avall de *Morens* hi há la barraca de la vacada y de l'eugassada. A l'estiu, durant lo Juliol y Agost, eixas verdas y floridas montanyas son pobladas per infinitat de remats que animan lo paisatge y donan alegría. Viuen en

(1). Los pastores de *Setcases* cuidarian del *Chalet*, y com á Suiza l'excursionista trovaria la rica llet de cabra y de vaca que tan abunda en aquella jassa.

(2) *Genista pilosa* (deguminosa.)

llibertat, y quant baixan, cap al 15 de Setembre, tot lo bestiar es gras y dona gust veurel.

Cap al vespre arribaren nostres cassadors. També arrivá lo remat ab sos pas ors y cans. Los convidarem y soparem tots á l' entorn d'un gran foch, puig feya fret (3 graus sobre 0). ¡Pero quina gana tothom! ¡quin bon humor! ¡quina alegría! La botella passava de má en má, y donava gust de veurer xerriar.

—Havem vist nou isarts —deya 'n Borrat— ¡los tenim als cingles de *Gra de Fajol*! ¡quina bona cassera 's prepara pera demá!.. Ne volem de quèntos de casseras!... Cada hù contava la seva, fins don Joseph que relatá altra vegada la mort de son berrat pescaire: era á l'estany de la *Podrida*; havia mort un rascló, (1) quan vegí á gran distancia un aucellás plantat sobre un roch, una cama arreplegada sota 'l ventre, inmóvil... caminá arrastrat més d'un quart pera poguer sortirli á tiro. —Lo tinch embalsamat sobre la calaxera del menjador—deya—entre 'l retrato d' Espartero y de la meva senyora... sembla qu'encara es viu...

Lo majoral suspirava per la mort trágica de la mellor euga de l'eugassada... ¿Com va ser? li preguntarem:

—No me'n parlin! fou per culpa nostra: l'altra nit, envers las tres del matí, nos despertá la cridadissa dels cans; lo bestiar s'arremolinava dintre la jassa; sentia la farúm del llop que rodava per allí prop. Sortirem, y ab nostres crits fugí, seguit pels cans y tot esporuguit s'encinglá en los cingles de *Gra de Fajol*. Los cans lladravan al peu del cingle. Lo llop havia seguit un estret relleu y arribat al cap no podia anar més allá. Un dels pastors, ab son bastó ferrat, pujá per un canal del cingle y seguí lo mateix relleu que havia seguit lo llop. Eixos relleus del cingle son impracticables; únicament los isarts los recorren ab facilitat, puig es son país, y cap bestia li disputá l'herba que hi troba. Nostre pastor calsat d'esclops, trobá al principi bon accés; pero lo relleu s'anava fent estret; s'arrapava ab lo llistó (2) de la penya y causava esglay al veurel á aquella altura de cent metres, en mitj del cingle, casi tallat á pich. Al arribar ab grans travalls aprop del llop, agarrat d'una má ab lo llistó, y de l'altre amenassant lo llop ab sos crits y bastó: oh! oh! traydor! mala bestia! oh! oh! uix!...—lo qual ab lo pel erissat li reganyava ab ronchs espantosos. Allavors ve-gérem lo gran perill que corria; puig acorralat lo llop y volguent pas-

(1) Es aucell de passa semblant á la guatlla maresa.

(2) Herba llarga y resistent. Crech qu'es la *Avena montana* (gramineas).

sar havia d'anar lo pastor daltabaix tant lo pas era estret. A l'últim lo llop espantat per nostres crits y per la cridadiessa dels cans, féu un esforç pera passar donant gran sacudida al pastor lo qual tingué la sort d'apartarlo ab son bastó, y caygué lo llop daltabaix al peu del cingle. Torná lo pastor seguir lo relleu, arribá ab nosaltres encara pàlit y tremolant. L'esglay se torná alegría al véurer estirat aquell lloparro, un masclás dels gróssos. Lo volguerem portar á Set Cases per escorxarlo y captarlo (1) per los pobles; vejerem una euga alli aprop que pastorava, y sense cap reflexió li carregàrem á sobre. L'euga al sentirse lo llop á sobre y sa farúm, s'espantá, nos escapá y 's tira al mitj de la clapiassa ahont se va coll-trencar.

La lluna argentava los cims que nos rodejavan; no feya ni un alé d'ayre; eran las nou del vespre. Tots estavam rendits de fadiga y de son.. Los pastors se dirigiren á sas barracas y nosaltres també á la nostra. Hi cabiam tot just, de modo que quan forem tots aplassats y estirats, ab treballs nos podiam girar. De prompte 's feu silenci interromput solzament per los ronxets y las pussas. No 'm deixavan dormir. D. Joseph gemegava; deya que un broch de pi li foradava l'esquena. Al cap d'una hora s'aixecá tot esparverat, apretantse lo ventre ab sas mans. Volgué sortir de la barraca y peltrigava una munió de camas estiradas á son pas; s'entrebancava ab l'un y l'altre, y tothom reganyava. Fora de la barraca los cans l'abordavan y tot espantat se tornava ficar á dins... - Y aixó, D. Joseph, qué li passa? —Ay! fill meu, no me 'n parli, estich suát de congoixa... —Quina aygua mes rica, D. Joseph! Vosté no m volgué creurer y ara s'ho troba... Ha-guerem de ferli té. Lo Doctor li doná un cordial y poch-á-poch se calmá y s'adormí.

A las tres tothom estava de peus. Lo termómetro fora de la barraca marcava dos graus: estavam dins d'una boyra glacial. Prenguerem cada hú una escudellada de café bullent; s'ompliren los sarrons de provisions de boca, y las botellas de vi per tot lo dia. Cada hú 's dirigí á guardar los punts designats, passos predilectes dels isarts. Eixos passos son las colladas y puigs de las altas montanyas que 'ns rodejan. Quan tothom está apostat, los intrépits Borrát y Bellanosa 's dirigeixen al punt ahont s'han vist los isarts.

L'isart es l'animal mes lleuger que tenim en los Pirineus. Dona

(1) Escorxat lo llop, se li deixa 'l cap, s'ompla de palla, 's torna cusir la pell, se l'empala y lo portan pels pobles á captar. Sothom dona qui ous, llonganissas, ó dinés. Es la costúm.

gust veurels correr quan son escopetejats, saltant barranchs y precipicis; sembla que volan. Es un poch mes grós que una cabra. Esbelt, graciós, aixerit, ab sas curtas banyas negres reblincadas tras son cap en forma de ganxo. Son color es de pel de badell. Com las perdus blancas, se troban solzament en las mes altas regions, aprop la neu, á punts escarpats y cingleras. En general, se reuneixen en escamót de vuit ó dotze, y mentres lo remat pastura, hi ha sempre un mascle plantat al cim d' una penya que vigila. Tenen una vista y olfat molt fins; si senten un perill lo vigilant fa ab son nas una especie de xiulet y tot l' escamot fuig cap als cims, ja no 's veuen mes. Aixó vos donará una ideya de lo difícil qu' es matar un isart.

M. Mase y lo Doctor se apostaren al coll de la *Marrana*; D. Joseph y jo al puesto del *Pi tort*, aprop dels cingles de *Gra de Fajol*, no lluny del punt ahont s' havia desperyat lo llop. Atravessarem l' inmensa clapiassa del peu de las altas cingleras.

Es un espectacle grandió é imponent veurer aquell caos de grans rochs granitichs, posats ab desordre los uns sobre los altres, que cobreixen part de la vall. En tots los alts Pirineus se troban eixas clapiassas mes ó menos extensas. ¿D' ahont han vingut? Quina rahó geològica pot donarse. Podem atribuhirho als arrastres dels glacers de la época glacial? Pera mí, y es també la opinió de M. Mase, se deu atribuhir al gel del hivern ahont la temperatura de eixas regions arriba á 30 y 40 graus sota 0. En efecte, á l' estiu la neu 's fon de totes parts; l' humitat penetra la crosta granítica á gran profunditat per las esquerdas y fulls dels cingles. A l' hivern eixa aygua 's congela, y augmentant de volumen, produheix una forsa expansiva que aixeca y trosseja la massa de rocám del cingle, la qual cau á la vall y forma després de segles la desordenada clapiassa.

Eixas penyas que lo gel destaca de las altas montanyas y que las congestas portan al riu de la vall, son arrastradas per los ayguats, arrodonidas per lo róssech fins al mar.

Las pedras graníticas que arrastra l' Ter, en lo curs superior del riu son generalment del volúmen d' un y dos metres cúbichs (de Camprodon á St. Joan y Ripoll). A Vich un metre; mes avall mitj metre; á Girona sota 'l pont de Padret, com lo cap y van disminuhint per lo rossech, arrodonintse y reduhintse en palets, grava y sorra. A la resclosa del molí de Jafre ja no se 'n veu cap; no mes sorra fins á mar, y fa mils y mils anys que eix desprendiment del terreno de las montanyas arrastrat al mar se produheix!...

Una gran part de eix desordenat enderroch está clapat per extensas

y atapaidas matas de boixerica, salpicadas de flors rosas. A primers Juliol floreix la boixerica y allavors grans estensions de la verda montanya 's cobreixen de eixa hermosa flor com si fos alfombrada. Hi ha també una altra planta que crida l'atenció, es la Tóra (1), puig se troba en abundancia en los endrets humits y voras de torrents. Es planta de 5 á 15 decimetres ab una pinya de flors d'un blau hermosissim.

Seguint lo riberal, Ter amunt, se troban infininitat d'hermosas plantas que fan nostra admiració: lo lliri color de foch (2), lo magnífich ombelífera: lo coscoll (3) quals tronchs tendres avans de florit formen un ensiam exquisit.

Quina riquesa per lo botànich! sense contar eixa munió de fioletas quals vius colors son desconeguts en nostres jardins...

Tota aqueixa hermosa vegetació es coberta cásí tot l'any per la neu. La primavera, per eixas flors delicadas, comensa á mitj Juliol; alsan son hermós cálzer, sacudint lo glas de las congestas; durant sa vida efimera lo sol los besa y vivifica, se giran cap ab ell, extremeixentse per eix alé de calor y de vida, tornant prompte á esser enterradas per lo torb y la glacial congesta!...

C. BOSCH DE LA TRINXERIA.

(Seguirá.)

(1) *Aconitum Napellus* (Renonculaceas).

(2) *Lilium Pyrenaicum*.

(3) *Malopospermum Cicutarium*.

SEMPREVIVA

Quan sortia 'l sol
t' he vingut á veure
allá 'hont fa tants anys
dorms la son eterna.

Allá m' he posat
de genolls en terra
regant ab mon plor
ta llosa feresta.

Flors que hi vaig plantar
s' han desclós al véure'm,
de son cálzer bell
vessant ricas perlas.

¡Llàgrimas d' amor,
plor de las floretas
tendre com lo meu
y mut com ma pena!

Al sentir remor
han fugit lleugeras
per entre las flors
las papallonetas;

sas aletas d' or
han besat ma testa
y revoleyant
m' han dit amoretas;

y he pensat llavors
si han eixit per véure'm
tendres il·lusions
de ma juvenesa.

Benhaurats recorts
de la Amor primera
que la Mort tancá
dins ta tomba freda.

.

Quan sortia 'l sol
t' he vingut á veure.
¡Quin jorn será aquell
que hi vindré per sempre!

BONAVENTURA BASSEGODA.

EXCURSIONS Y CASSERAS

EN LOS ALTS PIRINEUS CATALANS

(Continuació.)

Lo sol era alt quan arribarem ab D. Joseph á nostre punt de parada. Lo Doctor y M. Mase ocuparen també son punt al coll de la *Marrana*, á una hora de distancia de nosaltres. Tota la matinada hi hagué quietut; no sentirem cap tiro. Lo sol s' havia begut la boyra y feya un dia espléndit. D. Joseph que havia passat mala nit comensá á fer becaynas y s' endormí del tot. Los cassadors havian tingut que dar una volta de moltes horas pera sorprendre als isarts. A las 11 sentí dos tiros molt lluny; desperto tot seguit á D. Joseph, y encara 's fregava 'ls ulls que quatre isarts nos estrompassan volant. Ni de tirar tingué temps; fou una visió... pero quin modo de correr! los vegerem atravessar la vall y pujar las canals de *Bassibés* com dimonis. Prompte los perdérem de vista. — No n' enserirém ni pocas ni gayres D. Joseph? quins cassadors de pega!... pero vosté 'n te la culpa porque dormía. — No senyor, es vosté porque no 'm despertava. Una ocasió com aqueixa no 's presentarà may més... Ah! si solzament hagués pogut tirarli!... quina alegría!... Potser ne vindrán d' altres. — Ja 'ls pot esperar; lo qu' es per avuy s' ha acabat la cassera. Lo qu' hem de fer es callar.

M. Mase y lo Doctor se juntaren ab nosaltres; dinarem, y á las tres nos dirigirem cap á la jassa.

Per aquells voltants dels punts de parada que guardavam, observà alguns aucells molt grossos que volatejavan al peu d'un cingle. Los pastors que trobarem me digueren que s'havia despenyat un polli y que 'ls voltors estiragassavan sa carcanada. Nos hi dirigirem y en efecte, era veritat, pero de voltor cap, tots havian fugit. Construhirem tot seguit una barraca, no lluny del carnús, ab branques y rama de pi per anarhi á l'espera l'endemá.

Cap al vespre tots uns tras altres, comparegueren á la jassa.

Faltava en Borrás. Tots haviam sopat; comensava á fosquejar, y tan tardar nos donava inquietut. Tirarem alguns tiros y no responia. Los pastors se dirigiren cap als cingles de *Gra de Fajol* y prompte comparegué 'n Borrás ab un isart á l'esquena. Bravo!... Ja 'n tenim un!... quina alegria tothom!..., —N' han passats quatre á la parada de *Pitort*, deya 'n Borrás; han tingut que passar per sobre dels que ocupavan lo punt. —Eram nosaltres, digué D. Joseph y... Veyent que s'anava á embolicar, diguí jo tot seguit: --Joan, res havem vist!... --Sembla impossible! tornava 'n Joan!... La cara de D. Joseph s'havia tornat de tres colors. En Ballanosa deya: jo n' he camatrencat un .. y á l'entorn del foch y traguejant tots cantavam las peripecias de la casera. Pero 'n Joan era l'héroe; com á capitá ja li tocava. S'empenyá á seguirne cinch que havian atravesat la conca del Fresser y s'havian encinglat cap á las altas cordilleras del puig del *Toro* y de la *Fossa del gegant* sobre los gorchs de Carençá. Los perseguia ab l'esperansa de poguerlos sorprendre. Caminá tot lo dia; havia agotat lo vi de sa botella; la set l'abruzava. Tot ajupit y rossegantse, amagat detras de las penyas, pogué per fi sortir á tret d'una cabra ab son cabrit; tingué la sórt de matarla y ferse passar la set, y de quina manera, li preguntárem? —Amorranime á sas mamellas, y xuclant sa llet... Nos quedarem admirats!...

*
*
*

Lo dia següent, 19, determinarem anar á dormir á la jassa dels gorchs de Carençá.

Lo Doctor M. Mase, D. Joseph y jo nos dirigirem á la barraca de branques y rama de pi que haviam construhit lo dia anterior aprop la carcanada del polli, pera posarnos á l'espera dels voltors. Feya poch rato que hi eram quan dos d'ells se posaren al cim del cingle, slayrant, sens dubte, algun perill. Prompte 's llensaren sobre 'l carnús.

No tardaren á venirne quatre més. Donava gust al veurels estiragonyar la carcanada. M. Mase y D. Joseph tiraren en mitj d' aquell esparpill, y sortirem corrents de la barraca. Ne trobarem un d' estirat y dos de ferits que acabarem de matar á culatadas.

Lo voltor dels Pirineus es una de las aus carniceras mes grossas; iguala per son tamany á la gran áliga. Son coll es enterament desplomat.

Donarem los tres voltors als pastors que digueren los posarian á l' olla y 'n farian festa major. Bon profit los hi fassi.

Seguirem riu amunt y á las deu arribarem á sas fonts, al peu de *Bassibés*, ahont dinarem. Las fonts del Ter son abundantissimas; la temperatura de sas ayguas es de $2\frac{1}{2}$ gr. centigr. sobre 0; es l' aygua més freda de todas las fonts d' aquellas montanyas fins á *Puigmal*. Després d' haver dinat emprengürem l' acensió del puig de *Bassibés*, que te 2850 m. d' altitut (1). Atravessarem una gran congesta y á las 12 arribavam al cim (term. 1 gr. sota 0). Panorama admirable: Lo *Roselló*, la *Cerdanya*, *Conflent*, lo golf de *Rosas* y de *Lyó*, lo *Canigó*, l' *Ampurdá*, *Monseny*, *Montserrat*, las montanyas nevadas del *Capcir*...

De cop nos embolicá una boyra glacial apretada per un vent geliu que 'ns penetrava als ossos. Dins la boyra lo termómetro baixá á tres graus sota zero. Baixarem depressa cap al riberal de *Carençá*. Arribarem á la jassa aprop dels gorchs á las quatre de la tarde.

En nostres Pirineus catalans los gorchs de *Carençá* tenen molta fama per sas singulars llegendas y per esser en ells que se congrian las tempestats y pedregadas que assolan nostras comarcas. Los pastors las contemplan ab admiració y respecte. Ab lo color de sas ayguas coneixen si ha de fer bon temps ó mal temps; y molts d' ells creuen encara que quan brama la tempestat ab sa pedregada y trons espantosos, es que las bruixas ballan una farandola descabellada á l' entorn dels gorchs, rodejadas de llamps. Son situats casi al cim de la montanya y de élls surt la ribera de *Carençá* que se junta ab lo *Tet* á *Fontpedrosa* (*Cerdanya* francesa). No n' hi ha mes que dos que siguin veraders llachs, los dos mes elevats: lo mes alt se troba á 2750 m.; los demás son estanyols. Lo segon gorch, situat á 50 m. mes avall del primer, es lo mes gran; te forma circular y de gran fondaria. Son diámetro es de 50 á 70 metres, es conegut per lo gorch de las truitas. L' aspecte fantástich de eixos gorchs, rodejats de grans penyas, en

(1) Eixas altituts son donadas, aproximativament, per mon barómetro aneroyde, que portava á la butxaca.

mitj d' un país selvatge y desert, ab sas ayguas quietas, d' un blau fosch, inspiran certa tristesa; y 's comprén alló de las bruixas ballant á l' entorn d' élls en mitj de trons y llamps.

Dins las ayguas crestallinas del segon gorch, vegerem abundancia de truitas que saltavan á sobre l' aygua. N' hi havia de molt grossas. La truita, per son gust, es lo peix de riu més sabrós que tenim en nostras riberas del Pirineu. La carn es rosada com la del salmó y forta com la del llobarro de mar, al qual te similitat.

Arribaren los companys portant un isart y tres perdius blancas. Parárem enfilas y singlons pera la nit. A las tres del matí llevarem los filats, prenguerem un quintá de truitas. Quina paellada ferem! Tothom se cansá de menjarne; los pastors tingueren recapte pera molts dias.

c. BOSCH DE LA TRINXERIA.

(Acabará).

AL HONORABLE MESTRE

EN MANEL MILÁ Y FONTANALS

(PARÁFRASIS) (1)

I.

Planyeuvos oh poetes, lo vostre espill;
lo mestre de més válua, ja no 'l teniu;
l' arbre de forta soca caygué y morí.

II.

Al lloch de sa naixensa y en mitx l' estiu
quan la diada es llarga, curta la nit,
s' envolá la seva ánima, al paradís.

III.

¡Ay! ¡de la sort dels homens qui 'n sab la fi!
si la tempesta fera se sent bronzir
lo roure de més sava cau á l' abím.

IV.

Sonaren las campanes ab so molt trist,
ben pochs l' acompanyaren feels amichs
que escampat tots s' havian per valls y cims,

V.

Hermosa Vilafranca te 'ns pot gaudir
sort y dissort tingueres, ton digne fill
lo benvolgut dels altres jau en ton sí.

(1) Llegida en la vetllada necrológica que li dedicá l' Ateneo Barcelonés.

VI.

Qué 'n sabia de coses del temps antich
lays y gestes de guerra, cansons de nin,
rondalles y follies sens may desdir.

VII.

Predicá la bellesa ab bell estil;
Bona falta que feya, lluytá ab delit
sí guanyá la victoria mireuho ací.

VIII.

També en la ciencia gaya, fort y subtil
afora 'l conegueren més que ací dins
hont no suran los sabís si son humils.

IX.

Aymador de les lletres un gran jardí
ne comensá anys enrera, y als vinticinch
mirantne la florida, content morí.

X.

No atresorá riqueses, mes fou molt rich,
les joyes casulanes, l' amor tranquil,
li serviren de palles per fer lo niu.

XI.

Enlayrada la pensa; lo cor senzill,
la forma gegantina; los fets de nin;
y totes ses paraules or del mes fi.

XII.

Are, ben lluny trobantse de sa rahil,
llors que may se mustigan dú al paradís;
y raigs de claror llensa son esperit.

XIII.

Planyeuvos! oh poetes! lo vostre espill,
lo mestre de més válua, ja no 'l teniu;
l' arbre de forta soca caygué y morí.

MELCIOR DE PALAU.

CATALANISME

TRADUCCIÓ DE MANUEL MILÁ Y FONTANALS

¿Perqué no nasquí en los días
de las glorias catalanas
quan la parla llemosina
del poder y amor fou parla?

Entelát ne quedá 'l brill
de la lira d' Occitania;
marcida la viola d' or
trencada l' áurea cigala.

Cessaren ja los cants vells
de fê, d' amors, de batallas,
en los palaus dels senyors
y dels pobles en las plassas.

ja no mes *lays* ni *tenzons*
dels que foren reys de l' arpa
y las planas resseguian
voltats de jolius gentadas.

Finiren las Corts d' amor
en que sols l' enginy regnaba;
de llor ja may pus coronas
en las testas inspiradas.

Del saber lo noble ceptre
que 'l catalá fer portava,
caygué també de sa destra
al olvidarse sa parla.

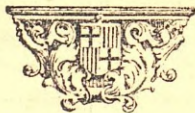
Mes la remor del torrent
que 'l vell alzinar amaga
y sas ayguas precipita
entre penyas espadadas;

La senzilla cantarella
de feréstega balada;
lo trentoll del rústech bres
que tantost sona com calla;

Lo gay y festiu repich
de bronzidoras campanas
en la llengua llemosina
sempre 'm parlarán á l'ànima.

GAYETÁ VIDAL.

29 de Maig de 1885.

EXCURSIONS Y CASSERAS

EN LOS ALTS PIRINEUS CATALANS

(Acabament)

ESPRÉS d' haver esmorsat, lo dia 20 d' Agost, nos dirigirem al cim de la *coma dels gorchs* (2900 m. d' altitut), frontera y línea divisoria de las ayguas de la *Tet* y del *Fresser* ó ribera de Nuria.

Al fons de la vall, desde 'l punt nomenat *Las set Creus*, vegerem lo Santuari de Nuria. Tots nos agenollàrem, y barretina en má, recitárem la *Salve Regina*, y saludàrem la reyna de nostras montanyas ab una descarga general de nostres fusells.

Lo santuari de Nuria, ab sa petita vali, vist del cim de las altas montanyas que 'l rodejan, sembla un pessebre. Los pelegrins de la *Cerdanya* espanyola y francesa, los del *Conflent*, *Vallespir* y *Camprodon*, per arribar á Nuria tenen que pujar al cim d'eixas elevadas crestas pera baixar despres al santuari. Donchs, al descobrir la capella tothom s' agenolla y diu la *Salve*. Aixís com la Verge de Montserrat es la reyna del plá, la Mare de Deu de Nuria es la reyna de nostras montanyas. Durant Juliol y Agost, un numerós romiatge no s' hi acaba may. L' altitut del Santuari es de 2000 m. Cap al 20 de Juny puja la professó de Caralps y ab ella acudeixen las comitivas de pelegrins. Durant dos mesos la gentil vall ressona de las pregarias y cantarellas; tot es alegría y animació. Arribant al Septiembre la neu y las glassadas fan sa aparició. Los pelegrins ja no venen. Lo 15 de Septiembre tancan

la capella ab las estancias del Santuari y la professó se 'n torna á Caralps. Lo silenci y la soletat reemplassin l' animació; lo vent y lo torb amontonan la neu sobre la vall y lo Santuari queda enterrat durant vuit mesos per la congesta.

*
*
*

Al cim de la Coma dels Gorchs lo termómetro marcava 2 g. sota 0. Lo nas, cara y clatell de D. Joseph se comensen á pelar; s' hi sent tal coissó que no pot seguir fins á Puigmal; lo dirigim, ab los bagatges, al Santuari pera descansar y posarse compresas d' aygua fresca.

Seguirem la alta cordillera fronterissa, cap al coll de *Noufonts*, cap á la collada de *Fenestrellas* ahont dinárem, aprop las fonts del *Segre*; y á las duas de la tarde arribárem al cim de *Puigmal*, 2909 metres d' altitut. Es lo gegant de nostras montanyas, se veu de tot Catalunya. A son peu la hermosa *Cerdanya*, lo riberal del *Segre* cap á l' *Urgell*, las montanyas d' *Andorra*, d' *Arán*, de l' *Hospitalet*, *Capcir*, *Ariège*, etc., etc., panorama admirable! Lo cim de *Puigmal* no te cap mica de vegetació; es tot pelat; no mes alguna mata de ginebró... Lo ginebró (1) es l' únich matoll que viu á las mes altas regions. Quan la vegetació desapareix, que no 's troba ni una herba, en mitj del rocám de granit viu lo raquitich ginebró, desarrelat, aplastat pels frets y la neu.

Eran las 3 de la tarde, marcava 'l termómetro 3 graus sota 0. A eixa altitut se nota la rarefacció y depressió del ayre per la set y alteració del pols, lo qual nos batia á noranta pulsacions per minut. La xacolatera de D. Joseph, ab son esperit de vi, nos serví pera fer bullir aygua la qual bullí á 92 graus en lloch de 100. Los tiros de fusell que tirárem semblavan tiros de pistola (2). Feya un fret glacial. Emprenquerem la baixada de la montanya y arribarem á *Nuria* que ja fosquejava, morts de gana, demanant sopar. L' hostalera nos digné: no 's dona sopar fins que se surt del rosari. Anarem donchs á la capella;

(1) *Funíperus Alpina*

(2) La poca intensitat del só en las altas montanyas, s' explica per la disminució de la columna d' ayre atmosféric; per aixó disminuix la intensitat de sas vibracions. La acceleritat dels movimens respiratoris y la alteració del pols s' expliquen per la depressió de l' ayre: cada aspiració absorveix una cantitat d' oxigeno molt menor que en la plana; es precis donchs respirar ab mes freqüencia. Eixas aspiracions expliquen la angustia y la fadiga que s' experimenta en las grans alturas; ademés que activantse la respiració s' activa la circulació de la sanch en la mateixa proporció, y 'a té realment febre.

pujarem al cor, y dit lo rosari se cantaren los goigs ab acompanyament d' armonium. D. Joseph y jo estavam aprop del faristol, allargant lo cap per seguir lo cant. Un capellá nos doná un paper de solfa, y don Joseph molt sério portava 'l compás ab sa má pegant cops sobre lo paper; mirí per sobre sa espatlla y vegí que tenia la solfa de cap per avall...

Després de sopar nos donaren á cadahú una candeleta de anar á ofrir, y á retiro. Despres de quatre nits de dormir sobre bálechs y rama de pi, un llit vingué molt bé, encara que 'ls llensols raspessen l' esquena; en quan á las pussas ja no 'n feyam cás.

Al endemá eram diumenge; anarem á l' ofici á cantar al cor, sense solfa eixa vegada; dinarem d' isart rostit que per cert es molt bó, y passárem lo dia recurrent la vall. Visitárem la capella de St. Gil y 'ns ensenyaren la penya miraculosa que hi ha darrera l' altar. Es un esqueix negrench; d' un costat te una superfície llisa y llubenta com marbre produhida per la fregadissa de... las donas que volen tenir familia. Han tingut que posarhi una reixa de ferro per evitar lo gasto de la pedra la qual es, com la de darrera l' altar de la verge del Pilar de Saragossa, gastada pels petons dels creyents. Vegerem l' olla dins la qual tots los marits fican lo cap, resant un parenostre.

Los rotllos de pelegrins dinant alegrement sobre 'l gleber, lo repich de las campanas; las comitivas que arriban, altrás que marxan, las cantarellas,... tot iluminat per un sol espléndit,... quina animació!... que hermosa es la gentil vall de Nuria!

Després d' habernos despedit de la Mare de Deu, lo dilluns, á las 3 del matí empenguerem lo retorn cap á *Morens*. La boyra cobria la montanya. Al arribar al cim de la Coma dels Gorchs, comensá á tronar, pero quins trons!... En la plana un no pot formar-se una ideya de lo que son los trons en eixas altas montanyas; tot retruny y la terra tremola; un tró no espera l' altre; es un terratrémol espantós. Que petit es l' home devant d' aqueixos grandiosos é imponents espectacles de la naturalesa!... qué reflexions fan fer!... Aprelavam lo pas,... pero prompte descarregá una pedregada horrorosa; gracias que caygué molt barrejada ab pluja, sino, en l' indret en que 'ns trobavam, sense cap abrích, los trossos de gel que caygueren, nos haurian estabornit. Arribarem á la barraca molls com un pop, puig que ni abrichs, ni capas no hi poden res ab tempestats semblants. Ferem gran foch y despres d' aixuts nos adormirem.

Lo dia següent, á las quatre de la tarde arribarem á la Preste y á Prats de Molló ab tres isarts, quatre perdius blancas y dos llebres.

Mon amich, D. Joseph, se va estar á casa meva alguns dias, no atrevintse á anar á Barcelona, refrescantse elatell y cara ab draps xupats d'aygua fresca; son nas inflat semblava un pebrot vermell. Prescindint d'eixas petites contrarietats estava entussiasmat de sa excursió, lo mateix que M. Mase y lo Doctor Bernis, y tots disposats pera tornarhi l'estiu vinent, ab l'ajuda de Deu.

Avans d'acabar ma narració crech será bó donar alguns consells als excursionistas.

L'equipament del excursionista, en sas expedicions en las altas montanyas, per alguns dias, segons lo que l'experiencia m'ha demostrat, deu ser, además de lo indicat en aquesta relació, un trajo de llana de mitj temps, dos armillas de flanela, tres parells de mitjons de cotó, un ó dos parells d'espardenyas; un mirallet, sabó, fil y agulla, dos toballons, quatre mocaders de fil. Un termómetro, un barómetro aneroide de butxaca: uns gemelos ó ulleras de marina dins son estuix, ab sa corretja; un sòlit bastó ab punta de ferro; una capa de burat ab mànigas y caputxa.

A 2000 metres d'altitut, un comensa á patir de set; l'aygua y lo vi son massa frets pera ferla passar. Aconsello de fer cada dia café ben sucrat y omplirne cada hù sa botella de vidre ficada ab son estuix de cuyro, y penjada ab son cordó al costat de la botella del vi. Lo café glassat es deliciós y ab dos glops que se'n beguin, passa la set, s'entent fora dels ápts en los quals se te que beurer vi sense aygua; aconsello de no beurer may aygua.

Lo calsat per l'excursionista es cosa molt essencial, puig que de lo calsat dependeix lo bó ó mal eixit de la expedició. Per aixó te que portar sabatas y espardenyas; las sabatas s'han d'haver portat algunes vegadas per no fer mal; se deuen untar cada dia ab seu y han de ser ferradas ab claus per no relliscar.

L'excursionista deu portar sobre d'ell lo mes precís, sense anar carregat, puig que tot lo demás s'entrega al bagatger.

Aconsello al excursionista evitar lo dormir en las barracas de las jassas. Deuen provehirse d'una tenda de campanya que 's pára allá ahont se vol. No faltan bálechs y rama de pí pera fer jas; embolicat ab la cuberta de llana 's dorm molt bé y ab netedat.

Los excursionistas per joves é intrépits que siguin deuen ferse seguir un ó dos matxos, pera portar son bagatge, y en cas de ferse mal, poguer anar á caball. Lo matxo es la cabalcadura á propósit per anar á las malas terras; passa per tot. Héus aquí la prova:

Avans d'arribar á la *Coma dels gorchs de Carença*, ferem una pu-

jada que 'n diuen *Estira pits*. Anava jo á caball, y al passar en un pas estret, sobre d' un precipi, volgui baixar de caball. — No baixi, me digué 'l guia. — Pero home! lo matxo 's despenyarà. — No tingui por: es pas tant bestia per despenyarse, estima tant la vida com vosté...

Aixó sols donará una ideya de los segurs que van los matxos en pays de montanyas, y de la confiansa que inspiran á la gent de la terra.

No hi ha res tant bó per la salut que lo viurer cinch ó sis dias á 2500 metres d' altitut, en milj d' un ayre pur y saturat de las emanacions rehinosas dels boscos de pins. L' exercici, la gana, l' ayre, fortifiquen la naturalesa de tal manera que 'l Dr. Bernis nos deya que sis dias en la alta montanya equivalia á arregar una provisió de salut á lo menys per sis anys. Aconsello donchs á mos consocis excursionistas de Barcelona, vagin á recorrer nostres Pirineus catalans; es excursió que 'ls hi agradará.

c. BOSCH DE LA TRINXERIA.

VISIÓ

Ma finestra y la finestra
de la meva dolsa amor;
es'án l' una enfront de l' altra
com dos nius cercats de flors.

La d' ella resta tancada
y solitaria fa jorns .
¿per qué l' ull no pot entrarhi
com hi entra un raig de sol?

Bellas flors que la guarnian
s' han marcidas en poch jorns;
los pardals de la teulada
n' han fugit com si 'ls fes por.

Fosca nit y tot de sopte
se mitj bada un finestró
mon esguart dintre penetra
com d' un llamp la resplandor.

De lo que he vist dins la cambra
que no n' hega esment lo mon,
de lo que he vist dins la cambra,
que no 'n deixi Déu recort!...

* * * * *

Lo vent se n' endú al passarne
com de besos la remor ;
tot de sopte y ab estrépit
s' es tancat lo finestró.

Finestra, resta tancada
eternament per ma sort,
com la gola d' una fossa
hont si está pudrint un mort!

EMILI COCA Y COLLADO

ENGABIATS

De jonchs ó de fil de ferro
una gábia tancat té
á un pobre aucellet que piula,
y es cada piulo un geméch.

Passions y mesquins afectes
una gábia fan també,
y aquells que del cel s' olvidan
hi tancan son cor ardent.

Dins de gábia tan estreta,
¿cóm s' hi pot viure content?
¿per qué no diuhen: ¿Pobre home?
los que diuhen! ¡pobre aucell?

TOMÁS AGUILÓ.

NOCTURNE

OM atrau y com acompanya lo llum de casa, quan tot d'una 'l veyeu pampallugar en negra nit entre 'l brancam! Lo cor s' aixampla, vos salta y os poseu á cantar. Tot aquell panorama al sumillo qu' entristia 'ls ulls endormiscats, quan no sobreüllia 'l cor ab alguna de sas deformitats fantásticas, desapareix Cavaller y cavall ja no veuhén més qu' aquell llumet. Abdos lo coneixen, abdos senten son encís.

Tras, tras, tras, tras... lo cavall marxa ab més dalit, lo cavaller taral-leja sa cansó favorita.

De sobte, lo cavall adressa las orelles, lo cavaller calla y ascolta. No se sent ni un mosquit.

— Semblava la veu del nen!

Ilusió! Era 'l piu piu d' un aucell qu' ha fugit d ajoch sobresaltat. Y aquell llumet encara es lluny, lluny... pero parpelleja ple de vida!

Tras, tras, tras, tras... lo cavall precipita la marxa tot ayrós. Lo cor del cavaller s' esponja y salta de content.

Atre cop lo cavaller recull brida y para orella.

— Gent que s' atansa... serán los de casa... tots venen á rebrem.

LA RENAIXENSA.—Any XV,

Ilusió! Una alenada d' ayre, qu' escarpint la cabellera dels pins, no sé que ha salmejat.

—Tornemhi, Menut!

Tras, tras, tras, tras... Pero del cim d'aquest serrat, sembla que 'l llum s' allunya. Lo cavall apreta sota una volta de sálzers que cobreix la baixada.

—Eeeep!... Xooó!... Nó, nó, osque Menut! Me creya qu' algú plorava y es l' aygua que s' escola rech avall... Uff! com se m' opri-mia 'l cor!... Bo! are 'l llum s' apaga! Potser ja no m' esperan!... Ah, no; ja 'l torno á veure. Apa, apa, Menut, qu' aviat hi serem.

Lo llum ha crescut, una gran resplandor l' envolta. Dins d'aquesta resplandor, lo cavaller ja s' hi imagina tota la familia esperantlo al entorn de la blanca taula. La sopera fuma, 'lo vidre y la plata llampegan, los nens enganyan la son obrint los ulls tan com poden, la mare ascolta del indret d' afora mitj tombada á la finestra, la cambrera cabussa á peu dret á dos dits de la propia sombra que 'n la paret son cos estampa. Fins lo solemne trich trach del gran relloj de caixa, creu sentir lo cavaller.

Tras, tras, tras, tras... —Au, Menut, au, que 'ns hi aném acostant!

Lo cavall ja galopa al peu de roures centenaris que la fosca ha agegantat més. Es la roureda de casa; prou que la coneixen cavaller y cavall. Lo llumet balla per las clarianas del bosch.

Tras, tras, tras... Passada la roureda ve 'l camí d' abaix encaixonat per marjadas demunt de las quals guaytan arbres de clós.

Tot d' una 'l cavaller se sobta. Un bulto negre s' ha després del marje, cabriteja un xich y arreu corre llisquent camí avall. Quan tomba 'l cap sos ulls brillan com llumanetas; es lo gat.

—Apa, Menut, que hi som prop.

Glup... glup... glup...

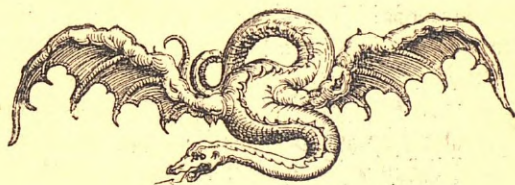
—Y tal si y som aprop: mira 'l Lleó com s' esplica.

Lo cavall passa al trot, s' espolsa la cua y las crins, brasseja tot fatxendós, esbufega, estornuda, renilla y arriba tan frisós al reixat com lo cavaller. Lo reixat obra pas franch ab rebombori. Esclata un coro de veus estimadas; grans y petits enrondan al cavaller apenas ha posat lo peu á terra; lo Lleó trenca 'l rotllo, brinca desaforat llepant la cara y las mans dels amo, mentres lo gat se li refrega per las camas angui-lejant y miolant timidament, y la quitxalleta enrahimada en brassos del pare esclata en riallas y petons. La rialla esponja la fesomia de la muller, alegra todas las caras del servey.

Y quan, á la llum de la llinterna que porta 'l majordom brandant, emboca l' escala la familia, lo cavall ja desensellat s' escapa del mosso, brinca com un moltó y entra renillant á dins l' estable.

— Ah diu l amo un cop á dalt — ja som á casa! Benehida llum: tú eras l' ull benvolgut de la familia... Tanqueu los finestrans: un cop tots dintre la llar, ja aquest llum no diu ré als de fora.

NARCÍS OLLER.

LO FOCH DE SANT JOAN

Qu' es bonich saltar, hermosa,
entorn dels fochs de Sant Joan
quan l' amor encén las ánimas
y lo vi 'ns encén lo cap....!

Nit serena, nit hermosa
quieta nit de Sant Joan,
com brillejan las estrellas
en lo cel asserenat!

Al cim de cada montanya
crema un foch guspirejant,
y per tot, la olor d' espigol
porta l' oreig embaumat.

En columnas capritxosas
puja 'l fum vermellejant,
y las flamas enfilantse
sembla que 'l vulgan besar.

Al entorn del foch, ma vida,
ballem, rodem sens descans,
¡tant de bo qu' eix foch n' encenga
dintre dels cors de mes gran!

Rodem. rodem; la porrona
tampoch pare de rodar,
y al espatech de la llenya,
s' ajunti 'l xarrich ben llarch.

En lo mon, la vida meva,
vi y amor no han de faltar,
si manquesen algun dia
Deu nos tinga soterrats.

Mira 'l foch; las rojas flamas
se caragolan petant,
quan se vinclan y 's redressan
semblan serps eixint del cau.

A cada bes que van dantse.
pujan, pujan sens parar
¡quina pluja de guspiras
cel amunt va espetegant!

¡Que 's bonich saltar, hermosa,
entorn dels fochs de Sant Joan,
quan l' amor encén las ánimas
y lo vi 'ns encén lo cap!

Vinga, vinga la porrona
que si 'l foch se va acabant,
als menys nos quedi, estimada,
foch en lo cor y en la sanch.

¡Quin petó que are 't faria!
la mare no ho veurá pas,
y no 't pots tornar més roja
del que 'l foch t' ha fet tornar.

Que 's bonich lo foch quan mimva,
se trenca per la meytat,
y creman dos fochs á l' hora
que l' oreig no pot juntar.

Y á ta cara hermosa, fentli
cada un dels fochs, de mirall,
me 'n fa veure duas de igualas
posadetas de costat.....

Rodem, rodem, ma estimada,
aprétam ben be las mans,

rodem, rodem; la porrona
tampoch pari de rodar,

Ja que rodan las montanyas
y las casas del voltant,
y á mas petjadas, la terra
s' enfonza y fuig per rodar. . .

Negre es la nit y 'ls fochs l' han aclarida:
¡quin un de més hermos dalt del serrat!
cinch baylets tots vermells crida que crida,
tronch rera tronch, com l' han encimbellat!

Crema la llenya, y van cridant y ballan
los baylets al entorn quan lo foch creix,
quan espatega lo caliu, tots callan
y bufan si la flama s' esmorteix.

A cada bes que al foch va donant l' ayre
á milers las guspiras del foch trau,
y entre 'l fum blanch pujan enlayre, enlayre...
fins que 's tornan estrelles del cel blau,

Un ángel d' alas blancas volateja
per l' espay aclarit, sonant un corn;
¡jo 'l tenia en mon cor! ¡com se rebeja
en la llum que s' escampa á son entorn!

Corrent de tots indrets á la foguera
van homs y donas al sentir sa veu;
tots los coneix: posats en restallera
á cad' un donaria lo nom seu.

Que van á fer? los cinch baylets atian
lo foch que va cremant de bo y millor
y 'ls de la colla á corre s' aparian
y arrencan cap al foch abrusador.

Salteulo, si, salteu; la nit ditxosa
de Sant Joan, s' es feta per saltar,
y tenir al costat la meva hermosa
y beure y riure forsa y estimar...

Tu que portas corona y en la testa
te l' aguantas poruch, salta ab ardor;
—has caigut en lo foch—donchs crits y festa,
la patria vas matar, crema traydor.

Ja os conech bons amichs, salteu y fora
tots me voleu, aixís salteu, lo foch
sempre respecta alló que 'l cor adora,
arreveure, amichs meus; feu l'och, feu lloch.

Tu també dona ingrata que 'm jures
estimarme tots temps, vens á saltar?
—has caigut—crema donchs si m' enganyares
—també 'l foch de mon cor me va cremar!—

Corsecats envejosos are os toca;
correu tots dintre 'l foch á fer caliu:
vosaltres insensibles, cors de roca
salteu, encar que ni pel foch serviu.

Correuhi tots, correu; la flamarada
peta contenta, la fumera creix,
aboqueushi, follets, d' una vegada
que 'n tant mon cor pera saltá 's daleix.

La llum pura del alba ruborosa
vol apuntar abiat per orient;
lo rossinyol sa cansoneta ayrosa
canta en lo salzer del callat torrent.

Cendras que foreu, ma estimada ho mana,
esbargiuse per l' ayre, apágat foch;
per ella 'm vol la meva amor galana
vol que trasquem solets per aquest lloch.

Y encare saltarem, que la porrona
prou nos dará delit pera saltar...
¡que es bell passar tots dos solets la estona
y beure y riure forsa y estimar!!...

FERRAN AGULLÓ,

A TERESA

Jo en la ciutat y tu en ma hermosa vila,
¡quin sofriment al veurens tan separats abdos!
quants escrits amorosos guardo encara,
m' aymia, d' allavors!...
Ansiant lo primer bes, en la anyoransa
d' aquell amarch flagell,
nos deyam en las cartas desitjadas:
—Quin dia será aquell?—

Y va vení aquell dia de ventura
y abdos á un temps, sens dirho, lo bes nos vam donar
¡ay Deu, lo cor quin aleiteig de ditxa!
m' aymia, quin gosar!
Y ansiant lo jorn de boda, ¿te 'n recordas,
mon adorat joyell,
quan, fits tos ulls, tos llabis dolsos deyan:
—Quin dia será aquell?—

Y va vení aquell dia de ventura
y abdos, lliures, anavam en la cambra ben sols;
y cada bes que en lo silenci 'ns feyam,
m' aymia, que era dols!
Des d' allavors que la dolsor no minva,
y ¡ay! tement lo flagell
penso en la Mort, esposa meva, y penso:
—Quin dia será aquell!...

† JOSEPH VERDÚ,

LAS BODAS DE ERAMUY

ESTUDI DE COSTUMS LLEVANTINAS

M

*Lo Senyor A. Avrosaki té l'honor
de participarvos lo mariatge de son fill
FARID AVROSAKI*

ab la senyoreta

ERANUY MAIRIDIAN

*que s'efectuará en sa casa lo dia 17 del
corrent á las sis de la tarde.*

Se suplica l'uniform.

AL carta, que un mati arribá á casa per lo correo interior, no deixá de produhirme certa impressió. Era un convit doble, una invitació que comprenia no solament ma persona, sinó també ma casaca de las festas, aquell venerable frac blau ab bocamánega vermella y botons de coure que 'ls reglaments nos penjan y las costums seguidas per las corts manan treure en las grans solemnitats.

Per lo que á mí respecta la carta me vá plaure molt. era satisfactoria, afalagava mon desitj de veure un acte original d' aquesta estranya rassa de llevantins, especie d' orientals empenyats en viure á la europea. Además, coneixia á la novia y fins podia anomenarme son amich, ja que presentat á ella en un saló diplomátich conseguí passar d' un cop cinch minuts á son costat y véurela després en altrás tres ó quatre ocasions. Es veritat que en totas ellas vaig fer sol lo gasto de la conversa, puig aquella joveneta enamorada que aviat veuria oberts devant sos ulls los suspirats horitzonts del matrimoni, á mas preguntas més

llargas -respongué sempre ab sos monosilabs més curts, y may, may aixecá de son vestit la vista pera fixarse en lo color de ma corbata. Modestia sens igual, educació perfecta y ben entés tracte de món, comanan á las noyas llevantinas lo parlar poch devant los homens y oferir sempre un ayre d'aucell mullat, evitant las miradas fit á fit que alguns cops solen fer mal.

Peró de mon uniform, ¿qué diable volian ferne en la festa d' aquella casa? ¿Ensenyarlo com cosa estranya? Si avuy per tot arreu se 'n ensopegan ¿Posarlo á algun criat de lloguer? Nó, no tenian en mí en cara prou franquesa pera rebregarlo de tal manera. No he pogut averiguarho. Mon darrer pensament fou si voldrian que jo mateix l' endossés á tall de maco, peró aixó me semblá més impossible considerant que cap mal he fet á aquella bona gent. Rés, vaig pensar que lo millor era prescindir de la segona invitació y acceptar tant sols la que 's referia á ma persona.

Solemnement vestit de negre anava lo dia citat á la casa ahont devia tenir lloch la cerimonia. De lluny vaig apercibirla. Sota las arcadas que forman los balcones avansant sobre la porta, s' havian enramat garlandas de flors y verdura de las que penjavan fanalets de cristall y bolas de vidre de diferents colors. Idéntica decoració se veyá en lo portal y en las escalas. A un cantó de la entrada y sentats sobre un ample banch de fusta estavan cinch ó sis musichs arabichs, quals instruments se reduhian á dos cornetins, una trompa, un clarinet y un bombo, y quantas voltas un convidat anava á pujar la escala devian saludar sa arribada ab una dotzena de compassos de marxa. Anunciat ab tanta pompa vaig presentarme en las habitacions ahont moments després se devia efectuar la boda.

Los salons de la casa podian contenir escasament cent cinquanta personas. Ne havian convidat unas quatrecentas, y segons anavan arribant se veyá que ni una sola volgué desairar la invitació. Ja no s' hi cabia en cap part de la casa, trobantse plens de gom á gom los quartos, los corredors, fins los replans de la escala. Una alcova, quals llits se havian retirat per la ocasió, servia de vestiari. Allí los concurrents depositavan los abrichs, prenian un número y pagavan dos rals, ni més ni menos que pera anar á un ball de máscaras. Després cada qual buscava un siti ahont estar de peu: los felissos que havian obtingut una cadira, ni á tiros la deixavan.

Las senyoras, segons la conveniencia llevantina ordena, formavan rotllo apart en lo saló més gran de la casa, que 'ls hi havia sigut destinat. També lluytant contra la falta d' espay que las tenia apretadas

com sardinas en caps de llauna, á pesar d' eix petit contratemps s'esforsavan en apareixer somrients y contentas, mostrant los encants y gracias de que las ha provehit la mare naturalesa. Jo he vist, rodant món, trajos estranys y gents abigarradas, pero confesso que ma experiencia havia quedat molt curta en aqueix respecte fins lo dia que vaig caure en plena societat de llevantinas.

Ellas me perdonin y Deu no m' ho tinga en compte, ja que diuen que no está bé lo parlar mal de las donas, però no puch callar lo que penso si haig de descriure aquella exposició de tipos, tal com aparegueren á mos ulls. Sas caras grogas ó morenas se perdian sota una capa de color deixada en la pell ab la major audacia: las carns desbordaban en aquells pits sens forma, en los cossos pesats, en las mans grassas y curtas que més que pera damas de distinció podian servir pera bogaderas. Los vestits estavan á l' altura de las senyoras que 'ls portavan, escullits entre las coloraynas més vivas y pitjor combinadas, tallats per sastres arábichs que sols sapigueren utilizar las més ricas telas pera ferne sachs d' embalatje. ¡Oh saló de Farid, he de recordarte sempre com una de las més estranyas visions en que may pogué somniar ma malalta fantasia!

En un quartet immediat á la gran sala, quals portas estavan decorosament ajustadas, se congregaren las amigas de la familia perteneixent á las rassas arábiga y turca, que foren convidadas á la festa. Embolicadas de cap á peus en sos mantos de seda negra, coberta la cara per lo transparent *yashmak* blanch, las damas d' harém que assistian á la boda 's feyan escoltar per sa conversació verda y sos esclats de riure. Algun cop vaig ensajar d' acostarme á una de las portas, á vegadas deixada mitj oberta per las cristianes qu' entravan y sortian de aquell lloch, y sols la vista d' algun parell d' esplendits ulls negres me recompensá las molestias y trepitjos rebuts pera fer quatre passos en aquell mar de gent.

A las deu del vespre sorti lo corteig en busca de la desposada, y com vivia prop de la casa del novi ahont devia celebrarse la boda, se prescindi de carruatges. Alló fou una veritable professó. Anava al devant una música arábiga, la mateixa que avans rebia los convidats al peu de l' escala. Formats en dos rengleras ab ciris á la má venian una munió de noys y amichs de las familias, y al seu darrera avansava lentament la colla d' acompanyants del marit que junt ab aquest anava á treure la bella Eramuy de sa payral morada.

Decidit á veureho tot, vaig pendre un ciri en la professó y la seguí grave, pausat, sério, interiorment content de mi mateix, casi com en

los anys de ma primera joventut quan en memorable diada de primavera anava á acompanyar lo Sant Sagrament als pobres de la Casa de Caritat en la festa del Combregar General. Tot fou soroll, música y crits al arribar á la casa de la novia. Aquesta esperava en un cercle de amigas; se despedí per cerimonia de sos pares, cubrí son cap, cara y cós ab un mantell rodó que no permetia més veure sas faccions, y apoyada en lo bras de duas donas baixá al carré y prengué un lloch darrera la professó que ab igual cerimonia retorná á casa del promés. Sols que aquesta vegada, reforsats com anavam per l'acompanyament de donas, hi hagué molt més brigit que ellas causavan xisclant ab lo mateix só gutural y estrident que solen llensar los árabes

Arribats per fi á puesto se destapá la nóvia y tingué lloch la cerimonia religiosa. En mitj lo saló se posá un petit altar. Tres sacerdots armenis, coberts per sos alts bonets negres, vestits ab ricas casullas recamadas d'or, oficiaren demanant las benediccions del cel sobre los dós, que anavan á lligar son destí fins á la hora de la mort. Eranuy, de peu devant lo ministre cismatich, mes blanca que las flors de taronger que formavan la garlanda de sa testa, may aixecá los ulls de terra devorada com apareixia estar per la vergonya. Lo novi, vestit de negre ab la estambulina ó casaca de coll alt que portan egipcis y turchs y 'l cap cobert per lo vermell tarbush ab borla negra, me semblá simplement ridícol.

La cerimonia fou curta y solemne. Rica corona de plata incrustada de pedrerias passá successivament del cap de Eranuy al de Farid, semblant dependre de tal acte tota la virtut del Sagrament. Després los sacerdots aixecaren un chor, se uniren á sas veus los que sabian cantar la tonada, acabant la solemnitat ab las felicitacions que en tals cassos se acostuman á donar per tot arreu, y ab los crits desafinats de las donas que durant cinch minuts convertiren aquell saló en un concert de bruixas.

Alguns estrangers comensavám á dir prou de la festa y volguerem retirarnos. Per tota resposta l'amo de la casa maná tancar las portas, aixís forsantnos á quedar fins al cap devall de tot. La nova desposada se sentá en lo sofá de la sala y devant d'ella comensaren á desfilar tots los convidats. A uns responia sols ab lleugera inclinació de testa, mentres que per altres, sens dupte considerats de més importancia, s' aixecava y 'ls extenia la mà. ¡Pobre noya! Aquella mitja hora llarga de exposició degué ser per ella un sigle de tortura.

Fatigat per lo molt temps que estava en peu y renunciant al impossible de trobar una cadira, vaig possessionarme de un reconet

adoptant la manera apresada en lo Japó de sentarme sobre ls talons. postura que no es del tot incómoda però que per lo atrevida que apareix á simple vista en un saló europeo faria riure als homes y fugir á las senyoras. Allí me sorprengué lo moment del banquet, donat sense menjador, ni taulas, ni rés. Criats arabigs passavan grans safatas plenas de tota sort de llepolias, de las quals no 'n faré la llista perque fora massa llarga. Sols diré que de tot vaig pendre, arrengrerant á mon costat los gots, las copas, las tassas, los paquets de dolsos, que venian succehintse sens parar un instant. Al cap de cinch minuts hauria pogut posar tenda de confiteria.

Peró no tenint cap predilecció per aquest ofici, després de una altra hora vaig pensar en ocupar-me seriament de la manera de sortir de allí. Com diversió me pareixia massa llarga y además creya fer flach servey als novis quedant-me mes temps en sa morada. Vaig lograr mon objecte no sens sentir algunas protestas, y quan los músichs de la escala tornaren de nou á regalar-me sos acorts á la sortida, fins me semblá que s' havian afinat.

A tots perdono de cor, los que si satisferen ma curiositat foren també causa de un martiri de sept horas; però no m' agafarán may més en semblants festas. Ja en téssis general sempre he cregut que es broma de gust duptós assistir al matrimoni de ningú. però dels llewantins ne fugiré com la rata fuig del gat.

EDUART TODA.

Alexandria 26 Maig 1885.

AL AMICH

JOSEPH VERDÚ Y FELIU

Lo goig lo cor ablana
quan ve l' hora galana
que flors y papallonas brodan lo camp inmens,
y dels jardins y pradas,
humits per las rosadas,
tendres perfums s' aixecan com penetrant incens.

¡Cóm l' ànima 's rabeja
aixís que 'l jorn clareja
y de la nit las ombras esquinsa 'l primer raig,
entre las mil canturias
d' aucells, rius y boscurias,
que als homens anuncian que va á comensà 'l Maig!

Llavors l' esprit se bressa
ab l' aura que redressa
la roja clavellina, robantli sas olors ;
lo pensament s' anima
y 'l cor de qui be estima
al despertar suspira pel deu dels seus amors.

Las ilusions volgudas,
en somnis concebudas
fan reverdi esperansas pels temps que han de venir,
y ab son impuls va 'l jove
cercant la vida nova
vencent tots los obstacles que 'l poden detenir.

Somnía aplechs, diadas,
festas majors, balladas,
festeigs al se al cap-vespre, firas ahont cerca 'l cor
la dona desitjada,
que al ferla sa estimada
l' atura y l' esclavisa ab son esguart d' amor.

Ja deturats sos passos
per amorosos llassos,
altres espays travessa del jove 'l pensament,
y observa desseguida
que te altres plers la vida,
y la missió del home llavors ben be comprén.

L' amor de casta esposa
en que 'l bon nom reposa,
guardantlo, immaculada, net de traydors perills,
devant de Deu alcansa
y gosa en la esperansa
de robustir la casa que te de deixá als fills.

Aixís al despertarse
quan veu lo jorn alsarse,
que de la nit las ombras esquinsa 'l primer raig,
pensa ab dolcesa 'l jove
que sent la vida nova
venir ab sas bellesas al comensar lo Maig.

Mes ¡ay! esta vegada
la brisa delicada
en sas aéreas alas matzinas ha portat,

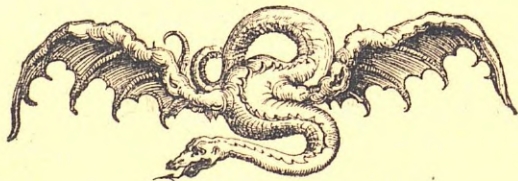
y en lloch de plers, venturas,
amors, goigs y dolsuras,
al cor del company nostre mortal veri ha deixat

Y aquella vida ferma
que lluny tenia 'l terme,
que havia de pararse entre 'ls fills dels seus fills,
de prompte s'es marcida
per la dissort ferida
en mitj de las bellesas que cegan ab sos brills.

La sepultura tosca,
regne d'eterna fosca,
avuy del amich nostre volgut, tanca l no res,
y 'l trist hivern lo volta
sota la immensa volta
brodada ab mils d'estrellas que no veurá may mes.

Descansa en pau: si un dia
fores nostra alegria,
company de goigs y ditxas que avuy llágrimas son,
davant ta freda llosa,
de la amistat hermosa
ne fem grata memoria, que es llas que t reté al mon.

SIMON ALSINA Y CLOS.

INSCRIPCIONS

EN LA MESQUITA DEL SULTÁ HASSAN

El petjar lo sagrat clós de las mesquitas mussulmanas crida la atenció lo número de inscripcions ó *grafitti*, com se diu en arqueología, que s' ostentan en sos murs. Alguns temples del Caire ne tenen en cantitat considerable, y en lo millor de tots ells ó sia la mesquita y tomba del ve'l sultá Hassan cubreixen literalment las tres parets de la arcada principal, las baranas de la escala, tots los espays disponibles que la ma del home ha pogut alcansar pera deixarhi escrits un recort ó una sentència.

La costúm de posar *grafitti* en los monuments es antiquíssima y universal á tots los pobles. Jo 'ls he vist en los més remots testimonis de la primera civilisació humana, y 'ls he trobat lo mateix en la moderna Europa que en los llunyans continents del Assia y Africa.

Al orient de la serra líbica, en las antigas covas de Turah que fá més de sis mil anys cavaren los egipcis pera extreure la pedra ab que edificavan las Piràmides, vaig extasiarme devant los vermellenchs geroglífichs y las ratllas de escriptura hierática que cóm inscripcions de las que me ocupo hi aná deixant lo pinzell de generacions perdudas en la nit dels temps.

Mes lluny de allá, casi en la terra que forma nostre antípoda, en lo guix dels murs ennegrits y enderrocats dels mausoleos Mingitas, també una tarde me era permés contemplar las llegendas que ab la

punta del coltell hi escriviren mans de xinos quals nervis fa sigles seca la mort y qual pols s' endugué 'l vent que baixa de las planuras de Mongolia.

Los carrers de Pompeya están coberts de grafitti recordantnos las lluytas políticas de fá vint sigles ; y fins en las parets de las casas de plaher que abrigavan sas murallas, lo prostitubit descendent dels ciutadans de Roma acostumava á trassarhi brutals llegendas, encara avuy visibles , al aixecarse del llit de pedra en que dormí ab la cortesana.

Per aixó no m' estranyá lo trobar també inscripcions en los temples del Islám que constanment los fidels visitan, y que per son destí están reservats á escoltar cada dia las súplicas dels que demanan, lo fervorós accent dels que pregan , los sospirs de pena dels tristos, los gemechs de angúnia dels perseguits per l' infortuni , los crits de ràbia dels que lluytan y son vensuts , que pateixen y no ploran , enemichs jurats de totas las ditxas de la terra y poruchs hereus en vida dels terrors y las miserias de la mort.

Peró naturalment varia la inscripció segons lo lloch ahont es posada. En las pedreras egipcias es casi sempre lo recort de un fet. «Havém tallat tanta roca» escrivia quaranta sigles avans Crist lo desconegut esclau qual esforços aixecava monuments més duraders que la fama de sos amos. En las pagodas xinas trobareu sentencias filosóficas ó trossos de poesia : en los edificis romans , recomanacions políticas: en los temples de la edat mitjana, una salutació religiosa: en las vellas presons , dolorosas historias de sanch y llàgrimas. Tan sols en nostres dias, en lo sigle que vingué á regenerar la especie humana, lo superb ciutadá de la lliure terra troba que rés tan important pot consignar á la posteritat com las lletras de son nó m, pera que en temps á venir sia sabut que un Martí, un Sanchez, un Dubois ó un Smith estigueren tál dia del sigle XIX visitant los claustres de una abadia europea ó los pilons de granit de un temple egipci, llochs probablement presos com punt de cita pera pagarse un bon esmorsar.

Sóm petits, molt mes petits que no volém apareixer, y al confessar aquestas debilitats que no corretejirém porque son ja vicis de nostra ánima , consola al menos veure que no 'ns segueixen per lo mal camí altres pobles de la terra als que nostra altíves nega la patent de civilisats. Prova y exemple de mon assert son los grafitti reunits en las mesquitas mussulmanas. En ells apareixen de una manera casi exclusiva la contemplació de la idea de la mort y 'l desitj de recomanarse á las pregaries dels vivents pera obtenir la gracia en la immortalitat. Se troban algunas alusions á las miserias de la vida , lo crit anguniós

de un desdixat á qui 'ls desenganys del mon fan acostar devotament á Deu. Finalment en una ó duas ocasions he vist la obra de un distret ó de un enamorat, que en lo mur de la sagrada casa se entretingué en escriure versos de amor dedicats á la anyorada de son cor.

En los grafitti mussulmans pocas vegadas s' hi troba al peu la firma. Se diria que tota la atenció del autor se fixá en lo concepte, sens donar la més petita importancia á son nóm, que sols escriu quan directament demana una oració pera sa ánima, á encara llavors tracta de rebaixar son caràcter aplicantse calificatius que l' humilien als ulls del lector. La fetxa de la inscripció sol seguir la firma en algún cassos.

Copiar tots los grafitti de la mesquita del sultá Hassan hauria demanat dos mesos de treball y un llibre de regulars dimensions pera publicarlos. La bona voluntat de un escelent amich y orientalista molt entés, lo Senyor Artin Stephan, volgué encarregar-se de fer sa tria y donar las notas que serviren de base pera las traduccions de aquest article, divent á mos propis sent ments reconeixer aquí son treball y manifestarli ma reconeixensa.

Comensém per los grafitti que 's poden anomenar funeraris. Casi tots parlan del *Fatha* ó capitol del Corán relatiu á la mort y la resurrecció. Un mussulmá anónim recorda fá vuyt anys los bens que al poble arabig portaren Mahoma y sa familia, y com tribut sens dupte que 'ls hi vol pagar de agraïment, escriu aquestas ratllas:

—*Deixo en lo sant lloch la declaració següent. No hi ha mes Deu que Alah. Mahoma es lo Profeta de Deu. Lector de las presents paraulas, resa lo Fatha pel repós de las ánimas de tots los membres de la sagrada familia del Profeta. Any 1295.*—

La professió de fé ó credo mussulmá se troba en casi totas las inscripcions, y per aixó haurém de repetirla ab alguna frecuencia. Sa majoria demanan la pregaria del *Fatha* pera 'l repós de l' ánima y la felicitat del cel. Diu una d' ellas:

—*Tot lo que existeix en la terra es passatger: se esborra y aniquila pera fer lloch á la magnánima y generosa bondat de Deu. Lector de aquestas ratllas, recita per caritat lo Fatha á la memovia del autor, é implora pera ell la gracia del Senyor.*—

Diu una altra inscripció.

—*Lector de aquestas paraulas, tingas al véurelas pietat de mí, y*

en memoria del autor recita lo Fatha per amor del sagrat pacte del Profeta.—

Un altre grafitti seguit de la firma :

—Lector, per amor de Deu resa lo Fatha per lo repós del ànima de qui ha escrit aquestas ratllas, Mussa Abdel Rahman, lo modest suplicant del Senyor tot poderós.—

Altras inscripcions se dirigeixen als lectors no ja en súplica de sas pregarias sinó pera aconsellarlos y conduhirlos vers lo camí del bé. Diu una de ellas :

—Ensenyo en aquest sagrat lloch la declaració següent. No hi ha mes Deu que Alah. Mahoma es lo Apostol de Deu fins lo dia de la resurrecció. Lo Senyor ha dit que tots los bens de la terra son passatgers y mesquins, mentres que los del cel serán inmensos y eterns.—

En una altra inscripció, probablement deixada per un desenganyat de sos amichs, se llegeix :

—Lector de mas paraulas, no divulgues tots secrets á ningú. Jo he conegut lo món, he freqüentat la societat y no he vist un veritable home de bé. Y ara, oh tú que passas devant ma tomba, no t'estranyis de mi: ahir jo era lo que ets y demà tú serás lo que soch. La escriptura viu més que l'escriptor, qui ja dorm sota terra. Lo pobre Hassan Abdel Razeq, any 1248 (1823).—

Un altre grafitti semblant al anterior diu:

—Renuncia á la societat si vols viure en pau, perque no hi ha bons companys en eixa terra. Lo món sembla una sènia quals catufols acaban per ofegarse en l'aygua que deurian treure. Senyor, en aquesta vida y en la futura otorgans lo dó de la eloqüencia y posa á nostres fronts la corona dels genis immortals 1274 (1855).—

La següent invocació no deixa de ser sentida:

—He demanat, oh Deu, com puch obtenir la gràcia, y 'l món unànim me diu que sols tú la donas. Aixís vinch á demanarla per l'amor

del Profeta , per sa família sagrada , per sos ilustres avis. ¡ Oh Deu, escolta mos prechs ! Desde avuy seré ton servidor. La escriptura viu més que l' autor, qui ja dorm sota terra. Que ta misericordia, Senyor, vinga á posarse sobre ma ànima, que s' extenga á tots los creyents, homes y donas , vius y morts. Senyor , Sengor dels dos móns , escolta ma pregària , tingas pietat de mí. Fet en lo mes de Chaval de 1272. El Hadj Ali.—

Altras inscripcions recomanan l' autor á Deu per medi de una fórmula sumament senzilla. Diu una de ellas :

—Senyor , otorga ta clemencia á qui escriu aquestas paraulas.—

Una altra més llarga s' expressa en los termes següents :

—Deixo en aquest temple lo credo que surt del fons de mon cor: no hi ha mes Deu que Alah y Mahoma es lo Profeta de Deu. Senyor, dona ta gracia al que escrigué eixas ratllas pera confessar ta grandesa, Ibrahim, fill de Mohamed, fill de Ali, lo vivificador de la justícia dels mussulmans. Any 1278.—

Un grafiti escrit en lletra desigual y alterada tanca un poema de dolor en duas ratllas. Diu :

—¡Senyor! Soch víctima de la injusticia! Per qué no vens á la terra, oh Gran jutge, á castigar als malvats !—

Veus aquí un altre, obra de un esceptich :

—Per Alah , contaui totas las estrellas de la nit serena , y encara no serán tan numerosas com las iniquitats del mon.—

Per fi copiaré duas inscripcions amorosas , las úniques de sa classe que poguerem trobar en lo temple. La primera , potser responent á las promesas de etern amor que ns demanan totas las donas, es una especie de pareat ó vers de duas ratllas y diu :

—¿ No fora un crim amar altra que tú
Després que tant t' he estimat?—

La segona inscripció es també una poesia, oferint la particularitat de estar escrita en llengua turca. Obra sens dubte de un melancòlic fill de Stambul, en quals platjas hi deixà la sultana de sos somnis y la mestressa de sos desitjos, al veures sol y desterrat en las riberas del Nil sent l'anyoransa del amor perdut y 's dirigeix al temple pera consignar en sos murs lo testimoni de sos recorts. Diu aixís :

—*Oh tú, estimada del cor, ánima delicada,
Voldria que ta bellesa fós la flor de un jardí,
Y 'l pobre esclau de amor que lluny te plora
Seria 'l jardiner per cuydarla eternament.*—

Historias de amor que 's troban entre todas las rassas y baix los més diversos climas, feridas del ánima un dia sagnant obertas y al següent closas y olvidadas.

Inútil es afecir que la casi totalitat de inscripcions deixadas en el Hassan per la má piadosa del creyents están compostas en llengua aràbiga, lo turch y lo persá trobantse també usats alguna vegada. Están escritas ab tinta, cosa sumament fácil pera 'ls arabs que continuament portan á la faixa en un petit estoix de coure lo tinter y la ploma de bambú. Unas pocas foren senyaladas en lo guix de los parets, y vaig veuren una sola esculpida en pedra que á manera de retaule portá un fidel pera decorar lo temple.

La mesquita del sultá Hassan conta més de cinch cents anys de antiguetat, y per los vestigis que encara quedan se veu que desde sos primers temps hi anaren los arabs á deixar sentencias escritas en los murs. Sota las diferentes capas de cals que 's posaren eu las parets al emblanquinarlas y que cauen á trossos de un costat y de altre, surten encara las vellas llegendas de centurias passadas, però lo tó general de casi todas vé á ser lo que deixo indicat en las inscripcions aqui tra-duhidas.

La ombra de un remordiment me atormenta per haver descuydat en altres viatges aquesta part important de la arqueologia que s'anomena l'estudi dels grafitti. Los accidents de ma carrera me portaren fa alguns anys á llocs del extrém Orient que pocas vegadas lo viatger trepitja, plens de inscripcions extranyas que per dissidia no vaig copiar. Ho sento avuy del fons del cor, y si may lo capritxós atzar encamina de nou mos passos vers aquellas terras, lo deute aquí contret ab mos lectors de Catalunya me farà corretgir la falta y esmenar l'olvit.

EDUART TODA.

Egipte, 1885.

QUADRET

¡Moli vell de la Pineda,
molinet dels meus amors,
per revéurer't com un dia
qué no donaria jo!

Entravam al temps de l' era,
y tot-just sortia 'l sol
barranch avall per las ombras
feyam cap sota del hort.

¡Si jugavam y si reyam!
¡Si 'n cantavam de cançons!
¡qué d' estonas á la cénia!
¡qué d' estonas dins del bosch!

La Tereseta y la Julia
saltant lo marge del hort
corrian á tombar l' aygua
quan encara feya sol;

La roda en sech se parava ,
reganyava á dalt l' Anton ,
y á plé enfilall las anguilas
treyam per ompli 'l sarró.

De cap-vespre, joguejantne
saltavam al barranch tots....
Nit-feta entravam á Olesa
pel caminet de la font.

F. BARTRINA.

LAS COVAS DE MONTGÓ

POCH menos que desconegudas ú olvidadas estan pera molts dels fills de Catalunya aquestas covas, verdader prodigi de la naturalesa, que 's troban entre la Escala y l' Estartit; á una hora y mitja del primer punt y á una hora escassa de distancia del segon, y situadas propet del cap de Montgó d' hont se deriva lo nom que s' ha donat á las mateixas.

Sortint de la esbelta població de la Escala, quals blancas casas s' assemblan á un vol de colomas paradas propet de las pintorescas riberas del golf de Rosas, se descubreixen aquestas covas tot just s' ha passat una roca enclavada al mitj del mar y anomenada: *Pou del romani*, y ahont s' hi pescava coral ab molta abundancia.

La impressió que causá en l' ánim del viatjer la vista d' aquestas covas, es indescriptible.

Sembradas en la falda d' aquellas montanyas y retornantse com si volguessin escalarlas pera pujar al cim y enmirallarse en las ayguas del Mediterrá, s' alsan com severs monuments, muts gegants d' estalactitas que pareixen planyers de la mort de las etats que las deixaren.

Tot es silenci; tót dorm; sols lo remor de las onas desperta 'l somni en que jau aquell solitari paratje.

Rocas y aygua se confonen entre sí. Ni una fulla, ni 'l mes débil arbret pot distingir nostra vista entre mitj d' aque'l espes rocam, mo-

rada de la desolació y de la mort. Tant sols per totes bandes se veuhen com si haguessin sigut aixecadas per forcsas volcánicas ó per invisible mà enormes penyas, las quals, forman atrevits archs, admirables y superbas columnatas com las que adornavan los gegantins temples del antich Egipte.

Assemblan aquellas rocas los espessos brodats d' atrevidas torres d' una ciutat sepultada en l' abim del mar.

La cova *negre de las cambras*, una de las que visitarem primera-ment, es realment maravellosa. L' espectacle que oferí á ma vista no es posible transcriure. Aquella estranya arquitectura de murs, parets, cúpulas, archs y columnas al moment d' estar il·luminats per los raigs del naixent sol, se reflectian de mil diversos modos en aquellas mas-sas d' estalactitas de variadíssimas formas, presentant á la vista los més capritxosos jochs de llum; la més rica y brillant combinació de colors que pugui forjarse la fantasia.

Un sens fi de covas existeix en lo ja esmentat trajecte, haventni algunas, com per exemple las de *la sal* y la de *las cambras*, que tenen, al dir dels del país, l' alsada de la catedral de Gerona.

Aquestas presentan, com las demás, un paissatge d' atrevidas ro-cas sens cap classe de vegetació, colocadas unas sobre d' altres per los cataclismes geològichs, y que forman un estret pas constantment besat per las ayguas del mar.

La circumstancia de trobarse las covas de Montgó en las riberas del mar, fa que l' expedició per son interior pugui ferse dintre d' una barca, qualitat que contribuheix á fer mes interessant l' excursió. Aixó no obstant, en alguna cova no pot penetrarshi sens portar atxas encesas, y en varias, com en las covas de 'n *Managat* y en las covas *negres de las cambras*, la llum s' apaga al creuhar per las moltes re-voltas que hi han en l' interior.

Lo dia que jo visití aquestas covas era un jorn del mes d' Abri d' enguany. Lo dia que á primeras horas s' havia mostrat favorable á la expedició, cambiá al poch temps. Las fins allavors, tranquil·as ay-guas del mar, ben prompte assotaren la embarcació que 'ns conduhia fent dificultosa é impossible la visita á moltes altres covas que á poca distancia de las que vejerem existeixen, y anomenadas: *la de 'n Pa-lllofa de ca la Janida* y la de *Monracoba*.

Al sortir de la *punta trenca-brassos* lo fort llevant que bufava nos feu tornar enrera, buscant refugi dins la cova de *las cambras*.

Pero quin espectacle mes deliciós navegar per l' interior d' aque-lles grutas! Las estalactitas apareixen confosas; las tenebras s' espes-

san mes y mes; los aucells surten del interior de las penyas y la remor de las onas completa aquest misteriós quadro.

Mitja hora després ja estavam á la vista de La Escala. La punta grossa anava fentse invisible... ja nostres ulls no la distingian.

La tarde anava cayent; se borravan los lleugers tons del crepúscul y las tenebras de la nit invadian l horisó. La lluna iluminava aquell paisatge de covas, elevantse suaument com al firmament y donant misteriosa claror á aquellas grutas feya reflectirlas en l' aygua formant palaus de plata y perlas.

Era negre nit. Las covas de Montgó passaren per nostres ulls com un llauger y deliciosíssim somni.

JOSEPH REIG Y VILARDELL.

LA MORT DE UNA FILLETA

ECLINA la tarde d' un dia del mes d' Abril.

Lo sol se'n vá á la posta, velat per ténues celatjes, llansant sos postrers raigs per las cimas dels arbres del bosch.

Los pintats aucellets de l' enramada esbategan jolius sas alas primorosas, retornant solícits á sos nihuets, després d' entonar armoniosos cantars á son Creador.

Las flexibles brancaes dels arbres, blincadas suaument per la brisa vespertina, revelan ab son peresós mohiment lo repós á que prompte vá á entregarse la naturalesa.

Casi no se senten los jemechs del aura, ni s' apercebeix lo remor de las ayguas que 's desprenen tranquilas pel torrent....

Es ja tart. Las fantásticas sombras de la nit s' escampan rápidamente per l' espay; la dilatada volta del cel s' enmantella d' estrellas, y la lluna melancólica y silenciosa lluyta pera desferse dels lleugers núvols que l' apresonan.

Las aus nocturnas crehuan insensiblement per l' ayre; l' óliva y 'l mussol ab sos tristos xisclets imprimeixen l' aspecte mes feréstech al silenci de la nit.

..

Al bell mitj d' una serra de vegetació espléndida, s' aixeca magestosa entre 'ls romanins y farigolas, una modesta masia habitada per senzills pagesos.

En una cambra de la casa il·luminada tan sols per la débil resplandor d' una llumanera, se mostra á la vista un quadre sumament trist y desconsolador.

Agenollats en actitud suplicant y conmovedora, al entorn d' un lletet ahont jau una nena de pocs anys, permaneixen dos joves esposos dirigint fervorosa pregaria á la Verge, pera que 's compadeixi d' ells retornántlosli la salut á sa filleta, qual vida vehuen extinguirse per la enfermetat que la devora

Grave malaltia consumeix al pobre angelet de Deu. Los recursos de la ciencia y tots los esforços son inútils pera salvarla.

Los afligits joves, abatuts pel dolor, devant lo perill imminent comprenen, que sols ab la gracia Divina, poden cercar lo consol que la ciencia 'ls hi nega, y per aixó claman al Altíssim ab fervorosa pregaria.....

¡Mes ay! que la flor se marceix, y s' asseca en son tendre tany...!

De prompte la nena dirigint sa darrera mirada á nals autors de sos dias, tanca 'ls ulls pera no tornar á oblrlos may més.

Los pares, folls d' amor y tristesa besan ab tota l' efusió del ánima un cadávre fret com la gebrada.

Y mentres exala lo darrer suspir, una llumaneta atravessava l' estrellat firmament en l' instant mateix que l' eco de las campanas de la vila, repetia ab vibrant só, lo reposat y melancólich toch d' oració.

*
* *

Sota 'l porxo de la casa, las ninas dels encontorns, han extés per terra olorosa catifa de rosas y clavells.

Damunt d' una tauleta cuberta ab blanch llens, reposa l' humil y alabastrina caxeta ahont jau amortallada la angelical criatura.

Afanyosas y ab ignocent gatzara, enrondan la caixeta ab primorosas garlandas de llessamins y assutsenas teixidas lo dia avans.

Bonicas cintas y cadenetas de plata las enrotllan y mística y verginal corona de blancas y olorosas flors, com á símbol de la puresa, completan l' atribut de la ignocencia.

*
* *

Matinet, á trench d' auba, á la llum del crepuscol matinal y tenyit lo cel de porpra, se sent lo mistich só de las campanetas de la Iglesia

de la vila que tocan á albat, anunciant la sortida del sacerdot envers la masía.

Las aus nocturnas se retiran á sas covas cedint son pas als pintats aucellets que fendeixen l' espay ab armoniosos cantars saludant lo retorn del dia.

Las ayguas del torrent se desprenen suaument per entre-mitj de la molsa, precipitantse al fons del rieral.

Lo sacerdot ab sa capa blanca, voltejat d' escolanets que portan la creu ab faldilló de seda del mateix color, la caldereta y la llanterna, tots junts entonan los cántichs propis de la cerimonia que 's celebra.

Lo sol esbategant pera obrirse pas per entre las serras vehinas, reflexa sos raigs esplendents demunt la caixeta que penosament, trepant per la empinada costa, condueixen al fossar de la vila, quatre ninas joyosament engalonadas ab sos vestits de festa.

Las flors del marge volent obsequiar á son pas á la fúnebre comitiva, sembla ben bé que s' inclinín resplandentas ab la rosada.

Las rosellas dels sembrats s' agitan suaument impulsadas per l' oreig, y la incessant xarrameca dels aucells ab sas notas melodiosas, segueix al silenciós y fúnebre corteig, fins que la darrera cavedaga de terra cobreix los erts restos del angelet.

RICART GINEBREDÀ Y RIERA.

¡JOVENTUT!

Ja miro retornar la primavera
ab son róssech de llum y de color,
y la aureneta voleyar lleugera
y arreu espuntar flors.

Ja la nit me perfuma ab sa alenada
y en la inmensa foscó del ample cel
com ulls brillants de dona enamorada
fulguran mil estels.

Ja la terra joyosa s' enmantella
y 's gronxan en la branca 'ls tendres nius
y 'm bat lo cor ab aleteig d' aucella
y al mon tot me somriu.

Y es que la Joventut ja es arribada
ensempe per la Natura y per mon cor,
y ma sang de vint anys sento cremada
á son vital calor.

Joventut! Joventut! ¡Oh flama ardenta!
don' ayre á mos pulmons, vida á mon ser
apaybaga la set que m' atormenta,
¡jo vull beure en la copa de tos plers!

BONAVENTURA BASSEGODA.

CONHORT

Passant l' aucella per la vall marcida,
cap altres terras d' aucellets y flors,
en nostras llars, trovantse defallida,
se detura y repren un nou esfor.

Aucell de pas en esta vall terrena,
cap unas altres més sublims regions,
encar que un esperit gegant m' alena
tinch lo cor fadigat per il·lusions

Y una frisança sens parar l' omplena,
de conseguir per un moment conhort,
ans que rendit sens vida per la pena,
caigui al camí sens arribar á port.

Quan al ensemps y á mon costat reparo,
un tendre cor que lo mateix que 'l meu,
defallit cerca un desitjat amparo
un viu conhort á son cansanci greu.

Mon clam sentí aquest' ànima rendida,
y en la meua lo seu se n' es entrat,
jendebades en terra de fadiga,
buscar repos, en dia de combat!

Formem un sol de nostres cors, àymada,
qu' axis los dos tindrán novell dalit,
ni un moment deturant nostra volada,
arribarem plegats al infinit.

JORDI MONSERRAT.

L' APLECH DE DEBRÉ-SINA

TRADICIÓ AFRICANA

En lo país d' Hásaga, en l' Hamacen, vivia fà ja molts anys, un jefe rich y poderós anomenat *Tisamma*, que vol dir *comunicat ab Deu*. Innumerables ramats de vacas blanques pasturavan l' herba de las suas montanyas á l' estació de las plujas; abundants cullitas de *dourah* cubrian los seus camps, y cada vespre, després que las mulas ab sas metàlicas campanetas havian entrat als estables, un verdader exèrcit de criats sumisos li servia l' hidromel, rodejantlo y fentli companyia tota la vesprada.

Un sol núvol enfosquia tanta prosperitat. Casat feya ja molts anys, ab una dona jove y hermosa, no havia tingut cap fill. La carinyosa muller compartia ab *Tisamma* tan gran pena; y cada matí desde 'l llit nupcial implorava l' intercessió miraculosa de Debré-Sina. Deu un dia se compadesqué de tanta tristor, y li concedí la gracia de ferla mare d' un hermós noy. Los dos esposos boigs d' alegria y gratitut se prosternaren devant del Senyor.

A aqueix primer goig, ne succehí un altre, donántlosi una filleta. Pero ¡ay! que l' alegria es vehina de las lágrimas, y tanta ditxa quedá destruhida morint la mare al posar al mon lo segon fruyt de son amor.

La desesperació de *Tisamma* fou inmensa. Com era un capdill renombrat y fidel á las tradicions dels seus avis, va manar que 's fessin sumptuosos funerals en honra de la muller que acabava de perdre.

Acudiren gents y tots los jefes de las comarcas vehinas, durant las festas mortuorias molts dias seguits.

Quant se restabli la calma y tots los seus hostes se 'n foren anats, Tisamma sens deixar-se acobardir per sa dolenta estrella, pensá ab los seus pobres fillets, ja que era tot lo que li quedava del seu amor. Lo fill, segons costum de la terra, tenia que ser com ell guerrer; per lo tant, no se 'l podia treurer del seu costat per ensenyarli á manejar la llansa, á domar los més briosos caballs y á ser ab lo temps lo més terrible flagell als enemichs de sa rasa. En quant á sa filleta, sa sola vista, evocava encara pròxims recorts molt dolorosos, y buscant entre sos servidors qui la pugués instruir en l' art de llegir y compondre los sants llibres y d' ensenyarla com convé á una noble filla de l' Hamacen, lo seu pare determiná allunyarla al menys per algun temps y confiarla á la ciencia y vigilancia d' algun vell acreditat de la enconrada.

Y aixís fou. A poca distancia de la capital, en las rocas d' un cristallí torrent que no assecá may lo foch del sol de juliol, en mitj de un espés bosch qual quietut may lo peu de l' home trencava, s' aixecavan duas barracas fetas de tronchs y fullas. D' una d' ellas que acabava ab una tosca creu y era la més gran, sortian durant lo dia cántichs mistichs d' acció de gracias salmodiats per una débil y tremolosa veu, qual armonía pujava al cel en alas del poétich soroll del bosch, mogut per lo vent, de la xerradisa dels aucells y de las tranquilas ayguas del torrentó saltant enjojassadas per entre grahons de palets. L' altra més petita sols s' obria al vespre quant lo sol s' amagava darrera las vehinas montanyas y a' apuntar las primeras tristas rosadas de l' aurora.

En aqueix poétich retiro vivia, oblidat dels homens, entre la pau del seu oratori y la calma de la sua celda, un frare de Lasta, ja vell, molt renombrat per tota l' enconrada per sa gran sabiduria y sa austera pietat. Com á un excés de penitencia y essent una verdadera y única excepció á la costum, havia fet vot de celibat. Tisamma lo coneixia molts anys ha, per qual rahó lo aná á trobar seguit d' un numerós y lluhit acompanyament, entre mitj del qual, sobre una mula, cabalgava una matrona portant á bras á la tendra filleta de Tisamma.

—Tu has estat, li va dir, oh pare meu, l' amich y 'l confident de ma perduda muller. Ella t' estimava y t' venerava. Lo teu nom fou l' últim que pronunciá ensenyantme á sa petita filla quant jo ja li tancava sos entelats ulls. Jo vinch aquí per confiar-te, complint sa voluntat, un depósit molt preciós: jo so lo seu pare.

Abba-Melchisedech, contestà que era ja molt vell per semblant comés tan delicat y que tenia por de no poguer complir-lo bé, però que al devant de la voluntat d' una agonisant s' inclinava resignat.

—Tu l' instruiràs, continuà Tisamma, en l' art de llegir y entendre los llibres sants, y l' ensenyaràs tal com deu ésser una filla noble de l' Hamacen. Quant serà ja crescuda me la tornaràs, y llavors podràs escullir entre mos remats de vacas blanques, tans badellsets com voldràs y la més hermosa de las mevas mulas ab guarniments brodats d' or. Fins llavors guàrdala. Y ella visca ab tú, t' honri y t' obeheixi com al seu pare.

Y agafant á la criatureta de mans de la matrona la entregà al bon frare embolicada ab un quàrri (1); y montant altre volta á caball s' en anaren ab tot son acompanyament.

Ja sols ab aquella hermosa noya, Abba-Melchisedech, va posarse á contemplarla. Ella dormia. Sa petita boqueta rosada y mitj overta, las pestanyas ja llargas de sos parpres tencats, sa careta tan fresca y pura recordavan las imatges dels querubins que revolotejan pel cel.

—¡Oh *Dourounèche!* y que pura ets, vá exclamar lo vell frare tot encisat.

La filla de Tisamma, dócil á l' ensenyansa del seu mestre, creixia aplicada y treballadora. Tot sovint, pasava llargas horas á la capella en oració y meditació. Altres vegadas l' hauriau vista sentada sota algun vell arbre, fullejant algun llibre sagrat y cantant al Criador las alabansas d' aquellas fullas estampadas. Y moltes altres vegadas, mentres Abba Melchisedech li contava los detalls conmovedors d' una santa tradició, los seus dits lleugers filavan lo cánem y l' lli, que debia servir més tart per vestir á tots dos.

Al igual que creixia en inteligencia, creixia també en hermosura y bondat. La noya 's tornava dona. Abba-Melchisedech, pobre, solitari, estranjer, fins llavors á las passions humanas, no podia menos per aixó d' observar aqueix cambi, y per sí, admirava á sa hermosa deixeble. Y véus aquí que comensá á sentir en lo fons del seu cor una cosa estranya. Las suas paraulas sempre tan paternals ara se confonían al sortir de sos llabis, las suas miradas per moments se cubrian de foch; pensaments tentadors destorbavan las suas oracions; la son fugia d' ell, y las primeras clarors del dia lo trobavan ja dret y tremolós, la vista fixa á la porta darrera la qual dormia Dourounèche al abrich de sa ignocencia y de sa juventut.

(1) Manta de cotó, ab la qual los indíjenas s' embolican y fan servir de jas pera dormir.

Véus aquí que un dia, després d' haverli contat l' historia de Santa Magdalena, sas faltas, y lo seu arrepeniment, y després d' haver pintat á la Santa en extásis al peu de la creu adorant á Jesús crucificat, però sempre vivint per ella; no poguent ja dominar mes los seus ardors, Abba-Melchiselech exclamá:

—¡Oh Dourounèche, aixis es com jo t' estimo! y se tirá sobre d' ella per abrasarla.

Dourounèche espantada fugí y se posá á plorar, no gosant son mestre perseguirla. Inútilment probá l' endemá y altres dias, de matar los criminals desitjos que s' havian ensenyorit de la sua ánima; la lluyta era superior á las suas forsas, lo dimoni 'l dominava. Novament declará lo seu amor á Dourounèche.

De moment s' il·luminá la clara inteligencia de la casta donzella, y comprenent los perversos sentiments del seu vell mestre lo retxasá ab indignació.

—Oh pare meu, ¿es així que has promés formar ma juventut? Ja no tems á Deu? Ja no creus en [sas venjansas? ¡Oh pare! torna á la santa rahó.

Y Abba-Melchisedech, fascinat per lo posat digne d' aquell angel y per sa veu celestial, se prosterná á terra cridant:

—¡Perdoneume Senyor Deu meu!

Pero lo dimoni havia prés allotjament en la sua ánima, y no parava en pensar la manera de vence la resistència de Dourounèche. Y com que ella sempre fugia d' ell, va calcular l' infernal medi d' anar á queixarse á son pare.

Y aixís fou. Va cubrir son cap del blanch turbant de muselina de mil plechs, insignia respectada de sas funcions sacerdotals. S' embohicá ab son quárri, calzá sas sandalias y apoyantse en un bastó blanch, va pendre camí cap á la cort de Tisamma; ahont arrivá á l' hora en que, apagantse 'l llum, cridá los treballadors del camp y los remats de la montanya.

Tisamma estava sentat á la porta de sa casa fent justícia al seu poble rodejat de tot lo seu servey.

Lo venerable religiós, fent una gran reverencia, digué:

—Que la misericordia del Altíssim baixi á casa teva.

Després se sentá al seu costat, y mentres un esclau li rentava 'ls peus, un altre li servia l' hidromel. Quant se acabá aquell consell de justícia y que 'l licor va haver donat voltas en los grans vasos de banya de buflé, Tisamma dirigintse al frare li digué:

—Qué es lo que 't porta sota ma teulada? Benvingut sigas.

—Dourounèche, digué 'l vell, s' ha tornat ab mas llisons una noya piadosa y molt instruhida, y ha crescut baix l' ull de Deu en gracia y bondat. Mes ara la ma d' aqueix vell es molt flaca per guiarla en los perillosos camins á que per desgracia te inclinació.

—Perqué, oh pare, no parleu clar, perquè tanta turbació. Esplicheuse sens cap rezel.

—Desde que s' obra la flor, busca los daurats raigs del sol, y aixís es, que Dourounèche, avuy, s' estima més escoltar las dolsas paraulas d' amor, que 'ls profitosos consells d' aqueix pobre vell. Crech que 's convenient que torni al teu costat.

—Per aixó haveu vingut. Quant petita vos la vaig encomenar dihent: sigueu lo seu pare; lo mateix vos dich avuy. Si desitjos impurs observeu en ella, castigueula fins portarla á bon camí.

Tisamma s' aixecá com á despido, y Abba-Melchisedech ab los braços crehuats com signe de sumissió feu una gran reverencia; y s' en aná.

Aixís que arrivá á la sua caseta, se presentá á l' hermosa Dourounèche, y li digué:

—Vinch de véurer á ton pare, y m' ha donat una complerta autoritat sobre tu. Si cedeixes al meu irresistible amor entrarás al palau de ton pare honorada y ditxosa; si segueixes no fent cas de mí, 't juro que 'm venjaré y 't faré desterrar com á deshonra de ton llinatge.

Dourounèche sense tornarli resposta, sols li enviá una penetrant y menyspreadora mirada y tractá de fugir; però 'l vell ab una forsa increíble, l' agafá, l' amarrá fort á un arbre y comensá á pegarli ab lo seu courbach. A cada cop li suplicava de nou que cedís; mes Dourounèche no obria la boca; ell plé de ràbia futejá de nou, no parant fins véurer que la sang tenyia l' hermosa y blanca pell de Dourounèche.

Y durant molts dias repetí tan odiós tractament; però la virtut de l' hermosa donzella no cedí may á tan brutals demandas.

Per fi, vensút per tanta virtut y constancia, tot plé de set de venjansa Abba-Melchisedech, se cenyí 'l turbant y empunyá de nou lo blanch bastó, fent via cap á la cort de Tisamma.

Y com la primera vegada un esclau li rentá los peus, y un altre li serví l' hidromel. Y quant lo licor va haver estat servit á tots los presents, y quant s' hagueren fet las reverencias de costum, Tisamma digué:

—Benvingut sigueu á casa meva, oh sant varó, ¿quina felis nova vos ha portat?

Y lo vell frare comensá á infamar á la pura Dourounèche, dihent

que tots los seus esforços havian sigut perduts per poguer portarla al camí dels sentiments honestos; y que venia á suplicar de nou que cri-dés al seu costat á la esgarriada donzella, ahont sota 'l rigor paternal potser se corretjiria.

Al sentir aixó, Tisamma s' aixecá furiós, exclamant:

—¡Ah filla sense pudor! avans la mort que la deshonra en lo pur nom que portas!

Y sense mes pensar, dominat per lo furor, feu venir á son fill y mostrantli las armas, digué:

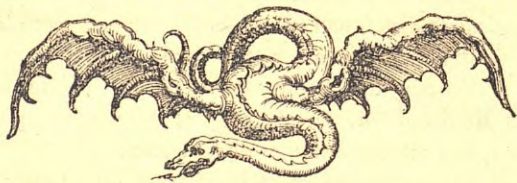
—Véus aqueix sabre; sols ha servit en mas mans per batre á nos-tres enemichs y per venjar l' honra de nostre familia. Prenlo, y demà al apuntar lo día, fes vía á buscar á la teva germana. Pórtala lluny d' aqueix país, y quant sereu arrivats á encontrada, que no coneguen ni sigueu coneguts, li enfonsas lo sabre al cor seu. Aixís pagui lo des-honor que tractava de tirar á nostre nom sensa taca. Vesten.

Lo jove tot conmogut se cenyí 'l sabre, y l' ensendemá al bon mati feu vía cap á la caseta d' Abba-Melchisedech, ahont trobá á sa germana tota contenta per aquella sorpresa, de la qual no sabia 'l significat.

—Germana meva, 'l nostre pare m' ha manat que 'm segueixis.

Y ella l va seguir sens obrir boca.

(Seguirá.)

LA VEU DE LA TERRA

De la torre de Almenara
S' en dú 'l vent á la vesprada una cansó:
Y 'ls vells no saben encara
Si es lo só d' una tenora
O la veu d' una pastora
Que endolada, ix quant tocan la oració.

Hi ha un pastoret que assegura
Ser d' un ángel la canturia de la nit;
Que plorant dalt de l' altura
Enrotllat de blanch ropatge
Va fonentse entre l' boscatge
Aprés d' haver las montanyas condolit.

Allá al temps de la estiuhada
Quant peixen los bous la ubaga, un bovater
Ohi la trista tonada
Jayent sobre l' erba humida;
Y conta que un cop finida,
Baix del fossar se perdia entre 'ls xiprés,

Un dia los llenyatayres
Tallant roures centenaris pe'l repeu,
Ohiren portat pe'ls ayres
Tant bon punt surti la lluna;
Allá en la serra mes bruna
D' un só fondo que s' allunya aqueixa veu:

Sia mon cant més trist
Fugintne de la plana,
Que la de l' au ferida
Covant á sa niuhada;
Que la del fill, poeta
D' exclavisada patria.

Refila l' rossinyol,
Refila á la vesprada
Los cants que li ha ensenyat,
Mon cor lo que penava,
Ma terra adormideta
Pot ser no ho sab encara.

Adeu compte d' Urgell:
Prop de tas llars vetllava
Los tristos orfanets
Que foren ta fillada:
No puch pobre de mi
Sofrir una madastra.

Adeu, ja no puch viure
En delitosa plana,
Los boscos me convidan,
Las fonts y rius m' aguardan;
Y jo vull convertirme
En *slayre* de montanya.

FREDERICH RENYÉ.

L' APLECH DE DEBRÉ-SINA

TRADICIÓ AFRICANA

(Continuació.)

ixís caminaren á peu tot lo dia, atravesant montanyas
plenas de boscos, planurias de ricas cullitas, ortas de
almibaradas fruytas y torrents de abrillantadas y fredas
ayguas.

Essent al cap vespre, arrivaren á la ribera d'un d' aqueixos pin-
toreschs torrents, ahont bebian alguns moltons.

—Quedemnos aquí, germana meva.

Y sens res mes dir, agafá un dels moltons y ab lo sabre 'l degollá.
Després digué:

—Germana meva, dom la teva natala (1).

Y la bona noya sens res comprendre, 's tragué la natala que son
germá la posá sota 'l doll de sang que sortia del coll del moltó. Quant
hagué acabat, digué:

—Ningú podrà dir, germana meva, que las mans del teu germá
estan tacadas ab sang teva. Torno á casa 'l nostre pare, y ensenyantli
la teva natala sanguinosa, li diré que he complert las suas ordes. Aquí
't deixo aquests aliments, segueix aquest mateix camí, y quant haurás
arribat á un encrehuament de camins esperam, que jo tornaré y t'
acompanyaré al país de Bogos, ahont viurás en pau lluny de la ven-
jansa del nostre pare.

(1) Pessa de roba que las donas abisinias se posan á manera de mantellina.

Y despedintse de sa contristada germana. se'n anà ab la natala vermella de sang.

Dourounèche. seguí las instruccions del seu germà, no parant fins que arrivá á un lloch ahont se crehuan dos camins. Però la pobre noya vejentse sola en aquell espés bosch tingué por. Mirá per tot arreu, y veyent un arbre de molt brancam y espessa fullaraca. se desembrassá de la vianda que duya y pogué ab molts travalls enfilarse per poguerse amagar dels aventurers y de las feras. Y aixís fou, no havia passat gran estona quant una hiena afamada se tira sobre la vianda que Dourounèche deixá al peu del arbre.

Lo sol arribava quasi á la posta, quan de prompte la pobre noya sentí gran burgit al lluny; mirá, y vegé una numerosa colla de molt ben vestits guerrers y no menos ben armats; y entremitj d'ells un hermós jove montat en esbelta mula guarnida ab molta riquesa, de manera que al moment se veyá que era un prímpcep, tant per son trajo y acompanyament com per la noblesa de sa cara.

Se va anar acostant aquella rica cabalgada, y al ésser en lo plá format per l'encrehuament dels camins, lo prímpcep maná axecar las tendas per pasar la nit.

Desmontá tota la gent, y méntres uns se cuydavan de fer pasturar los caballs, altres estengueren á terra ricas y peludas pells, ahont sentar la tenda del jove prímpcep, y per fi, altres preparavan lo sopar. Un d'aquestos al anar al torrent á buscar aygua, s'ajupí precisament al mateix peu del arbre ahont estava amagada Dourounèche; y quina no fora la seva sorpresa al veure en l'aygua la més hermosa figura de dona. Feu un crit y fugí tot confós á contar lo fet á son senyor. Aqueix prengué á broma la cosa y enviá al seu escuder pera que s'enterés del fet.

Y aixís fou: l'escuder s'ajupí sobre las puras ayguas del torrent é hi vejé retratada una incomparable figura de dona, y fent un gran crit va córrer á dirho al seu senyor.

Llavors lo prímpcep ja cregué que alguna cosa d'extraordinari hi hauria en lo torrent, y se'n hi va anar dominat per la curiositat. No tardá molt en quedar sorprés per tant bella visió, pero pensant en lo que podia ser, aixecá 'l cap y descobrí en mitj del ramatge del arbre á la més angelical cara, que 'l deixá mut de sorpresa, sentint al moment son cor abrusat d'un amor irresistible.

Quant torná en sí de tant gran sorpresa, digué, dirigintse á la visió:

—¡Oh hermosa desconeguda: digam si ets habitant dels cels ó de la terra!

—¡Jo so una pobre noya abandonada, que 'm dich Dourounèche.

—¡Oh Dourounèche la del bon nom! Baixa y vina á la meva tenda á donar descans á ton hermós cos, baixa la guarda y respecte de mon nom.

Y la pobre noya plena de confiansa baixá lleugera com una dayna, rebentla 'l prímpcep en los seus brassos.

Y la portá sota la seva tenda formada per llansas y llet de cabras blancas.

Y 'ls criats li portaren natas de llet de cabra, brescas de dolsa mel y tortradas del mellor tief ⁽¹⁾.

Y 'l jove prímpcep, sentat als seus peus, estava encantat vejentla menjar, contemplant aquells perfils tant hermosos d' aquella cara més daurada que l' últim raig sol, y 'ls seus grossos ulls negres com la mora, humits com la flor del agamé ⁽²⁾ després d' una pluja de tempesta, las duas rengleras tant iguals de petites y blancas dents, amagadas en sa graciosa hoqueta y la llarga cabellera cayguda sobre sas espatllas Y ab lo pensament no admirava menys los tresors de gracia y hermosura, qual misteri las miradas atrevidas no podian descobrir, pero que 'ls plechs del quarri mostraban discretament.

Y quant hagué acabat de menjar, enviá una carinyosa mirada al prímpcep y besantli la ma li digué com es costum en lo pais de Chohos:

—Que Deu t' ho pagui, no faltante may aygua y llet.

Y com qu' estava cansada se va ajeurer honestament sobre las pells y quedá dormida.

Lo prímpcep sortí de la tenda, posant un cordó de guardians per que cap soroll trenqués lo seu son. Y maná encendre grans focs per allunyar las feras.

L' ensendemá, lo prímpcep entrá á la tenda per veure com la hermosa noya havia passat la nit, y li digué:

—Dourounèche, no pot ser sino cosa providencial, obra del Senyor, que t' hakis trobat en mon camí d' una manera tan estranya; jo comprench que desd' avuy la meva vida no pot separarse de la teva. Acompanyam, hermosa Dourounèche, á casa meva y 't faré ma esposa. Totas las noyas te rendirán homenatge com á reyna y regnarás sobre tots, aixis com regnas ja sobre mon cor.

Y la pobre Dourounèche, vejentse abandonada, sens haver tornat lo seu germá y consultant ademés los sentiments del seu verge cor,

(1) Una classe particular de blat de Abisinia.

(2) Jassemi propi d' Abisinia.

va sentir-se felís al ser estimada per tant discret cavaller; y tota comoguda, vermella com una rosella, baixá 'l cap no poguent dir res.

Y al moment lo príncep va fer aixecar lo campament, y montant una briosa mula, va posar á Dourounèche á la grupa. Al cap de pochs dias d' un viatge molt felís y plé d' ilusions, arrivaren al país del jove príncep. Al moment va corre la nova de que aquest portava una segona muller, puig que ja era casat.

Deixant á Dourounèche baix la guarda del seu escuder, entrá en son palau y á la cambra de la seva muller, que l' esperava ja vestida ab los seus millors vestits, engalanada ab sas més ricas joyas y cremant olorosas essencias en dos pebeters.

Quant s' hagueren saludat, ell digué:

—Tu has cregut fins avuy que no podia respirar en aqueixa terra cap criatura més hermosa que tu. Jo també ho creya aixís. Però si hagués trobat una dona molt més hermosa que tú, qué farias. Parla ab tota la vritat del teu cor.

Ella respongué:

—Si entra totas las fillas dels homens, hi hagués una maravella com la que dius, me taparia la cara ab espés vel y me 'n aniria de ton palau sens mirar en darrera, tornantmen á casa del meu pare.

Llavors lo príncep la prengué per la má, y desde una finestra li ensenyá á Dourounèche qu' esperava encara montada en la mula. Y la desgraciada muller feu un llastimós crit, y tal com havia dit, se tapá la cara y sens mirar darrera, torná á pendre lo seu lloch á casa son pare.

Y seguint la costum lo príncep li torná tots los vestits y totas las joyas.

Las festas del seu casament ab l' hermosa Dourounèche duraren un quart de lluna. Se mataren centenars d' anyellets blanchs y l' hidromel se repartí com si fos aygua. Y cada nit á la llum de grans fochs, hi havia alegres balls, y los trovadors cantavan la bellesa de la princesa y la riquesa del príncep.

Y cadascú admirava las circunstancias fabulosas d' aqueix casament. Y per tot regnava la més gran alegria, menys sota la solitaria teulada d' una pobra dona que plorava los goigs d' un matrimoni que havia fugit, al mateix temps que un vellet la contemplava ab los ulls sechs pero llampegants de furor, al arribar fins sas orelles aquell burgit insultant de las festas que 's celebravan.

La má de Deu que no s' obrí per lo primer matrimoni, va benehir lo segon entre 'l príncep y Dourounèche donántlosli dos fills.

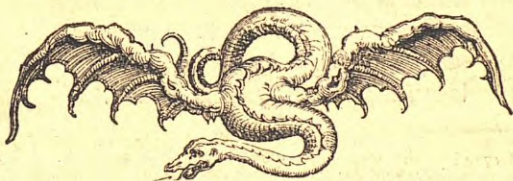
La vida de l' hermosa primpcesa s' escorria sens cap núvol entre l' amor del seu mar t y las festas dels seus fillets.

Alguns cops somniava trobarse al país d' Hasaga sota la teulada ahont va veure lo primer raig del sol, y ahont lo seu pare la sentenciá á deshonrosa mort y pensava ab lo seu germá á qui encara esperava; altrás vegadas, encara que pocas, la negra y arrugada cara de Abba-Melchisedech s' aixecava feréstega devant d' ella; pero aviat fugian aquells recorts llunyans per fer lloch als dels seu marit y de sos fills. Aqueixos se feyan grans y hermosos com sa mare; eran més forts que tots los demés noys de l' encontrada.

Aqueixa superioritat va arrelar envejas no tan sols en los noys sino també en los seus pares. Un día que 'l més gran dels dos germans acabava de ser guanyador en un joch de fletxa, alguns noys de la partida li digueren, com llisó estudiada:

—¿Qué té d' estrany que siguem menos forts que tú? Las nostras mares son donas honradas, conegudas de tothom, que sols han après de filar á casa y resar á la iglesia, y la teva ningú sab qui es y d' ahont va venir. Potser es una filla del dimoni ó alguna bruxa trobada al mitj d' un bosch.

(Seguirá.)

LA ORACIÓ DEL REY ⁽¹⁾

(1 7 1 4)

Oremus pro rege nostro.

No es eixa, no, la veu de la Honorata
la qu' ara en nostra Seu se deixa ohí',
sa veu á dintre de los cors esclata
com lo renech infame d' un butxí.

Companyns, ohíu lo toch de la campana
que á resá 'ns crida per lo nostre rey,
es de dret y justicia 'l que 'ns demana,
donemli donchs lo qu' es de bona lley.

Obrim al Deu del cel los nostres llabis
pel rey y senyor nostre Felip quint;
sempre estimáren á sos reys los avis,
lo seu exemple avuy anem seguint.

(1) Desde 1714 la campana major de la Seu de Barcelona assenyala á les dues de la tarda la anomenada *Oració del Rey*, qual únic objecte, mes que pregar pera 'l suprem gerarca del Estat, es recordar la victoria del tirá. Aquestes paraules no son nostres, sino del Reverent D. Matheu Bruguera, patriota de cor, qui mercés á una sollicitud y á una diligencia á tota proba, ha lograt recullir en sa Historia del siti de Barcelona en 1714 documents d' inestimable valor pera la crónica d' aquells tan memorables com nefastes jornades pera nostra patria. No volem allargar la present nota recordant una á una les vexacions é injusticies ab que afligi á Catalunya lo despólich poder del net de Lluís XIV. Los suplicis dels mes esforsats capdills, la crema de nostres furs, la erecció de la Ciutadela, lo desterro de nobles patricis y respectables eclesiastichs, la desrucció de la campana Honorata, l' enderrocamet de la pirámide de la Inmaculada Concepció, la Universitat de Cervera, lo mando del exercit catalá-francés confiat al duch de Berwick, fill d' una unió no benehida per Deu, son prous pera donar idea de lo que fou pera Catalunya lo govern de Felip V. A tals fets, de sobres coneguts per tothom que mitjanament conega la historia d' aquella memorable guerra de successió, fan referencia los nostres versos y per aixó no considerem indispensable l' acotarlos ab notes que quan altre no fariáu un inmerescut agravi á la ilustració de nostres benévols lectors.— *Nota del autor.*

Per la patria acomesa y malferida,
per la mateixa sang dels nostres fills,
feu agradable á nostre rey la vida
y deslliureuli sempre de perills.

Ara y en la hora de la mort amarga
cobriulo ab vostre manto de bondat,
la vostra má allargueuli com s' allarga
fins als sayons qu' os han crucificat.

No l' hi retragueu pas qu' á nostra terra
contra tota justícia ha sabrejat
y que va fer lo seu boti de guerra
ab nostres drets y ab nostra llibertat.

No esmenteu qu' acudeixi á vostres plantes
demanant per ses culpes compassió
ab llarga professó d' ombres sagnantes
y ab siniestre visatge de traydó.

Ni 'l crit suprem qu' os cridara venjansa
del bon Joseph Moragas escolteu,
¡Pobre del rey! si acás en la balansa
de la justícia, lo seu cap poseu.

D' en Bach la mort injusta y afrontosa
vulgaui perdonar al rey també.
¿Acás la vostra lley misericordiosa
desampara ni fins al homey?

Oblideu qu' á en Rafel de Casanova
les ferides mortals ell l' hi va obrí
y que volgué dictarnos la lley nova
ab lo punyal mateix ab que 'ns feri.

Que va passar cruel á fil d' espasa
la ciutat més heróica en tot lo món,
esqueixá 'l llibre de los drets de casa
y 's mofá impudich de lo nostre afront.

Que 'l trono de la vostra excelsa mare
com un vil renegat va escalabrà
y al dessobre mateix de la vostra ara
les seves mans iniques va posà.

Que l' espós va robà á la seva esposa,
y á los fills va robar lo pare llur,
y á nostra rassa lliure y orgullosa
com esclava marcá ab son ceptre impur.

Qu' al pagés va robà la seva hisenda
y 's gosava trinxant los seus esplets
y al ras deixava pera alsar sa tenda
á tendres nins y desvalguts vellets.

Que la corona que cenyi prenia
del front del arxi-duch en Carles ters,
y ab son ceptre de dépotà oprimia
y persegui als bons y als dreturers.

Que va arborá les nostres llars tranquiles
fins á tornarles en ardent caliu
y en cementiris va tornar les viles
y les gemades camps en empriu.

Que fou tot temps son pensament sinistre
de tot crim y maldat un negre avench,
y ab sa mateixa espasa armá la destra
d' un general cent voltes bordissench.

Deu misericordiós qu' á nostra terra
heu imposat la vostra santa lley
y set vegades perdoneu al qu' erra,
perdó vos demanem per nostre rey.

Companys ohíu lo toch de la campana
que per lo nostre rey vol que preguem,
es de bona justicia 'l que 'ns demana,
aixequem nostres cors, pèl rey resem.

RAMON E. BASSEGODA.

L' APLECH DE DEBRÉ-SINA

TRADICIÓ AFRICANA

(Acabament,

QUEIXAS paraulas varen ferir lo cor senzill del noy que va correr tot seguit á contarho á sa mare. Y aqueixa no hi ha que dir si 'n tindria gros sentiment. Y com lo seu fill li preguntés de qui era filla, respongué ab

molta feresa:

—No hi ha en tota aqueixa terra qui tinga una sang més noble que la meva.

Y quant arrivá lo seu marit li contá ab grans plors aquell ultratje que havia rebut, lo que va posarlo tant furiós, que tot seguit volia fer-ne gran escarment. Mes ella mateixa fou qui 'n hi va privar, dihent:

—Déixam anar á la terra del meu pare. Avuy coneixerá bé la seva injusticia al créurer al vell frare Abba-Melchisedech, y estich segura que estaré joyós de tornarme á véurer. Y jo, allavors, seré tota orgulllosa de fer saber al teu poble que so la filla d' un rey molt poderós.

El prímpcep respongué tot conmogut:

—Ja que tu ho vols, Dourounèche meva, sia. Però sápigas, que 'l teu marit, no necessita coneixer á ton crude! pare, per seguir estimant lo mateix á la companya de sa vida y á la mare dels seus fills. Però tinch un gran sentiment y es: que estant are ab guerra no puch pas

deixar los meus guerrers, jo 'l primer los hi tinch de ensenyar lo camí de la gloria; aixins es que no puch pas acompanyarte en tan llarch y penós viatge. Jo 'l faré guardar per mon fidel escuder y una grossa guarda dels meus millors guerrers. ¡Deu vulga qu' aqueixa primera separació no 'ns porti dol!

Y l' ensendemá, Dourounèche ja estigué llesta pera comensar lo viatge. Quant las mulas estigueren guarnidas ab ricas mantas y las campanetas de plata, prengué los seus dos fillets y 'ls presentá á la benedicció del seu pare, y ella mateixa va despedirse del seu marit y senyor.

En aquell moment, al véurer allunyar-se als trossos del seu cor, lo poble vegé com lo prímpcep plorava, y diuhen que negres pensaments se van ensenyorir de la sua felicitat. Però al mateix temps un missatger li portá la nova de que s' acostavan los enemichs, y ell enardintse, se vestí son trajo de guerra, s' armá de sas armas y al cap de son exércit aná cap á las fronteras.

Es per demés dir la tristor de Dourounèche al fer aquell viatge sens lo seu marit.

Ella anava al devant ab los seus fills, un á cada costat. Cada mula anava manada per un esclau y un altre duya un gran para-sol de palla teixida. Darrera anavan tres donzellas del servey de Dourounèche, y més allunyats seguian los guerrers manats per l' escuder. Aqueix home contemplava lo graciós balanceix del cos de sa senyora, seguint los moviments de la mula, y comensá á pensar en lo dia en que per la primera vegada la va véurer en lo bosch, pensant que encara s' havia tornat mes hermosa y aixis, de mica en mica li entraren desitjos impurs, sens pensar que Dourounèche era la muller del seu prímpcep.

Aquella mateixa nit, quant Dourounèche creya dormir tranquila ab los seus fills, so'a la tenda, quan los soldats també dormian, l' escuder s' acostá poch á poch á la tenda, y per una escaletxa de la roba s' atreví á mirar. Tota la nit va estar com un tigre furiós, donant voltas á la tenda, anant y venint, fins que arribá son atreviment á aixecar una de las puntas de la cortina d' entrada, pero, tot desseguit la deixá cáurer, al véurer que dormia, atravessada allí mateix, una de las esclavas que podria donar lo crit d' alarma.

L' ensendemá al ferse dia, s' aixecá 'l campament, fent via ab igual composta que 'l dia avans. Pero ben aviat, l' escuder dominat per una criminal ceguera, no va teme acostarse á Dourounèche y ferli

las mes íntimas confidencias de son impur amor. Victima ja altra volta de la sua bellea, la desgraciada mare, cridá prop d' ella als seus fills perque li servissin d' escut, y reprengué ab termes durs la traició que feya l' escuder á son Senyor. Dominant lo furor, aqueix al véurers despreciat, callá, pero al ser á la nit quan tothom dormia, s' armá del sabre, s' acostá poch á poch á la tenda, y convertit en la mes sanguinaria fera, d' un sol cop tallá en rodó 'l cap de la pobra esclava que dormia. Avansa sense cap destorb fins als peus de Dourounèche y li exigí cedis al seu amor. Pero ella indignada li va manar que sortís tot seguit de la tenda.

L' escuder cego de furor, jugá 'l tot per tot; agafá 'l més petit dels dos noys, y va amenassar á la mare que 'l mataria, si ella seguia resistint.

—Deu me l' ha donat, Deu me 'l pot pendre, digué ella plegant las mans y mirant al cel.

Y l' assessi traspassá 'l cós d' aquell ángel ab lo sabre.

Dourounèche en aquell quadro tant espantós, trova motius de nova energia, per resistir ab més forza á las brutals intencions del escuder. Y aqueix més furiós que may, agafá l' altre noy, y repetí la mateixa amenaça.

—Deu me l' ha donat, Deu me 'l pot pendre, digué ella plena del més gran dolor.

Y l' assessi sense cor, va traspassar lo cos d' aquell altre ángel ab lo seu sabre.

Y com lo dia ja enviava los primers llustres, sortí de la tenda, y aná corrents á rentarse al torrent vehí.

Y quan los soldats y esclaus, desarmaren la tenda, van véurer aquell quadro de sanch, y en mitj á Dourounèche sense paraula, com una idiota sense saber lo que li passava.

Aprofitant lo pérfit escuder aquell moment de terror, esclamá:

—Ara comprench bé que 's veritat lo que 'ns deyan, que aqueixa dona es una bruixa donada als dimonis. Mireula com ha enganyat al seu marit, dihent que anava á casa lo seu pare, qu' es un rey poderós, per poguer veure la sanch de sos fills. Fugim d' ella, aném á contarho á nostre senyor, y deixemla sola ab las malas arts.

Y aixis fou. Tots se 'n anaren, y la pobre Dourounèche quedá per segona vegada tota sola y abandonada al mitj del bosch esposada á las feras.

Lo sol era ja ben alt, quan dominant lo seu terror torná en sí, y

mirant per tots costats descobrí 'ls cossos frets de sos fillets tan estimats.

Y agenollantse resá y besá á terra adorant al Senyor; y després va cavar dos fossas ab los dits, enterranthi piadosament los seus fillets després d' haverlos besat mil vegadas y regats ab un verdader doll de llágrimas.

Quan hagué complert aqueixa tasca dolorosa, 's llevá 'ls brassalets d' or y 'ls llenzá lluny; se despullá de la rica vestidura que portava, quedant sols ab una llarga camisa blanca. Després partí pel mitj la fina nàtala de muselina, fentne d' una meytat una faixa y de l' altra un turbant que li aguantés sas llargas y sedosas trenas. Després buscá una branca que li servís de bastó ahont repenjar-se, y alsá 'ls ulls al cel demanant amparo á sa gran desgracia.

Al lluny va veurer una alta montanya, y cap allí fent via, arrivá al peu á entrada de fosch.

Fadigada y vensuda més per la febre que pel cansanci, s' ajegué á terra y 's va dormir, sens pensar ab las feras.

Deu la guardava.

L' ensendemá al ferse dia, va comensar á pujar la montanya. Y aixís que s' anava acostant al cap de munt, veyá més clar un munt de grans rocas, molt ben posadas y trevalladas en forma de piràmides trencadas, sobre las quals s' alsava l' ensett (1) donant fresca sombra ab sos brassos encorvats.

Allavors recordá que 'l vell Abba-Melchisedech li havia contat lo que veyá, dihent que era 'l convent de Debra-Sina.

Y llavors avansá ab confiansa. Quan va ser á dalt de tot de la montanya, sentí que de dintre d' una de las més grans rocas, sortían cants y música. Era l' esglesia, y en aquella hora 'ls relligiosos celebravan l' ofici del dia, y alabansas al Senyor.

Dourounèche s' ajenollá á la entrada de la esglesia. Quan los cants haguéren acabat, tots los frares sortiren en professó formant dos rengleras, però quan passá 'l prior, mirá á Dourounèche, á la que prengué per un home, tan desfigurada estava, y li digué:

— Sigas qui vulgas, fill meu, pots refugiarte sense por en aqueix convent, puig desde que has passat la porta, l' ángel de la misericordia 't cubreix ab sas alas.

(1) Palmera d' Abisinia.

Y Dourounèche conmoguda respongué:

—Oh pare, ja que tant m' ha perseguit la desgracia, deixeu-me guanyar lo camí del cel, en aqueix solitari convent.

Lo prior aixecantla, li digué:

—Que sigas ben vingut, fill meu.

Y tornantse de cara á la comunitat, digué:

—Desde ara lo remat conta una ovella més, germans meus.

Li senyalaren una celda y li donaren un vestit de panyo groguench y un gran casquet de llana del mateix color. Desde aquell dia prengué 'l nom d' Abba-Guærguis.

Al poch temps era ja l' admiració de la comunitat no tan sols per l' austeritat de las sevas costums, si que per sa molta sabiduria. No hi havia cap llibre sagrat que guardés per ella tenebras ni misteris; y quan algun frare, confós per los termes enigmátichs d' algun article mistich, no sabia compendre 'l seu ver sentit, anava á consultar ab lo sabi Abba-Gærguis. Y aqueix sempre ben disposat, al moment esplicava la dificultat.

Veus aquí que al cap d' alguns mesos lo vellet prior caygué maltal, cridantlo Deu á son servey. Y quan haguéren vestit son cos dels més richs ornaments, quan ab magestuosa professó l' haguéren baixat á la fossa, y tancada aqueixa ab grossa llosa de granit, la comunitat se reuní en la esglesia per pregar á Deu li dongués un bon acert pera escullir lo nou prior.

Y las llenguas de foch baixaren sobre 'ls venerables caps dels relligiosos, obtenint tots los sufragis per obra del Esperit Sant, lo jove Abba-Gærguis.

Y quan lo més vellet de la comunitat ab tremolosa veu doná á co-neixer lo nom del nou prior, un crit unánim de ¡Hosanna! va omplir las altas voltas del temple, pujant al cel espessos núvols d' incens, en acció d' agraïment al Senyor, per tan bon esculliment.

Dourounèche tingué por, y creyentse indigna de tanta honra no volgué admetre; més vejent la consternació que aixó mogué en la comunitat, y al veurer que 'ls seus vellets germans li demanavan de genolls y plorant, va creurer que era voluntat de Deu, y admeté després d' haver passat un dia y una nit resant ajennollada als peus del Sant Christ de la esglesia.

La festa major del convent de Debré-Sina, tenia lloch per lo mes de Maig. Desde las més llunyanas terras hi anavan las caravanas. Allá s' hi veyan mullers estérils que demanavan á la Verge la gracia de te-

nir un infantó; allà s' hi veyan joves totes plorosas per tenir á la guerra als seus estimats y no tenir novas d' ells; allà s' hi veyan pobres que descalsos venian á peu menjant de caritat; allà s' hi daban cita grans senyors, prínceps y guerrers famosos ab nombrosos y richs acompanyaments, que anavan á oferir á la Verge joyas de gran preu y las despallas dels enèmichs.

Mes tots aqueixos cors eran iguals devant de Deu. Los seus home natjes pujavan fins al seu trono en un mateix himne portat per los àngels y los apóstols.

Y tothom tenia carinyosa acullida en lo convent, rebent la benedició del prior que 'l rebia dret á la porta de l' iglesia.

Veus aquí que Dourounèche repará en mitx de tanta munió de gent, á cinch personas fentli un gros salt lo seu cor. Eran lo seu pare Tisamma, que l' havia condemnada; son germá que l' havia abandonada; lo seu mestre Abba-Melchisedech que l' havia infamada; lo seu marit que l' abandoná á la guarda d' un escuder; y per últim l' escuder que després de volguer ultratjarla assassiná als seus fillets.

Allavors Abba-Guærgis maná que tanquessin á part aquellas cinch personas, y las cuidessen bé. Y cadascú d' ells se preguntava quin motiu tindria 'l prió pera tractarlos d' aquella manera.

L' ensendemá foren portats tots cinch al quarto del prior, lo qual los feu seure al costat d' una taula, estant ell en un gran silló.

Y las copas d' hidromel comensaren á buydarse, sense ningú obrir la boca per dir paraula.

Quan haguéren acabat, Abba-Guærgis digué:

—Vos he cridat per contarvos una historia molt curiosa. Escoltéu. No gayre lluny d' aquí vivia y regnava en altre temps un príncep poderós y rich que tenia una petita filla, que encomená á un frare vell que estava retirat á una ermita al mitx dels boscos. Quan aqueixa noyeta se feu gran, lo vell mestre oblidant la sua santa missió, va donar entrada á son cor á deshonestas tentacions, y com que no pogué rompre la virtut de la desgraciada deixeble, aná á infamarla al seu pare, pintantli tot al revés en contra d' ella. Y 'l pare molt lleuger lo cregué.

Al sentir aixó Tisamma se torná tot blanch y digué per si mateix:

—Desgraciat de mí, aixís es com jo vaig fer matar á ma filla, creyent al frare.

Y aqueix, per lo baix, se picava 'l pit per sota son hábit, dibhent:

—Indigne religiós, criminal del mes lletx pecat devant de Deu, y causa de la mort d' un angel!

Abba-Guærgis continuá:

—L' home encarregat de matar á la pobre noya, tingué compassió d' ella, y 's contentá ab abandonarla en mitx del bosch entre las feras.

Y 'l germá á son entorn, plé de remordiments pensá:

—Que malvat vaig ésser al abandonar á la meva germana en lloch d' ésser lo seu amparo!

—Mes Deu l' amparava, continuá 'l prior, y trobá á un jove y rich primpcep que la feu sa muller. Vingué un jorn qu' ella volgué anar á veure á son pare, y com que 'l seu marit no la va volgué acompanyar, encomaná á ella y als dos fillets que tenian á un escuder, no tenint en compte 'ls mals que podian arribar.

—¡Ah! pensa 'l primpcep, y qué descuydat vaig ésser! Ara hi perdut dona y fills.

—Y aquell escuder, afegí Abba-Guærgis, era un traydor al seu primpcep y senyor, no respectá á la muller del seu primpcep, declarantli un amor impur qu' ella va rebutjar indignada, y allavors ell plé de rabia assassiná á las duas pobres criaturas, y abandoná á la mare al mitx dels boscos.

Y 'l escuder tremolant devant del primpcep al sentir descobert son crim, se torná pàlit de terror.

Després d' un moment de quietut, en que Abba-Guærgis contemplava la cara culpable de tots los cinch convidats, los hi digué:

—Voldriau coneixer los personatjes d' aqueixa historia?

Y tots compromesos, digueren que sí.

Llavors lo prior se llevá la caputxa y 'l casquet, deixant caurer sobre las suas espatllas sa hermosa cabellera, y convertintse en la cada dia més bella Dourounèche.

Y prest com un llamp, lo primpcep l' agafá ab una alegría que era deliri, sortí del convent devant de tothom admirat, pujá sobre la seva mula, tenint á sa muller ben agafada, y apretá á correr com un núvol de primavera, tement que no li tornessin á pendre. Y la mula com si comprengué la bella carga que portava tenia gran dalé per saltar barranchs y buscar dresseras.

Y corrent aixís arrivaren á son palau. Per ordre del primpcep se publicá tan miraculosa historia y 's feren molts y molt lluhidas festas. Y l bon Deu los benehí, donántlosi molta familia y molts anys de santa unió.

Pero 'ls monjos del convent de Debré-Sina, entristits per la perda del seu estimat prior, no consentiren á donarli un successor, cre-

yent que tan estrany fet era obra de Deu, y 's varen esparramar per tota l'Abissinia.

Y avuy l'estranger que visita aquelles alturas sols troba las ruinas del famós y antich convent, trobant encara resés en alguna de las grandiosas celdas de granit, salvadas de la destrucció del temps. Pero cada any al mes de Maig, se conserva com vella tradició l'anar en aplech á las ruinas del convent de Debré-Sina, ahont no falta algun religiós que aixequi un altar y 's cantin alabansas al Senyor y á la Verge de las flors.

JOSEPH RICART GIRALT.

UN CASAMENT

EN LO ALT VALLESPÍR

UE m' agradan las costums dels pagesos d' aquestas montanyas! costums patriarcalcs que 's conservan de remot temps, sens dupte desde que 'l Vallespir era terra catalana. La gent que viuen en aquelles hermosas valls pirenaicas de Vallespir y Cerdanya parlan catalá com nosaltres; y aixís com nostres pagesos no entenen lo castellá, tampoch molts d' aquestos entenen lo francés. Fa 250 anys (1639) que Vallespir y Cerdanya son de Fransa, y sembla d' ahir. Los homes portan la barretina vermella, però las donas portan la cofia del Rosselló. Diriau que la corrupció civilisadora no ha penetrat encara en aquelles valls arreconadas de nostres Pirineus. La fe religiosa 's conserva ab tota sa puresa. Lo pobre es sempre recullit y te sa plassa á l' escond prop de la llar; no li falta sa escudella d' ollada. Los pagesos vesteixen de burat que prové de la llana del remat filada per las donas de la casa en las llargas vetlladas d' hivern. A la porta d' entrada de la masia no falta may clavada la creu de flors mustisas cullidas la nit de Sant Joan, al costat d' una carlina florida; y sobre 'ls llits, al costat del beneyter, la branca de llorer henehida 'l Diumenge de Rams.

En mas excursions en eixas hermosas valls, sempre he trobat en las casas de pagés, una franca hospitalitat; aixís es que conservo lo mes coral recort dels bons amichs que hi tinch. Cada any espero ab

desitj la temporada calurosa pera venir en eixas delitoses valls y serras, á estrényer la mà á mos companys d' excursions y casseras.

Aquest any, poch's dias després de ma arribada á Prats de Molló. un rich hereu d' una de las musías principals del riberal, me convidá á son casament.

Lo dia fixat, de bon matí, ja tenia un caball ensellat y un mosso de peu que m' esperava pera conduhirme á casa de mon amich.

Quína hermosa matinada! l' oreig es fresquet, lo cel blau sense un parrach de nuvol; se sent l' aroma de l' herba dallada dels prats; la cotoliva s' enlayra refilant á gran altura; las floretas de montanya sacudeixen la rosada de la nit. Seguim lo pintoresch riberal del Tech, arribém á la casa de mon amich Joanet situada al peu de la cordillera que del puig de *Costabona* se destaca pera formar lo *Canigó*, á 1400 metres d' altitut, en una vall admirable regada per un afluent del riu Tech. Casa payral de bon aspecte, ab son caseriu de corts per lo numerós bestiar de llana y boví, rodejada de grans arbres ombrivols, tells, faigs, roures, ab una font aprop de la casa, d' una aygua gelada y riquissima.

Eran las 6 del matí; trobarem los parents, amichs y convidats que nos esperavan, un floreig de jovent que dava gust veure. Després d' almorzar montarem tots á caball per anar á buscar la núvia, filla d' una rica masia, á una hora més amunt del riberal. Formavam un verdader esquadró, ab los caballs enflocats y enramats; tothom alegre, de bon humor. En Joanet, lo nuvi, 24 anys, alt, bon mosso, simpátich, gech y pantalon negre, faixa de seda, barretina, corbata de seda nuada ab anell d' or, passa tot devant. Arribém á la casa de la núvia, jova de 19 anys, rossa, ulls blaus, molt guapeta, jipó y mocador de seda, faldillas de fina llana, cofia de punta rossellonesa, llargas arracadas d' or, creu d' or al coll, aixerida, riallera... En Joanet, tot cofoy, l' ajuda á montar á caball, posa 'l peu sobre son genoll y d' un bot se troba assentada sobre son rich silló de vellut carmesí puntejat de claus dorats. Detrás d' ella l' espader major, sa mare y demés familia y amichs.

Emprenguérem la marxa cap á la vila de Prats. Quína comitiva més alegre, quína animació de crits y riallas, en mitj de tiros de pistola, de carretillas que espetegavan als peus dels cavalls; lo matxo dels baguls, que porta el nuviatge y vestits de la núvia, trotava devant á uns cent passos de distancia, tot enflocat, brida de penjorellas y borlas de llana vermella que li tapan casi 'ls ulls en mitj de la qual sobresurt, nova y lluhenta, la placa rodona de coure que porta graba-

das las imatges de Sant Antoni y Sant Eloy; sobre 'l cap un alt plomall y un ram de flors. De son pitral incrustat de mirallets penjan borlas de tots colors, sa cascabellada se sent de lluny, aixorda. Porta 'l cap dret com si comprengué l' importancia que representa, y son mosso de peu, per lleuger que sia, no 'l pot detenir.

Al arribar á la vila de Prats, tothom surt á la finestra, tothom saluda als nuvis, — Barra que 't toch, Joanet, qué guapa te l' has triadat.. La nuvia baixa 'ls ulls y dos rosellas coloran sas galtas... Se tiran flors, confits que la quitxalla arreplega als peus dels caballs...

Arribém á la plassa, devant de la casa de la vila. Tothom baixa de caball. Qué lleugera es la nuvia! en Joanet li dona la má y d' un salt ja es á terra. Entrém á la sala de matrimonis que s' omple de gom á gom. Los nuvis s' assentan al costat l' un de l' altre, y l' alcalde cintat de son *echarpe* tricolor, ab una cara riallera, tirant requiebros á la futura esposa, se posa sas llunetas, y després de llegir l' auto matrimonial, los diu ab serietat: Senyor Joan P. consentiu á pendre per esposa á Teresa B. que teniu al costat? Sí, contesta en Joanet. Y vos, Teresa B., consentiu á pendre per espós á Joan P.? Contesta la Teresina fent la mitja rialla: Sí... En nom de la ley quedeu units en matrimoni!.. los llegeix los articles del códich civil, y la comitiva que umple la sala, d' una veu atronadora crida: *que 's fassi*, y li contesta la turba de la plassa y del carrer que no ha pogut entrar: *que 's fassi*... Tot son felicitacions y per molt anys. La mare de la Teresina s' aixuga una llágrima tot abraçant sa filla. En Joanet dona 'l bras á sa muller y cap á l' iglesia tota la comitiva, tirant una pluja d' atmetllas y confits. Després d' ohir missa y rebuda la benedicció nupcial, nos dirijirem á caball cap á ca 'n Joanet. Arribarem á las 12. Ja trobarem la taula parada; vaig comptar 40 cuberts. Però 'l que causá ma admiració fou los preparatius culinaris. Era difícil comptar l' avirám enfilada en un ast llarch de cana y mitja; havian fet baixar lo pastor de l' andá (1) per rodar l' ast; sa cara regalava de suor.—Eixa es la meva feyna de cada any per la festa major, me digué... Pobre vell! feya 45 anys que rostia l' avirám de la festa!.. Deu meu! quin dinar! may s' acabava; durá fins á las 4 de la tarde ab molta alegria y cantarellas, sobre tot quan en Joanet á postres nos tragué un rich vi vell de Banyuls que 'ls ángels hi cantavan.

Cap al vespre comparegueren dos joglars, un violí y un fluiol, y

(1) L' andá es un conreu rodejat de cledas ahont fan dormir lo bestiar de llana pera femar la terra.

tot lo jovent se dirigí cap á l' era, y vingan ballets y corrantcs á fins á las 10 de la nit; lo tot iluminat per un clar de lluna espléndit.

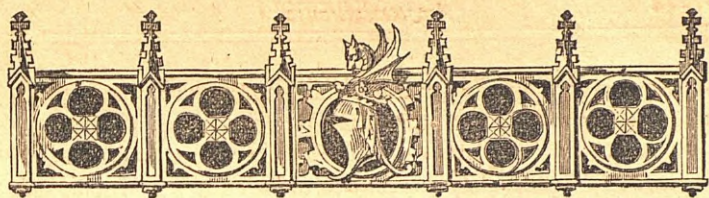
A las 12 de la nit, antes d' anar á retiro, portarem lo ressopó (1) als nuvis. La Tereseta tota avergonyida trahia no més lo cap del nás; en Joanet nos allargá á tots la má y ins convidá á bateig per l' any vinent, ajudant Deu.

c. BOSCH DE LA TRINXERIA.

Prats de Molló 8 Juliol de .885.

(1) Ressopó, refrigeri que s' acostuma á portar als nuvis la primera nit de boda.

LA BONDAT DE DEU

Quan tapa al sol la negra nuvolada,
y 'l tró bràma y retruny, y 'l llamp serpeja
umplint l' espay de llum esglayadora;
baixa la testa l' hom; llavors tremola:
llavors te vol, y creu en Tú, y 't crida
pidolante perdó: y plora... y resa...
cobart llambrich qu' á ton poder s' espanta
tement qu' á un signe teu pot tornar cendra.

La tempesta ha fugit, daura las serras
un sol mes bell que may, ja volatejan
cantant ton Nom las aus enjogassadas;
aixeca l' hom sa testa enorgullida,
oblidant lo passat y, crehent ferma
la terra que 'l sosté, y qu' ell sols mana,
y que ningú com éll, t' escup y 't repta,
tas iras provocant... ¡y Tú 'l perdonas!

¡Deu poderós: Deu fort! Tú que á las onas
 infladas pel llevant y ensopribidas
 amenassant lo cel, ab grans de sorra
 deturas y contens: Tú qu' en las sombras
 en la eterna foscort pots abismarne
 á tot un Univers: que, en ta grandesa,
 pots convertir en pols l' inmensa máquina
 que de la pols feres brollar, un dia;

Tú qu' ets Senyor de tot ¡Deu de bondat! perdonas
 á qui 't moteja mes, si ab una ullada
 filla del fons del cor, á l' última hora
 te diu que 'l dolor greu son pit amara,
 y si la mort en just llavors no 'l dalla,
 y en lo gorch del pecat, foll se revolca,
 y, ubriach y cech, torna á pecar mil voltas,
 mil voltas Tú 'l reculls si á Tú s' atansa.

¡Quan diferent del hom! eix cuch raquitich
 ab alé de gegant, que fanch deu serne
 com á fill de la pols, guarda en sas venas
 la venjansa y 'l rencor que llur sanch creman;
 y Tú qu' ets tot un Deu, Senyor, Rey únich
 de tot lo que existeix ¡font de dolsura!
 tens per l' orgull amor; consol pel feble,
 y pel trist pecador, misericordia.

¡Que bo qu' ets, oh Senyor! Tú al hom escoltas
 quan, foll, en son orgull, ton Nom rebutja,
 quan, altiu y soberch, fins al cel reptá,
 gitant, niu de pecats, sa boca impura
 la lava del Infern; y Tú 'l castigas,
 fentne mes gran ton Nom ¡font de bonesa!
 donantli Cel y mars y primaveras
 y oreigs y llums y cants y estels y flayres.

¡Y l' hom segueix avant! l' hom no s' esmena
 de las passions per la corrent fangosa

deixantse arrossegar, perduda l' esma,
fins l' abism' del pecat hont se revolca;
mes vindrà un jorn qu' esbadarà sos parpres
la cega humanitat, y, arrepentida
caurà á tos peus, á ta Bondat cantantne
himnes y chors eterns d' amor y gloria.

† ANTONI VILA.

INTIMA

A cada passa que dono
mes me faig ab la dissort,
y en sos brassos m' abandono
als pensaments de la mort.

Veig al sepulcre dormida
dins de fosca y soledat
á la mare de ma vida,
y un buyt hi veig al costat.

Y al sentirme sol, y al veure
que res vull ni 'm vol ningú,
dich tot baix: Mare, á reveure
ja vaig, ja vaig cap á tú.

A. G.

UN CRITICH Y HUMORISTICH

AMERICA

The Innocents abroad, per MARK TWAIN.

UN critich sens la pedanteria del mestre ni 'l ayre protector del académich; un humorista que may traspassa 'ls limits de la moral ni busca efectes fora del naturalisme correcte en nostra societat; un escriptor elegant y correcte al temps que concís, plà y senzill, que fuig las ampulositats y may acudeix á figuras retóricas pera desfigurar los pensaments; un viatger que á la segona meytat del sigle vá á Europa, á Terra Santa, y troba cosas novas que dir sobre tant vells paysos després de la quantitat de llibres escrits per autors de totes menas: tal es Mark Twain, ó per son propi nom Samuel L. Clemens, notable publicista que durant vint anys ha omplert las planas de molts diaris y las fullas de molts llibres en la República dels Estats-Units d' América, qual nom ha passat los mars y ha anat á Europa, mes qual fama no conseguí despertar lo mes petit ressó en nostra pátria. Las literaturas estrangeras nos son poch conegudas, si bé es veritat que á las nacionals las tenim prou descuydadas.

De un libre de Mark Twain, *Los Ignocents á fora*, daré noticia en las presents ratllas. Es la relació feta per l' escriptor de son viatge á las islas Azors, Gibraltar, Africa, Fransa, Italia, Turquía, Russia y Palestina. La edició que tinch á la vista no es nova, un Tauchnitz que data de 1879, y menos nou es lo viatge del autor, fet en 1867. Mes

revesteixen gran caracter de novetat las apreciacions lleugeras y festivas, judiciosas y atinadas; de que están plenas aquellas páginas y que rebossan en las críticas del viatger que va á Europa y veu caure un á un los castells de sas ilusions aixecats ab los quentos novelers d' aquesta plaga moderna que ha invadit lo camp de la literatura, las *guias de touristes*.

¡Cóm no pendre ab respecte un llibre en qual primera plana se llegeix la següent tendre dedicatoria!

*A mon lector mes pacient y crítich mes caritatiu
ma vella Mare
aquest tomo es ofert afectuosament.*

Seguiré á l' autor en algunas de sas primeras páginas, lo que será pera mí la millor manera de fer sa crítica. América 's conmoqué á la noticia de la gran exposició internacional que en 1867 s' estava preparant en París y 's disposá á portarhi las obras de son geni y 'ls fruyts de la assombrosa activitat que desplegó desde 'l comensament del sigle. Veure tal certámen de la industria y del treball temptava á tothom, y pochs foren los que tenint medis y ocasió de ferho, deixaren de visitar en aquella época la capital de la nació francesa. Aprofitant aquest entussiasme un mariner americá, lo capitá Chas. C. Duncan, fletá lo vapor *Quaker City* y feu correr per los diaris de la metròpoli neo-yorkina un ampulós anunci explicant son propòsit d' efectuar un viatge de recreo al vell continent. Los paysos mes importants, los ports mes anomenats, las promesas mes falagueras y las esperansas mes temptadoras, se troban en tal document barrejats de manera á fer venir desitjos de navegar y correr mon al home mes sedentari.

Mark Twain jove encara, plé d' ilusions sobre Europa y seduhit per las circunstancias especiales que favoreixian l' expedició, s' apresurá á presentarse devant lo *Comité de Aplicacions* y conseguí una plassa á bordo y un lloch entre 'ls viatgers, donant per referencias de son caràcter y sa conducta los noms de las personas de mes alta posició social de Nova York que mes aviat li ocurriren á la boca, però cap de las quals coneixia ni de vista.

En la llista de passatgers se veyan alguns noms célebres en la historia d' América. Hi figurava en primer terme lo reverent Enrich Wart Beecher, famós orador abolicionista y pare de la coneguda Enriqueta Beecher Stove, autora de la *Cabanya del oncle Tom*, que tan-

tas llágrimas ha fet vessar á las ánimas sensibles de tot lo mon: mes debers imprevistos impediren al pastor protestant d' unir-se á la expedició. També estava en llista lo general Sherman, qui 's vegé impossibilitat d' embarcarse á darrera hora per haver d' acudir á la guerra dels indis en las montanyas pedregosas. Una popular actriu feu esborrar son nom á causa d' altres compromisos mes sérios que se li presentaren. En fi no quedá en lo barco cap celebritat: fins hi feren falta una recomendació oficial oferta pel Govern als expedicionaris y una bateria de canons que devia embarcarse pera respondre als saludos que rebessin en los varis ports del mon.

Mes seguiren avant y seguiren contents puig encara quedavan en l' excursió tres ministres del Evangeli, vuyt doctors, setze ó divuyt senyoras, molts gefes y oficials de guerra y marina, una abundant cullita de professors de diferents clases y finalment un senyor titolat *Comissionat dels Estats-Units d' América en Europa, Assia y Africa*. Lo pobre Mark Twain, que ja entrava en lo vapor decidit á fer-se petit devant de tanta grandesa, al trobar-se devant tal pontentat se senti humillat y perdut. ¡Ahont ficarse, si lo titol sols d' aquell senyor ja omplia tot lo barco! Fortuna del autor fou descobrir á temps que la *comissió* de tres continents del mon era pera recullir llevors y fullas de col destinadas á un museo d' agricultura. Sols aixís pogué respirar y embarcarse, que sino 's quedava á terra.

Mark Twain empleá 'ls darrers dias d' estada en Nova York pera fer los preparatius de marxa, las compras de vestits, ulleras, sellas y demés efectes necessaris á la expedició. L' acompanyava un altre excursionista, Mr. Blucher, jove simpátich, confiat, de bon natural y millor humor, mes de qui diu ab rahó que no era home pera ficar foch al riu. Tenia las noticias mes extraordinarias sobre aquell viatge á Europa y creya de bona fé que tota la nació americana se traslava al vell continent. Desde 'l moment que ell hi marxava, no concebia que pogués quedar ningú en América.

Los dos viatgers entraren un matí en una tenda del Broadway ahont Blucher desitjava comprar un mocador. Al tornarli 'l cambi, lo duenyo trobá que li faltava moneda petita, més Blucher li digué:

—No fá res, ho trobarém á París.

—Peró jo no vaig á París, respongué 'l botiguer.

—¡Qué! ¿qué m' acaba de dir?

—Dich que no vaig á París.

—¿No vá á París? ¿No vá....? ¿Donchs á quina nació vá?

—A cap part.

— ¡A cap part! ¿No 's mou d' aquí?

— Nò; no 'm moch en tot l' estiu.

Prenent sa compra Blucher sortí de la tenda sens dir una paraula més y marxá al carrer portant sa cara la expressió del home injuriat per l' engany. Ja lluny del siti, trencá 'l silenci tornantse vers Mark Twain:

— ¡Diu mentida! Tal es ma opinió.

Acabats los preparatius s' anunciá la sortida de la expedició pera 'l primer dissapte de Juny. Acudiren al moll los viatgers y sos amichs que 'ls despedian, y al crit de *¡fora!* las rodas del vapor giraren sobre 'ls fuels y 'l timó dirigi la nau port avall. Lo temps se negá á favorir aquella excursió de recreo, puig mentres dins de bahia queya á doll l' aygua dels núvols, fora en alta mar la tempestat ne feya de las sevas. Lo capitá Duncan se vegé obligat á amarrar lo vapor sobre duas áncoras al cap del port, y allí estigueren los viatgers divertintse fins al dilluns següent.

Per fi sortiren á la mar. Mes deixém ara contar al mateix Mark Twain los detalls de la eixida fora, que no tenen desperdici.

Al matí alsarem áncoras, sent una gran felicitat sortir després d' aquella pesada detenció. Crech que no havia vist avans un ayre tant pur, ni un cel tant brillant, ni un mar tan bonich. Estava satisfet de l' expedició y de sos accessoris. Tots los instints maliciosos se 'm calmaren de repent, y al perdre de vista la costa americana un esperit de caritat me dominá, ample y sens límits com l' immens ocecéa que tenia al devant. Volguí expressar mos sentiments, volguí fins aixecar la veu y cantar, pero no sé cançons de memoria y ho vaig deixar correr. Lo barco no hi perdé res.

L' ayre era fresch y agradable, encara que la mar continuava molt moguda. Ningú podia passejar sens perill de trencarse 'l coll: d' un cop de mar la proa del vapor apuntava 'l sol en mitj del horitzont, y de l' altre amenassava á alguna ballena en las profunditats del aygua. Sentia estranya sensació vegent l' avant del barco enfonsarse baix las onas al temps que l' arrera s' aixecava fins als núvols. Lo millor que aquell dia pogué ferse fou quedar tranquilament en lo saló, perque passejar sobre coberta era una diversió tan precaria com exposa.

Per una rara fortuna no 'm vaig marejar, de lo qual estava molt orgullós perque no sempre avans havia escapat al mareig. Si res al mon pot donar á un home vanitosa é insufrible idea de sí mateix, es veure que son estómach se porta bé lo primer dia de mar, quan casi tots sos camaradas están marejats. Aixís pensava, quan de prompte un

venerable fòssil, lligat coll y cap com una momia, aparegué á la porta de la escala de popa y 'l primer balans del barco lo dispará en mos brassos. Al rebrel li digué:

—Bon dia, senyor. Fa un temps magnífich.

Se posá las mans al ventre y digué: *joh! jay!* rodant per coberta fins á caure demunt d' una claraboya.

Al poch rato un altre vell sortí de la mateixa porta ab alguna violencia. Li digué:

—Fassi 'l favor de calmar-se, senyor. No tenim pressa. Fa molt bon dia.

També ell portá las mans al ventre y s' allargá á pas de ball dihent: *joh! jay!*

Prompte vegí un altre veterá descarregat de sopte per la mateixa porta, ab las mans al ayre en busca d' un apoyo. Li digué:

—Bon dia, senyor. Un temps magnífich pera divertir-se. ¿Qué m' anava á dir?

—¡Oh! *jay!*

Ja m' ho pensava. Per aixó 'm vaig anticipar. Allí 'm vaig quedar y durant una hora quants vells sortiren disparats d' aquella porta sols me digueren *joh! jay!*

Estava content de nostra admirable expedició de plaber. M' agradava. Los passatgers eran sociables y no amohinavan, encara que aquells venerables senyors pareixian queixarse d' un modo bastant dolent.

Aviat sapigué per quina causa. Estavan marejats, de lo qual me vaig alegrar molt, ja que sempre 'ns diverteix veure gent marejada quan nosaltres no ho estem. Es agradable jugar á cartas en la sala quan á fora assota la tempesta: també ho es passejar per coberta á la llum de la lluna, y fins fumar una pipa á la punta del pal: però totas aquestas alegrías son poca cosa comparadas ab la de veure sufrir á la gent las miserias del mareig.

Durant aqueila tarde vaig apendre moltras cosas. Un moment volguí pujar á la coberta de popa: fumava un cigarro y 'm sentia confortablement instalat, quan algú 'm digué:

—¡Eh! surti d' aquí y llegeixi 'l lletro no 's pot fumar darrera 'l timó.

Era la veu del capitá Duncan, gefe de l' expedició. Naturalment me 'n vaig anar al devant, y vegent en un dels camarots del pont una ullera la prenguí pera mirar un barco á distancia.

—¡Eh! Fora mans! Surti d' aquí!

Vaig sortir, preguntant á un mariner que netejava la coberta:

—¿Qui es aquest pirata major d'edat, de llarchs bigotis y veu tan poch entonada?

—Es lo capitá Bursley, pilot de derrota.

Rodant per allí, á falta de millor feyna vaig treure 'l ganivet entretenintme en fer dibuixos en la fusta d'una barana. De sobte una veu digué:

—Y donchs, amich, no 's podria ocupar en res mes útil que desfer lo barco d'aquesta manera? Vosté deu treballar millor de lo que ara ho está fent.

Al retirarme vaig preguntar al mariner:

—¿Qui es aquest ultratge vestit de persona?

—Es lo capitá L*** propietari del barco, un dels personatges aquí.

Al poch temps, passejant per la banda d'estribor, vegí un sextant demunt d'una banqueta. Ja sabia qu'aquell instrument servia pera *pendre 'l sol*, mes se 'm va ocorrer que á través sos cristalls s'hi podria veure 'l barco. Encara no l'havia agafat que algú me tocá l'espatlla dihent:

—Fassi 'l favor de donarme aixó. Si desitja puch esplicarli la manera de marcar l'hora, pero no m'agrada fiar á ningú l'instrument.

Y marxá responent á una veu que 'l cridava del altre costat. Jo vaig preguntar al mariner:

—¿Qui es aquest gorilla ab camas d'escurpit y cara de beata?

—Es lo capitá Jones, primer oficial.

—Bé. Aixó es lo mes fort que 'n ma vida he sentit. Com home y com germá diguí: Senyor mariner, creu vosté que aquí puch tirar una pedra en qualsevol direcció sens trobar en son camí cap dels capitants del barco?

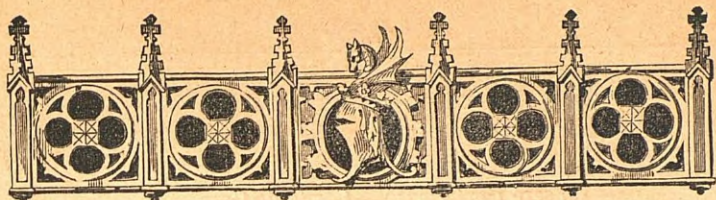
—No ho sé, pero si tira al dret potser toqui al capitá de guardia que ara está devant de vosté.

Vaig baixar al saló meditatiu y un poch desconhortat, pensant que si cinch cuyners fan malbé un caldo, que no farán cinch capitans en una expedició de recreo.»

Fins aquí Mark Twain, y aquí acabo per avuy l'exposició de son llibre, un dels millors escrits que han produhit las prempsas americanas. Crech que la mostra bastará pera despertar l'afició á la lectura del original, del que potser en estudis successius traduiré altrás parts.

EDUART TODA.

Egipte, 1885.

LO COMTE DE GERS

«¿Que hi fa la nit? ¡Galopa—mon brau corcer!
Hermosa Agna Maria—del ros cabell,
mare meva estimada,—germá fidel,
per besarvos, ¡com vola—mon pensament!»

Las portas de la vila—s' obren per e l:
«Sia en pau la tornada,—Comte de Gers.»
Descavalca; las regnas—tira al servent
y fa via en las ombras—dels llarchs carrers.

«Palau d' Agna Maria,—¡qu' hermós te veig!...»
Mes hi ha llum en la cambra—de sos plahers...
sent la veu de s' aymada,—dolsa com mel;
¡de la finestra un ombra—devalla après!

«¡Adeu, amor! ¡malhaja—qui 't conegué!»
En la ma tremolosa—la daga estreny;
lo rival ja es en terra.—s' ou un gemech:
li ha deixat ben clavada;—que 'l valga Deu!

Quan las ombras fugian—entra al castell:
te 'l posat d' un cadavre—qu' ix del carner ;

«¡Mare meva estimada,—germá fidel,
duch un corp que 'm bequeja—pit y cervell!...—

—No seré pas ta mare,—Comte de Gers,
fins que la mort no venjis—del germá tèu!»
Y en terra li mostrava,—sagnós y fret,
encara al pit la daga:—prou la coneix!

Mut lo Comte li arrenca,—los ulls rovents;
per dos cops se la enfonsa—fins al pomell:
«Mare meva estimada,—¡qué mes voléu!»
Y 'ls cadavres la mare,—folla 'ls estreny.

ÁNGEL GUIMERÁ.

1867

D. ANTONI DE MINOVES Y SERVÓS

DEBER es del periodista contribuir per tots los medis possibles á generalisar lo coneixement d'aquells fets y d'aquellas personas que d'algun modo han marcat una época memorable en la vida dels pobles ó ls han fet serveys de regoneguda importancia. En tal concepte, tenim una veritable satisfacció en trasportar en nostras columnas, prenentla del il·lustrat periódich que ab lo títol de *Cádiz* y en la hermosa capital de son nom, va dirigir durant alguns anys la inspirada poetisa Patrocini de Biedma, la biografia del Sr. D. Antoni de Minoves y Servós, Alcalde major de la Orotava en la época en que Santa Creu de Tenerife tingué la envejable sort d'afegir un inmarcessible llorer á la corona d'Espanya al lluytar atrevit per sa independencia al abrich de la gloriosa bandera que tremolava en sos marlets.

Noms com lo del Sr. Minoves, recte magistrat y decidit patriota, en qui 'l cumpliment fidel de sos debers corria unit al desinterés mes hoable y al mes encés amor á sa nació, no es just que permaneixin en l'oblit. Compartir deu lo fill il·lustre de Catalunya, la gloria de la memorable diada del 25 de Juliol de 1797 ab aquells héroes que ocupan preferent lloch en l'altar de nostres recorts. En los llorers de Gutierrez y de Castro y de tants altres, hi té envejable part lo valent Alcalde major de la Orotava. Per aixó tenim mes satisfacció en publi-

car sa biografia y en fer eixa manifestació de nostres sentiments, justament en lo dia que celebra Santa Creu de Tenerife lo 88 aniversari de sa victòria sobre la poderosa esquadra d' Abonkir y Trafalgar.

Y ja que per plausible coincidència resideix actualment entre nosaltres lo Sr. D. Domingo de Mínoes y Ortiz, net del il·lustre català que tan activa part prengué en la defensa d' eixa plassa, á darrers del sigle passat, deber nostre es dedicarli en eixas ratllas lo testimoni de nostra respectuosa consideració.

Diu aixís la biografia á que havem fet referència:

«A voras del Flamisell, petit riu que corre per territori ilerdense y á pocas horas de Sort, s' hi descubria á mitjans del sigle XVIII una modesta torre, en quina cara principal s' ostentava orgullós y revelant una existencia de mes de vuyt generacions, un blasó quins detalls envejarian segurament molts títols nobiliaris d' aquella época.

La torre que 'ns ocupa 's trobava unida á una petita casa sobre quina porta blasonavan de sa noblesa antiquíssima 'ls Güell. (1) nom ab que era coneguda en la comarca la il·lustre familia que vivia en la finca.

Los habitants de la torre y casa havian disfrutat en altre temps de gran fortuna, mes las guerras que ensangrentaren mes d' un cop las inmensas planurias y aspres montanyas de la avuy provincia de Lleyda, mermaren de mica en mica la riqueza dels Güell, y allá en l' any 1735 la decadencia havia arribat á son terme.

La que en altre temps fou opulenta estava per sos tapissos, mobles, vaxellas, pinturas y armas, arribá á convertirse en modesta habitació, y las injurias del temps y la ma destructora del home s' encarregaren d' aterrar poch á poch una gran part d' aquella preciosa morada, fins reduhirla en 1740 á una casa de pobríssim aspecte, aixó sí, mostrant sempre que aquella pobre llar havia sigut temps enrrera, alegría, encant y orgull dels primitius habitants que tingueren la sort de gosarhi 'ls temps de prosperitat y grandesa.

Quan succehia 'l cas que anem á contar, la torre ja havia desaparegut, y sas runas las aprofitaren los vehins pera tancar sos horts y arreglar sas fincas.

(1) Güell no era l' apellido que usavan los individuos d' aquella familia. Era un motiu quin origen no ha sigut possible descubrir, á pesar de las investigacions que s' han fet.

La torre dels Güell estigué situada en lo carrer que avuy porta 'l nom de Sant Sebastià

Lo lloch ó poblet que 'ns ocupa es una humil barriada que sols tenia en 1740 onze cases de construcció regular, una iglesia parroquial baix l'advocació de Santa Maria del Boix, y 'l vehinat que no passaria de vuytanta ànimas.

Lo nom d'aquest lloch es Monrós (provincia de Lleyda), perteneix al bisbat de la Seo d'Urgell y al partit judicial de Sort y limita son terme municipal ab Torre de Capdella, Aux, Gramenet y Beramuy (3 lliguas de Sort y 30 de la capital de la provincia).

Corria, donchs, l'any de gracia de 1746.

Vivia en la casa Güell un honest y honradíssim matrimoni que mereixia 'l general respecte de sos vehins, no tan sols per sas virtuts, si que també per la tradició nobiliaria, cosa tan tinguda en compte en aquella época.

Fruyt d'eix matrimoni 'n fou un noy que al rebre las ayguas del baptisme se li posà 'l nom de Antoni.

Los primers anys de sa infantesa 'ls passà al costat de sos estimats pares, mes quant tingué la edat necessaria pera ingresar en la escola, fou enviat á un oncle seu, capellà virtuós y que gosava d'una reputació envejable per son talent.

Rebuda que tingué la instrucció primaria, passà á Cervera y mes tart á Huesca, y en lo trascurs de nou anys cursà ab l'luhiment la Filosofia, Lleys y Canons, arrivant á distingirse tant, que se li encomanà la substitució en alguna Càtedra y autorisació pera donar repassos privats, tot lo qual va desempenyar ab gran acert y sens cap retribució, puig ni son origen noble ho permetia ni sas aspiracions tampoch: estimava la gloria y 's creya satisfet lograntla.

En la universitat Sertoriana obtingué 'l grau de Batxiller en Lleys. En ella y en lo col·legi imperial de Santiago, acudí á las reunions académicas que llavors se celebraren, deixan posat son nom á gran altura y arrancant moltíssims aplausos al claustre.

En 3 de Juliol de 1775, se passà advocat en la Real Audiencia de Catalunya, y havent passat á Sort per negocis de familia, arrivà á suplir al Jutje y al Asesor, no essent menos meritoris los serveys que desinteressadament oferí en varias ocasions al Gobernador de la Vall d'Arán y á altres senyors jurisdiccionalis.

En 10 de Setembre de 1781, aixó es, quant tenia 34 anys d'edat, y regnava en Espanya lo Rey Càrles III de felis recordansa, quin trac-

te pera triar empleats era tant sabi, lo personatge què 'ns ocupà fou elegit pel monarca y agraciat ab la vara d' Alcalde major de la ciutat de Las Palmas (Canarias), de quin carrech prengué possessió en 22 de Juliol de 1782, servintlo fins á 17 de Novembre de 1791.

Consta en documents oficials, que durant lo desempenyo de dit càrrech obtingué las generals simpatías del Capitol y naturals del pais per la rectitut ab que administrá la justicia, la serietat é imparcialitat que imprimí á tots sos actes y per posar de sa part quant fou necessari pel benestar d' aquells habitants.

A ell degué Las Palmas subjectar los danys que causavan los bar-ranchs en época d' avingudas, y quant ocorregueren las epidemias de 1783 y 1784, ell acudí á tot arreu, portant lo consol al trist, proporcionant aliment á las classes pobres y adoptant acertadíssimas providencias pera mantindre l' ordre públich.

Ab ocasió de la esterilitat que sofriren los camps, doná á conèixer sas grans facultats previsoras fent frente al ènemich terrible que amè-nassava acabar per fam ab los habitants de la isla.

En fi, foren tants sos serveys, que 'ls habitants pregàren al Rey d' Espanya pera que no tingués efecte sa traslació á altre part; mes lo monarca, á quin coneixement arrivàren los mèrits del Alcalde major de Las Palmas, no pogué accedir á las reverents y repetidas súplicas, y en sa virtut D. ANTONI DE MINOVES Y SERVÓS passá en 1 de Desembre de 1791 á pendrer posesió de la VARA MAJOR de la Vila de Orotava, en Santa Creu de Tenerife (Canarias), y desde aquesta fecha fins á 10 de Juliol de 1799 prestá immaculats serveys al Rey y á la pàtria.

Lo dia que Minoves abandoná Las Palmas, fou de greu dolor pera 'ls habitants, distingitse en las demostracions de carinyo y respecte, lo clero y 'ls pobres.

En Orotava regentá, donchs, la Real jurisdicció, y sens faltar á las lleys del més puríssim decoro, renunciá á sos sous y emoluments de deu anys. Durant son pas per Orotava doná terme á molts plets que arruinavan als litigants, procurá 'l foment dels bens de *propis*, feu transitables los carrers, empedrantlos convenientment, liquidá y feu efectius grandiosos deutes que 'ls censals devian al Comú, posá al corrent los tributs y conseguí que 'ls sorters y masienchs paguéssen lo degut cànon ab arreglo á lo que conresavan, mirá per la conservació dels fondos públichs del partit, y va fer mes encara; desafiant los perills qu' oferian los camins en épocas de rigor, y atravessant per alts

monts cuberts de neu, se presentá en alguns pobles y conseguí arreglar sos Pósitos, feyna prou delicada y dificultosa per tenir que lluytar ab los especuladors que destrossavan los pobles.

Desempenyá ab notable acert difícils comissions que li encomanaren los Supremes Consells, Cambra de Castella, Real Audiencia de la provincia y son Regent, y altre de no menos importancia que li doná 'l comandant general de la mateixa, resplandint en tots sos actes zel, integritat é intatxable puresa.

Sapigut es, que ab motiu d' haver sigut guillotinat en 21 de Janer de 1793 lo rey dels francesos Lluís XVI, la nació espanyola declará la guerra als nets de Sant Lluís.

Nostres exércits traspassáren la frontera é internantse en Fransa cometéren tota mena de tropelías y s' apoderáren de varias plassas de guerra.

Regnava en Espanya Càrlos IV, y era son afavorit lo funest don Manel Godoy.

En 1695 los francesos féren un suprém esforç y conseguíren treure de son país las tropas espanyolas; s' apoderaren d' una gran part de las provincias Vascas, entráren en territori català per la Junquera y Vall d' Aran y s' apoderáren també de la llavors importantíssima plassa de Figueras, la que no 'ns retornáren fins després de la vergonyosa pau pactada entre abdos païssos, humiliació que sufri Espanya y á Godoy li valgué 'l títol de *Príncep de la Pau*.

Si la memoria no 'ns enganya, creyem haver après que entre altres de las imposicions que se 'ns féren, hi havia la condonació de la part espanyola en la isla de Sto. Domingo; la indemnisió de vint y vuyt millons de rals, quinze navilis de linea ab artillería y gent quant Fransa ho demanés pera socorrers en cas de trovarse ab guerra ab altre nació, y á mes setze mil infants y vuyt mil plassas montadas. Era Rey d' Espanya, repetim, D. Càrlos IV.

Conseqüencia d' aquella desastrosa guerra fou que la nació francesa mirés cobdiciosament la possessió de las Islas Canarias.

Advertits los naturals de Santa Creu de Tenerife, posárense en estat de defensa y allavors apareix l' Alcalde major de Orotava, figurant en primer lloch. Ardent en puríssim amor pátri y excitant als islenys á la defensa, 'ls hi proporcioná armas, eynas y material pera fabricar-ne á qui no 'n tingués; fabricá per son conte centenars de dallas, de las que encara se 'n conservan moltes; acopia blat y blatdemoro; estableix los molins fariners necessaris y ofereix á las autoritats mili-

tars sa sang y tot lo calor de sa vida, pera lluytar ahont se li mani, jurant morir, abans que véurer un tros de la pátria en poder del enemich.

Acavada la guerra ab la Fransa, Godoy, inapte sempre en tots los negocis d' Estat y per fútil pretext, obliga á son rey á declarar la guerra als inglesos.

Aquest home funest, origen de grans desastres per la noble nació espanyola, desastres que s' gronxan damunt las onadas de S. Vicens y Trafalgar, y que no s' han esborrat encara de las fortalesas y camps de la Península, al aconsellar al Rey aquella guerra, oblidá que no teniam prous esquadras pera combátrer á tant poderós enemich.

Las Islas Canarias fóren objecte de la atenció d' Inglaterra.

Vejam l'Alcalde major de Orotava, D. Antoni de Minoves y Servós, quín paper desempenya en lo periodo de la guerra anglo-hispana.

Una poderosa esquadra inglesa 's presenta davant de Santa Creu de Tenerife. La manava l' almirall Nelson. L' objecte d' aquell valent mariner era apoderarse del Arxipélach, qu' era llavors dipòsit de grans carregaments provinents d' América y Asia.

La plassa s' trobava en malas condicions de defensa.

Hi hagué, com es natural, reunions pera resoldre la situació grave en que s' trobava la ciutat, y com no hi haguessen acorts decissius en las primeras que s' celebraren, van cridar al Alcalde de Orotava pera ohir son consell, que com sempre, tots los seus eran tinguts en molta estima.

S' hi presentá dit Alcalde, fou escoltat, y efecte de sos consells, convinguéren en resistir de totas maneras.

Autorisat aquell patrici pera obrar incondicionalment, pogué, en breu temps, facilitar queviures, armas, municions y considerable refors d' homens. Va dirigir obras de fortificacions guarnintlas convenientment, nombrant los comandants en virtut de facultats rebudas del Consell, del que n' era president l' ilustre y lleal general governador de la plassa, senyor Gutierrez; en fi, va fer tot quant podia esperarse d' un home que tanta celebritat venia adquirint en los punts subjectes á sa jurisdicció autoritaria.

Pera coneixer lo que va succehir en aquella plassa de guerra y sa badía, recomanem al lector un llibre que fa poch vejé la llum pública y que porta per títol *Las Islas Canarias á vela pluma*, producció de nostre particular amich lo Sr. Marquez Perez de Aguiar.

Nelson, va desembarcar dos mil homens y molts canons.

Lo desenllás d' aquella empresa fou fatal pera 'ls inglesos. Nelson hi perdé un bras, veyent enfonsarse 'l *cutler Zorra*, de catorze canons, pérdrers centenars d' homens entre morts y ofegats, y passar per una humillant capitulació.

Santa Creu de Tenerife 's vejé lliure del enemich y continuá enlayrada y gloriosa la bandera espanyola sobre las fortalesas de la plassa.

Tots los habitants meresquéren bé de la pátria, però molt especialment Gutierrez y Minoves. L un manant y l altre executant.

Antoni de Minoves y Servós, es aquell que vejé la llum demunt dels enrunats restos de la torre dels Güell.

Minoves demostrá en totas ocasions un decidit amor á la independéncia pátria, y aixó 's justifica ab sos actes en lo bloqueig de la plassa de Santa Creu.

Son nom vingué mes tart á quedar en la fosquedat, y tant es aixís, que havent mort en Barcelona en 1808, essent Alcalde major de tant important ciutat, no existeix en cap cementiri lápida ni altre recort que perpetúe son nom.

Tota la recompensa que rebé Minoves, fou una demostració d' agrado feta per l' autoritat militar de la isla en aquells dias y en nom del Rey. Com á bon espanyol ne tingué prou ab aixó Minoves y 's considerá massa recompensat ab haver sigut lleal á sa pátria.

Passat aquell periodo guerrer, lo Governador del Consell de Castella en 1798, comissioná á Minoves pera que 'ls habitants de son terme jurisdiccional complissin ab certs debers que exigian algunas Reals cédulas. Algunas eran de laboriosa execució, però Minoves vencé obstacles y realisá á satisfacció del Consell y dels habitans la delicada missió que se li confiá.

En las Islas Canarias deixá impereceder recort com á funcionari actiu, celós y honrat. Com á particular tot lo que tenia disponible per éll ho dedicava á obras caritatives.

En 1799 fou proposat pera la Vara de la ciutat de Alhama (Granada), y en dit càrrech complí de la mateixa manera que en Palmas y Orotava, divent fer present que sapigué evitar grans mals á conseqüència de la fam de l' any 1804, conseguint sostenir lo preu del pa mes barato que en cap altre poble granadí. També sapigué evitar la propagació de la peste, que, desenrotllada en Málaga, amenassava invadir lo poble d Alhama.

Al cumplir los 60 anys d' edat, lo Rey, prévia consulta ab en Mi-

noves, lo nombrá Alcalde primer de la ciutat de Barcelona, de quin càrrech prengué possessió en 11 de Janer de 1806, desemenyantlo á satisfacció general En dita ciutat atacat d' un agut sufriment entregá son ànima al Creador, deixant en successió un noy nascut en Santa Creu de Tenerife.

La pàtria que no pot deixar passar desapercibuts lo nom y las virtuts de sos bons fills, creyém que no deixarà de tenir en conte los serveys de Minoves y algun dia li dedicarà un recort.

Tenim entés que en lo poble ahont nasqué tant ilustre patrici, 's tracta de perpetuar son nom colcant una lápida en la casa Güell.

Nosaltres, al dedicarli eix article fet á la lleugera devém alegrarnos per haverlo il·lustrat ab lo retrato de 'n Minoves, que 'ns ha facilitat son únich net D. Domingo de Minoves y Ortíz, avuy gefe d' Administració en un dels departaments centrals d' Hisenda y gefe que ha sigut de la Intervenció de la Administració económic de eixa provincia.»

(De *La Opinion* de Santa Creu de Tenerife.)

AL MONT-BLANCH

A atronadora veu del majoral acabava de ressonar en la porta de nostra fonda de Ginebra, cridant per darrera vegada als que volguessin anar á Chamounix.

Dalt de la llarga y elevada jardinera que á pochs passos d'ell estava aturada, hi bullia un conjunt d'animats excursionistas, que ab impaciencia viva esperavan s'ocupés la devantera del cotxe, únich lloch que d'aquest quedava buyt, pera emprendre 'l llarch y hermós camí. Poch temps tardaren en complir-se los desitjos per tots nosaltres manifestats, perque, ocupats los dos asientos del ventilat cupé, á trench d'alba d'aquell sereníssim jorn d'Agost del any 1883 ja anavam en direcció de *Chamounix*, ahont deviam arribar quan las tenebras de la nit s'haguessin extés sobre la terra.

—¿Trobarém allotjament?—foren las primeras paraulas que vaig dirigir al majoral que tenia al costat.

—No s'espanti; he prou que 'n sobran d'hôtels.

Sossegat per aquest costat, vaig insistir, preguntantli sobre 'ls punts que deviam atravessar avants de trobarnos al peu de l'elevada montanya de neu.

—Ara—digué,—arribarém á Sallanche. Allí hi ha cambi de cotxe.

—¿Es á dir que prompte ja hi arribarém?

—Bé, prompte, prompte, sí;... d'aquí dotze ó tretze horas.

LA RENAIXENSA.—Any XV.

Al escoltar aquestes paraules vaig mostrar mon enuig arrugant lo front y dirigint una compasiva mirada al dur coixí, ressignantme á permaneixer impassible sentat en aquella incómoda banqueta.

Pocas horas feya que las blavosas ayguas del Leman havian desaparegut de nostra vista amagantse en tancadas valls, quant á pochs minuts de deixar á la dreta lo llogaret de Chêne, atravessavam la frontera francesa, entrant en la Saboya.

La Saboya, avants de que una fatal cessió l' anexionés á Fransa, era un dels Estats Sardos més richs, al temps que de gran importancia. Tenia una població de mes de 600.000 habitants á més d' una riquesa incomparable en minas de ferro, coure, plom y plata.

Quan los animosos cavalls del cotxe atravessavan l' únich carrer d' una pobla desenrotllada prop de la carretera abont transitavam, una munió de quitxalla pobrement vestida se posá á correr al detrás nostre, y movent brassos y enlayrant llurs barrets, proferian paraulas pera la major part de nosaltres incomprensibles, mes á jutjar per los mohiments ab que acompanyavan sas espressions, pareixia que demanavan una almoyna.

A instancias d' alguns passatjers conseguirem del cotxero que 's deturés lo carruatje y á las horas reunint á alguns d' aquells petits saboyans los hi demanarem entonessin una cansó.

—Lo cant de Saboya, digué un d' ells, y despenjantse del bras un acordeon, cantá una melancólica cansó, en la que al final de cada una de las estrofas que la formavan, repetia un plany pera sa desventurada pátria.

Reflexionava sobre l' amor á la mare pátria que aquells petits saboyans ja acariciavam, quan lo cotxero al temps que 'm tocava pel bras, me deya fent parar lo carruatje.

— Havem arribat á Annemane.

Aquest punt també pertenesqué á l' Italia. En mateix ayre de tristesa que en la petita població que fa poch deixárem s' imprimia en los dismantellats y senzills edificis d' eixa població. En Annemane deviam permaneixer un' hora á fi de renovar lo tronch. Al dir dels mossos de quadra, aquesta operació no podia ferse en ménos del temps fixat.

De mal grat baixarem novament de la jardinera, y mentres arribava l' hora pera seguir la marxa, nos dirigirem vers un dels carrers de la població al cap del qual distingiam un edifici que tenia la aparenencia d' iglesia.

Las casas que formavan aquell carrer tenian molta semblansa ab las petitas cabanyas que hi han pels vols de Ginebra; arrivarem fins al peu d' aquell edifici que verdaderament era una iglesia, pero las portas d' aquella encara no s' havian obert en aquell jorn.

Sentats al peu dels grahons que hi havia pera pujar á la porta principal, hi trobarem á dos pastors que cuydavan d' uns pochs bens.

—¿Sou d'aquí? los hi preguntarem al trobarnos frech á frech ab ells.

—Si, d' aquí; d Italia, digué lo més jove.

—¿També vostres familias viuhén en aquesta població?—insistirem nosaltres.

—Oh, nó; ellas resideixen en Tribourg; nosaltres recorrém los Alpes durant bona part del any, fins que are, al comens de las neus, nos dirigim cap á nostras llars.

—¿Quina vida! ¡Quín fatích si cada dia haveu de pujar aquestas atrevidas rampas!

—No, recorrém los Alpes durant l' estiu sens baixarne may, no mes que quan las neus comensan á envolcallar los pichs més elevats nos fan buscar nova morada á baix al plá. Llavors es quan celebrem la festa del *rodil*, especie de adeu que 'ns doném los pastors d' aquestas serras.

—¿Y en qué consisteix aquesta festa?—preguntarem nosaltres mostrant cada cop més interés per las paraulas d' aquells senzills pastors.

—En una modesta reunió en la que celebrém durant tres dias variadas festas, passada qual época baixem al plá pera anárnosen á nostras casas,

—¿Y ahont vos reuníu?

—Alli dalt, en la *Punta de gel*—contestaren senyalantnos un pich elevadíssim y cobert per la neu.

En aquest moment aparegué al nostre devant una dona vestida ab una bata que ab prou feynas li arribava als genolls; cubria son cap un casquet de palla pareseut á un cabás, y per tot adorno un ram de flors naturals coronava la copa del barret.

La recent arribada nos mirá de fit á fit, nos preguntá si eram dels *touristes* y 'ns digué que 'ls demés companys 'ns esperavan.

Despedirem als amables pastors, desitjántlosi molta sort, y tornarem á ocupar nostre lloch en la jardinera.

Lo majoral feu petar la tralla y ben prompte un núvol de pols nos separá de Annemane.

Des que s' ha deixat aquesta població, fins que s' arriba á Conta-

mina, lo camí se fa agradable é interessant per moments. Allí, al peu mateix dels atrevits Alps, sota mateix de la *Punta de gel*, s' aixeca un desmoronat castell quals runas ennegridas per lo transcurs del temps y quals parets batudas per lo vent recordan l' antich temps dels senyors feudals.

—Ja se 'l pot mirar be,—me deya un dels passatjers—es grandíós; conté una pila de salas y una de sas més grans maravellas es una gruta que passant pel interior de la montanya va á parar als marges del Arve, riu caudalós que prompte trobarem.

Volguí mirarlo de nou, pero ja haviam tombat per un fondal vehí y sols d' aquell castell n' conservava lleugera imatge.

Espessos boscos, montanyas estérils, valls ombrívolas, cascadas impetuosas; héus aquí lo conjunt dels grans quadros que s' admiran del bell panorama que forman tota aquella agrupació de maravellas que adornan lo llarch camí de Annemane á Contamina.

Nosaltres desde dalt de l' alta banquetta contemplavam embadalits tot aquell munt de tresors que desapareixian de devant nostre coberts per las tenebras com si nadessin en un mar de núvols. Allá al lluny—més de lo que voliam—se destacava lo Mont-Blanch. Algunas montanyas nos separavan encara d' aquesta inmensa mole de neu, y prou que ab gréu dolor preguntavam al majoral si havia equivocat lo camí, per quan semblava que en lloch d' acostarnos á la montanya, objecte de nostre viatge, nos n' allunyavam.

—Ja tornarà, nos explicava encenent una pipa de boix —per la nit, prosseguí—ja serém á Chamounix.

Ningú s' hauria arribat á presumir que 'ns haguessim trobat prop de Suïssa en aquell dia d' Agost. La calor que 's sentia s' anava fent gradualment intensa, tant, que ja comensava á penedirne d' haver fet provissió d' abrichs.

—No han de ferli nosa—me digué un senyor francès que s' havia enterat de mas paraulas. — La calor que sentim se deu á lo baixos que 'ns trobem; deixi que aném pujant y á las horas notará com se refresca l' atmósfera.

Efectivament, noti que haviam baixat una pila de metres. Lo pich de la *Pirámide de mole*, que al devant se 'ns presentava, qual punta 's troba á 5.740 metres sobre 'l nivell del mar, estava molt mes alt que quan lo distingirem al sortir de Annemane.

Minuts després feyam parada en la petita vila de Contamina, de pobre aspecte, conservant encara fortas y antigas murallas y en qual carrer central que atravessarem, vaig contar fins una vintena de rellotjers.

Los habitants d'aquesta població anexionada á la Fransa aparegueren á nostre pás á las portas de llurs habitacions, registrant ab dolsa mirada l'interior del cotxe. Després se llevaren lo sombreros y al pérrens en lo lluny de la carretera encara vejerem als noys que agitavan los mocadors en l'ayre...

No 'ns haviam donat compte del llarch camí que haviam recorregut, quant de moment la claror que disfrutavam se cambiá per una foscó que gradualment anava extenentse.

Comensavam á penetrar dins d'una gruta formada per frondossos arbres entrellassats y entre qual espessor corri 'l caudalós Arve cobert en molts punts per la sélva verge que s'extenia cap dins del bosch.

Al passar propet dels Alpes, l'Arve s'engroxeix molt, sobretot al comensar l'estiu, quant las neus se fonen en los pichs mes atrevits d'aque las serras. Molts cops las avingudas d'aquest riu son tant impetuosas, que inundan la major part del camí, impossibilitant las comunicacions entre 'ls vehins de las poblacions enclavadas en los marges oposats del riu.

Un crit d'entussiasme sortí de la boca de tots los *touristes*. Nostres miradas se dirigiren totas á un mateix punt; nostres ulls contemplavan lo Mont Blanch.

Majestuós, blanquíssim, coronat per un horisó blau, s'aixecava devant nostre l'elevada montanya, quals punxaguts pichs s'enlayravan al cel com si rendissen homenatge al Creador de tantas maravellas.

Feyan vuyt horas que haviam sortit de Ginebra. Una quarta parada nos feu sapiguer que arribavam á Balme, y que allí, pochs metros avans d'entrar á la població, hi havia una deu d'ayguas sulfurosas.

Del peu d'aquesta font parteix un caminet estret que conduheix á la cova de Balme, qual entrada está á 228 metros sobre l nivell del Arve.

Deixàrem Balme y á poca distancia entràrem en un corredor format per rectas y altas rocas. En las revoltas d'aquell estret y tortuós camí sentirem un soroll com lo que produheix un riu al despenyarse d'una montanya. Cada volta que avansavam escolltavam ab més forza aquell soroll, però may podiam donar ab sa causa.

—Será efecte del tornaveu, alguns nos deyam.

—No, perquè no se sent lo soroll del cotxe—objectaven alguns.

—Deurà ésser lo Arve que corre darrera d' aquest rocam—afegian los demés.

En tot aixó lo majoral reya y callava; ell segurament ho devia saber y 'ns preparava una grata sorpresa.

Efectivament, al poch rato 'ns senyalava una montanya y al girar per un fondal vehí presenciarem una catarata que 'ns sorprengué moltíssim.

—La catarata d' Alpenag—digué 'l majoral—formada d' un llach que hi ha dalt d' aquestas montanyas. Es impossible pujar fins hont se troba la gran extensió d' aygua, que va filtrant per dins de la roca, haventla foradat, á copia de temps, per lo punt d' ahont s' escapan las ayguas que produheixen la catarata. Aquesta roca pren lo nom de *Roca morta* y la overtura está designada ab lo nom de l' *Escapador del estany*.

A pochos kilòmetres d' aquest saltant d' aygua s' hi exten una reduhida vila; una població tant petita, que ab dificultat s' apercebeix lo campanar de l' iglesia, fundada per los cartuixos.

Llogaret de Sant Martí s' anomena aquesta agrupació de casas situadas al peu del pich de Warens, que s' alsa á 2.500 metros. Los habitants, pastors en sa majoria, moran durant bona part del any per las montanyas vehinas.

En aquest punt noti un acte religiós que per l' estrany vaig traslladar á ma cartera; me refereixo á un enterro.

Sobre d' una especie de carret voltat de ramells de flors vegí lo cadávre d' un noyet, envolcallat ab un blanquíssim drap brodat. Al devant del carro fúnebre hi anavan uns quants noyets tirant flors y vestits ab un cosset blanch y un barret de palla. Tancava la comitiva un capellá cobert ab una capa blava y seguit d' uns quants noyets, vestits del mateix modo que 'ls que anavan al davant: eran acompanyats per varis individus embolicats ab llargas mantas y descoberts de cap.

Segons explicacions del majoral, un cop arriban al cementiri, col·loquen las flors sobre 'l cadávre, s' agenollan, s' emportan lo drap brodat y abandonan la morada fúnebre.

Després de sortir d' aquesta vall atravessarem un pont aixecat sobre l' Arve, á qual extrém hi ha un monument rematat per una estàtua erigida en l' any 1824 á la memoria del rey Càrls Felíx de Cerdanya, en recort dels dichs que feu construhir pera contenir los

danys que las constants invasions del riu ocasionavan en aquella comarca.

A pochos passos d'allí hi havian las primeras casas de la població de Bonneville.

Deixém que mudin las cavalleries mentres nos interném dins de la població, que té l'especte de ciutat important.

Encara no haviam posat lo peu en lo terrenó d'aquella població, quant un home com si conegués nostra intenció nos preguntá si necessitavam un acompanyant. Ab prou feynas lograrem desempallegarnos d'ell, y un cop lliures emprenguèrem lo camí per lo bonich y espayós *boulevard* de Félix de la Cerdènia.

Una cosa digna de notar trobarem en tots los habitants de Bonneville. Los fills d'aquesta ciutat se distingeixen per tenir grossos gells.

Al cap de vall d'aquest carrer, remontanlos á una petita montanyeta descobrirem un castell, d'origen històrich, segons asseguran los comarcans.

Un cop dalt de la part superior de la muralla pot contemplarse lo riu, que 's despenya uns quants metros sota de la població, y la brumera que fa inunda d'un núvol de vapor y forma un dels quadros més bells que 's veuen en la pintoresca ruta de Ginebra á Chamounix.

Sallanches, vila á la que arrivarem una hora després, y allí ahont deviam cambiar de cotxe, es una població antiga, bonica com totes las que 's troban pel camí y pintoresca com las que s'encontran propet de la Suissa.

Aquesta vila la fan interessant las montanyas que la tancan y en qual vall hi ha una munió de tornaveus.

Al deturarse lo cotxe se 'ns presentá un subjecte francès, se tragué lo sombrero y 'ns presentá un parell de pistolas.

Jo, naturalment vaig estranyar aquell ayre decissiu del estranger y creyent que 's tractava d'incitarme á un desafio, vaig renunciar generosament á batirme, tornantli las pistolas ab la mateixa galanteria que me las havia ofertas.

Llavors éll, no sé si indignat, produhi dos disparos, que 'l tornaveu no tardá en repetir fins á deu vegadas, ab la particularitat de que cada cop se sentia 'l soroll ab mes forsa.

Comprenguí á las horas la *pantomina* de las pistolas y posant un franch en mans del tirador me vaig dirigir á la fonda, en la porta de la qual ja estava disposat lo nou tilburi que 'ns havia de conduhir á Chamounix.

Comensava á caure la tarde. Lo nou tronch que arrossegava lo lleuger cotxe empenia una pujada rapidissima, entrant en lo llogaret de Saint Gervais, ahont hi han uns banys d' ayguas thermals.

Seguirem per la marje esquerra del Arve, admirant una superba cascada al costat mateix del estany de Chede, are completamen sech.

Lo fret comensava á sentirse; aixó nos donava á comprendre que 'ns acostavam al Mont-Blanch, per més que nostres penetrantís miradas no acertavan á descobrirlo encara.

—Hi falta molt? preguntavam tots.

—D' aquí poch veurém la vall de Chamounix, contestava 'l majoral *acariciant* ab lo fuet als cavalls.

Advertit del bell panorama que devia presenciar, á cada revolta que donava la carretera mas miradas s' adelantavan pera veure si 's descubrian las casas de Chamounix; pero inútils esforços; montanyas y més montanyas solzament se destacavan al peu d' espessa sélva, comensada á envolcallar per la boyra de la nit.

Ja desconfiava d' arribar de dia á la vall, quan al sortir d' un petit túnel un crit d' admiració y una expressió d' entusiasme sortí de mon pit.

JOSEPH REIG Y VILARDELL.

(Acabarà).

AL MONT-BLANCH

(Acabament)

A vall de Chamounix apareixia á mon devant voltada de blanques montanyas. La nit comensava á extendres y en la corrent del Arve se reflectian las llums de las casas de Chamounix.

Estavam á tres graus sota zero.

—Al h tel del Mont-Blanch, crida una veu al peu del tilburi.

—Al h tel de l' Unió.

—Lo cotxe pera l' h tel dels Alpes es aquí, —repetiren simult neament altrás veus.

—Al del Mont-Blanch, —diguerem entregant l' equipatge á un mosso que 'ns feu creuhar per una espayosa plassa, al extr m de la qual, un elegant *chalet* ostentava lo rètol de «Grand h tel Mont-Blanch».

Llustrejava 'l següent mat .

No hi ha res pera m  tant agradable com lo recort de la sortida del sol vista desde 'l peu del Mont-Blanch y entre mitx d' aquella arbreda que fertilisa las crestallinas ayguas del Arve, que neix en lo fons del bosch.

Los arbres llunyans, sempre frondosos, constantment verts, van adquirint poch á poch aquestos tons tan vigorosos, y mentres la claror ilumina sos tronchs, suaument besats per lo riu, se destacan en sas brancas los primers raigs de la nova llum.

LA RENAIXENSA.—Any XV.

Caminant á la claror de l' albada anavam una colla d' excursionistas sortits de diferents h tels y animats d' un mateix desitj: lo de recorre lo Mont-Blanch fins á arribar al Mar-de-Gel.

—Tindr m bon dia,—nos digué l' acompanyant—no hi ha pas perill de que caygui cap *agulla*, perque avuy lo vent no porta malicia.

Jo que ja tenia coneixement de lo que passa moltes vegadas quan lo vent bufa de ferm, fent desempenyarse formidables agullas   millor dit pichs de gel, vaig celebrar la profecia.

Estavam   50 metres sobre la vall de Chamounix. Lo camí se feya esret y montany s per moments. Ja 'ns trobém prop de las Agullas Grossas y sota nostre s' apercebeixen molt reduhidas las casas de la vila de Chamounix.

Girem los ulls espantats y procur m fer avansar los cavalls, no sigui que una petita relliscada nos sepulti per sempre més en lo fons d' aquella vall.

A las onze del matí y   560 metres d' altura sobre 'l nivell del Arve se sentia un fret intens; tots los expedicionaris anavam coberts d' atapahits y calents vestits perque ja sabiam que la temperatura era en aquella regió de 8   10 graus sota zero.

Los guias nos aconsellaren que al arribar   las congestas nos cuydessim de tancar la boca y respirar tant sols pel nas y encara ab molta precaució.

Aixís ho ferem y al arribar all , terme de nostre viatge, nos abrigarem be fins y tant que 'ns haguessim acostumat   la nova temperatura.

La barba, pestanyas y 'l borrisol de las orellas se cobreixen d' una lleugera capa de gebra al desabrigarse una mica, y del bigoti y llavi inferior penjan una pila de cremells de gel.

Jo tregu  la llengua y al moment se 'm refred , cobrintse d' una capa de gel. Los guias nos impediren enrahonar llargament fins que estigué enc s lo foc que preparavan pera escalfarnos avans d' entrar   la Caverna dels boscos.

Las congestas   formidables penyas de gel gosan de gran fama entre tots los que visitan lo Mont-Blanch. Fins   aquest punt unicament arriban los expedicionaris, visitan! la Mar-de-Gel, que 's forma en la punta de la Congesta dels boscos.

Aquesta mar te 8 kil metres de llarch per 2 d' ample, y ab això pot formarse la idea de la gran extensió de gel que hi haur  acumulada en la espayosa montanya. La dels Buissons y de l' Argenti re, son las duas altrs congestas unidas   la dels boscos y que forman una especie de vall en mitx de la qual hi han uns quants arbres.

Acompanyats cad' un de nosaltres per un guia y apoyats en groixuts bastons, penetrarem dins de la Caverna dels boscos, freda gruta de gel á qual final (32 metres de llargada) nos sorprengué la cayguda del riu Arverion.

Escalarem una petita montanya, nos situarem ben apoyats dalt de un mirador y ¡oh magnífich panorama! descobrirem tota la grandor de la Suissa, contemplarem tota la magnificencia de son territori, entregantnos á agradables meditacions.

Al caurer la tarde del dia següent nos passejavam pel moll del Mont-Blanch de Ginebra, recorrent ab nostra mirada l' extensió de aquella montanya que tan dolços recorts nos despertá.

Ben prompte las tenebras de la nit la envolcallaren com en un brunzit mantell, fentla desapareixer com si aquesta hagués aparegut solzament pera fernos sentir tan vivas impresions.

JOSEPH REIG Y VILARDELL.

PARLAMENT DE DOS AUCELLS (*)

FAULA

Vora 'l gòtich finestral
De un antich castell feudal,
Dintre de gàvia daurada,
Ben bé 's plany de lo seu mal
Pobre aucella empresonada.

La Senyora del castell
Volgué tení un passarell
Y lo parany feu posar,
Y entre sas mallas lo aucell
De lliure en esclau torná.

¡Si n' está de regalat!
¡Si n' es l' aucell d' estimat!
Mes per ço, plora que plora,
Sols desitja llivertat,
Sols volar es lo que anyora.

Son cant trist un dematí,
Un rossinyol va sentí,
y prop la gàvia son vol
Deturant, aixís va dí
Al captiu lo rossinyol:

(*) Premiada en lo Certámen del «Centre Catalanesch Recreatiu», celebrat á 28 d' Abril de 1878.

—Ditxós mil voltas sou vos, company
Que sens fadigas, ni dol, ni afany
Ben regalada vida teniu,...
Jo que he de viure volant tot l' any
De un arbre al altre, del bosch al riu
Y en mitj las brancas
Guarnir lo niu,
Jo só de veras, company aymat,
Jo só de verás, lo malhaurat,

De vos ne cuidan tendras donzellas
Y dins sa cambra cantant ab ellas
No passeu penas, frets ni calor,
Y á la finestra dolças aucellas
Venen á fervos sos cants d' amor.
Jo visch fugintne
Del cassador;
Jo tinch ma vida sempre en perill
Sols per guanyarme un granet de mill.

Vos la vivenda d' or trevallada
De flors y essencias teniu voltada
Gastéu per beure búch de crestall:
Jo al cim de un arbre tinch la mirada
Y 'ls noys me prenen mon greu trevall...
Del gorch bech l' ayga
O del xaragall...
Y encare 'l pobre rossinyolet,
Se mor á voltas de fam y set.—

Y quan ou eix parlament
Lo presoner al moment
Prop de sos ferros s' acosta;
Y ab cantar de sentiment
Aixís li feu de resposta:

—Lo qui tal parla, que 'n vá d' errat;
Res es la vida sens llibertat
Per mes que sian d' or las cadenas;
Dintre eixos ferros empresonat,
Res mes hi trobo que dòls y penas...

Per vos las horas
 passen serenas.
 Per gavia os donan tot l' ample espay
 Y vostras alas no 's plegan may.

Jo per la vida poder'm guanyar,
 Tinch de fer brinco y refilar
 Tant si de broma estich, com de dol;
 Vos sou ben lliure de no cantar
 Si no os plau ferho, bon rossinyol.
 Digáume are
 si tinch consol
 Digau si es trista la meva sort;
 Si no 'm valdria molt mes la mort...

Felis mes n' era quant á la aubada
 Dalt de la branca més amagada
 Lo niu deixava, de goig cantant...
 Trovantne sempre que á la tornada
 La auçella espera de amor piulant...
 Are he de viure
 sempre plorant...
 Si os sembla bona ma vida encare,
 Deixeu que surte, y entreu, compare.

—Vostra vida tant m' agrada
 Y aqueixa gavia daurada
 Me sembla presó tant bella,
 Que 'm feu mercé molt preuhada
 Si 'm permeteu viure en ella.

—De bon grat—contesta l' au :
 La portella obriu si os plau;
 Y entreu sense compliment;
 (No fos càs que en lo palau
 De la feta heguin esment)

.

Vora 'l gòtich finestral
 ... De l' antich castell feudal

Lo passarell ja no hi salta...
¡Mare de Deu! ¡y que val
La llibertat quan nos falta!

De sopte, surt del castell
Un gat, persecuintlo á n' ell,
Mes com lliure pot volar,
Obrint sas alas lo aucell
Fins al cel no va parar...

Y lo gat, que aixó l' altera,
Vol menjá's la presonera;
Mes com l' au no pot fugir,
En las garras de la fera
La pobreta... va morir.

Lo qui de *enveja* la corcor sent
De aquesta feta prengui éscarment;
Lo hé dels altres no es de envejar
Puig pot á voltas en mal tornar;
Quiscun que tinga lo que Deu vol;
Si mes desitja, no han de mancar
gats que devoren al rossinyol.

ÁLVAR LOPE ORRIOLS DE FEDRIANI.

DARRERÍAS

Sempre las darrereras cosas
trobo que son las mellors;
quan las flors van acabantse
¡qué 'n son de bellas las flors!

Si 'l desterrat, de sa vila
va marxant per terra ó mar,
més bella que may la troba
quan sols veu lo campanar.

Quan d' algun ser que 'ns estima
y estimém, nos despedim,
oblidem tots sos defectes,
y més amor li tenim.

Y al sol quan se 'n va á la posta,
de véurel no 'n tenim prou:
y la música que passa
¡ay Deu meu! ¡cóm nos con mou!

Y quan som á l' agonia
quan estém prop del no ser,
es quan la vida nos sembla
tot bellesa y tot plaher.

Y totas eixas ideas
que 's tancan en ma rahó,
me fan dedubir que sempre
lo darrer es lo mes bo.

JOSEPH MARTÍ FOLGUERA.

MISTERIS DEL COR

ASSEJANTME l'altre dia pel Parch, vegí una parella asseguda en un banch situat en un dels llocs mes solitaris y casi ocult entre la frondosital dels arbres.

Era cap al tart d' un dia seré, l' hora més bonica pera exaltar á dos cors enamorats.

Mogut per la curiositat vaig acostarmhi, y al sentir mos passos s' aixecaren y fugiren com dos aucells sorpresos per la presencia del que va á torbar la soletat del bosch.

Al arriuar al banch m' hi asseguí, com desitjós d' aspirar l' ayre misteriosament carregat d' emanacions amorosas, que havia d' haver deixat la parella enamorada.

Sol alli ab mos pensaments fills d' una anyoransa que mes aviat semblava enveja, va cridar-me l' atenció un petit plech que 's trobava al peu del banch.

Després de cullir-lo vaig desfer-lo y 'n sortiren las tres cartas que á continuació copio, suprimint las firmas, llegintlas á lá esmortuhida claror del últim sospir del dia.

Diuhén aixís :

UN CASAT Á UN SOLTER

Amich meu : estich que no sé qué 'm passa. Tinch dintre 'l cap una nuvolada que han produhit los vapors del meu cor inflammat per

LA RENAIXENSA.—Any XV.

dos amors que llytan desesperadament. He vist una dona com may l' he somniada, y me 'n he enamat, y lo més trist de tot es que ella 'm correspon. De balcó á balcó nos enteném. Jo no sé qui es encara, y ella no sab qui só. Ignora per lo tant que jo sia casat. Jo puch respondre de que ella es soltera.

Me tens donchs que no sé qué fer. ¿Fingiré als seus ulls trobarme lliure, alentant las ilusions que ja l' atormentan? ¿Li confessaré la meva situació destruhint sas esperansas? ¿Arrastraré jo las consecuencias terribles d' omplir de fel lo còr de la meva dona llegendria que m' estima y á qui jo adoro y respecto?

¡Ah! per qué hi ha foch en los ulls, y mel en lo sonriure y atraccions en las bellas formas d' aquesta dona, que per casualitat s' ha posat devant meu, ab lo seu cor lo suficient sensible pera correspondre!

Digam, amich volgut, tu que tindrás serenitat pera aconsellarme, qué es lo que dech fer, pera no causar la infelicitat de cap de as duas donas que m' estiman, ni veurem jo fet protagonista d' un drama tràgich!

Y no duptis que si casat ab la que avuy m' exalta hagués vist á la que ja es meva, l' hauria estimada de la mateixa manera que ara la estimo, trobantme en lo mateix conflicte que 'm desespera.

A la ab que avuy me lligan llassos indisolubles, no puch ni dech oblidarla. A la que sens dupte accediria á mos desitjos, no puch ni dech amargarli tota la seva vida, que ara comensa en mitj del esplet de la més hermosa juventut.

Faltar á l' una, es robarli la ditxa: faltar á l' altra, es trossejarli 'l cor. Y ab quin dret m' haig de convertir jo en butxí de dos sers que no han comés altre delicte que estimarme?

Si 'l mon no s' esparverés, fingint escandalisarse, d' aquestas situacions, en las que ara jo 'm trobo; si la dona no volgués per ella sola la possessió d' un cor que podria fer la felicitat d' una altra al mateix temps que fa la seva, molt prompte jo resoldria 'l conflicte.

Si sobreposantme á ma passió, conseguís que ma vehina m' olvidés fent lo sacrifici de sustreurem á sas miradas, amagantme ahont no pogués arribar son sonriure, creu, amich meu, que ho faria. ¿Peró esborrará ella del seu cor la sagnant petjada que li he estampat al trobarnos cara á cara sense buscarnos, per casualitat? No, no m' olvidará: ho he llegit en sos ulls, que m' abrusan, ho he comprés en la seva insistencia d' enamorada.

Ja veus mon conflicte. Ajudam á trobar una solució que 'm lliu-

re d' aquesta batalla del amor, del deber y de la honra, de la que de persistir y desenrotllarse, n' ha de resultar que l' abisme de la desesperació y de la bojeria nos engoli á tots.

LO SOLTER AL CASAT

Pobre amich meu: comprench y deploro ta situació. No vull exasperarte contra mí, donante los consells que 'm demanas. Atribuheixo mes lo teu conflicte al instint de la naturalesa, que ha fet impressionable y sensible lo teu cor que expontáneament se deixa dominar per tot lo bell, que no pas á la depravació de ton caràcter y á la expansió de sentiments infames, que res respectan, y que sé verament que en tú no hi germinan.

He reflexionat sobre lo que 't passa; vos he compadescut á tú, á la teva dona y á l' *altra* y m' ha ocorregut una solució.

Si aquesta pobra criatura, aquesta extraordinaria bellesa, es tal com tú me la fas compendre, vols que jo me n enamori, esborrantli l' amor que per tú sent ab lo que jo li inspire, lo qual no dupto conseguir, y sia després davant de Deu y dels homes la meva esposa? Jo soch lliure, jo soch sols lo responsable de mas accions, y es tan profunda l' amistat que m' uneix á tú, que 'm veig ab prou forsas pera dur á cap lo sacrifici que t' indico.

D' aquesta manera vos salvareu vosaltres, y jo sortiré d' aqueix aburrimient que pesa sobre ma juventut, d' ensá que la fredor de la indiferencia ha apagat lo caliu de mas emocions.

Jo necessito alguna cosa extraordinaria pera conmourer, y tú en millor hora no podias proporcionármela. ¿Aceptas?

LO CASAT AL SOLTER

De cap manera. No podrás may figurarte l' odi que has encés en mon pit. La solució que 'm presentas, lo meu cor la rebutxa. Tú has acabat de tornarme boig per ella.

¡Ah! Si al que 'm deshonrés lo mataria, al que solzament donés una mirada d' amor á aquella dona, li engegaria un tiro!

.....

Perdona, amich meu, aquest arrebato. La gelosia 'm cega. De tú solzament no puch tenirne. Fes lo que vullgas, però salvans á tots.

Després de llegidas volguí trobar á la enamorada parella, però ja las sombras de la nit s' havian estés per sobre la terra, quedant tot com tancat dintre una urna funeraria.

Desde llavors no 'm puch treure del cap aquesta pregunta: ¿Ell, era 'l marit ó l' amich?

SIMON ALSINA Y CLOS.

À UNA PAGESA

Quan l' arbre es vert
l' ombreta es bona.

Oh quíua nit! Cap altra com aquella,
Jesús havia nat en lo portal
ab lo sospir de la darrera aucella
de fret glassada al niu; era Nadal.

Com un pa d' or l' iglesia resplandía,
l' olor d' incens embriagava 'ls cors,
l' orga la nau omplía d' armonía
y eran sas notas música d' amors.

Llavors te coneguí, gentil pagesa,
baixos los ulls y místich lo semblant,
jo no sabia pas qu' era bellesa,
mes de tú ho vaig aprendre en un instant.

Aquell portar la blanca mantellina,
aquell suau perfum d' honestedat,
aquells ulls blaus de claretat divina,
ton cabell ros pel front mitx esbullat,

Cóm mos sentits torbàren! Com ta imatge
tañ fundament mon cor vingué á ferir
á tes plantes esclau, en homenatge,
mon seny y voluntat te vaig rendir.

De resar ja 'ls meus llabis no 'n sabian,
mes també ma oració vaig alsá á Deu,
los meus recorts d' infància renaixian,
d' allavors mon cor qu' estima y creu.

Quin goig lo meu! En plena renaixensa
me sentia á la vida despertar;
per 'quell moment no mes de dilxa inmensa
per sempre mes t' hauria d' estimar.

Deixa qu' á l' ombra del teu cor floreixi
lo meu amor com en redós sagrat,
lo dia aquell en que ton cor mereixi
tots mos pecats haurá Deu perdonat.

Jo ton niu coneix ja; coneix lo temple
hont tos quinz' anys floreixen innocents,
y 'l contemlo de lluny com se contempla
la llar sagrada per los fills ausents.

Se 'ls dos xiprers que 'l guardan y la branca
ahont cada any lo rossinyol fa niu
no mes per veure ta caseta blanca
y les converses que tu y ell teniu.

Tes amigues coneix; les flors galanes
qu' estimas tu, de cada dia més,
les violetes que 's diuen tes germanes,
tos rojos tulipans y tos rosers.

Tos gessamins y blanques englantines,
la passionera que 'l balcó 't cobreix,
tes vares de Jessé, tes clavellines
y 'l lliri d' aigua qu' en l' estany floreix.

Quánts cops allí t' he vist! Quánts vegades
tot mirante 'l respir m' he contingut
perque no 't detinguessin mes mirades
xercolant ton jardí, oh hermosa Ruth.

Oh, aixís es lo teu mas; per tot verdeja,
per tot sobrix de vida y ufanor,
lo torrent á ses plantes remoreja
y es á l' estiu un vergeret en flor.

Alcássar de la pau! Que bé s' hi troba
ton cor de noya en ses parets tancat
y respirant en l' ayre de ta alcoba
l' olor dels romanins del Montserrat.

Si 'l teu pare 't visqués, gentil pagesa,
goig del seu cor y dels seus ulls mirall,
¡cóm se veuria honrat en sa vellesa!
rosa del camp y lliuri de la vall.

Lo cuch d' ahir tornat en papallona,
ha sigut l' obra d' uns pochs anys no mes,
nina encara ahir y avuy ja dona
ja sabs lo que vol dir tenir promés.

No 't fassis, no, per 'xo la vergonyosa,
no ets pas tu sola que vergonya sents,
també l' ànima bat y 'm fuig commosa
dels divuyt anys als dias innocents.

Oh, lo meu cor, com tendrament palpita,
com ell te crida á honrar lo meu escó,
á ser allí la hermosa Sulamita
del Cantar dels Cantars de Salomó.

Oh tórtora del bosch anyoradissa,
lo meu concell ascolta pel teu be,
lo teu cosset de palma vincladissa,
un que 'l sostinga te de menesté'.

Pera fer lo camí de nostra vida
los cors s'ajuntan en sagrat concert
y treu l'amor esplèndida florida,
l'ombreta es bona mentres l'arbre es vert.

Donam la ma; jo 't sostindré en mos brassos,
tu de ma vida endolcirás la fel,
jo 'm deixaré portar per los teus passos
y sé ben bé que 'm guiarás al cel.

RAMON E. BASSEGODA.

14 de Mars de 1885.

LA LLEGENDA DEL FONÓGRAFO

D' un petit fet prové á voltas
lo descobriment més gran.
Inspirá, al càure, una poma
las lleys de la gravetat,
una llántia las del péndol,
las d' enlayrarse un bolcall,
lo bull d' una olla la forsa
que á nostre sigle ha fet gran,
y 'ls nervis d' una granota
la que als vinents ne farà.

Vora la vil·la de Plini,
del riu Adda, y del estany
de Como, construí sa pila
En Volta y sas lleys fixá.
Capficat 'nava una tarde
montanya amunt dels grans Alps,
no adonátsen de que estava
post ja 'l sol y 'l temps nevat.
Perillosa la baixada,
tapats camins y viaranys,
guiat per la llum d' una casa

á n' ella s' encaminá
 un vell, après, una caixa
 com de marmota portant,
 hi entrá també: 'ls aculliren
 en l' ascó, vora la llar,
 voltats dels noys de la casa.
 Al vell lo sabí mirant
 li veyá 'l front sens arrugas,
 l' ull sens moviment, sos blanchs
 cabells tant fins y sedosos
 com d' aquell brí delicat
 ab que teixian los Incas
 l' argentat mantell reyal,
 y banyada sa persona
 d' una lluernària suáu
 com si 'ls seus peus s' apoyessin
 en eléctrich pedestal;
 havent, fins, certa frisansa
 sentit al darli las mans,
 flonjas com cotó trobántlashi
 y fredas com pá de glas.
 Per 'so embadalit quedava
 des que comensá á parlar.

LO QÜENTO DEL AVI

Entre la neu feu vetlla en esta casa
 mentres qu' es una brasa
 tot lo cor de la terra, y 's crema 'l mon.
 Ánimas, qu' assí dalt viviu tranquilas,
 lo que passa en las vilas
 per que sebre ho voleu? Vos fá més bons?

Per satisféus vos parlaré sols d' una
 molt lluny, mes que la Lluna;
 hi ha cent anys de camí y jo hi he estat.
 La gent son com nosaltres, mel als llavis,
 fel al cor: un xich sabis
 que 's creuen qu' estirantse son gegants.

Perque han midat lo cel ab una ullera,
destriat la cabellera
del sol en flochs de set colors, y en ells
hi han vist metalls, canals en certs planetas,
y perseguint cometes
allà d' allá un mon han descubert;

y que lo Sol cap á un estel fa vía,
que forma una lletía
tota aquesta munió, que ja han comptat,
y altrás d' un mar inmens perdudas illas...
del cim de sas patillas
del qui creu qu' Un ho ha fet la burla 'n fan.

Creyent que fa la lley qui la endevina;
la forma cristallina
de certas gemmas imitant y 'l brill,
s' han arriuat á inflar de tal manera,
que 'ls fills de la monera
s' han reventat, mes deus que Jesucrist.

Tenen barcos que van sens remes ni velas,
marcant duas estelas
una d' aigua escumanta y altra de fum.
L' un sembla una ciutat, castell que sura
l' altre, y d' armadura
vestit com un guerrer se 'n veu mes d' un.

Ja ni cas del cavall fan pels seus viatges;
fins als païssos selvatges
hi portan los nascuts en sas fornals:
Lo cer als peus, lo foch en sas entranyas...
y ells foradan montanyas
y enlayre fan camins per felshi pas.

Vuydan rius entre mars, sota ells fan vías.
Pels ayres, fa pochs dias,
diu qu' á Paris n' han vist á un de ells.
D' altre volant com brunzidora abella,
lleugeras com las d' ella
sas alas de metall, se sap que vé.

Fan ab un negre roch moure sas eynas,
obrant ciclopeas feynas
com si tinguessin lo martell de Thor.
Mes ¡ay! en mans del Geni de la Guerra
aquest bé de la terra
també 'ls serveix per fondre sos canons!

Mentres un ne trau d' ell quelcom qu' arbolí,
l' altre 'n fa del seu oli
brillants colors y púrpura imperial;
ó imita ab ell la essencia de la poma,
de certas flors l' aroma,
de la admetlla amarganta 'l such fatal.

Fan trevallá á la Lluna en sas passadas,
quan infla las onadas
del mar, aquella forsa acumulant;
trevallá al Sol prenéntli 'ls raigs á feixos,
y artistas ells mateixos
ajudá al hom pel gran avens del art.

La congesta de neu, lo jaspi, 'l márbre,
tot lo fullam d' un arbre,
lo paysatge, 'ls saltants, del monument
la llum, l' esbatiment, la fonedissa
ombra, la mar que rissa
un suáu orelj, lo núvol transparent,

la náu ab vent de popa lliscadora,
la dayna saltadora,
l' aucell de rápit vol, l' estel que cáu,
la cua esplendorosa dels cometes,
las terras dels planetas,
y de la Lluna 'ls apagats volcans;

pel microscopi l' agrandit insecte,
lo miasme d' ayre infecte,
d' una gota los monstres á milers,
la imatge del vil hom que á altri assassina,
servada en la retina
del malhaurat que al seu punyal caygué;

del tirá la mirada venjadora,
la boca temptadora,
la flonja cabellera voleyant,
tot lo conjunt d' una gentil figura,
fins la lleu envoltura
dels qui del mon partiren més aviat...

Tot ho fan fixá al Sol en poca estona,
y tal relleu hi dona
qu' es á voltas complerta la ilusió;
ó be en metall ó pedra fan qu' ho gravi,
sent lo correu del sabí
y dels joyells del art l' escampadó.

Mes tot aixó no es res en comparansa
d' un nou poder qu' avansa
com lo pare dels deus armat del llamp.
Lo passat li fa pas en que no vulla,
y es arbre que trau fulla,
quan floreixi y fruyts dongui ¿qué será?

DAMÁS CALVET.

LA FUGIDA

(DEL POETA GRECH A. VALAORITIS).

—«¡Un cavall, un cavall, Omer Vrioni!
¡un cavall, que 'ns empayta tot Souli!...
No corra com eix poble ni 'l dimoni
ni 'l llamp, ni 'l remoli

¡Com aixordan la vall los corns de guerra!
¡com xiula la metralla de per tot!
¡sembla que s' haja d' enfonsar la terra
ab tan gran esvalot!

¡Un cavall, un cavall, que ja 'ns alcansan
aqueixos llops que vomitá l' Infern!
dels alterosos cims cap aquí avansan
ab son bramar etern!

¡Fugim, fugim! Per un cavall venguera
l' ánima y tot que 'm va doná mon Deu.
¡Ja aguayta allí, tot brut de polsaguera,
Lambós, l' enemich meu!

¿No 'l veus brandant sa formidable llans ?
¡jo si que 'l veig, com si vegés la Mort!
Ja 'l bras aixeca y cap á mí l' avansa
per arrencarme 'l cor.

¡Núvol negre que baixas de la serra,
ves damunt d' ell y mátal ab un llamp;
sino, sa llansa que ni 's tors ni s' erra]
aviat m' estendrà al camp!

¿No 'l sents com ara 'm crida, Omer Vrioni?
¡Calla, calla que 'l sol se va ponent!
¡oh nit volguda, que ta sombra 'm doni
lo port de salvament!»

Y aixís dibent, Ali-Pachá 's detura
y mira al devant seu un cavall blanch.
Ja 'l monta, ja atravessa la planura
més que corrent, volant.

Lambós ho veu y 'ls llavis se mossega.
—«¡Oh Ali-Pachá, si jo 't pogués haver,
qué n' hi hauria á la vila avuy de brega!
¡Malhaja ton corcer!»

Y Ali y 'l cavall travessen la planura
ab la boyra y la nit per companyons
y ab lo vent, qu' á la orella li murmura
sos crims y sas traicions.

De sopte mira 'ls esperons sangosos:
Ali s' espanta y espera més;
y 'l vent li va dibent ab sons confoccos:
—«¡Si Lambós t' agafés!»

¿Heu vist may á la onada en nit obscura
com escumeja quan se 'n va á morí?
Tal semblava 'l cavall en la negrura
ab la barba d' Ali.

Lo cavall no pot mes. En sas entranyas
ja no hi circula, que s' hi encen la sanch...
—«¡Si pogués travessá aqueixas montanyas
dalt de mon cavall blanch!...»

Lo cavall no pot més. Alí renega
y s' agita 'l mateix qu' un condemnat;
mes de sopte son pit de goig batega:
res s' ou; está salvat.

Per desfers de cavall, que li fa nosa,
li tira duas balas al cervell...
Com un fantasma que ha deixat la llosa,
s' alsa dret devant d' ell;

Y encabritat, se 'l mira en l' agonia;
Alí cau devant seu, esparverat.
—«¡Ay, que á Lambós farán ara de guia
las balas qu' he tirat!»

.
A Janina entrá Alí á la matinada,
boig rematat, cridant per tot «¡Socós!...»
Diu que fins que sa vida fou finada
vegé 'l brás de Lambós.

F. BARTRINA.

LO KISWEH

E ha acabat lo Ramadan.

Encara no tornan á la vida ordinaria aquellas masses d' homes arrancadas á sas costums per lo llarch més de dejuni y penitencia, que ja sos ulls se dirigeixen vers lo sagrat lloch de la Meca, terra de promissió que ofereix als que la tocan segura comunió en la gracia de Alah.

Lo dia 15 del mes Chavál que segueix en lo calendari arabig al Ramadan, es l'indicat en lo Caire pera rebre y consagrar la catifa que la pietat dels egipcis envia tots los anys á la vila santa de la Arabia pera cubrir ab ella lo santuari de la Caaba. Previas disposicions anteriors asseguran sa confecció costosa y pacient. Una provisió del Govern, escrita en lo llibre de sos gastos, fixa la quantitat anyal que deu invertir-se, en las telas y fils d' or que la composan, y en una mateixa dependencia oficial obrers inteligents treballan sens descans en los brodats de las pessas y cenefas, en las inscripcions del Coran que deuen copiarse, en ordenar en fi aquell conjunt que forma 'l regalo soberá del monarca egipci al Deu de son pays.

La recepció oficial de la catifa era temps enrera una de las festas mes brillants y animadas que pogué presenciar la fastuosa capital de Egipte. Era un dia de nivellació democrática entre 'ls petits y 'ls grans,

LA RENAISSANCE.—Any XV.

entre la canalla y sos amos, los que vegetaban flagellats per totes las penas y los que vivian envilitts per los abusos de son poder y sa fortuna.

En la gran plassa altrás voltas descrita que s' exten al peu de la ciutadela dels antichs sultants cairotas, se reunian al mati del senyalat dia totes las autoritats, las corporacions religiosas, las confrarias ab sos estandarts, los gremis ab sas banderas, y ab tots anava colzejantse lo poble esclau que desaforat cridava las alabansas de Alah, mentres las mateixas donas deixant unas lo luxuós harém y altrás la miserable habitació, concurrían un vel al cap y 'l yashmak á la cara á coronar las alturas de arena sota 'ls parapets, y confonían sos xiscles ab la veu dels bronzos que tronavan dalt lo mur.

Era aquell espectacle, segons diuben los que 'l vegeren, imponenta y tumultuosa manifestació del fanatisme musulmá exagerat fins al deliri. Quan més la fé es cega y més l' instint domina, menos poden esperar-se las expansions tranquilas y seguras que naixen de una creencia sossegada, sent fatalment necessari que las masses populars se llensín embolicadas en lo torbellí de sas passions, aparatós foch de palla abont s' asfixian sinó 's creman.

Mes cambiaren ja los temps, y ab ells semblan haver vingut novas idees á destruir las exageracions passadas, á portar al menos certa calma en los intemperants cervells dels sectaris islamitas. Avuy se desbanda 'l poble de la plassa de Rumelia, deserta 'ls llindars dels temples, y no escolta lo veu dels muezins als minarets ni la prèdica dels Imams á la Mesquita, perquè en eixa desgraciada terra del Orient, patria de lo que volgué ser immutable un dia, tot ara se transforma y passa, tot s' enderroca y cau á terra com si las trompetas dels ángels cridessen de nou la ira de Deu en las murallas de Jericó.

En la festa de enguany predominava l' element oficial sobre 'l popular, es á dir, li donavan mes esclat los preparatius fets pel Govern que 'ls deguts á la iniciativa dels creyents. A las nou del mati, hora fixada pera comensar la cerimonia, mon cotxe entrava en la plassa y podia circular ab llibertat entre las filas de soldats negres que cubrian la carrera del corteig. Lo cop de vista no deixava malgrat tot d' esser ben pintoresch. Dos batallons de tropa y una bateria de canons devían fer los honors de guerra al tapis sagrat: innumerables empleats egipcis, pachás y beys, bimbachis y caïmacans de totes menas y categorías, mostravan ab infantil satisfacció los lluhents daurats de sos uniforms: cinch confrarias havían aparegut ab sos pendons, á qual peu s' agrupavan alguns centenars de fidels; y fins en darrer terme tres ó

quatre dotzenas de donas, sentadas sobre 'ls talons, esperavan la catifa pera llsensar lo especial crit de gorja que pera ellas constituheix l'aplauso y la satisfacció.

Arribá 'l Khedive, y al aixordarnos los canons que saludavan aquella sombra de magestat casi ofegada en lo naufragi del regne egipci, se doná ordre de comensar la festa. Aquesta es fácil de descriure. Tota la cerimonia se reduheix á fer rebre pel soberá la catifa que acaba de ser confeccionada, y á que aquest després de haverse fet càrrech de ella la entregui al sheik ó capdill de la caravana que deu portarla á la Meca.

Pera tal acte tot está preparat ab la deguda antelació. Se forma lo corteig devant mateix la tenda á qual lllindar está de peu lo Khedive, y comensa la professó per fer tres toms de plassa. Vá al devant un camell ricament adornat ab brodats vermells, portant á la esquena com una petita tenda de campanya també coberta de espléndits brodats d'or: es la caixa ahont se depositará lo tapis durant lo viatge a Arabia: Darrera aquest camell ne seguian set ó vuyt més: en un d'ells anava un personatge llegendari en aquesta classe de festas, un vell que fa mitj sigle verifica tots los anys lo peregrinatge á la Meca ab la missió de cuydar los gats que li donan los creyents.

Decididament los gats sempre han causat fonda admiració als egipcis. En Memphis, allá per los temps reculats del vell imperi faraónich, ne feren deus y 'ls nudriren á bandadas en los temples. Dos mil anys mes tart, en la época decadent dels darrers Ptolomeos, una cata fou á Bubastes la deesa Sekket, protectriu de la generació. No es donchs de estranyar que la antiga tradició que venerava als gats s'hage conservat fins á nostres dias, y que encara avuy lo fidel musulmá que no pot verificar lo romiatge á la Meca hi envie son gat, al cuydado del venerable vell que nú de cós, y ab las pencas de greix deshordant sota sa pell, seguia los ulls closos com possehit per divi éxtasis la marxa de la professó.

Los altres camells portavan una música arábiga, sens duple pera amenisar la festa. Seguian los pendons religiosos ab los grupos de creyents cantant Surahs del Corán, y finalment venian quinze parihuelas sobre quals supòrts s'extenian los trossos del Kisweh ó sia de la catifa sagrada que deu cubrir lo mes santificat lloch del Islamisme. Lo santuari de la Caaba á la Meca, al igual de totas las mesquitas de antiga fundació consisteix en un pati immens rodejat de tots costats per grans arcadas. En son centre, al lloch que arreu ocupan las hanafieh ó fonts de las ablucions, hi ha una especie de tabernacle que

cubreix la Caaba, es á dir, la pedra negra donada per Deu al patriarca Abraham. Sobre la pedra s' alsa lo petit temple, que te exactament la forma de dau de uns vint peus d' alsària, y pera cubrirlo exteriorment se envia tots los anys la catifa del Caire. En la professó de que m' ocupo lo tapis anava á trossos, puig sols á la Meca deu ser cusit sobre 'l tabernacle.

Acabats los tres toms se pará la comitiva devant del Khedive. Aquest, rodejat de sos ministres y del Sheik el Islam ó gran cap de la religió, prengué las bridas del primer camell, lo seu caminar dos passos, y l' entregá al gefe de la expedició al temps que de nou retrunyian los canons en forts y baterias y tots los assistents se precipitavan sobre las sagradas telas pera besarlas y reclinar en ellas un moment lo cap.

Segons vaig poguer veurer en lo rápit tranzit dels camells devant mos ulls, lo Kisweh está primorosament treballat. Sos cinch cossos principals que deuen cubrir las quatre parets y 'l sostre del tabernacle. son fets de seda roja que porta en groixuts brodats d' or las vistas de Medina y de la Meca. Bandas de panyo negre, de un metre de amplaria, destinadas á formar las cenefas de tots los ánguls, mostran també en brodats d' or llargas sentencias del llibre sagrat dels musulmans.

Un acte impressiu acabá la cerimonia. Avans de retirarse lo cameller que devia portar la catifa, especie de santón molt volgut y respectat, s' aixecá sobre 'l coll del animal que conduhia y devant del Khedive, las mans extesas, la vista al cel, la oració al llavi, invocá totas las benediccions de Alah sobre 'l cap del monarca egipci.

¡Que Deu escolti sos prechs!

EDUART TODA.

Abukir, 1885.

¡DESPERTA FERRO!

De l' Alemanya vé gran embull;
sobre l' Espanya si ha posat l' ull.
Sagnanta unglada nos ha clavat,
lo crit de guerra s' es aixecat.
Tots á la una irats cridam:
¡Desperta ferro! ¡Firam, firam!

De l' Alemanya vé gran embull;
lo cap me falta, lo cor me bull.
No tenim barcos ni tenim rés;
mes tota Espanya s' aixeca en pes,
Per tots los pobles crida l' aram:
¡Desperta ferro! ¡Firam, firam!

A mils corsaris omplin la mar,
l' aligot negre hem d' aixalar,
Roger de Lluria, Roger de Flor,
som de vosaltres, donáunos cor,
Al abordatge tirems com llamp:
¡Desperta ferro! ¡Firam, firam!

De l' Alemanya lo fer orgull
la sanch 'ns brusa fins al corull.
Preném l' ascona, vinga 'l coltell,
á destraldas cayga 'l cervell.
¿Qué hi fá la pesta? ¿Qué hi fá la fam?
¡Desperta ferro! ¡Firam, firam!

L' àliga negra s' ha esporuguit,
á la montanya ja 'n ha fugit.
Posa sas urpas de fos acer
sobre la falda del canceller
y mal carada, boy tremolant,
com lay planyivol li va cantant:
«Desa tos barcos forrats d' acer,
»desa tos barcos gran canceller.
»Contra l' Espanya no hi pots anar
»que es son coratje mes gran que 'l mar
»De mils centurias manté lo flam,
»no tem la pesta ni tem la fam.
»Desa tos barcos forrats d' acer,
»borra ta pensa gran canceller.»
Ell, amoixantla, diu resolut:
«La Germania may s' ha retut.
»Deso mos barcos, per un moment...
»ja vindrà l' hora del meu intent.»

PAU DE PROVENSANA.

LA LLEENDA DEL FONÓGRAFO

(Acabament.)

Ell mou carros, vaixells, trevalla, llaura,
enmotlla, grava, daura,
torna dia la nit y 'ls metalls fon.
Per medi d' ell los continents conversan,
las novas se dispersan,
y 'l cant llunyá y la música fins s' ou.

¡Oh, si engrandint lo só com ja fá ara,
Deu nos permetés clara
la armonia dels astres també ohir!
¡y la sutil materia en que navegan,
la llum en que s' anegan,
ja de veu transmissora, dirigir!

Més ¡direu: «Es falornia aixó: vosaltres!

Aquí tenui entre altres
pera mostra un objecte que n' he dut.

Una caixa, un embut y una manuella:

lo que s' hi parla en ella
gravat hi queda y ho repeteix al just.

A la caixa s' acostáren
los tres nens pera parlar,
pero En Volta encara incrédul
no s' aixecá del seu banch.

—«¡D' un en un!»— los deya l' avi,

«y ab veu clara. Jo rodant,

»entant, aniré la máquina.

»Ja estich: podeu comensar.»

—«Galvana hi ha:
 »(diu lo gran). Si
 »tinch de parlá
 »parla per mi.—
 »—No puch dir piu —
 (diu lo segon).
 Y 'l ters hi diu:
 —«Tinch set y son...»

Al fisich s' acostá l' avi,
 de nou lo corró rodant,
 y la màquina á sa orella
 ab la veu dels noys parlá.
 En Volta ho sentia, ho vèya,
 tocava y no ho creya pas,
 fins que 'l vell obrint la caixa
 tot l' interior li ensenyá;
 l' estilet, la pell vibranta,
 la vis, la fulla d' estany,
 trayentla pera mostrarli
 més á la llum las senyals.

«Créyau (diuli) que duya una marmota.
 »Com de morta granota
 »fer belluhar las camas es aixó.
 »Pel mot *galvan'hi* ha comensat la espira,
 »y après, gira que gira,
 »de volta en volta va pará á ed y son.

En Volta no sabé 'l que li passava:
 al embut s' acostava
 — ¡Si es vritat (dihent) parla ab ma veu! —
 Mes ¡ay! del foch tant apropat s' havia,
 que lo vell s' hi fonia
 com si fos fet de borrallons de neu.

Y s' enlayrava en forma d' una broma
 esbargint un aroma
 may sentit, que lo fisich fins pensá
 si era somni ó mentida lo que vèya,
 mentre ab sa veu li deya
 l' instrument, tot fonentse: ¡Veritat!

DAMÁS CALVET.

HISTORIA D' UN PETÓ

ixó passava á Viena, durant lo siti, al mes d' octubre del any 1848. Lo governador de la ciutat havia rebut avis de que 'ls ciutadans partidaris del règimen de Metternich havian fet un dipòsit d' armes en duas casas situadas prop del Augarten, y que volian servirsen pera intentar una contra-revolució. Havent sigut designada la meua companyia pera sostenir als estudiants que ocupavan l' Augarten y que l' enemich comensava á apretar de valent, se 'ns encarregà que passessim per aquellas duas casas y que prenguessem á sos habitants cas que descubrissem efectivament lo dipòsit d' armes. Nos posàrem en camí, no sense un xich d' escepticisme, porque sabiam qu' expressament s' escampavan veus de conspiracions y de contra-revolucions, á fi de inquietar als revolucionaris y distreure part de llurs forsas en inútils maniobras.

Lo carrer en que entràrem estava desert. Alguns vehins se quedavan á la porta de sas casas, esgroguehits, tremolosos, pregant ó renegant. Una pluja de granadas queya del Augarten al carrer y sobre las teuladas de las casas. Aquí 'ls projectils enfonzavan dos, tres sostres; allà calavan foch. Algunas tropas s' habian amparat d' una part del Augarten, y com que desde aqueix parch s' enfilan molts dels principals carrers de la Leopoldstadt, la defensavan y la atacavan ab lo mes gran encarnissament. La artilleria austriaca havia pres posició en

molts punts alts de las barricadas y agafava 'ls carrers á escayre mentres que atacavan l' arrabal per altres punts, y tot á fi d' entretenir per tot arreu als revolucionaris y de impedirlos que enviessen grossos reforços cap al Augarten.

Aixís que entràrem al carrer en que estavan situadas las duas casas en qüestió, lo canó bramava en tota la línia y la fuselleria espetegava sense interrupció. Davant d' aquell temperi y al aspecte de las balas que atravessavan l' ayre xiulant, un dels nostres comensà á playners de la manera més llastimosa, y encara que no era casat, parlá ploriquejant, dels cinch fills que havia de mantenir y que, dintre de cinch minuts, anavan á quedar órfens, abandonats de tothom, en aquesta vall de llágrimas. Ningú, en efecte, 'n sortiria viu d' aquesta sarracina horrible.

Sense badar boca, lo nostre llochtinent l' agafá per la solapa de la casaca, 'l sachsejá tant violentment que 'l barret li caygué del cap, y ab un moviment plé de menyspreu lo gitá sobre una colla de donas que hi havia prop d' una cotxeria. Las donas ho compregueren tot d' un cop d' ull; rodejáren al tremolench y 'l duguéren presoner al cos de guarda vehí.

Arrivárem á las duas casas designadas. Lo tinent feu avansar á tota la companyia cap al Augarten, y no 's quedá sino ab deu homes. Se 'n emportá cinch cap á la primera casa, y 'm maná que visités la segona ab los altres cinch.

Entrém. La casa está silenciosa com una tomba. En lloch ánima viventa. En lo pati hi ha estés un mastí que 's posa á lladrar després de cada granada qu' esclata, y está tant ocupat en aquesta feyna que no te temps de saludarnos ni ab un lladruch. Mos companys baixan al soterrani. Jo entro en un compartiment ab intent de preguntar als habitants si n' hi ha. Per tot están obertas las portas; las cambras desertas. Recorro 'l primer pis: ningú; pujo al segon: ningú. Lo ters me sembla igualment desert: res s' hi mou. Entro, no obstant, en una pessa. Una noya d' uns divuyt anys está sentada allí, davant d' un bressol que son peu posa maquinalment en moyiment. Sos cabells rossos están desfets; sas mans descansan sobre sos genolls. Sembla que dormi; son cap cau sobre 'l seu pit. Son bell rostre está esgroguehit, afadigat y aflaquit, pero 's veu que fa ben pochs dias encara 's trobava en plena flor de joventut y de frescor.

Al acostarmhi s' aixeca ab sobressalt, tira cap enrera 'ls cabells que li tapan los ulls, y 'm pregunta espantada al mateix temps que morta de son: qué volia.

A mi'm sabia greu d' haver torbat lo seu repós que tant necessari semblava que li era; vaig explicarli, donchs, breument l' objecte de ma missió.

—Donchs no, respongué; no amagariam pas armas semblants. Aquí, en aquesta casa, tots som partidaris de la llibertat.

Deya aixó ab un accent tal de veritat que no 's podia duptar de sa paraula. Vaig dirli que tal vegada l' hauria espantada, y vaig excusarme.

—No, no, feu ella; no m' espanto pas al veure un estudiant (lo meu barret tenia la forma del dels estudiants). Los estudiants son cors braus, afegí; fan tot lo que poden pel poble. Pero estava á punt de dormir-me. Deixis que fa molts nits ja que no he aclucat l' ull. Aquest pobre ratolinet está tan malalt.

Y dihent aixó m' assenyala ab lo dit lo nen que jeya al bressol.

S' inclinà sobre 'l malaltet y escollá sa respiració pesada y difícil. Una infinita tristesa s' escampá per tot son rostre, semblá que oblidava ma presencia en la cambra, y que no sentia 'l brugit del canó ni l' espetech de las balas que queyan per tot arreu. Cosa de moments no mes, quan un sostre del vehinat s' esfonzava, sotraquejant la casa fins en sos fonaments y tremolant portas y finestras, un tremolor involuntari la sorprenia. La seva pena semblava talment una pena maternal, y l' hauria jo presa efectivament per la mare de infantó, si tota sa persona no hagués respirat jo no sé quin ayre de virginitat.

—Vosté havia d' haver sen anat de casa, vaig dirli al cap de bona estona de contemplació, la casa está massa exposada y tothom l' ha abandonada.

Aquestas paraulas la féren desvetllar.

—No tinch pas por, digué. Además, no voldria pas treure lo nen al ayre humit y fret. Aixó precipitaria sa mort. Pobret! Pel temps que há de viure!

Lo tò d' aquestas paraulas expressá mes bé 'l dolor que no ho hauria pogut fer un torrent de llàgrimas.

—Donchs, está del tot sola?

—Lo meu pare es fora desde fa mes de vuyt dias, y lluyta en l' arrabal. Pot ser ja es mort!

—¿Y la seva mare?

—Al cementiri! Aquest ha vingut y ella se 'n ha anat, afegi senyalant ab lo dit al seu germanet.

La conversa la havia animada un xich. Pará mes la orella al combat y digué:

Sembla que va malament en l' Augarten.

Aixó 'm feu recordar de l' orde que 'ns havian donat d' anàrnosen al parch. Mos companys, que ja havian acabat lo registre, 'm cridavan. Vaig girarme per anarmen.

Ja era al brancal de la porta, quan de sopte, vaig sentirme una ma sobre la espatlla pera aturarme... Vaig girarme. La noya s' estava darrera meu, la cara groga, plens los ulls de llàgrimas. Tremolava de cap á peus.

—No se 'n vagi! feu ab tó suplicant. ¿No sent com plouhen gránadas per tot? Sembla que va malament al Augarten. ¡Lo cel tinga misericórdia dels que cauhen!... Ara está sa y salvo davant meu: tal vegada dins d' un instant será mort!

Aquestas frases s' escapavan vacilants y á empentas de sos llabis esblanquehits. A cada descárrega 's sobressaltava, en aquell moment, com si fins allavors res hagués sentit; sos cabells desfets cayguèren sobre sas espatllas y son pit, y las llàgrimas llarch temps retingudas comensàren á correr per sa aprimada cara. Era la vera imatge de la mes gran y pura compassió.

—¿Cóm te dius, filla meva? vaig preguntarli ab tó conmogut, abrassantla fraternalement.

—Me dich Nani, respongué tot baix.

—Nani, filla meva, ja veus tú que cal anàrsen.

Nani permaneixia trista, semblant com si busqués una idea.

—Tampoch guanyarán sá com allá, murmurá deixant cáure sos brassos y posant sas mans en creu ab resignació.

En aquest moment un estudiant me cridá tirantme entre cap y orelles una cita del Faust de Gœthe, que 'm feu sortir de ma contemplació.

—Tens rahó, Nani, vaig dirli; dintre un instant puch ésser mort. Lo que s' ha de fer es anàrsen del mon tant serenats y tan alegrement com se puga. Ets tant graciosa, ets tant bona! Fésme un petó per despedida!

Sense respondre paraula, Nani enllassá 'ls seus brassos al voltant del meu coll, imprimint un llarch petó en mos llabis.

La veu del estudiant va sentirse de nou: vaig anàrmen. Deu dias més tart rodava fugitiu y acassat pels carrers del arrabal Leopold. Viena havia sigut presa per Windichgraetz; mos companys presoners esperavan la mort; un felis etzar m' havia permés escapar d' igual sort. Pero semblant sort continuava amenassantme. Lliscava d' un refugi al altre pera fer perdre 'l rastre á la policia que seguía mas petja-

das. No podia amagarme en casa dels amichs, porque precisament allí era ahont més se 'm buscava, y ja havia acabat la llista de tots los altres amagatalls. Rodava, donchs, pels carrers del arrabal ja embolcallats en las ombres del crepúscol. Las bromas del novembre muntavan del Danubi y s' estenian com una inmensa mortalla per sobre 'ls carrers. Per tot arreu un silenci de mort! Los tranzeunts, qu' eran ben clars, lliscavan silenciosos y prudents per la acera y quan se trobavan se llensavan miradas rezelosas. Las centinellas, colocadas de distancia en distancia, semblava que volguessen atravesar á tothom de part á part ab sos ulls suspicassos. Se tenia por fins de las propias petjadas. No sabia ahont podria reposar lo meu cap aquella nit, y ja estava resolt á anar d' un recó fosc á un altre fins á punta de dia.

De cop, lo recort de Nani 'm torná á la memoria.—La que 'm va fer un petó tan cordial no 'm trahiria pas, vaig dir entre mí, y dirigí mos passos dret al seu carrer. Vaig trobar la casa tan silenciosa com ho era dias abans. Vaig trucar á la porta. Ningú 'm digué: entréu! Vaig obrir sense fer fressa y vaig entrar. Una fosquedat de mal auguri embolcallava la cambra. Una ratxa de llum que venia de la arcoba iluminava una part del trespòl. En aquesta ratxa s' hi estava sentat lo nen que havia vist malalt en lo bressol. Lo nen jugava. Estava fresch y bo. Prop de la taula un vell quals cabells grisos queyan en desorde sobre 'l front sostenia son cap ab totas duas mans y mirava ab ulls estraviats un tros de paper gran ab grossas lletres. Ab la mirada vaig seguir la franja de llum que venia del llit. Aquesta llum feya claror á una morta. Nani estava ajeguda allí. Nú 'l pit y en ell una ferida ample y rosada. Los llabis, frescos encara, estavan lleugerament contrets pero una pau divina estava escampada en lo demés de son rostre.

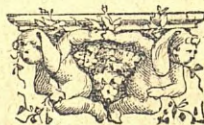
Havia vist espectacles tan terribles durant aquells dias de combat que la imatge que s' oferí á ma vista no m' espantá poch ni molt, me aparegué gayre bé serena, y 'm sentí conmogut, pero no horroritzat. Després d' una llarga contemplació, vaig girarme envers lo pare y vaig preguntarli. Per tota resposta vaig llegir la inscripció que portava 'l paper y que 'l pare havia destinat á la tomba de la noya. Aquesta inscripció deya :

ELLA TAMBÉ
MORÍ PER LA PÀTRIA
Y PEL SEU HONOR.

Vaig asséurem á la espona del llit de Nani, y vaig passar allí aque-

lla nit de primavera. L'endemà, vingueren alguns homens frets é indiferents que s' encarregaren d' endürsen en secret lo cos de la insurrecta. Me fou forsós d' anarmen abans que 'm poguessen véure, y la inscripció preparada pel pare de Nani no servi pas. Cap pedra assenyala la tomba de la noya, ni cap inscripció explicá sa mort.

MAURICI HARTMANN.

CANTARS

Lo seu blat en garbas rossas
recull ab joya 'l pagés;
jo pèr tú recullo y guardo
mil toyas de pensaments.

Las remors del bosch escolto,
embadalit de plaher;
que son de calma y convidan
à pensar en tú no mes.

Quan vas al mes de Maria,
dirán si t' endus los rams
perque portas en tas galdas
las flors mes bellas de Maig.

No t' he dit may que t' estimo
perque jo mateix no ho sé;
soch felis mirante, y moro
lluny de tu d' anyorament.

Lo sol quan tú 'l despedeixes,
enfonzantse en l' horizon,
t' envia un mantell de porpra
y entorn t' escampa pols d' or.

La lluna trista entre núvols
à voltas fa son camí;
també van solcant ma vida,
núvols de tristor sovint.

Lo teu nom hermós estimo
que es per mi bálсам tant dols
que cura y mata en mos llavis
la febra y set de mon cor.

Ests com la virtut modesta,
y tens la bondat del cel;
ets bella com la esperança
y mes dolsa que la mel.

Gelosia tinch de l' aygua,
que quan la beus en la font
se t' escampa en cara y llavis
y te 'ls omple de petons

Dintre mon cor te contemplo
mos ulls en tos ulls clavats;
tracto d' allunyarte y sempre
mon cor sento empresonat.

M' has dat un escapulari
que he posat sobre 'l meu cor;
com que tú en mon cor habitas
tindrás á la Verge aprop.

Lo sol del estiu m' agrada
que 't torna 'l rostre vermell;
vermell com quan volgui dirte
que t' amava, 'l cop primer.

Jo voldria no estimarte
ni que m' estimessis tú;
mes ¿qui no pensa en la gloria
ni plora l' amor si fuig?

Tú ets la poncella florida
que 's gosa ab lo sol d' estiu,
ab lo plor de la rosada
y ab l' oreig del mes d' Abril.

JOAN PERPINYÀ.

LA FIRA DE SANT PAU

TRAVALL QU' OBTINGUÉ 'L PREMI OFERT PER L' AJUNTAMENT DE SANT POL DE MAR
EN LO CERTÁMEN CELEBRAT EN DITA VILA EN L' ANY 1884.

De Sant Pau n' es la diada,
y avuy á Sant Pol hi ha fira;
¡ay mare, la meva marel
a la fira jo aniria.
¡Hi compraria unas cosas,
unas cosas tant bonicas!

Felip de Saleta.

QUAN las copiosas nevadas del cor del hivern han cubert ab blanch mantell los puigs mes alts de Catalunya y la tramontana, recurrent valls y serras, baixa cap al mar las fredas alenadas dels Pirineus y del Montseny, recremant á son pas las petitas herbas que per sobre la terra treuhen tot just sos primers tendres brots; quan la mar embravescuda per poderosas corrents y devastadoras ventadas lleusa contra las platjas monstruosas onas que 's desfan al rebotir contra las rocas en blanquinosos núbols de ruixim, y 'ls aucellets allunyantse dels monts, arraulits pel fret, buscan en las costas un esclat de calor pera vivificar sos erts membres; quan en los gebrats camps, y com si protestés de la mort aparent que experimenta la vegetació tota, tant sols algun que altre atmetller s' engalana ab rosadas flors; quan, en fi, la naturalesa 's troba de ple en l'últim ters de sa llarga dormida y 'ls pobles no pensan en festas majors ni en firas, ni 'ls hereus de las paglesias en saraus, la vila de Sant Pol de Mar, que, com l' atmetller també 's deixonda aviat del letàrgich somni del hivern, celebra, en lo

LA RENAIXENSA.—Any XV.

mes cru del d'aqueixa estació, mitj any just després de la festa que està fent avuy, en lo dia 25 de Janer, en fi, la tant tradicional fira de Sant Pau.

La anomenada que aquesta té, es gran en tota la encontrada: ella es la fira clàssica dels bons turróns, del brí durador, de las eynas de bon tremp, dels esclops indestructibles y dels porchs de bona rassa. Los firayres que aixó venen, no son *passa cantandus* que 's guanyan la vida ab la parada al coll recorrent firas, no: son industrials de molt renom en sas respectivas poblacions que 's passen bona part del any preparant lo que han d'anar á vendrer en la fira de Sant Pau.

Aixó no vol pas dir que no vinguin xerrayres d'aquells que se la buscan enganyant al próxim: precisament desde fa alguns anys nos arriba una colla d'aquells que á *ral y mitj la pesa* venen, al públich que no ho enten, los rebrechs de las botigas, però 'ls vehins de Sant Pol tenen lo bon acert de no deixar-se enganyar per ells y 's proveheixen de tot quant necessitan en las botigas que alguns quinquillaires ambulants, vells ja d'acudir á la fira de Sant Pau, improvisan en algunas casas del carrer Nou.

*
* *

Las festas majors, lo mateix que las malalties infecciosas, tenen lo seu periodo d'incubació, durant lo qual l'organisme, que pera 'l cas nostre es tota la vila, va de mica en mica preparant tot lo que li es menester pera cumplir satisfactoriament son comes quan l'hora sia arribada.

Per aixó desde molt avans de la festa veyém que l'Administrador del Sant, lloga la millor cobla de tota la comarca; que 'ls pajesos fan un repas á sas eynas pera saber quinas han de comprar á la fira; que 'ls pescadors contan los parells d'esclops que han d'adquirir; que las mestressas de las casas preparan las gerras envernissadas de dins pera que 'ls turróns que han de ficarhi s'hi conservin frescos; que las noyas cusen los vestits que han de lluhir en tal diada; que 'ls joves arreconan lo valor dels objectes ab que desitjan firar á sas promesas y que 'ls noys empresonan en las guardiolas las pessas de dos que 'ls van donant cada festa sas mares, pera comprarse joguinas.

Dos dias avans de la fira un sol pensament té cap-ficats á tots los vehins. Lo de si 'l dia de Sant Pau farà bon temps: però com lo desitj comú es de que 'l dia sigui hermós, tots fan pronóstichs en aquest

sentit.—En Joanet ha dit que farà bon dia y en Joanet no s'equivoca, — es la veu general.— De manera que si fa bon temps tot anirà bé: Sant Pol de Mar se lluirà. Aixó desitja l' Alcalde que ja fa vuyt dias s' ha fet treure pel mosso lo rovell de la vara. ¡Deu vulga que no ploga!

*
* *

¡Ninch! ¡Nanch! ¡Ninch!—Apa noys com lo rëpican á en Pauhet: mireu com venta la campaneta de Sant Pau en Pere Pá: ja ha arri-vat sa diada—diu lo pare alegrement á sos fills, al sentir tocar á festa á la una de la tarde del dia avans de Sant Pau, mentres fa *l' arri arri caballet* al mes petit, tot escalfantse al voltant de la llar.—¡Quin cel més seré! ¡Quin dia més hermós se 'ns prepara!—diu la noya mes gran guaytant per darrera 'ls vidres pensant que l' endemá podrá par-lar al que estima tot giravoltant en sala de ball. Jo ja he vist las caixas dels firayres al exir d' estudi—afegeix un dels noys.—¿Que m com-praré á mi pare?—¿Y á mi? ¿Y á mi? preguntan á la vegada tots.— Com que haveu sigut bons minyons á tots vos firaré—contesta l pare á fi de satisfer d una vegada la munió de pelicions que sos carinyo-sos fills li dirigeixen Entre tant la mare y l avia ploman viram en lo galliner y ls emblanquinadors rentan la cara á la falxada, deixantla blanca com un glop de llet, signo caracteristich de tots los pobles de la costa, mentres las criadas endressan la casa pera rebre deguda-ment als forasters que deuen arribar l' endemá.

Escenas parecudas succeheixen en gayre be totas las familias de la vila, que, entre 'ls molts dons de que ab ma pródiga li ha fet ofrena la Naturalesa té 'l d' ésser una de las mes morigeradas de nos-tra benvolguda Catalunya.

*
* *

Espargint las boyras que durant la matinada han borrat la llunyana ratlla que separa 'l mar del cel, apareix, enmirallantse damunt las onas y tenyint de rosats colors las altas serras del Mont-Negre, es-plendent com en los més bells matins de primavera, lo globo del Sol, que 'n lo dia 23 de Janer ha d' enllumenar á la més pintoresca de totas las vilas, mentres sos habitants, tot espolsantse la son, contem-plan desde 'l darrera dels vidres l' antich y enlayrat ex monastir de Sant Pau, vejent vermellejar ja en sa porxada y en sa ampla escala las barretinas dels pagesos, que cabalcant en sos matxos han eixit de

sas casas á punta de dia pera poguer esser los primers en fer ofrena al Sant, dels presents inspirats per sa devoció.

Si ben abrigats sortim á recorrer la vila veurém que 'l tráfech tot se reconcentra en los carrers Nou (1) y de la Fira y Pujada de Sant Pau, desde ca 'n Balada fins á ca 'n Massá, desde ca 'n Teixidó fins á ca 'n Gratimull, de ca 'n Carlons fins á dalt de l' Ermita prop de la cisterna: ¿per qué?—Perque aquestos son los carrers de la vila hont ha d' haverhi la fira. Però deixem que 'ls firayres vagin arreglant sas paradas y arrivemnos tot xano xano, mentres s' acostá l' hora d' es-morsar, fins á la Pujada de Sant Pau y aturemnos poch avans d' arri-var á ca 'n Ferran una de las paradas que 'ls ferretayres, mes matiners que 'ls altres venedors, haurán establert ja en terra sobre sas mantas.

¡Xanch! ¡Xanch! ¡Xanch!!—*Vamos* que os he triat la millor de la parada—diu lo ferretayre á un pages tot donant copets ab los nusos de la ma dreta á una aixada que aguanta ab la esquerra.—Aquesta no la veuran gastada 'ls vostres hereus, es de lo millor que s' ha fet; no tingueu por d' haverhi de gastar may cap quarto per allossos.—¿Voleu dir que 'm farà proba?—¡No hos n' ha de fer *Burrango!* ja m' ho sabreu dir l' any que ve en igual diada, si Deu ho vol.—*Bueno*, digneume l' últim.—Mireu, jo no acostumo á fer dos preus com algun altre que potser m' escolta: Ne pagareu set pessetas.—¡Que os penseu que m' he tornat boig! Un *napoleon* y en paus. Anem noy, anem á veurer si en la parada d' *allá d' allá* 'ns ho faran més barato—afegeix lo comprador dirigintse á son hereuhet que escoltava la *cotisació* de la aixada ab lo cap ficat dins d' un tapabocas quals panyos l' hi arri- van fins als peus.—Hi voleu posar una pesseta mes: sis pessetas, si la voleu preneula, sino deixeu-la. Aaaa... la bona aixada ¡xanch! ¡xanch! ¡xench! ¡xinch!!! Ep, mestre veniu que os donaré per pochi- quartos lo millor de la fira. Aaaa... la *regal* aixada ¡xench!!!—Un duro, sino m' en vaig diu eridant lo comprador pera ferse sentir del ferretayre que aixordava ab son burgit.—Preneula y anausen en nom de Deu; regató. Aaaa... la bona aixada...—Anem noy, anem, que aquestos nos aixordarán ab tant de soroll. Arrivemnos al devant de l' estació que vull comprar un parell de porquets si no son gayre cars. Encarregat de dur l' aixada tú.

(1) Desde l' any 1877 s' ha traslladat al carrer de Manzanillo.

*
* *

—Veyam mestre si ferem fira—diu un pagés al porquer 'qu' es un home panxut y rodanxó que apoyats los brassos en sa llarga vara está contemplant tranquilament sas bestiolas—la de casa y 'ls bailets volen un parell de garrins pera engreixarlos per l' hivern que ve y...—Triheusels vos mateix: tots son de bona rassa.—Pare. jo vull aquell blanh y negre.—*Bueno*, ja te 'l compraré si 'ns sabem entendre ab aqueix home. Gux, gux, gux! D aquest negre y aquell clapejat quant ne voleu.—Divuit pessetas del primer y tres duros del altre.—Home, aixó es un car bossi: vaja no vull pas gastar tant.—Feu com volgueu.—Y aquells altres d' allá 'l cantó prop de la pila de las escombreries á quant me 'ls fareu.—A catorze pessetas cada un.—Que diheu home de Deu: si tot just surten de mamella. Si teniu aquest pich tan alt ne vendreu pochs, mestre, de porchs. Haurem d' anar á veurer un altre remat.—Pare jo vull aquell porquet blanch y negre—diu mitj sumicant lo baylet repençantse en la manta de son pare.—¡Dimoni de xicot! no vull pas que 'm donguis *música*: ja te 'l compraré. Eph! porquer, separeume 'ls dos que vos he emparaulat de primer; y trayentse 'l mocador de la butxaca de las calsas y d' ell una *culebra* de cuyro afegeix: Aquí teniu una dobleta de quatre duros, dos durillos duas pessetas columnarias y dos vintidosos: mireu si vos está be.—*Corriente* y que 'ls engreixeu ben aviat.—Adeusiau.

Compras semblants, además d' algun llum d' oli, paellas y un que altre moltó badell ó moltó que devegadas hi ha, es l' únich comers que acostuma á ferse en la fira fins á las onse del matí.

Entretant los trens van portant numerosas collas de forasters á la vila: una munió de carruatjes plens de gom á gom arriuan per tots los camins y de gent á peu que ve per la via del carril no 'n vulgueu mes.

*
* *

A las nou la fira comensa á tenir ja son carácter típic: los firatayres comensan á tenir llestas sas paradas y 'ls turroners sas taulas prop de l' ermita y desde 'l portal d' aquesta fins á ca la Pita, no s' hi veu mes que una bellugadissa de forasters que esperan lo pas de la professó que á las deu ha d' eixir de l' esglesia parroquial, creuhant tot lo poble, fent cap á l' Ermita de Sant Pau.

Entre tant la cobla fa la passada, podem anar á esmorsar, donant la

benvinguda, al mateix temps, als hostes que 'ns hagin arribat, y poch després que 'l campanar hagi donat al vol las campanas si 'ns arribem al portal ó be á la eixida de qualsevol casa del poble, veurem la professó, seguir la carretera que serpentejant condueix al ex-monastir, composta per lo següent: los dos ganfalons blanchs del Roser seguits dels dos vermells de l' Obra y de la bandera d' igual color coneguda per la del Combregá, portats per noys de l' escola pública; un escolá portant la creu acompanyat dels acólits; las banderas de l' Obra, del Roser y las de Sant Antoni, la de Sant Isidro y las de Sant Pere, Santa Victoria y Sant Pau, blancas las primeras, verda la segona y vermellas las últimas, dutas pels administradors de cada sant respectiu ó per sos encarregats; los escolanets fent cor als capellans que han enviat á buscar á fora; lo vicari de Sant Pol sota talem portant la relliquia del Sant, y l' Ajuntament seguit de la cobla y d' una munió de beyatas.

En aquesta, com en todas las professons que 's fan en Sant Pol á la llum del dia, no hi van mes que algunas atxas al voltant del talem.

Al eixir del ofici que ab gran solemnitat se celebra en l' altar major de Sant Pau, podrém contemplar desde la galeria que hi ha al voltant de l' ermita, mentres la professó torna á la parroquial esglesia, lo panorama mes bell que la imaginació humana may hagi pogut somiar.

Derrera nostre, resguardantnos del llevant, l' immensa massa del antich ex-monastir que entre altres privilegis te 'l de conservar las primeras pedras paredadas per ma humana en aqueixa terra; cap á la dreta y seguit per la banda de terra las bellas fondaladas de *Moré*, *Bulinons* y *Aroser* formadas per las brancas últimas del Mont-Negre que en forma de puig de suau pendent van á morir á las platxas donant avans sólits finaments á la antigüíssima torre de l' esglesia, á las modernas de ca l' Isern y de ca 'n Reig, que, devant per devant, se disputan l' alsaria y al Monastir de Sant Pau que 'ns serveix de mirador; al devant nostre y un xich lluny la Riera ab sas voras plenas de tarongers; á l' esquerra la platxa ab sas barcas tenint estesos en sos arbres los arts del Bou y 'l mar quals onas s' esberlan dessota 'l promontori hont s' hi aixeca Sant Pau, y en mitj d' aquest march de terra y aygua, de monts y plá, dessota d' un cel sempre blau, ab sos carrers construhits en esglahons oberts en la penya y ab sas casas sempre blancas com la neu, la vila de Sant Pol que rublerta d' alegria y goig bellugueiteja per la fira agenollantse al passar la professó, quals banderas de diferents colors forman contrast ab las velas

de las paradas dels firayres, ab las barretinas dels pescadors y dels pagesos y ab los mocadors de las donas plens de coloraynas.

* *

L' hora de seguir la fira es arribada. Tot baixant trobarém á una y altra banda del primer replá de l' escala, al devant de la cisterna y de ca l' Ermitá, las primeras taulas dels turrons, voltadas de compradors que 's disputan la tanda pera provehirse dels d' avellana que encara no fa duas horas han arribat de Blanes y gayre be ja están acabats; en l' altre replá, sobre mateix de ca 'l *Tut*, y en mitj de las collas de forasters, que, filòsòficament sentats d' amunt del herba *están prenent un bossi*, altres taulas de turrons de pinyó y d' avellana que no poden donar l' abast á la demanadissa que tenen: fins arribar á la carretera, com lo camí es estret, pendent y pedregós no s' hi troba altra parada que alguns comerciants d' Olot venent bri; pero desde que arribém á la carretera fins al devant de ca 'n Ferran trobem que las *taulas del torrat* se tocan ab las dels turrons y aquestas ab los sachs d' avellanas torradas que ocupan llarch tros sota de Sant Pau-Petit: desseguida veyém las paradas dels ferretayres, que ja hem visitat de bon matí, pera ensopegar després ab la pila d' esclops que ocupa bon tros de carretera al devant de ca 'n Carlons; donant la volta 's presentan á nostra vista las parets de ca 'n Gratimull, de ca 'n Damiá y de ca 'n Calella cubertas de gorras que també tenen bona venda. La varietat fins aquí observada se transforma en duas llargas rengleras de taulas de quincalla que solen arribar fins á ca 'n Grau, interrompudas tan sols pera donar pas á las casas en algunas de quals entradas hi han improvisat botigas los quinquillayres. Desde aqueix punt fins al acabament s' hi acostuman á trobar algunas paradas de roba barrejadas ab los xarrayres *d' á raí y mitj la pessa* que aixordan y amobinan ab sa llarga cantarella.

* *

En havent dinat se nota una gran transformació en l' aspecte que durant lo matí ha presentat la fira, puig vejem que 'ls pagesos son substituïts per gent dels pobles de marina, que 'ls quinquillayres fan mes comers y gayre be no venen los ferretayres, que 'ls remats de porchs que hi havia devant de l' estació han desaparegut, que 'ls turroners carregan las caixas ja vuydas en sos carros y que 'l movi-

ment de forasters s'esten fins al carrer de Mar ahont hi ha las salas de ball.

Poch avans de las cinch l' *Administrador* de l'estació s'veu ab grans travalls pera despatxar als numerosos viatjers que no caben ni en las salas ni en l' anden.

¿Quina hora es? (1) fan tots al arrencar lo tren. Pregunta que 'ls sanpolenchs, justament indignats, responen ab frases, per desgracia, poch cultas.

Ab la posta del sol acaba 'l moviment y 'ls firatayres plegan sas paradas, però l' activitat, la febre que domina als sanpolenchs no cessa, no, que 's reconcentra en los joves que impacients contan los minuts, los segons que faltan pera 'l comensament del ball, lluhit y honest ab que termina 'l primer dia de fira.

*
* *

—Avuy la fira es pera nosaltras, —diuhen l' endemà de Sant Pau tot anant cap al carrer Nou los santpolenchs, presos de la ma per sas mares los nens, al costat de sas promesas los joves.

Efectivament: lo segon dia de fira es purament pels vehins de Sant Pol, que, galans fins al estrem de deixar triar a's forasters lo que mes los agradi escullen ells l' endemà del que aquells no han volgut.

En aqueix dia tothom se fira, puig ningú del poble petit y gran, pobre y rich deixa de comprar alguna cosa que guarda durant molt temps com á recort de la festa de Sant Pau: però si en aqueix dia la fira s' fa pels santpolenchs, qui mes s' aprofita d' ella son los promesos que, ab una anell, ab unas arrecadas, ab una cadena de rellotje s' donan mútuament una proba de son amor ferm y pur.

*
* *

Després de la festa recobra la vila son aspecte normal. Població, com á catalana, eminentement treballadora, torna á varar al mar sas barcas y á enfonzar en la terra la fanga y l' aixada, mentres sas fillas agafan lo cuixi de las puntas y l' agulla de fer xarxa.

LLUIS CLARAMUNT.

(1) Aquesta pregunta s' fa en to de burla als fills de Sant Pol pels habitants dels pobles vehins, ab motiu d' haver estat molt temps sense rellotje.

ROSAS

UNA TEMPORADA DE BANYS DE MAR

UNA de las estacions de la Costa [ampurdanesa més agradable pera pèndrer banys de mar es Rosas. Situada al peu de la montanya, al fons de son hermós golf, té una platja de sorra molt fina; se pot anar á gran distancia sense que l'aygua cobreixi. Ademés, tant per mar com per terra, la vista gosa de la immensitat... tota la plana del Empurdá... y al cap d'allá, lluny, negada en una atmósfera blavenca, la cordillera dels alts Pirineus catalans... Quín cel més pur!... A mar, de bon matí, la sortida del sol ab sa escala cromática de colors que 's reflectan en los núvols estirats com faixas paralelas al horisont... A terra, per la tarde, la posta de sol darrera 'ls Pirineus, en mitj d'un celatje de núvols radiants d'or y foch!...

En la fonda s'hi está prou bé; s'hi menja sobre tot bon peix, encara viu. Los parrals que la rodejan crian un aixám de mosquits que malgrat la mosquitera troban sempre un forat pera venir á brunzinar á vostras orelles. ¿Havéu observat alguna vegada llur modelada entonació? Hi ha contrabaixos, violoncelos, violíns... Un hom está rendit de son y 's passa la nit rabiant y bofetejantse. Jo trobo que 'l mosquit es una de las plagas que afectan nostra existencia. Tinch un meu amich que se li va desfè 'l casament, al presentarse á la seva promesa ab la cara embutllofada y un ull mitx clucat; estava ridícul.

Donchs si no fos l' inconvenient dels mosquits, s' estaria molt bé al restaurant ó fonda de Rosas.

En tots los pobles de la costa hi fa una calor sofocant; pero á las vuyt comensa la marinada fins á posta de sol. La nit es molt calorosa.

En la fonda hi havia alguns banyistas ademés dels allotjats en la població. Entre ells un marit y muller ab quins vaig fer amistat: lo senyor Felip y la senyora Pepa. Eran d' Olot; havian fet una fortuneta ab la fabricació de xocolata y vivian de renda. Ell era alt, magre, sech, color apergaminat; los mosquits no hi volian res: uns 65 anys. Ella, petita, rodona, grassa com una guatlla en setembre: 60 anys... gent honrada y de bona pasta. Lo senyor Felip era home de pocas paraulas. Fumava tabaco negre que tallava ab son ganivet, se 'l posava al clot de la má, y l' esmenussava fregant una má ab l' altra; era feyna d' estona, puig era molt metódich. La senyora Pepa enrahonava una miqueta més; se coneixia qu' era dona de sa casa: tot lo dia feya mitja. No sé quina malaltia tindria, 'l cas es que 'l metge Robert de Barcelona li havia aconsellat los banys de mar. Feya vuyt dias qu' eran á Rosas y encara la senyora Pepa no havia prés cap bany. Los dematins anavam á la platja, ella ficava ls dits á l' aygua, arronsava 'ls llabis y ab molta catxassa 's treya la mitja y s' assentava sobre una cadireta que 's plega; sempre trobava l' aygua freda. Ell se 'n venia ab nosaltres tot xiulant una sardana de 'n Pep, s' assentava sobre una pedra y ab son bastó feya rotllos y ninots de quaresma sobre la sorra.

—Y donchs, senyor Felip, — jo li deya — ¿no 's vol decidir?... ¡Apa... *pecho al agua!*

—Cá, home, no só amich de banys; en ma vida m' he ficat al aygua... Recordis del refrá: *home de banys, home de poch anys.*

Tals eran mos companys.

Pel mati, abans del bany, anavam tots á la punta (1) á véure arriar 'l peix. Quina animació!... Las donas, ayrosament arrebossadas, treuhen de las embarcacions las canastras plenas de tota classe de peix; forman un rotllo, prompte 'l peix es venut y vinga carregar lo carro de 'n *Ciset* que trasca tot seguit cap á la pescateria de Figueras. Los mariners tiran las barcas en terra: ¡hoooooh, hissa!... apoyant sas espatllas á la barca, fent ressortir llur forta musculatura... ¡Qué graciosa es aquella joveneta que se 'n va arremangada y camasa nuas, garbosa y lleugera, ab una má sobre sas caderas y l' altra reblincada sobre son cap, lo bras arrodonit, sostenint sa canastra de peix!...

(1) La punta es l' extremitat del carrer de Mar, vers Cap de Creus.

A las vuyt, á la platja, las senyoras en sas barracas y nosaltres mes enllá, á la sorra; tothom á l' aygua; los uns nadant, altres ravejantse, alguns majestuosament abrigats ab sos llensols com senadors romans de la decadencia, aquells ab disformes carbassas estacadas á l'esquena, semblant *amors* envellits... ¡Quinas caras verdosas y estiradas al sortir de l' aygua, tremolant de fret al buf de la brisa fresca del matí!... Las senyoras no volen ser vistas, y fan bé; res guanyarian quan surten de l' aygua, malgrat la elegancia de sos trajos de bany.

Al capvespre, quan ha caygut la calor del dia, tothom pren la fresca á la platja; s'organisan tertulias, las mamás brodan, las criaturas fan castells de pedretas y sorra, y la jovenalla *flirta* y galanteja.

Aixís se passan los dias de la temporada de banys. Aviat un se coneix; se fan brenadas á las fonts del peu de la montanya, excursions als voltants, barquejant ó pescant ab canya ó volantí pera agafar aquells hermosos peixets de vius colors que tant abundan prop del rocám de la costa.

Un dia projectàrem una excursió á Montjoy, pera visitar l'almadrava. Sortirem al capvespre los uns seguint la costa per terra, altres en barca.

Montjoy, es una casa construhida en una platjeta que serveix de magatsem y d'alberch als mariners de l'almadrava; se troba á una hora de Rosas costa enllá, vers Cap de Creus. Es indispensable passarhi la nit pera poguer assistir, á trench d'alba, á la primera llevada del extens filat. L'almadrava qu' está parada á mitja horeta de distancia de Montjoy, consisteix en una inmensa xarxa d'espart, quals mallas, que al principi tenen un pam en quadro, van disminuhint fins á tenir un centímetro no més. Baixa á sota aygua á gran fondaria y té més d'un kilóm. d'extensió. Per sas boyas de suro 's poden seguir sas numerosas ramificacions que comensan prop la platja y s'avansen cap en fora.

Tot lo peix conegut per peix blau, com sardina, baráts, bonitos, tunyinas, etc., etc., es peix de passa; vé de l'Atlántich á la primavera, passa l'estret de Gibraltar y entra en lo Mediterrá, costejant sempre y ficantse en los golfos, seguint las sinuositats de la costa. Los vols de sardina entran á mils, perseguits per los baráts que se las menjan, los baráts son perseguits per las tunyinas y las tunyinas per altres peixos més grossos. Aquesta es la ley de la existencia de tots los sérs creats; la ley dels forts contra 'ls débils: *struggle for life* com diu Darwin; la fo sa prima 'l dret, com diu en Bismarck; y aixís va 'l mon... Torném á l'almadrava.

L'almadrava està construhida y colocada de manera que 'l peix que hi entra ja no 'n pot sortir; passa per las diferentes oberturas que se li presentan, com per dintre un laberinto y al últim arriba á la ratera, ahont la malla de la xarxa te ménos d' un centímetre. La ratera te una llargaria de 25 ó 30 metres, 5 d' ample y 9 ó 10 brassas de fondaria. Està rodejada de tres barcassas fortment ancoradas á las quals adhera 'l filat; están colocadas en quadrilátero, pero la quarta barcaassa que 'l deu tancar se te á trenta metres de distancia, allá ahont comensa la ratera. Quinze ó vint mariners son á dins la barca y un vigilant aprofitantse de la transparencia de l' aygua, observa á molta fondaria lo que passa. Quan ha entrat un vol de peix fa la senya, tancan la porta de la ratera deixant cáure un filat, y cada hú agafa la part de xarxa que li correspon y l' aixecan endavant pera tornar-la á deixar cáurer endarrera; de modo que quan arriuan á juntarse las tres barcassas lo filat se torna á trobar parat. Se comprén donchs, que al acostarse la gent dins la barcaassa, la ratera 's va reduhint, pujant fora l' aygua fins á quedarse en sech; allavors tiran lo peix dintre una de las tres barcassas, la del vigilant se 'n torna á son punt y 's repeteix la funció tant com entra peix. Quan s' agafa sardina ó barat, res ofereix de particular; lo dia que 'ns hi trobávam vegérem una agafada de tunyinas. La senyal del vigilant ho feu coneixer. Calia véure ab quin vigor y alegría ls mariners alsavan la ratèra! No tardàrem á distingir la negror dels peixarroos que no malfiantse del perill que corrian, donavan voltas al entorn del filat, que poch á poch las pujava adalt. Prompte las tinguéren en l' espay reduhit format per las quatre barcassas. May havia vist espectacle tan singular y conmovedor... Las tunyinas (n' hi havia vuyt y la que pesava ménos, pesava quaranta carniceras) al trobarse á disminuïr son element, feyan salts extraordinaris y á cada cop de cúa nos arruixavan de valent. Los mariners se tiràren dins de l' aygua abrassantse ab ellas lloytant, de capgirells, anant á fons y tornant á surtir, fins que las pobres tunyinas cansadas y rendidas, fóren tiradas á pés de brassos en nostra barcaassa ahont espiràren á nostres peus. Tornàrem á Rosas mullats com pops, portant á popa la bandera nacional qu' es la senyal que l' almadrava ha agafat tunyina. D aquell dia endavant, la senyora Pepa molt remullada comensá á banyarse. Son marit, lo senyor Felip, arreplegá un constipat ab una ronquera que 'l feu tornar mut durant alguns dias; sols xiulava de tant en tant sa sardana favorita.

Un altre dia anàrem á véurer tirar l' art. Es un filat que s' acaba ab una bossa, toca al fons y arrastra tot lo que troba. Sa llargaria es de

50 á 70 metres; lo páran en la platja á una hora en fora. Los duas alas del filat separadas y aixampladas á una distancia de 50 metres l' una de l' altra, son lligadas ab una corda cada una que arriba á terra. La hora fixada; á punta d' alba, comensan á tirar lo filat en terra; per fer aixó, se juntan á cada corda un grapat de gent: homes, donas, criaturas, tota la xusma dels pobles vehins; ab la cingla que portan se lligan á la corda, ajupits y encorvats, y tira que tira, alternant uns després d' altres de modo que 'l que 's troba á la cua de la corda 's deslliga y 's torna á posar al cap, y aixís seguidament mentres la corda 's va enrotllant sobre la sorra. A mida que l' art s' acostá á terra las duas alas se van ajuntant, y quant la boya del suro anuncia que ja s' ha arribat á la bossa, allavoras s' ajuntan del tot, redoblan sos esforços y, apa! apa!... ja 'l tenim!... Ja 's veu lo peix ab los reflectes platejats de la sardina y surell... Ja está en terra... ¡Quina bellugadissa y quins salts!... Xanguet, pops, rogerets, etc., etc. Vingan coves y cap á Rosas.

La gent que tira l' art es pagada ab peix; es á dir, á proporció del peix que agafan. Quan la pesca es bona, tot es alegría; quan la bossa del art arriba á terra plena de pedras, molsa y álga, tot es tristesa y mal humor, puig han treballat tota la matinada sense guanyar res.

Una tarde, passejantme ab lo senyor Felip vers la farola, vegérem un home que 'ns cridá la atenció. Anava relliscant sobre las penyas, per vora l' aygua. camas y brassos núus, ajupit y prenent mil precaucions. Portava sobre l' bras esquerra un esparver; ab la má dreta sostenia un cap de filat mitj abrigat sobre sa espatlla y un altre cap á la boca, entre sas dents, buscant lo moment favorable. Prompte lo llansá á gran distancia ab una prestesa admirable: lo filat ab sas balas, de cop desplegat, caygué en rotllo. Lo pescador, llavoras, se l' va acostant poch á poch y 'l tira á terra plé de saúpas. La saúpa es un peix de mitja carnissera, que pastura com los xays; la molsa de las rocas á flo d' aygua li agrada molt y ab lo rall ó esparvé se 'n fan bonas agafadas.

Feya alguns dias qu' era á Rosas, quan un diumenge 'm sorprenguéren alguns amichs de Castelló pera convidarme á una cassera de perdius.

C. BOSCH DE LA TRINXERÍA.

(Acabard).

¡ MERCÉ !

A ma filleta.

Te dius Mercé: ¡quin nom
 més dols voldrias:
¡quin nom mes grat al cor
 te dius, ma filla!

La verge l' esculli
 quan descendia
dels cels, á la ciutat
 que 'l mar estima.
Cristians esclaus plorant
 á Morería,
á son benigne cor
 de dol punyian.
Tres homens de bell cor
 llavors florian
en mitj d' aquest jardí
 que 't dona vida.
En Jaume 's deya l' un
 (qu' al cel Deu tinga)
que fou lo Rey més gran
 d' ensá dels sigles:
L' altre Ramon, y 'l ters
 Nolasch, ma filla:
flors santas que al morir
 al cel s' obriren.
La Verge 'ls ovirá
 del séti hont mira
al mon pera gurirl'
 de sas feridas;

Y en Deu fixant los ulls
d' amor sens mida
aixís li va parlar:
¡cóm parlaria!

—Féume mercé, mon Deu,
d' una alegría!
al mon ploran esclaus
que Vos estiman:
Son cristians tots élls
que nit y dia
invocan vostre nom
mentres suspiran:
D' assí oviro tres cors
qu' al meu encisan
perque per sos semblants
lo bé voldrian.
Vulláu, mon Deu, que jo
sia llur guia;
deixáu que parle ab élls
quan la nit vinga.
Lo bon Jesús ab mí
també hi voldría
puig l' un sens' l' altre, oh Deu,
anyorariams'!—
Y Deu tot somriguent,
d' amor umplintla,
deixá que 'ls hi parlés
tal com volia.

Llavors als tres varons
quan s' adormian
la Verge aparegué
entre celistias.
En sos brassos materns
lo Fill tenia,
lo bon Jesús, lo Deu
de sas caricias.
Voltávanlos querubs
d' aletas finas;

munió de serafins,
 los sostenían:
 blanchs eran sos vestits
 que relluhian
 y hermós l' escut qu' al pit
 brodat tenian.
 Al véurelos, los tres
 se deixondíren
 saptats, creyentse qu' á élls
 lo cel venia.
 Flectantse de jonolls,
 los frons humilian
 y aixís, baixos los ulls,
 aixó sentian:

—Milers de cristians
 á Morería,
 de fam y dol morint
¡mercé! al cel cridan.
 Anáu á llur socós
 y en nom meu sia;
 donéulshi llibertat
 ab vostras vidas.
 Aquest hábit vestiu;
 est escut tinga:
 qui 'l dugui y mori ab éll
 la gloria obtinga!
 ¡Qui redimesca esclaus
 benehit sia!
 Ma voluntat sabéu;
 ara, cumpliula!

Te dius Mercé: ¡quin nó
 mes dols voldrias!
 ¡quin nó mes grat al cor
 te dius ma filla!
 Ell, significa amor,
 calor, llum, vida,
 la santa llibertat!...
 ¡Oh! adoral, filla!

JOSEPH M.ª VALLS Y VICENS.

ROSAS

UNA TEMPORADA DE BANYS DE MAR

(Acabament)

A montanya de Rosas fins á Cap de Creus, es molt poblada de perdius y cunills. S' hi fan molt bonas casserras. Los cunills, molt abundants, s' agafan ab fura en los caus. Son renombrats per lo sabrosa qu' es sa carn, puig se nudreixen de plantas salitrosas que 'ls donan un gust exquisit. Los cunills y 'ls cargols de la montanya de Rosas son molt estimats.

La cassera de la perdiu vol molt delit y bona punteria, puig es país molt trencat y la perdiu d' aquells pedregals, quan s' aixeca, brunzina y espanta al cassador novell. Una volada de perdius que s' ha fet alsar tres vegadas y que 's veu apretada, acaba per tirar-se en las timbas de mar, sobre 'ls matolls y relleus dels cingles. Allavors se fusell n ab barca desde mar. Es cassera descansada y divertida pels que van en barca, puig ells son los que tiran més.

Sortirem lo dilluns de bon matí: lo senyor Felip y jo ab dos mariners, nos dirigirem cap á Montjóy y tot costejant entràrem en las calas de gran profunditat, rodejadas d' altas murallas graníticas. L' aygua té un color vert fosch; los mariners m' asseguràren que hi havia més de 400 pams de fondària. Se compren: la carena de rocám macisa que forma lo Cap de Creus, entra dins de mar; si l' aygua 's

retirés veuriam com en terra, precipicis de 200 metres y més d'alsada, tallats á pich.

Un dels mariners que venia ab nosaltres vogá vers una cala ahont havia parat algunas nansas y palangres. No hi faltava peix, entre altres un congre de 9 carniceras que 'ns emportárem á la tornnda.

A las 10 del matí, guiats pels tiros, observárem las timbas dels vóltants. Prompte vegérem las perdius tirarse á mar y encinglarse. Allavors comensá nostra divertida cassera: mentres venian, ja fos al vol, ja posadas al relleu del cingle, las hi tiravam desde la barca estant. Los companys, al cim de las timbas, vigilavan per si 'n tornava á pujar cap. Se coneix que 'ls olotenchs son bons cassadors, puig ne doná provas lo senyor Felip: mitja dólzena de perdius en poca estona; totas queyan al aygua; las anavam arreplegant deixantlas dins la barca. Tornárem á Rosas carregats de peix y perdius.

La senyora Pepa tenia sa mitja acabada y 'n comensava un' altra. Estava de mal humor ab son marit, no sé perquè. Quan la senyora Pepa estava mal humorada, cosa que li succehia sovint, son marit se 'n venia cap á mi tot xiulant y anávam vers la platja, 'ns assentavam á la sorra y com era home de pocas paraulas, nostra conversació era interessantíssima. Aixó sí, de cigarrillos de tabaco negre ne fumava tants com vulguin, llsasant al ayre glopadas de fum y contemplant la inmensitat...

—¿En qué pensa? vaig preguntarli.

—May ho endavinaria!

—¿Digui?

—He trovat lo moviment continuo...

—¡Qué 'm diu home!... (Lo senyor Felip tragué 'l tabaco negre, 's posá un full de paper de fumar als llabis y comensá á esmenussar son tabaco). 'M fa quedar parat! Espliquis?

—Aquí 'l té; digué indicantme las onadas que venian á morir á la platja. —¿Ha vist vosté may lo mar quiet, encara que 's trobi com una bassa d' oli?... Donchs, aplicanthi un motor tindrà 'l mohiment continuo...—Encengué 'l cigarro, llsá una glopada de fum y torná á sa meditació.

Aquella nit tinguérem á sopar ab nosaltres un mariner d' uns 30 anys, alt, bona figura, bronzejat pel sol. Venia de las illas Medas ahont tenia duas embarcacions dedicadas á la pesca del coral. Nos feu una relació d' aquella pesca que 'ns entussiasmá... Havia vingut ab son llahút y l' endemá se 'n tornava á son punt.

—Pero, home, li deya 'l senyor Felip, vosté 's fica á l' aygua y s' hi está una y duas horas!

—Vinguin y ho veurán.

Nos oferi son llabút y sortírem de Rosas á trench d' auba, ab una brisa fresqueta que venia de 'n terra. La senyora Pepa no volgué acompanyarnos, deya que 's marejaria. Atravessárem, donchs, l' her-mós golf de Rosas. Assentat á popa, mos ulls seguian la curva d' aquell litoral sorrench que desperta tants recorts històrichs!... Allá en mitj d' aquella arbreda negada en atmósfera boyrosa, l' embocadura de la Muga. Mas miradas buscan en aquellas platjas una ruina de lo que fou la ciutat de Roda, que ni rastre ha deixat... ¿Ahont está situada?.. Ningú ho sap... Mes enllá se 'ns presenta un turó islat, sobre 'l qual se 'ns presenta un edifici rodejat de runas... Lo sol ixent las ilumina d' un reflexo daurat... *Emporium!*... Quins recorts!... ¡Quánta tristesa donan aquellas runas célebres!...

Lo llaút ab sa vela decantada, fuig com una aureneta... La Escala ab sas casas emblanquinadas, sembla un vol de coloms posat sobre la platja... ¿Qu' és aquella montanya núa, herma, que no te cap pedra ni ma oll? Es montanya de sorra... Es singular lo que passa ab las montanyas de sorra: quan bufa la forta tramuntana s' observa en la platja d' Empurias un remolí que com una tromba enlayra la sorra y la transporta á punts determinats. Una partida cau com una pluja en la montanya de la Escala; altra detrás de la montanya de Torruella, prop de la horta de 'n *Reixach*; y per fi, lo gran núvol de sorra 's deposita sobre las montanyas de Bagur.

A la dreta de las montanyas de Torruella s' hi ostenta ayrosament son castell feudal en la més alta, inclinat cap al mar y formant colossals grabons de cingleras graníticas. Las tres illas Medas son la continuació de las montanyas de Torruella. Un cataclisme ha obert una bretxa y las ha separat. La principal es la única habitada; lo govern hi té una fortificació ab alguns soldats. Las altres duas son una massa granítica, rodejadas de cingles; una sobre tot, es una inmensa penya en forma de pinyó que te 15 ó 20 metres d' alsada sobre l' aygua.

Arrivárem á las Medas á las 8 y 'ns dirigírem cap á las embarcacions de la pesca del coral. Los marineros nos convidáren á esmorsar lo que acceptárem de bon grat. Los escafandriers havian fet sa primera baixada ó pesca que havia sigut prou abundant, puig tenian una bona provisió de brancas de coral.

Creyérm inútil descriur lo trajo que porta l' escafandrier; tothom n' haurá vist en lo moll de Barcelona, com també l' aparell que ser-

veix pera donarli ayre pera poguer respirar. No obstant, donaré una petita explicació pera la gent poch familiarisada en las cosas de mar.

Lo escafandrer se vesteix unas calsas y gech tot d'un tros, de tela impermeable, quals botas adherents á la tela tenen groixuda sola de plom. Fica l cap dintre un casco de metall molt ample que te duas finestretas ab dos vidres groixuts; á la part superior dos forats; un que 's cargola en un canó de gutaperxa que comunica ab l' aparell de la barca per ahont entra l' ayre que surt per l' altre forat. Lo dit casco que s' anomena *escafandra*, se cargola sobre un collar metálich adherent al gech, de manera que no hi pot entrar ni una gota d aygua.

Sobre la barca hi ha un petit aparell que conté una bomba pneumática moguda per un volant, la qual aspira l' ayre y l' envia ab forza per lo canó de gutaperxa á dintre 'l casco del escafandrer y surt per l' altre forat fent bombollas sobre l' aygua, de manera que sembla un bullidor. L' home pot aixís respirar molt bé. Un cop cobert ab aqueix trajo 's posa una cinta de cuyro que conté, al davant, un martellet y una bossa pera posar lo coral y al costat un punyal pera defensarse dels peixos; hi té també lligat un cordill pera fer senyal, qu' está entre mans del que mou la bomba. Aixís vestit, se deixa relliscar dins de l' aygua y pel pés del ferro que porta als peus baixa verticalment fins á tocar al fons. Quant vol pujar estira 'l cordill, dona ab los peus un impuls y puja instantáneament á dalt.

A quina profunditat pot baixar l' home? No pot passar de 30 brasas y encara. Al arribar á aquesta profunditat, l asfixia 's produheix per la forta pressió exercida dins nostras arterias, y malgrat tot l' oxígeno y ayre que un hom se 'n porta pera respirar, la compressió es tanta que 's para la circulació de la sanch.

La asfixia en grans altituts es produhida per lo mateix fenómeno pero en sentit invers: passats 8,000 metres d' altitut, en lloch de pressió es depressió. La atmósfera, en la qual vivim, exerceix sobre nosaltres son pés que está en relació ab nostre organisme. Quan pujém en un globo, aqueix pés disminuheix y al arribar á un cert limit, la sanch de las arterias, no essent continguda per aquella benéfica pressió, 's desborda, s' escampa y surt per las orellas, nas, boca, etc. No hi val la provisió d' oxígeno pera suplir á la falta de pressió atmosférica.

Torném á nostra pesquera. A las 10 baixá l' escafandrer; era á una curta distancia de la illa del mitj; per lo bombollejar de l' aygua 's podia seguir sa direcció.

Lo que hi havia baixat de bon matí, 'ns donava totes las explicacions que no 'ns cansavam de demanarli.

—Are, per are, deya, baixém á 20 brassas; pero 'l coral se 'ns acaba y sa estracció 's fá cada dia mes dificultosa.

—¿Com es aixó?

—Figuris que 'ns tenim de ficar en las covas profundas de sota las illas pera tréure 'l coral y 'l perill va en augment, puig han de saber que las illas Medas son del tot foradadas y sa base descansa sobre colossals pilans de més ó ménos alsada, amagatalls de congres, morenas y altres peixos grossos. L' altre dia, al entrar en una d' aquellas obscuras grutas, vegí, al fons, dos ulls rodons brillants com duas brasas de foch. Treguí tot seguit mon punyal y 'm quedi inmóvil provant de distingir lo qu' era alló. Per un mohiment que va fer, vegí qu' era un peix molt gros, una especie de llop mari. Nos observárem los dos un moment y desseguida pegá un cop de quía, y casi fregantme va sortir de la gruta...

L' escafandrer feu senyal de pujar; prompte 'l tinguérem á dalt. A més del coral duya quatre llagostas, las quals barrejadas ab alguns pollastres qu' havíam portat de la fonda y alguns mareschs, férem un arros á la marinesca que en ma vida n' he menjat de tant bó. Lo senyor Felip se 'n llepava 'l dits.

Passárem la nit al poble del Estarrit. Al següent dia, de bon matí, un llahút nos portava á Rosas. La senyora Pepa 'ns rebé ab molta amabilitat y cara molt alegre. Aquest bon humor era degut á una branca de coral que li regalá son marit.

Acabada la temporada de banys retornáren á Olot, no sens convidarme á visitarlos á casa seva, puig com ja he dit, nos havíam fet molt amichs.

Nos separárem, emportantnos de Rosas y sos mariners los mes bons recorts.

c. BOSCH DE LA TRINXERÍA.

UN REFORMISTA

FAULA

Jo no sostinch que tots fossin uns sabis:
lo que dich es que feren nostres avis
cosas ab tan acert, que mellorarlas
vol dir, moltes vegadas, espatllarlas.

No 'u creya tal com jo, per sa dissort,
lo totxo fill d' un pescador ja mort.
Diu: «Ab l' am tan xiquet que gasto encara
y ab la canya tan prima com suara,
no més peix menudet puch agafar.
Donchs vinga grossa canya y á lligar
en ella llarga corda per cordill,
ab am ben revingut. Res tan senzill.
¡Pobre pare! Era un vell tan aferrat
á lo ranci!... Deu l' haja perdonat!»

A cap dugué 'l projecte aquell ximplet,
extremant tant (mercès al dineret
estalviat per son pare) que logrâ,
ab poch dias de prova, esbalotâ
al peix menut y al gros casi 'l mateix,
quedantse així ab la canya sense peix.

Dirá algú que impossible es lo qu' he dit:
mes no 'u dirá tothom, si ha conseguit
tractâ algun reformista tan entés
qu' enten molt pitjó encara 'l sant Progrés.

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

AHIR Y AVUY

¿Qué 'n resta ja de l' immortal nissaga
De guerrers y capdills, fills de l' Iberia,
Que ab sas gestas innúmeras ompliren
Lo llibre de l' historia?

¿Quín somni enervador los seus fills dormen
Que no senten las queixas de la Patria
Al veurer de petjadas hiperbóreas
Maculat son sol verge?

¿Niá la cobardía en nostras serras?
¿Las mares, qu' ans al foch de sas entranyas
Nodrian á sos fills, ab qual ponsonya
Los alletaren ara?

La sava 'ns manca qu' als ibers d' un dia
Dava alé pera vencer en las lluytas
Y ensemps del mon per aixamplar las fitas
Ardiment y coratje.

Migrada sombra del que fou, lo poble
Que, ab sols volguerho, dominá la terra,
L' escás valor que li ha restat malgasta
En lluytas fatricidas.

Y al brau lleó, rey y senyor un dia
Del mon enter que tremolava al veurel,
Impunement avuy á desafiarlo
S' atreveix qualche insecte!...

¡S' es post lo sol de nostra gloria antiga!
Y dels passats en las honradas tombas,
Per la petja estrangera profanadas,
Los óssos s' extremeixen.

¡S' extremeixen d' enuig y de vergonya!...
No afeminats quan l' borda forastera
Ho pretengué, que profanés deixaren
Jamay las dels seus pares.

Devant Numancia s' estrellava Roma;
Del poder de Cartago prepotenta
Entre flamas de gloria inextingibles
S' aixecava Sagunto.

L' alarb orgull trobava un Covadonga,
Un Bruch Napoleon, y sots las onas
De Trafalgar, honrada sepultura
L' esquadra de Gravina.

JOAN DURAN Y ESPANYA.

AHONT MENOS SE PENSA...

(EPISSODI DE LA GUERRA DELS SET ANYS.)

A cosa de vint anys. Un matí del mes de Desembre los parroquians de una barberia de certa pintoresca y alegre vila de nostra costa de llevant esperavan tанда, remembrant los fets d'armas de la guerra dels set anys á que havian concorregut, ó que sabian de referencia.

Com era dia de fira no hi faltavan forasters, y entre ells un pagés que 'ls escoltava ab marcada intenció sense pendre part en la conversa.

Peró, heus aquí que un dels parroquians hagué de fer esment de la sorpresa ocorreguda en Mas..., y 'l pagés, eixint llavoras de son mutisme, lo interpelá dihent:

—¿Es que vos trobavau en aquell fet?

A cap dels parroquians sorprengué semblant pregunta, però sí al barber, que deixantse de afeytar per un moment, mirá de reull al interpelant.

—No, respongué 'l parroquiá, però prou sabut es de tothom lo que allí succehi.

—Donchs jo sí que m'hi trobava, digué lo pagés, per cert que vaig arreplegarhi una alhaja que conservaré mentres visca.

—¿Que 'n sortíreu nafrat?—preguntá un dels oyents.

LA RENAIXENSA.—Any XV.

—No, gracias á Deu. Es una alhaja de cuyro. Lo seu duenyo devia tenir pacte ab lo mal esperit; solzament així me explico que pogués escaparsem'. ¡Com corria 'l condempnat!

Los parroquians estavan massa atents á lo que 'l pagés los contava, pera notar que 'l barber, home de bon humor que ab graciosos y escayents acudits animava totas las conversas que en la botiga se entaulavan, feya rato que no havia obert los llavis; indici evident de que alguna idea lo preocupava.

Lo pagés continuá :

Fent cas omís de las causas que 'm portaren á la facció, porque seria cosa molt llarga de contar. heu de saber que jo era de la partida d' En N..., y que 'm trobava en l' atach de Olot per las faccions catalanas y una columna comandada per un general francés, quin nom ara no recordo.

—¿En Guergué? indicá un.

—Sí, En Guergué, que després de haver tingut, prop de Tremp, una acció desgraciada, perseguit per las columnas que no li donavan un moment de repós, se encaminá cap als Pirineus de Catalunya, ahont li desertaren no pochs dels navarros que portava en la seva columna, mal avinguts ab las continuas marxas y contramarxas per las cingleras de nostras montanyas.

Perill corria En Guergué de quedarse sense soldats, si no s'hagués determinat á acometrer alguna empresa pera restablir sa minvada autoritat, enlayrant al propi temps l' abatut esperit de la columna y 'l prestigi de las armas carlistas. Llaboras fou quan, ab la cooperació de algunas partidas catalanas, se presentá davant de Olot.

Era lo dia 16 d' Octubre de 1835. Los olotins son homes que no s'estamordeixen facilment. Aixís fou que, apesar de que no tenian mes forsa armada que uns pochs soldats, los móvils y 'ls nacionals de la vila, comandats per En Fábregas, que no perque fos dels contraris he de deixar de confessar que tenia un cor de brau, nos reberen á escopetada seca.

Quan l' endemà En Guergué va intimarlos la rendició, contestaren sense rodeigs que avans moririan tots, enarbolaren bandera negra y romperent enérgicament lo foch.

Contavam segura la presa de Olot, puig ab tan escassa forsa no podia allargar la sua obstinada defensa contra los vuyt mil y pico de carlistas que la setiavam.

Ja 's tractava de donar l' assalt, quan heus aquí que arriba lo governador de Vich, ab una columna de la que formavan part dos batallons de nacionals barcelonins, un d' ells l' anomenat de la *brusa*.

Apesar de haverlos rebut com sabiam ferho quan lo cas ho requeria, aquells *xavalets* de Barcelona, barbamechs y esllanguits, que semblaven estudiants escapats de las aulas, nos feren deixar á tota pressa las posicions que ocupavam, y llavors los de Olot, fent una sortida, acabaren de vendrens las peras á quarto.

No cal dir que nosaltres, que ja teniam als nacionals un *carinyo* endemoniat, de aquell dia en avant desitjàrem mes que may la ocasió de donarlos una bona batuda.

No haguerem de esperar molt.

Com may nos faltavan confidencias y avisos de nostres partidaris, un dia En N... reuní la partida y 'ns digné:

—Avuy hem de anar á sorprendre la llebra al jas. Un destacament de nacionals arribará á entrada de fosch á Mas... pera continuar de bon matí la marxa cap á... ahont han de quedar de guarnició Aparellauvos pera acometrels, y que l'escarment correspongui á vostre valor y esborri la taca vergonyosa de la batussa de Olot. Ab quaranta homes decidits n' hi ha prou. Tu, F., trials al teu gust y cap allí tot seguit. Desde la serra estarém al aguayt, pera donarvos ajuda si es necessari; que no ho será.

Jo vaig ser un dels escullits.

Atravessant boscurias y camins poch frequentats, arribavam á dos quarts de vuyt á la vista de Mas..., davallant per una collada coberta fins al cim de alzinass sureras.

Feya una lluna clara com lo dia. Fent via collada avall sense dir una paraula, mes que sers humans semblavam una professó de fantasmas: tan apleret y ab tanta precaució caminavam pera no fer soroll.

Los nacionals, que no havian hagut esment de la presencia de la partida per aquells encontorns, ab una confiansa excessiva, no prengueren mes precaucions que la de col·locar un centinella en lo cim de la pojada que domina 'l camí y las terras de conreu del voltant de la masia.

La fumera que eixia de la xemeneya nos indicava que 'ls nacionals passavan tranquilament la vetllada á la vora de la llar.

A unas vint y cinch passas avans de eixir de la espessura de bosch, férem *alto*.

En F. se adelantá, inspeccioná 'l terreno, y tornant en breu nos digué:

—Endavant minyons.

Lo seguirem silenciosos, però no tant que 'l remor de nostras petjadas no cridés l'atenció del centinella, que sense veure á ningú cridá:

¡Alto!

Llavoras, eixint del bosch, avansarem en fila y á salt de ca envers la casa pera aprofitar la sorpresa que la inesperada veu de alarma del centinella y 'l tret ab que li respongué un axalabrat de la partida, havia de haver causat als nacionals.

Prest cedi la porta als violents cops de las eynas de que anavam provehits y penetràrem á la casa com una furiosa rauxa de vent.

Una descàrrega dels de dintre nos feu alguna baixa. Després ja no s' ohí cap mes tret.

La sort de alguns fou que ab la confiança de trobarlos desprevinguts no 'ns cuydàrem de guardar las sortidas. No pochs escaparen per las finestras; altres fugiren per la porta del corral.

En lo mes fort de la batussa un nacional consegueix arribar á la porta, no sense haverme pegat avans un cop de culata en lo muscle esquer que m' escruxí. Fou tan viu lo dolor que me tingué suspés un bon rato, però ja refet vaig córrerli al darrera.

Isch al camp, y 'l veig que 's detura.

Ja no duya 'l fusell. L' havia llensat, confiant á las camas la seva salvació. Carrego 'l meu, però al anar á fer punteria ja no 'l veig. Enjego una paraulada y 'm poso á correr. En la carrera ensopego ab un objecte. Eran las botas que 'l fugitiu s' havia llevat durant la breu parada que he dit, pera correr ab mes lleugeresa. Las tiro á la vora del camí, fent lo proposit de recullirlas á la tornada, y avant. Lo veig vinyas á través saltant per las tiras de ceps com una dayna perseguida pels llebrers. Ja 'm pensava aconseguirlo quan heus aquí que una verdissa 'l detura, y, com si la terra se l' hagués engolit, lo perdo de vista. Calo bayoneta, me acosto á la verdissa, la registro per tots los costats y... res. Se m' havia escapat.

En aquest punt estava de la relació, quan arribá al pagés la tanda de afeytarse.

Un aprenent li posá la tovallola y comensá á remullarli la barba, mentres lo barber afilava la navaja ab més catxassa que de costúm.

—¿Y després? digué un dels parroquians.

—Després vaig clavar repetidas vegadas la bayoneta per tots los punts de la verdissa hont sospitava que podia haverse amagat, fins que convensut de que tot era inútil, vaig anar á reunir-me á la partida, recullint de pas las botas que os he dit.

—Donchs haveu de saber, exclamá llavors lo barber, que 'l nacional á qui perseguiau com si fos una bestia fera, estava amagat en la verdissa.

Y 'l pagés mirant ab sorpresa al barber, li preguntá:

—¿Y, vos, com ho sabeu?

Llavoras lo barber, donant instinctivament un pas cap al pagés, y ab una exaltació que en va tractava de dominar, respongué:

—Ho sé, porque aquell nacional era jo.

—¡No juguém! exclamá 'l pagés, alsantse com mogut per una molla, y separantse prudentment del barber.

Alguns dels parroquians s' alsaren tement un desastre; però 'l barber, ja mes assossegat, los digué:

—No tingueu por. Lo passat, passat.

Y dirigintse al pagés:

—Conserveu las meas botas, ja que en tanta estima las teniu; però no feu may mes gala de aquest ni de semblants fets.

Tingueu present que 'ls homes son los que 's troban, no las montanyas, y que avuy m' hauria sigut fácil venjar als meus companys y cobrarvos ben caras las angunias que vaig passar aquella nit.

JOSEPH CORTILS Y VIETA.

BEREMANT

A.....

Sento 'l cor meu, hermosa, que delira
al veure tanta vida y tant dalit;
la vall vessant de goig per tot respira,
que 'l sol ja no la mira
com ans de fit á fit.

Les colles van seguint la pampolada
que bressa ja ab son bés lo vent del Nort
y ni veuhen que cau de la brancada
la fulla corsecada
cridant ¡l' Istiu ha mort!

Ni veuhen la boyrada que paurosa
extent son feble vel per tot arreu;
ni senten l' aureneta, que frisoa
segueix la vall hermosa
cridantli fort ¡á Deu!

Mira com van cullint la *malvasia*
que ha fet cantá fins ara al pobre aucell;
si 'n tingués per tot l' any ¡com cantaria!
veurás quina alegría
quan siga vi novell.

Baixarém fins al cub cercant la gerra
y una copa 'n traurém del bó y milló,
beurém tots dos á l' hora y... ¡tot-hom s' erra!
caurá la copa á terra
tot fetnos un petó.

Fes tasca, cullidora, fesne via
que encara les brancadas van penjant;
cada gutim que cullis, vida mia,
será una poesia,
cada granet un cant.

Potser que aquest pomell que has cullit ara
fará lo raig que un dia, mon amor,
tot exaltant la sanch que 'm resti encara,
podré mirar ta cara
per fer glatí 'l meu cor.

Deixa aquets verts d' aquí que no verolan
y trigarán encar, que son *nadals*;
no sé com es, amor, que tant te dolan;
veurás com sempre hi volan
bandades de pardals.

Y aixís al ser l' Hivern, quan plou y neva
sentirém lo seu cant aixordador,
y bevent en l' ascó de casa teva
diente sempre ¡ets meva!
sols parlarém d' amor.

Vesne cullint donzella enamorada,
que prompte lo seu such recullirém.
Si canto avuy pensant en la diada...
¡Com cantaré, estimada,
lo dia que 'l provém!

JOAN FREIXAS.

CORRANDAS

¿Voleu qu' us conte mas ditxas?
ni una sola 'n podré dir....
¿voleu qu' us conte tristesas?
jó us ne contaré cent mill!

Un paradís m' oferias
ab la mel de tas paraulas;
pero en lo fel del téu cor
un infern va trobar l' ánima!

Te diuhen borda ¡pobreta!
insultantne ta desgracia...
¡com si fos teva la culpa
de haberhi al mon malas ánimas!...

Mira si es negre pecat
y si atormenta la enveja,
que fins la sort del prohisme
al qui la sent, dona pena!

Quan ha passat la tempesta
ne llú més hermós lo sol;
després de más amarguras...
nous dolors, sempre dolors!

ANYORAMENT

Lo curt temps que viu la fulla
donám duas graps dolors:
mon fill morí en Primavera,
ma muller á la Tardor.
No pogué la pobre mare
soportar del fill la mort;
de sas entranyas eixía
quant vegé la llum del mon,
en sas entranyas quedava
per lo lligam de l' amor,
y de son si va arrencarlo
la crudel y freda mort.
No pogué, no, pobre mare,
soportar tanta dolor:
Malalta ja, freturosa
de benestar y de goig,
per la tristor consumida,
sotregat lo seu bell cor;
quant lo vent de tramontana
brunzia per dins del bosch
y per la plana escampava
son glassat y trist udol
arrabassant lo follatge
sobre del camí fangós;

ab la fulla també queya
son gentil y noble cos...
Lo fret de la tramontana
va portá 'l fret de la mort.
¡Arbre assecat avans d' hora.
qu' arrelavas en mon cor,
la teva ombra sempre anyoro
que 'm donava sant repós!

Avants que tu va assecarse
aquell fruyt tan deliciós
qu' era la nostra ventura,
aquell fill del nostre cor
qu' era la nostra esperança,
nostre bé, nostre conhort.
Altres fruyts vares deixarme
que nodreixen mon amor,
que la teva imatge 'm mostren
y 'm despertan bells recorts.
De tos ulls lo un m' ensenya
la negror y brillantó,
l' altre l' ufanosa trena
de lo teu cabell sedós.
L' altre ta pregonia pensa
y la bondat del teu cor.
Mes ¡ay trist! que en la niuhada
hi falteu vosaltres dos.
¡Ay dolor! qu' ha trencat l' arbre
lo gelat vent de la mort.
Falta la florida branca
que 'm donava tant de goig
y la soca es mitj partida
portant clavat lo tascó.
¡No será may mes lo qu' era
aquell arbre tan frondós!

L' humil cau de nostras cendras
ahont es, be ho se be prou;
ab las meas barrejadas
tornarán á fer pilot.

Mes, á dalt de l' estrellada,
vostras ánimas ¿hont son?
¿Vos esteu allà ajuntadas?
¿Tornaré á trovarvos jo?
Mon desitj així ho afirma,
mes ma pensa 'm diu que no.
Un espés mur de tenebras
hi ha entre cel y mon
que no pot il·luminarlo
tota la claror del sol.
Sols la Fe pot travessar-lo,
mes la Fe]Oh greu dolor!
de mon cor s' es esborrada,
com mas bellas ilusions.
Mes enllá d' aquellas cendras
sols hi trovo la foscó
qu' á ne 'l meu esguart rebutja
y lo fa tornar al mon;
hont sols veu, fixa y clavada,
l' anyoransa dins mon cor.
¡Si se mar que no te onas,
pero te molta amargor!

PAU DE PROVENSANA.

Setembre de 1885

ANIVERSARI

Tant sols de tu, una vegada,
per set dias m' allunyí.
¡Vuy fa set anys que volares,
colometa, del meu niu!
Si be 't recordo en mos somnis,
si be ta veu he sentit;
si per las fluidicas onas
del teu cabell passo 'ls dits,
y 'l teu bes sento en mos llavis,
y ta má en mon front tranzit;
¡ay! no puch, com la cegueta
nostra vehina un temps, gaudim
de ta esplendent figura
ab lo blanch fosforent brill,
y ab l' irisat march que 't volta,
quant devallas fins á mí,
y m' annncia ta arribada
un oreitj del Paradis.
Si só mes teu cada dia,
jo sento en cada perill
ta má prompte y protectora:
Si penso en tu mes sovint,
quant mes m' acosto á la fossa
veig mes tendre 'l teu somris.
Morir per' volá als teus brassos
¡qué dols que será 'l morir!

D. CALVET.

BRINDIS

A UN AMICH MEU

Santa amistat benvolguda,
dols conhort de mos afanys;
tu ets delitosa beguda
que apagas mos desenganys.
Oh amich meu! de nit y dia
esmento aquesta amistat
que mos pesars alivia:
sens ella abatut viuría
no trobant en lloch comiat.

Som companys dés l' infantesa,
som companys de joventut;
brindém, donchs, per sa fermesa
y beguéu per la puresa
de la santa gratitut.

Quan finida la jornada
vinch á conversar ab tú
passém joyosa vetllada
com no la passa ningú;
parlém de tas venturosas
y nobles aspiracions,
y las horas pressurosas
van passant; que delitosas
son nostras conversacions!

Som companys... etc. etc.

Dels ensomnis de poesia
que fan glatir nostre pit
ne parlém ab alegria,
ab greu y amorós delyt.
Quan las penas de la vida
lo meu cor han destrossat
en tu he trobat acullida
y ton ánima eternida
junt ab la meva ha plorat

Som companys... etc. etc.

Oh amich meu! de nit y dia
esmento nostra amistat,
sens ella abatut viuria
no trobant en lloch comiat.
Jo 't juro vetllar per ella
fins y á la hora de la mort
puig sé que al finar ma estrella
tu 'm dirás á cáu d' orella:
adéu! germá del meu cor!

Som companys dés l' infantesa,
som companys de joventut;
brindém donchs per sa fermesa
y beguém per la puresa
de la santa gratitut.

J. BLANCH Y ROMANÍ.

PRESENTIMENT

Cada cop que ab tú parlo, vida mia,
y 't dich lo meu amor,
no sé qu' es lo que sento que voldria,
esborrant de ma cara la alegria,
poguer esclatá en plor.

No ho sé, sento aquí 'l cor una anyoransa
d' un goig que ha de venir,
y que miro entre 'ls vels de la esperensa
com somrisent á poch á poch s' atansa
y al fi torna á fugir.

¡Oh aymía! Deu va darte una bellesa
que no va dá' á ningú.
y en mi 'l foch encenent y 'l ardidesa
vull al sóli muntar de la grandesa
per fert' hi seure á tú.

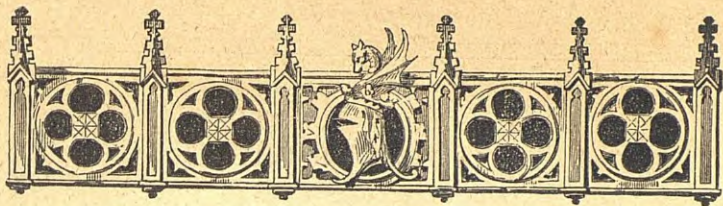
Hi muntaré, m' ho diu lo cor que halaga
mos somnis d' ambició;
aniré lluny de tú y 'l temps, que apaga
lo foch mesquí, clourá en ton cor la llaga
de ta naixent passió.

Y en mí no hi pensarás, l' amor passada
ja no 't darà neguit;
tornarás á somriure altra vegada
y á sentí un amor nou, y jo, estimada,
duré la mort al pit.

• • • • •
Oh! ma vida, l' alegre jovenalla
enveja 'm fa y tristor,
mes, prou teu, lo dolor s' amaga y calla,
y mirant en mos llavis la rialla
no veus lo fel del cor.

MIQUEL LAPORTA

LA REYNA DE RUMANIA

ENTRE las testas coronadas d' Europa se destaca, més interessant per sa bellesa y sos atractius que per sa diadema, la de la reyna Paulina Isabel de Rumanía.

Es filla del difunt príncep Hermann de Wied y 's casá ab lo rey Carles I, quan sols era príncep de la casa de Hollenzollern. En 1866 fou elevat aquest á príncep regnant de Rumanía, ab dret hereditari, y es rey desde 1881.

La reyna de Rumanía es una dona de gran cor y de gran inteligencia. En la guerra de Turquía y Rusia seguí als exércits vestint l' hábit de germana de la Creu Roja, y recullint en lo camp de batalla als ferits, als qui pròdigava carinyosos cuydados en los hospitals.

Quan se restablí la pau, sos súbdits reuniren per subscripció nacional fondos ab los que manaren erigir una estàtua que representés á la llavors prímpcesa ab habit y toca, curant á un soldat ferit.

La mort de son fill únich desgarrá son cor, y 'l dolor de la seva ànima trobá consol, comunicant al paper sas penas. Aixís se formá la escriptora que ha publicat un tomo titulat *Pensaments*, y ab lo pseudonim de Carme Sylva ha escrit quadros de las costums del país en que regna.

Lo qüento que avuy publicuém es un idili de la derrera guerra, y en ell se reflexa 'l sentiment, qu' es la principal qualitat de la augusta escriptora.

LA PEDRA CREMADA

QUENTO RUMÁ

La hermosa Pona estava enorgullida, molt enorgullida. No es estrany tenint uns grans ulls negres, pestanyas arquejadas y un nas petit y aguileny. Sa boca no era precisament petita, pero era molt ben feta; y quan enrahonava ó reya, ensenyava duas rengleras de dents blancas com la neu.

Las trenas dels seus cabells se nusavan formant una corona sobre 'l seu front, y al véurela passar lleugera, ab lo cap aixecat la gent li deya sonrisent «Primpcesa.» Pero Pona no era tant orgullosa ni girava 'l cap del altre cantó quan passava Tanaso. No obstant, quan algú bromejava parlantli del jove, sas galdas enrajolavan y sas picarescas contestacions tallavan en l' atrevit lo propósit de divertir-se. Los minyons envejavan molt á Tanaso, sobre tot quan sapigueren oficialment que era 'l promés de Pona.

Vingué la guerra. Tanaso debia unir-se al exércit y dirigir-se vers lo Danubi. Pona amagá al mon sas llágrimas, pero plorá en secret y ningú li preguntá qué tenia.

No es possible averiguar com s' ho feya pera esser la primera del poble en tenir noticias del exércit. Quan se comensá á parlar de las primeras batallas, senti una debilitat extraordinaria y tingué de sentarse en la pedra colocada á la entrada del poble. Pona no dormia á la nit, y moltes vegadas deixava encés lo llum pera allunyar las espantosas visions en que Tanaso se li presentava cubert de feridas, agonisant ó mort. Aixís estava una nit, vestida y sentada á la vora del llit, sens sapiguer que algú voltava la casa y contemplava sas finestras. Ella ignorava lo molt hermosa qu' era ab sos grossos ulls oberts y ab las mans creuhadas sobre 'ls genolls. De sopte senti un soroll á la finestra. Doná un crit d' esglay, tremolá y girá 'l cap al cantó d' hont venia l' avis, pretenent esqueixar ab sa mirada las sombras de la nit. Cregué veure á Tanaso, y senti una dolsa veu que deya:

—Pona, estimada Pona, surt, t' ho demano; so jo, so Tanaso.

Pona obri la porta y se senti apretada entre 'ls brassos de Tanaso.

Pero Pona lo rebutjá dihent:

—¿Mes, ets tú? ¿No es algú que vol burlarse de mi?

— No; mira ton anell, Pona, y aquí en mon coll l' imatge santa que m' vas donar. M' aburria y he volgut veure si m' habias oblidat.

— Mes ¿qui t' ha donat permís pera abandonar l' exèrcit?

— Ningú. ¡Jo!

— Ningú. ¿Y 't trobas aquí? ¿Cóm? ¿Ha ja finit la guerra?

— ¡Ah! No, la guerra dura encara; pero m' he separat del batalló amagantme, per ton amor.

— ¿Per mon amor? Y Pona rigué curt y convulsivament. ¿Creus que m' agrada tenir per promés a un desertor? Vesten dels meus ulls.

— ¡Pona! ¿Es aquest l' amor que per mí sents? M' envias á morir.

— Ves allà hont vulguis, pero estigas ben segur que may seré la teva esposa; porque m' veuria obligada á despreciar á mon marit y no podria resistirho.

— ¡Es que n' estimas un altre!

— No, Tanaso, á ningú estimo més que á tú. Passo las nits pensant en mon amor; però may havia somniat que fosses un cobart.

Pona amagà la cara entre sas mans y plorà.

— Jo vaig pensar que m' rebrias, que m' amagarias á casa teva.

— Oh! Quina vergonya! cridà la noya; quina vergonya m' fa esser ta promesa! Escolta! Lo Buceg cremará ans que jo sia ta esposa.

— Y jo, replicà Tanaso, te juro que no m' tornarás á veurem sino mort ó ferit.

En aquest moment los dos joves se miraren y sos ulls lluhian en la ombra. De cop s' extengué per lo cel una llum rogenca y quan giraren lo cap vejeren iluminat un dels pichs del Buceg. La llum creixia sempre, y s' alsava una flama roja coronada d' estrelles. Los promesos enmudiren de esglay. Las finestras de las casas vehinas comensaren á obrirse, y ls homens cridavan: «La montanya crema! Lo bosch crema!» Los gossos lladravan y cantavan los galls. Llavors Pona, agafant al jove per las espatllas, l' empenyé lluny d' ella.

— Ves, fuig, amagat, si no vols que m' mori de vergonya.

Entrà en son cuarto, tancà la finestra y apagà 'l llum. Son cor batia y vegé á Tanaso allunyarse amagantse en l' ombra de las casas. Després contemplà los llums de las montanyas que s' extingian poch á poch, y nò respengué als que la cridavan pera que vejés lo miracle.

Desde aquest dia, tothom vejé á Pona lluny dels camins afressats; sos llavis de hont sortian paraulas tan agradosas, ja no sonreyan. Travallava silenciosament, y moltes voltas se sentia tant fatigada que 's sentava á la vora de la font pera humitejar sos polsos. De tant en tant contemplava son rostre en las cristallinas ayguas y dirigia altre vega-

da sa mirada á las montanyas. Corregué 'l rumor de que Tanaso havia tornat al poble; algun afirmavan haverlo vist á la resplandor de la montanya encesa, y haver sentit sa veu unida á la de Pona. Quan li preguntavan alguna cosa, Pona sentia que la suor liscava de son front cara avall. Y responia tremolosa: «quan la montanya cremava, ¿no estava fosca y en silenci la meva casa?»

Se tingué noticia de una grossa y espantosa batalla. Aquesta vegada fou Pona la derrera en saberho.

Corregué á sa casa, se posa un mantell y guardá queviures en un tobolló.

—¿Hont vas; filla, li pregunta sa velleta mare?

—No tingas cap ansia, tornaré aviat.

Lo camp de batalla s'extenia imens en la color esmòrtuhida del capvespre. Milers de morts jeyan per terra, L'èxercit havia acampat en vivachs. Una ombra de dona caminava sola entre las renglas de morts, després d'haver corregut tot lo camp informantse de Tanaso. Sens cap por, s'acostava als ferits amichs y enemichs, donant beure á uns y altres y contemplant ab piadesa mirada als difunts. La lluna extenia sa pàlida llum sobre la plana. La noya anà per tots indrets, apoyant sobre son pit lo cap dels agonitzants, y buscant l'anell y la santa imatge en lo cos dels mutilats. Sols una vegada tornà enrera horroritzada, al veure unas donas que despullavan un cadavre y escoltà 'l soroll de dits trencats pera robar los anells.

Era ja molt tart, y encare Pona anava sens direcció per lo camp de batalla, á la llum de la lluna. De tant en tant deya tristament: ¡Tanaso! Responia un gemech, y llavors baixava 'l cap entristida y apagava la set de un agonitzant que no era 'l seu promés. Comensá á elarejar lo dia. Pona vejé una cosa lluhir. Quan s'acostá se trobá ab un home inanimat, casi despullat. Pero en sa ma, hont hi brillava un anell, apretava una cosa que li penjava del coll.

Pona reconegué la seva anell.

—¡Tanaso!

Y caygué, després de llensar aquest crit, prop del cos qual rostre era impossible de reconeixer, cubert com estava de sang. Després de un instant recobrá 'ls sentits; rentá la esgroguehida cara del seu estimat, y llensá abundants llágrimas al veure que 'ls dos ulls y 'l nas havian suferit una terrible ferida; la sang comensá á rajar. Pona, segura de que son estimat vivia encare, envená ab son devantal las feridas. Un fondo suspir sorti del pit del soldat, y quan sentí son nom, aixecá la mà y tocá 'l rostre de Pona.

—Estimada meva, li digué ab veu apagada; deixam morir aquí; m' han fet cego; ¡de qué serveixo al mon!

—No, no; cridá Pona, tu ets lo meu estimat, y ab ajuda de Deu serás mon espós dintre de poch. Pero calla, calla ara.

Passaren molts, molts setmanas, durant las quals Pona no s' apartá del llit del ferit cuydantlo de nit y de dia. Un matí, la gent del poble vejé dos viatgers que avansavan per lo cami; un cego, cubert ab un capot militar, ab la creu de Honor sobre son pit, y uua noya que l guiava, dihent alegrement als que passavan:

—Mireulo, es lo meu promés, un valent, qual coratge proba aquesta insignia que du al pit.

—¡Y en lo rostre!—deya Tanaso suspirant.

May hi hagué boda mes festejada. La gent vingué de molt lluny, y tots censuravan que Pona hagués elegit un cego. Mes ella, felis y falaguera, deya sempre:

—Estich orgullosa de tenir per marit un home valent. Gracias á Deu tinch valor y salut pera que ab mon treball los dos visquem bé.

Los pastors y cassadors que persegueixen daynas en la montanya, juran que hi han trobat grans rocas fetas carbó. Per aixó l' anomenan Pedra cremada.

CÁRME SYLVA

LA MARRUIXA

A...

Ab quin goig la marruixa
aprop teu se presum
ab sos ulls de bruixa
esparpillants de llum;

S' arregla y 's pentina
ab sens igual primor
con una letxuguina
sonrient al primé' amor.

Sa figura arroganta
passeja pél trespol
y en lo mirall s' encanta
com poll del primer vol.

Son nas de plé 's dilate
quan tan hermosa 's veu;
al ball d' anit la gata
farà rotllo aprop seu.

Y dona als seus bigotis
son últim cop má,
que va prometre un xotis
Y es hora de marxá'.

RAMON E. BASSEGODA.

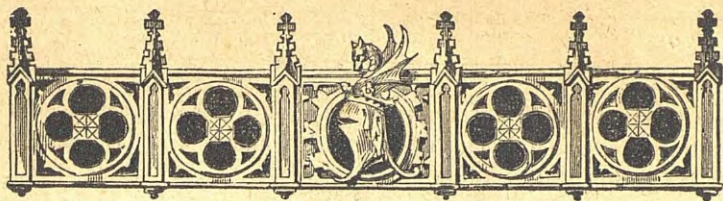
MISATJE

Follias de l' anyoransa
dictadas per lo meu cor
y tant rosadas ab llágrimas
ab llágrimas de dolsor,
deixeu lo niu 'hont naixereu
y voleu qu' avuy n' es jorn,
voleu com las colometas
qu' emprenen lo primer vol.
Amunt, amunt enfileuvos
à cobejadas regions,
preneu dels aucells las alas
y dols aroma à las flors,
sia ferma la volada
per entre las boyras d' or
fins à las bromas mes altas
fins à afitar-se ab lo sol;
fendiulo com la sageta
que 'm te atravessat lo cor.
Quan vensudas las tempestas
com pe 'l just las tentacions,
y salvadas malas boyras,
y passat lo vent traydor,
arribar podreu sens trevas
al cel de mas ilusions,
al palau de mos desitjos,
de ma esperansa y mon goig,

llanseau depressa las alas,
torneu l' aroma à las flors
y seguiu la llum divina
fins á trobà al que jo anyor'.
A sa presencia torneuse
en l' encens mes olorós,
y ¡oh follias! si la flayra,
respirés lo meu amor,
veuria 'l foch de mas llágrimas,
sentiria mon dolor
que es lo torment d' anyoransa
que mata en desvari dols.
Després, follias, junteuse,
y com un angélich cor
refileu una tonada
que jo 'n sentiré 'l ressó,
canteu devant del Altíssim
lo *ijo t' am!* mes amorós.

E. MOLINÉ Y BRASÉS,

LO PARE PRÓDICH

QUÉ 'n son de llargas las vetllas del hiern! Los richs —que son poch—y 'ls que sens serho volen semblarho—que son massa—no s' hi han fixat may en aixó, perque van al teatro, á sarau, al casino ó á mil altres llochs hont se malgasta 'l temps com si no fos lo més preciós tresor que Déu ha donat als homens. Mes aquells que no 's poden permetrer lo luxu de divertirse cada vespre pagantho tant car, saben lo qué costan de passar las horas desde entrada de fosc fins á las den ó las onze de la nit.

Los nens se cansan d' estudiar la llissó que tenen de donar lende-má á estudi, de treurer comptes y de fer temas y s' estiran, badallan y pesan figas ab un aburrimient que revela l' anyoransa d' aquellas llargas y joyosas diadas del temps de vacaciones.

¡No fer res y correr pels prats, pels boscos y per las vinyas! ¡Enfilarse pels arbres pera cullir fruyta y heure rims! ¡Anar á fer brenadas á fora y passejadas per mar y apendre las primeras llissons d' equitació y de cassa en las expedicions campestres y 'ls primers rudiments de ball en las festas majors! ¡Tira peixet! No es tot hu aixó ó cremarse

las pestanyas cada nit al darrera de las declinacions y las conjugacions llatinas y estarse d' estaqueta tota la tarde sentint esplicar las ecuacions y 'ls logaritmes! ¡Quina vida si durava!

Mes no hi há remey. Nostre Senyor vol que tot plaher de bona lley coste trevall y 'ls plahers de la ciencia son los més grats y profitosos que pot disfrutar l' home sobre la terra.

Aquestas reflexions las feya un home de mitja edat y bondadosa fesomia assentat á la taula de son despaig, tota voltada de nens que mentras éll s' esplicava no paravan de tafanejarli totas las cosas. L'un havia pres un llapis y feya ninots demunt d' una carta, l' altre 's divertia á imitar la pluja vessant tota l' arenilla de una arenera en un diari, l' altre agafant lo sella de son pare s' entretenia á marcar tots los papers que trobava...

De cop un de molt petit que estava confegint un llibre overt demunt de la taula, feu una exclamació, dihent:

—¡Miri, miri, papa, quin disbarat!

—¡Hola! —digué son pare rihent. —Calleu, que 'l doctor corretgirá 'ls llibres. ¿Quin disbarat es aqueix si 's pot saber?

Y 'l nen llegí poch á poch:

—«Más fácil es que un padre mantenga á cien hijos, que no cien hijos mantengan á un padre.»

—¿Y aixó 't sembla un disbarat?—preguntá son pare.

—Es clar—respongué 'l nen.

—¿Y á vosaltres també?—digué 'l pare.

—Es clar que sí—respongueren tots.

—Donchs escolten una historia que vaig á contarvos y veuréu com aneu errats—replicá 'l pare.

—¡Ah, ah, ah!—cridaren tots picant de mans y acostant cadiras á la taula ab gran terratremol.

En un moment se feu tal silenci al despaig, que s' hauria sentit volar una mosca. Lo pare comensá sa relació de aquesta manera:

Una vegada era un pagés hisendat molt rich y molt bon home que no tenia sino un defecte: lo d' estimar massa als seus fills. Dich malament, perquè als fills may se 'ls estima massa; vull dir que no savi, estimarlos. Perque aixó de l' estimar no es pas una cosa tant fácil com molts s' afiguran.

Havia quedat viudo ab quatre noys y no vivia sino per ells. De vegadas prou li deyan sas germanas queixantse de las entremaliaduras de sos fills:

—¡Mare de Déu, home! tot los hi comportas. Ja veurás com algun dia 't donarán que sentir.

Mes lo bon home responía:

—¡Pobres xicots! ¿Qué voleu que fassa? No tenen mare y jo'm tinch de posar al lloch d' ella. Quant vull castigarlos sento una veu que 'm diu: ¿qué hi farás? son criaturas.

Naturalment, lo deixavan estar perque no se 'n podía sortir.

Lo resultat d' aquesta excessiva indulgencia fou lo que no podia menos d' esperar-se, que 'ls fills li cresqueren com los arbres del bosch, anant cascu per son cap, sens fer cas de ningú y ab una superbia tal que ningú 'ls podía veurer. Lo pobre de son pare era l'únich que no s' adonava de sos defectes, ni de la mala impressió que feyan á tothom. Quant tornavan malas respostas als mestres li feyan gracia y tenia de contenir-se molt pera no posarse á riure; quant tractavan al servey ab ergull li semblava que tenian disposicions pera esser grans senyors.

Aquell home era un infelis: tot ho veyá al revés. Cabalment los grans senyors se coneixen en los bons modos que gastan ab tothom y en l' amabilitat ab que tractan als inferiors. Un cop l' asa 's disfrassá ab una pell de lleó y 'l trahiren las orellas que sortian massa. La superbia es l' orella d' asa del senyor improvisat que 's pensa que perque té diners pot fer-se passar per noble. Aixó del senyorio es una cosa que cal venir-ne de mena.

Donchs, tornant á lo que deyam, aquell home—li dirém Joan pera entendre'ns—tenia á sos fills molt viciats. Mes n' hi havia un al qual éll semblava tractar ab un xich més de severitat que als altres. Era 'l més lleig de tots: l' Antonet. Quant tots foren grandets digueren que volian seguir carrera, ideya que 'ls fou inspirada per lo desitj de anar á fer una vida ampla y alegre á la ciutat, mes l' Antonet, que may havia tingut afició al estudi, va dir que més s' estimava esser pagés. ¡Bé, Lluís, bé Ignasi, bé Roch! veig que teniu ambició y que faréu honor á la familia, digué 'l pare cayentli la baba de goig. Per lo que toca á tú, Antonet, sempre m' havia afigurat que no passarias de ser un pagés com los altres. En fí, á las familias hi ha de haver de tot.

L' Antonet hauria pogut respondre que pagesos y no més havian estat son pare y sos avis y que aixó no 'ls havia pas privat de fer-se rics y de ser respectats de tothom.

No cal dir si 'n Joan ne faria de cosas pera demostrar á sos fills y al mon enter lo joyós que estava. D' aquesta feta comprá á sos fills—los qui volian seguir carrera—rellotje y cadena, comensant á avesarlos

á mals vicis. Després va comprarlos vestits molt macos, umplint uns grans beguls de roba y acompanyantlos éll mateix á ciutat, ahont los posá en una despesa molt cara. Pera treureli millor los diners de la butxaca, li feren creure que sos fills foren allí molt vigilats y sermonejats y éll s' en torná tot content á casa, creyentse que ja 's comensavan á trasformar en tres savis de Grecia.

Desde aquell dia encara 's mirá á l' Antonet ab més despreci. Cada vegada que passava pel seu costat arronsava las espatllas mirantse 'l de dalt á baix y fent: ¡Pse! ab un ayre que semblava dir:

—¡Qué 'n portarás pochs de capellans al enterro!

Y no obstant, l' Antonet era l' únich que seguia bon camí pera guanyarse, com vulgarment se diu, las caixaladas. A punta de dia ja estava llevat y no 's ficava al llit fins que tothom hi era y s' havian tencat y apuntalat todas las portas, perque desde molt xieh ja tenia la deria de vigilar todas las cosas de la casa.

Arrivaren las vacaciones y sos germans vingueren de ciutat á passar una temporada ab son pare. No semblavan los mateixos. Portavan uns vestits tant elegants y montavan uns cavalls tant macos que tota la quitxalla del poble 'ls anava al darrera. Los propietaris dels voltants anaren ab sas familias á visitarlos y 'l pobre Joan se quedava ab un pam de boca oberta al sentirlos, perque deyan una pila de paraulas que éll no entenía. ¡Va preguntarlos qué havian après aquell any y li digueren tantas cosas y ab termes tant enrevessa's, que 's quedá tant enterat com avans.

—¿Y tú qué has après en tot aquest temps? preguntaren élls á l' Antonet;

—He après de menar lo carro, de segar y batre, d' espurgar los arbres y altrás feynas del art del pagés.

Los senyorets que venian de ciutat se 'l miraren somrient ab ayre compassiu.

Mentrestant l' Antonet s' anava fent tot un home. Feya més feyna éll sol que 'ls dos mossos més braus de la masía y tenia una forsa capás de fer caurer un bou. Tots los pagesos trobavan gust á veure'l treballar quant carregava las garbas al carro, quant donava l' exemple als llogats esmajencant las vinyas ó fent altrás feynas de las més fatigosas. Los mossos haurian donat per éll tota la sanch de las venas, perque era molt senzill de tracte y 'ls parlava sempre ab molt agrado y 'ls ajudava en todas sas necessitats sens que tinguessen de demanarli.

Al cap de dos anys que sos germans estudiavan, son pare 'ls digué:

—Jo no sé que fa l' Antonet que cada tarde s' está una gran estona en sa cambra ab lo senyor Rector y á la nit se fica al llit molt tart.

—Malament, digué 'n Lluís lo noy gran, que ja se las pégava de despreocupat. Ja veuréu com vos lo faran tornar carlí.

—¡Cóm es tant talós! afegiren los altres.

A l' hora de dinar li feren brometa sobre aquest assumpte y ell respongué senzillament:

—Lo Senyor Rector me fa 'l favor de donarme lliçons de matemáticas y després, si 'l pare hi consent, farà que son germá l' apotecari, que sap molt de física y química me 'n ensenye una mica. Ab aixó y 'l francés podré estudiar l' agricultura, que també es una ciencia com las que vosaltres apreneu y la més útil de totes, porque es la mare de totes las riquezas.

Son pare y sos germans se quedaren tots encantats de sentirlo parlar d' aquesta manera; mes ab tot y aixó en Joan sempre 'l mirá com un rústich y sos germans lo tingueren per tonto, porque trevallava de debó mentres ells gastavan rumbosament la plata.

Refiats de la riqueza de casa seva no pensavan en lo pervindre ni 's cuydavan d' estudiar. En cambi al café tots tres feyan rotllo entre 'ls carambolistas més famosos. Després s' umpliren lo cap de vent y feren mil extravagancias. En Lluís passava las nits rumiant un plan pera regenerar la societat, omplint los vuyts que deya trovar en la lley evangélica; l' Ignasi deya haver inventat un nou género literari y havia comensat una obra en qual primer capítol hi havia una escena d'amor en un femer, entre una porquera y un escura-xemeneyas; en Roch anava cada nit al teatro y criticava á tort y á traves á autors, comichs y cantants. Tots tres entenian molt en cosas de modas: cap d' élls sabia d' ortografia.

Mentrestant l' Antonet havia lograt son propósit de saber lo francés, las matemáticas y un bon xich de física, de química y d' historia natural. Son pare li havia cedit una petita heretat y ab las rendas que li produhia 's comprá aparatos pera fer experiments. Lo resultat fou que las terras de 'n Joan molt prompte foren las més macas y ben conresadas del terme y que 'ls compradors de vi 's disputavan lo que sortia de sas vinyas. Los pagesos estavan enamorats d' aquellas hisendas y pera ponderar lo goig que feyan solian dir:

—Son un pom de flors.

Ab tot y aixó, l' Antonet no estava pas de bon humor. Comensava á tenir reflexió y com portava 'l compte dels gastos de la casa y per

forsa s' havia d' enterar dels que feyan sos germans sens deixar de comprendre que pel camí que portavan no arriarian may á guanyarse la vida, s' esferahia de la tranquilitat de son pare.

Un dia l' aná á trovar y li digué:

—Pare, quant mos germans volgueren anar á ciutat á estudiar també voliau que jo ho fes, lo qual hauria augmentat lo gasto de casa. He fet aquí mos estudis guanyant ab mon treball alguns diners que tinch arreconats y, si vos aparbe, aniré á gastarlos á l' extranger ahont penso completar los coneixements que necessito. En mon lloch podria quedarhi 'l majordom. Es fiat á tota prova y com jo l' he instruit, vos prometo que sabrá suplir ma presencia.

Per primera vegada conegué 'n Joan lo que estimava á son fill desde que havia pogut apreciar sas qualitats. Li doná 'l permis que demanava y girantli bruscament las espatllas se tancá en sa cambra posantse á plorar com una criatura.

L' endemà 'l senyor Rector aná á buscar á l' Antonet pera passejar y á las primeras paraulas que li digué ja va entendre l' Antonet que li parlava per encarrech de son pare.

—¿Per qué tens tan empenyo en anarte'n? li preguntá 'l Senyor Rector.

Perque ab la vida que portan mos germans lo patrimoni de casa no pct durar molt y tinch de basquejarme pera mantenir al pare quant sia pobre.

Lo bon sacerdot tingué un gran disgut al sentir las explicacions del Antonet, aprobá son plan y li prometé fer per manera que son pare s' aconsolés de sa marxa y posés un remey á las calaveradas dels mals estudiants.

Aixó era més facil de provar que de conseguir. Al cap d' algun temps que l' Antonet era fora 'l pobre Joan s' havia tingut de vendre una hisenda pera pagar un *deute d' honor* den Lluís que havia perdut en una nit lo que no hauria estat capás de guanyar en tota sa vida. Los jugadors son aixis ¡no pagar al pobre menestral que 'ns fá 'ls vestits ó 'ns ven lo pa es una brometa molt graciosa! mes no pagar lo que s' ha perdut pel capritxo de las cartas seria una vergonya. Primer te d' ensorrarse 'l mon.

Veritat es que 'l tal Lluís era entremaliat de mena. Ell, que no sabia governarse á si mateix se posá al cap que tenia de regenerar l' Espanya y tant se mogué y enrahoná que al fi l' feren diputat sens acabar la carrera de lleys que tenia mal comensada. Un cop á Madrid enviá

á buscar á l' Ignasi dihentli que li faria representar un drama y desde llavors plogueren com pluja menuda las cartas demanant diners al pobre Joan que s' anava tornant pobre y perdent ab los diners las ilusions que havia tingut de tenir los fills grans homens. En Roch, se feu periodista á la cort, se casá ab una baylarina y fou un perdut tota sa vida.

Un dia pera pagar un deute, l' altre pera pagar los gastos de unas eleccions, lo resultat fou que tot lo patrimoni d' en Joan s' en aná en llum y en fum. Llavors reculli los darrers xavos que li quedavan y s' en aná á Madrid, trucant á la porta de son fill Lluís. Lo criat l' ovri de mal humor, perque á Madrid diuhen que llevarse tart fa senyor, per mes que á Paris, á Londres y á todas las grans capitals los richs se llevan dejorn per anar á sos quefers. Quant digué que era 'l pare d' n Lluís ab un xich mes se mor de riure 'l lacayo. Entrá l recado y al cap de una estona 'l feu entrar al cuarto de son fill, passant per unas habitacions tant luxosas que 'l vell no savia 'l que li passava.

Son fill li allargá la ma desde 'l llit tot badallant y després d' escoltarlo li respongué que estava á punt de casarse ab una viuda noble molt rica y com ell tenia la educació de pagés valia mes que per algun temps no 'l vegessin á la casa; que tant prompte fos casat ja l' enviaria á buscar. De 'n Roch no 'n savia res, sino que havia desaparegut fugint dels acrehedors. L' Ignasi feya d' apuntador en un teatro de quart ó quint ordre y, com en Roch, s' havia menja tot lo que tenia.

En Joan fugí plorant de la casa y de Madrid. No volia veurer més á en Lluís perque era un ingrát y no tenia cor de veurer als altres perque eran molt desgraciats y no podia ajudarlos.

Llavors pensá en l' Antonet y li escrigué dihentli que no extranyés que no li enviés com los altres anys la renda de la heretat, que en millores temps li havia donat. Li explicava en aquella carta sa desgracia vessant llágrimas de desenganys y d' arrepentiment. La conciencia li remordia. Entre unas cosas y altres lo pobre vell s' anava corsecant de tal manera que ja no li quedava sino l' os y la pell. Lo que mes l' entristia era 'l no tenir contesta de l' Antonet.

—¡Ell també m' abandona! deya plorant assentat tot sol á la llart del foch, mes ab ell ho tinch merescut.

Uua nit que acabava de dir aixó per centéssima vegada s' obrí ab gran soroll la porta, sentí el terratrémol de un cotxe que 's parava al davant de la casa y vegé entrar á un jove alt, moreno, de negra barba, que corria vers ell ab los brassos oberts y plorant com una criatura,

—Antonet! cridà 'l vell desmayantse de goig.

L'endemà l' Antonet li digué:

—Sempre y avuy més que may, l' art del pagès ha sigut lo primer de tots. A Amèrica no hi ha tresors tan grans com los que pot trobarhi un bon agricultor. Som rich y per lo tant vos també. Si tornés allà tal volta arribaria á ser millonari, mes jo prefereixo viure alli hont he nascut, estant al vostre costat y tornar á comprar las hisendas que foren de casa.

—¿Ja s' ha acabat? preguntaren los nens veyent que son pare no seguia.

—Si, respongué aquest. ¿Vos ha agradat?

—Molt, respongueren tots.

—Donchs ja veyeu cóm no teniau rahó de burlarvos de la máxima de aquell llibre.

Més aviat un pare mantindrà cent fills que cent fills á un pare.

Fi del pare pródich.

JOSEPH COROLEU.

RECORTS DE LA TARDOR

UE hermosa es la Tardor! Quins colors més vius presenta la Naturalesa! No es la monòtona verdor de la primavera. Las fullas dels arbres en los boscos, prenen totas las entonacions de la paleta del pintor. Lo color carminat y rogench dels pàmpols, quals sarments s'emparran pels arbres, produheix en lo paisatge una nota agradable.

La naturalesa se recull pera entrar en sa letàrgia de l'hivern antes d'empendre sa freda y llarga dormida; se revesteix de totas sas galas, de tots sos hermosos colors, pera ferse contemplar y admirar, dels quals se desprén ab recansa, llensantnos una mirada de tristesa, un adéu... un bes amorós... Nos diu: A reveurer!...

¿Haveu observat lo vals de las fullas remolinadas per lo vent gelu? Se segueixen en rotllo fins que lo remoli las enlayra y recona pera l'hivern. Un hom no 's pot despendre d'un sentiment de tristesa al veurer morir lo que tant hem admirat!... Adeu floretas hermosas, cants festius dels aucellets, postas de sol en celatges resplandents!... Adeussiau orenetas de casa!... Tornau aviat... Vos guardo lo niu!... Adeussiau tot lo que he estimat!... A reveurer!...

Arriba l'home en la tardor de la vida; veu fugir sas il·lusions com las fullas que lo vent escampa; ovira á llunyana distancia un horizont

boyρός que insensiblement 'l rodeja y esborra los recorts sonriuent de sa primavera y estiu. Ja ressent lo fret glacial de l' hivèrn, de sa vellesa, que lo reconará com las fullas mustidas sense que cap dels que ha estimat li puga dir: A reveurer!...

Octubre fins á mitj Novembre es l' estació més agradable de l'any. No fá ni fret ni calor. Se recullen los fruits. Las brems y lo vi novell omplan la masia de cantarellas y animació. Se cullen las pomas, las castanyas, y á la vetllada á l' escon, prop la llar, se fa la castanyada tot traguejant lo vi blanch.

L' estiu de san Martí, ab sas matinadas boyrosas, son sol resplendent, es la temporada preferida pels cassadors. Las perdius brunsinan al empendre sa volada; las llebres han baixat de montanya y jauen en los gorets dels camps, un se hi entrabanca. 'L perdiguer per tot troba aygua; no treu la llengua com en los dias calorosos d' Agost, á la novellada. Tothom té gana, tothom te salut. Ab quina alegría al tornar al más, se buyda 'l sarró plé de cassa que la masovera penja al rebost.

I.

Fá alguns dias que estich en casa mon cosí Joan, rich pagés del mas de la Balma, situat no lluny del santuari de la Mare de Deu de las Salinas, al peu de la frontera dels Pirineus. Sa familia 's compon de la Teresa sa muller, en Tomaset y la Clareta sos fills, sense contar los mossos y servents del más. En Joan, home intel·ligent, bon pagés, es lo petit rey de sa hisenda. Se fa obehir y estimar de tots.

Lo dia de m' arribada fou un dia d' alegría y satisfacció pera aquella bona gent.—L' oncle!... es l' oncle!... abrassava á l' un y á l' altre... En Joan s' apodera de ma escopeta, la Clareta de mon sarró, en Tomaset amanyaga mon perdiguer que reganya als gossos de'n Joan... Vina aquí *Stop!*... Prompte la taula es parada;—mengi, oncle, diu la Clareta... Sembla que no tens gana diu la Teresa... bona gent!... m' han tret cinch ó sis plats, ja no 'n puch més. . y s' enfadan perque no menjó!...

Ab quin orgull passarem revista del bestiar, al tornar de pastura! Dos bous feyan ma admiració.—Son los mellors del terme, diu en Joan; y cariciantlos ab la mà:—Hola! Mascaró!... y tú Moreu?... L' altre dia un mercader m' en oferia sis onsas de cada hú... si los hagués de vendre m' seria una malaltia!

La Claretà:—Vingui oncle, vingui... y m' ensenya sà vaca preferida que li dona 12 porrons de llet.—¿Li agrada la llet?... s' en podrà regalar!... y las ovellas ab sos anyells... las ócas que 's rabejan en lo toll de la font... las gallinas que cloquejan manadas per un gall presumit de llarga y vermella cresta... ¡quina animació en casa de mon cosí Joan! A la vetllada tothom en l' escón, prop la llar: la Clara fa mitja, la pastora fila, la Teresa acaba d' endressar; se resa 'l rosari y á retiro... vida tranquila, patriarcal; gent honrada, benehida de Deu.

En Joan te dos conillers y un perdiguer; es bon tirador, son pocas las perdius que erra. Parlarli de bestiar y casseras es son element. Lendemá de ma arribada anarem á reclamar los tórts. Quina cassera més divertida! A un quartet del mas, sobre un turó, té sa alsina reclamadora, molt tapahida, retallada en forma rodona; son brancatge disposat pera poguerhi pujar ab facilitat; los brots exteriors guarnits de numerosas pallas de vesch. Hi anarem á trench d' alba y comensá á reclamar imitant lo refilar dels tórts; los quals passavan enlayre; pero al sentir lo reclam, se tiravan com una fletxa sobre l' alsina y envescats cahían á nostres peus tot xiricant. A las set tornavam á casa, y vinga embrotxar tórts á l' ast.

Y la cullita de las pomas!... La Claretà y las noyas de la masía enfiladas sobre 'ls pomers omplan sos devantals de pomas en mitg de cansons y riallas. La Claretà s' enfada perque en Peret, son promés, s' obstina en riallar cullir las pomas que han caygut á terra sota 'l pommer.—No ho vull... apartat... ets un atrevit! li deya tot rient: En Pere s' aparta ab recansa mirantla al cim d' una branca sent venir, ab un ganxo, las pomas de cap de brot... Es que la Clara ab sos 18 anys, es una noya feta: estatura de dona, cos primet, formas arrodonidas, garbosas caderas, lo tot acompanyat d' un pamet com no s' en veuen gayres; moreneta, graciosa, tot ella simpática. En Peret es rich hereu, 23 anys, bon mosso, ja home de seny administrant molt be son patrimoni. S' estiman desde petits y esperan pera casarlos que Clara hagi cumplerl sos 20 anys.

II.

Lo diumenge anavam á missa á la parroquia, poblet de 25 casas, á mitj horeta del mas, al fons de la vall, amagat per una ombrivolarbreda. La vesprada y 'l matí, desde 'l más. sentia á tocar l' oració... un toch de campana joyosa ab son drinch argentí... Mossen Mateu, lo

rector del poble, venerable, bondadós, caritatiu, d' uns 60 anys, deya la missa ajudada per dos escolanets; un rato després de l' *ite missa est*, habent fet sas oracions, se 'n venia cap á nosaltres donantnos los bons dias y una apretada de má. L' acompanyavam á la rectoria, y sa majordona li portava la xacolata y á nosaltres bescuyts y vi blanch pera fer la xuclamolla.

Mossen Matheu era intransigent ab los debers religiosos de sos parroquians. Malgrat sa bondat, un diumenge s' enfadá perque alguns pagesos arribavan á missa comensada. Després de llegir lo prono y las festas de la setmana, digué tot enfadat: «fá alguns diumenges qu'estich »observant que los que son més lluny de la parroquia son los primers »que venen avans de comensar la missa; y los que son més aprop ve- »nen á missa comensada. ¿Com es aixó? Veyám, espliqueumho.

Un pagés sentat al banch dels pavordes que havia sigut boher de 'n Joan, bastant totxorrot, fixant sa mirada de bou sobre 'l rector, li respongué: —Are! are!... perque son mes matiners. —Calla, ruch! —li digué Mossen... y se girá pera continuar la missa.

Mentres conversava ab lo digne sacerdot, entrá en la rectoria un senyor de uns 55 anys, petit, magrot, cara seria... lo senyor Gil, lo metje del poble, un poch materialista, pero molt amich del senyor rector, aixó 's comprén: los dos, homes de bé, fora de las discussions politicas y filosóficas, simpatizarán sempre; además que Mossen Mateu, plé de caritat, lo volia convencer y convertir y ab lo temps esperava lograrho. Lo senyor Gil respectava las creencias de tothom; y quan tenia un malalt de gravetat, avisava tot seguit á son amich pera los sacraments. En Joan, l' apotecari y lo metje eran los companys de manilla. L' apotecari, senyor Benet, era un tipo y sa botiga ab sos pots de tres centurias, una antigualla. Era un senyor d' edat, uns 70 anys, baixet, cara molt arrugada, ab una llúpia al front, molt net y sempre afeitat. Lo diumenge se mudava: pantalons negres que li arriban á la clavilla, levita ab coll encatronat y llarchs faldons, armilla blanca, barret negre de copa ab civella, tan antich com los pots de sa botiga. Mossen Mateu me deya que feya 20 anys que 'l coneixia y lo havia vist sempre vestint lo mateix. Home de bé, pavorde de l altar de Sant Antoni; li deyan l' apotecari dels pegats..., los feya pera lo mal de melsa del bestiar y tenian molta anomenada també pera curar la *maragassa* dels pagesos. May he pogut saber lo que volian dir per *maragassa*. Lo senyor Gil tampoch sabia donarme cap explicació; lo apotecari, encare menos. Se reunian los diumenges á la tarde pera jugar á la manilla, sense may faltar, fumant cigarrets y parlant de casseras.

Ab lo senyor rector, lo metje y 'n Joan quinas bonas casseras fèrem! Hi eran tant ó més aficionats que jo. Entre tots reuniam una conilla de vuit cáns bardissers y llebrers. Quina cridadissa detrás dels conills! los que s' encauhen, vinga la fura... ja se sent la falconada de la fura dins lo cáu .. tots estém alerta... surt lo conill com una bala..., quin capgirell li fa fer en Joan!... Aném pera un altre...

Lo que m' agradava sobre tot era la cassera á la llebra en los gellers del cim de la serra. Sortiam de bon matí pera ocupar los punts de parada. En Joan dona 'ls cáns en un camp de naps, .. quatre llebrers castissos de llarch orellám... La *Fanfarria* troba petge; la *Corneta* segueix; lo *Finou* y 'l *Sultá* s' hi juntan..., ja ha saltat la llebra. Tota la montanya retruny de la cridoria dels cáns: la *Corneta* udola, la *Fanfarria* grinyola, 'l *Sultá* baladreja, pero 'l *Finou* los domina á tots ab sa veu atronadora; además que no enganya may; quan han perdut lo petge, los altres cáns se fían d' ell, li donan la dreta, puig te nas molt fi... llástima que sigui vell!... es lo millor cá de la encontrada... La llebra, perseguida pels cáns passá la serra d' allá de la frontera. Al cap de duas horas torná al mateix punt d' ahont s' havia alsat. Mossen Mateu, de parada per allí prop, li tirá fentla quedar al puesto. Pesá catorze lliuras. . preciós animal!..

III.

Lo dia de Sant Martí, 11 de Novembre, es la festa major del poble. Anàrem á l' ofici cantat ab música per la copla de Figueras. Mossen Mateu estrená una hermosa casulla regalada per los richs pàgesos de la montanya. Se doná 'l pá benehit: los pavordes passen sos vassins; lo del altar de Sant Antoni, lo senyor Benet l' apotecari, recull peus y orellas de porch que s' encantan al mes dihent al sortir de l' ofici. L' iglesieta bisantina es tota perfumada d' una boyra d' encéns. Un raïtj de sol entra per la lluernia y encen de viva llum lo Crist del altar de 'ls dolors y lo rodeja de una gloria d' or.

Al sortir de l' ofici tocàren una cerdana á plassa. Tots aquells pàgesos de llarga barretina se donan la ma, molts serios y tibats, segueixen lo compás esperant lo contrapunt marcat pel fluviol: qui l' acerta qui no l' acerta. Cada vegada que veig ballar la cerdana me demano quin plaher hi poden trobar. No hi veureu ni una cara alegre; tots sérios y tibats com si portessen un garrot atravessat á l' esquena.

Es clar, están preocupats á contar los compassos: un, dos, tres... fins á 40 ó 50 que te la cerdana llarga. Quant ve 'l contrapunt, los que lo han acertat se giran cap 'l publich contents y satisfets. No hi volen donas; no es cas de galantejar; los distrauria de contar... Vaya una diversió...

Nos dirigirem á las dotze, al mas d'en Juan ab los convidats y amichs. Quin tráfeh las donas de la casa! la Clareta para taula, sa mare á la cuyna; lo servey no sab hont girarse de feyna. Es un dinar de festa major plé d'animació y alegria.

Lo senyor Gil es mon vehí de taula; hi fa be son paper, ab son toballó nuat al clatell, sense dir una paraula. Prompte comensá á desferse tres botons de l'armilla, llensá un sospir y 's torná mes comunicatiu, parlantme de la generació espontánea de la salut de ferro dels pagesos de la montanya... moren tots de vellesa.

«L'altra dia, me digué, anírem ab mossen Mateu á assistir al maso-ber del mas Guinar que feya alguns dias estava al llit, malalt. S'agravá de tal manera que 's tingué corrents d'administrarli los sacraments. Lo troví sense pols ab tots los senyals de la mort; sa familia zá l'entorn del llit, plorant. Al cap d'un moment torcé la boca... Me dirigí á sa esposa y demés familia que sanglotejava: Digauli un Pare-nostre que ja ha final! ., *Pas encara!* me respongué 'l malalt ab veu cavernosa... Es aquell vellet que alsa 'l porró 'l tercer á la dreita al costat d'en Joan. Los pagesos d'aquesta montanya fan com los gats: «tenen nou vidas.»

A la tarde anarem á veurer las ballas á l'entoldat. La Clareta ballava ab en Peret. son promés. ¡Qué graciosa! ¡Qué riallera!...—Oncle vull ballar ab vosté, veyám si 'm daré carbassa!... Edat felis! primavera de la vida! il·lusions doradas! qué hermosa es la juventut!... Si, balleu, divertiuvos, profitau de vostra primavera!... Massa aviat vos vindrá la Tardor!..

Alguns dias després passat San Martí, nos despertarem un demati tots blanchs de neu. Adéu tardor; l'hivern feya sa entrada acompanyat de glassadas y tramontanals; la naturalesa s'ha entregat ja á sa llarga dormida. M' despedí de mos cosins, de mossen Matheu, del senyor Gil, del senyor Benet y demés amichs. Tots vingueren estrenyentme la mà y m'acompanyaren fins á la creu del terme. La Clareta, desde 'l cim d'un turó, agitava son mocador.—A Deu siau, oncle, torni aviat!... Sí, adeu, bona gent; vos guardo lo més coral é inolvidable recort! adeussiau tots!... á reveurer!

C. BOSCH DE LA TRINCHERIA.

A UN AMICH ENGINEYER,

POCH AMANT DE LA POESÍA.

Car amich: Tu qui ab las musas
sembla 't trovas mitj renyit
y mes que llurs cants estimas
del ferro lo ronch brunzir
quant lo vapor l' atormenta
transformantlo en mil enginys;
tu qu' al veurer correr l' Ebre;
sols hi miras los molins
y de las gotas que passan
contas lo temps y l' camí;
tu que 't tapas las orellas
quant lo vent xiula á la nit
y al so d' armónica lira
prefereixes lo dormir;
tu que sents la poesia
y no la vols recullir
quant ab accent de carinyo
en ton cor cerca un abrich:
perdonam si á la vesprada,
remohat pèr mon esprit,
vinch pera esborrar tas xifras
ab l' alé dels meus sospirs.
Si las voreras del Ebre
jo pogués ab tu seguir
y tots dos á trench d' aubada
lo riu mirassem, tranquil,
quant de dins de la mar llisa
lo sol s' aixeca y somriu;

tu n' arrencarias fullas
d' aquells arbres tan florits
y tirantllas dins de l' aiga
contarias son camí;
asentat jo sobre l' marge
conversaria ab lo riu
y las aigas remorosas
lo meu cor adolorit
séguríá, quant devallan
vers la mar fins á morir.
Si á dalt de l' estrellada
d' una bella nit d' estiu
fixéssim tots dos la vista
per son brill embadalits;
ab lo compas y l' esfera
á cada estel distingint
tu son curs li marcarias
dintre l' espay infinit;
jo la lluna miraria
com s' enmiralla en lo riu
y ab ma lira melancólica
compondria 'ls meus sospirs
ab las tendras melodías
del rossinyol dins son niu.
Quant á casa tornariam
lo teu cor, del tot tranquil,
ja ni l' cel anyoraria
ni las aigas d' aquell riu:
mes lo meu, ple de tristesa,
no s' podria recullir
sense llensar una llágrima
que, confosa ab altres mil,
las marinadas arrastran,
y devallánt ab la nit
com á rosada s' extenen
sobre 'ls cors adolorits.

PAU DE PROVENSAÑA.

LO DOCTOR TRIFULGAS

(TRADUCCIÓ)

I.

o vent s' ha desencadenat ab fúria.. La pluja cau á torrents.

Aquestas ratjadas bramadoras que ab potent fúria torcen los arbres y despenyan las pedras, fentlas rodolar desde 'l cim del mont, van á estrellarse contra 'l buyt de las montanyas de la Crimma, qual peu besan las alvolotadas onas del mar de la Megalócerida.

Al fons del port, guardada com dins d'una sepultura d'atrevidas rocas y elevadas montanyas, s' amaga la petita vila de Luktrop. Alguns centenars de casas, quals punxaguts miradors estan endomascats per la verda molsa, formen quatre ó cinch carrers, millor dit rieras, sembrats dels palets que en sas constants erupcions hi ha sepultat lo Vanglor. D' aquest volcá, que s' esten no gayre lluny, durant lo dia en forma de vapor sulfurós, s' elevan negres columnas de fum; empero quan la nit es arribada, de minut en minut grossas flamas enrojeixen las casas de Luktrop é infernal tempesta de pedras arrassa los teulats y aplaná los carrers.

Com un far d' una llum de cent kilómetres, lo Vanglor senyala
LA RENAIXENSA.—Any XV.

lo port als aterrats navegants y com mare carinyosa indica aquell amagat assil als que s' atreveixen á visitar las ayguas de la Megalócerida.

Al altre costat de la vila s' hi acumulan algunas ruinas de l' época crimmerina. Després un arrabal d' aspecte árabe, de blanchs murs á tots costats, completa aquell poblat.

Entre ls edificis que hi han enclavats en aquella costa, una construcció de toscas parets sobrepuja als demés com atrevit centinella que en la nit de la batalla aguaytés desde 'l cim d' un turó al enemich.

Lo castell del doctor, es lo nom donat á aquella construcció estranya y en quals altas casas hi han escassas y desmantelladas finestras. Lo campanar domina á la vila, la torre quadrada de Sant Felip te las campanas suspesas ab groixuts ferros entre mitx de las desmenjadas escletxas del mur, y que lo vent fa brandar algun cop.

—Mala senyal, diu allavors lo poble fent ia cren.—Alguna desgracia amenassa á algú de nosaltres.

II.

La fosquetat es complerta; l' horisó está tancat arreu ahont s' exten la vista. Lo vent xiula ab forsa, arranca las branques dels arbres, crida ab furor á las portas de las casas y al entrar per las escletxas ó al estrellarse en las parets que tancan son pas, brama com las onas de l' irada mar al estrellarse en las rocas de la platxa...

Un cop fort s' ha sentit á la porta del castell y un home yell, mal humorat y embolicat ab una llarga manta ha tret lo cap per una de las petites finestras.

—Aueu á importunar al diable; —li ha dit ab una veu plena d' ultratge.—Bona hora es pera recullir als pobres!

—No, jo no vos demano amparo,—replica la veu dolsa d' una pobre noya quals vestits se troban empapats per l' aygua de la pluja. L' ardor de la carrera y l' ayre glassat d' aquella nit fa tremolar sos membres.

—¿Donch qué vols?—ab sarcástica veu ha preguntat lo vell, anant tancant de mica en mica la finestra.

—Demano pel metje; voldria saber si 'l doctor Trifulgas es á casa. Mon pobre pare s' está morint y si ell volgués assistirlo...

—¿Ahont viu ton pare?

—En la vall de Karmon, á quatre kilómetres d' aqui; pregunteu per Wort Kartiff; tot lo poble 'l coneix.

—¿Wort Kartiff? ¿Wort Kartiff? —feu aquell home com si li acudís un pensament —...¿Wort Kartiff lo llenyater?

—Si, si, mon pare...

—Lo doctor no hi es.

Y la finestra se tancà brutalment, mentres que 'l vent y la pluja se confonían en melancólich remor.

III

Lo doctor Trifulgas es un home ferós. Poch compassiu, gens l'inquietan las desgracias dels demés. La porta de son castell no s'obra per la gent pobre, las magestuosas salas sols s'han fet pera trepitjarlas gent rica que aprofita los serveys del metje. Aquest te fixada una tarifa tant crescuda pera sos honoraris que ja compregué tot seguit que lo llenyater Kartiff no tenia prou cabal pera recompensar sa visita.

—¿Per qué—se deya ell—un doctor com jo ha de sortir en nit com aquesta? ¿Y per ell m'he llevat? ¡Mal llamp se l'emporti!

Un' hora després lo truch de la porta torná á sonar ab violencia.

—¿Quí hi ha?—torná á dir ab mal humor.

—Senyor, la dona de Wort Kartiff... s'está morint y vos demana ab insistencia...

—No hi es,...

—Nostras riquesas serán per vos si acudiu á visitar al meu marit... Vos donarem trenta doblas.

—¿Trenta doblas per anar á la vall de Karmon, á tres horas d'aquí?

—¡Per favor, veniu!

—¡Al diable!; lo doctor no hi es.

Y la finestra va tornar á tancarse. —¡Trenta doblas!—torná á dir tot embolicantse ab la roba del llit—Demá la visita del baró, que viu al mateix poble, ja me las valdrá...

Y fent una sarcástica riatlla s'adormí... Minuts després tot era quietut en lo castell del doctor.

IV.

Del rellotje de Sant Felip acabavan de tocar las dotze de la nit. Junt ab lo soroll que las ratxadas de vent produhian, ressonaren tres cops á la porta, donats ab ma decidida.

Lo metje dormia; tot seguit se llevá, pero ¡de quin humor! Per la finestra l' ayre entrava ab tanta furia com si ab son alé volgués ofegar al inhumá Trifulgas.

—Es per Wort Kartiff—digué una veu secament.

—¡Encare viu aquest miserable!

—Soch sa muller.

—Tant se m' endona, fugiu tot seguit...

—Es que vos porto lo diner que he pogut recullir.

—¿Quánt porteu?

—Quaranta doblas.

—Ne vull seixanta.

—No 'n tenim més; per caritat...

—¡Al diable!

La finestra reboté ab furia... Mes després de reflexionar, pensá: —quaranta doblas per fer tres horas de camí, he 's poden pendre.

—¡Petit profit!—afegí suaument—pero tot sia pera salvar al próxim!...

Lo doctor Trifulgas s' embolicá dins sa bata de panyo vert, se calsá las altas botas de cuyro, cobrí sas mans ab fornits guants, se posá la caputxa y prengué un fanalet, passant la porta del castell que conduhia al pati.

La muller de Wort Kartiff s' esperava apoyada ab un bastó, desencarnada per sos vuytanta anys de miseria.

—Las quaranta doblas, - demaná seguidament.

Y 'l tornaveu repetí 'l drinch que feren las quaranta monedas al caure en lo palmell de la copdiciosa má.

Lo metje alsá la llanterna y seguit de la vella empengué lo camí del mar.

V.

¡Quin temps de pluja y vent! Las campanas del castell brandan ab la borrasca. ¡Mala senyal! Pero lo doctor Trifulgas no es pas supersticiós, ell no creu en fábulas.

La llanterna que guia á aquells caminants es l' única llum que 's veu en lo plá; las petjadas de la silenciosa comitiva son l' únich remor que se sent en los curts intèrvuls que la tempesta deixa son embestida ferós...

Ja son al peu del Vanglor. La montanya vomita flamas que al en

layrarse prenen la figura de reys fantástichs... Al doctor aquellas estranyas visions l' impresionan y vol apartarse d' aquell lloch... No es pas possible; grossas penyas tancan son pas y elevadissimas montanyas l' apresonan.

La dona calla, sols mira de fit á fit al metje y li signa que tiri avant, cap allí abont una llum indica la casa del llenyater.

—Allí, dalt del Vanglor? —fa 'l doctor plé d' esglay.

Ningú contesta sas paraulas; se sent un agut crit y la vella desapareix del costat del metje...

A lo lluny encare se sentia 'l brandeix de las campanas del castell...

D' un cop lo Vanglor s' extremeix com si 's volgués partir la montanya; rojenchs rierols de foch brollan de la infernal boca del volcá y una brunsida boyra cubreix aquell plá...

S' avansá 'l metje alguns passos, é incapás de descobrir res al través d' aquellas tenebras ensopega, y al temps que un tró fa trontollar aquellas penyas, un soroll d' ossos se sent en l' interior del volcán...

La torre de Sant Felip ab sas pesadas campanas y ab sas portas de ferro s' ha soterrat.

VI.

Al mati següent en la població se comentava la desaparició del doctor Trifulgas, y més d' algun espantadis deya haverlo vist creuhar pels ayres á las altas horas de la nit y entre mitx de las flamas del Vanglor.

Jo no sé si aixó será cert, pero ne passen tantas de cosas estranyas en aquest punt de la Volsinia, precisament als voltants de Luktrop!

JOSEPH REIG Y VILARDELL.

À SOLAS ⁽¹⁾

(A D. JOSEPH TOBELLA Y ARGILA, ALCALDE DE S. POL DE MAR.)

Lema: Prou... Prou..

—Ja qu'has complert catorz anys,
Y ab un pam més de cretona
Ta pantorrilla grassona
Preservas dels ulls estranys.
Ja que rebutjas la-nina
Y etjegas la *fira* al *diantxa*
Distreta ab la clavellina
Lo mirallet ó la plantxa;
Ja que tot te vé de nou
Com si are eixisses del ou.
Mos bons concells has d'ohir
Sabs, filla, lo que vull dir?..
— Prou... Prou.

En l'escenari del mon
Jugahi lo paper de Tóni.
Que t'obran lo bech?... Muxoni.
Que 't truca al cor?... «No hi son.»
Qu'un esparverot rebech
Creyente ignorant coloma
Se t'arrisca frech á frech
Estarrufantse la ploma...
Sèria, com jutge sens són,
Te 'l miras ab ulls de bou,
Y si gosa, entents, ni aixi...
Sabs, filla, lo que vull di?
— Prou... Prou...

(1) Composició distingida en lo Certámen de S. Pol de Mar ab lo premi ofert per D. Francisco Manel Pau.

Res de mocadors y anells;
 Res de fé 'l mut ab los dits,
 Res de redolins florits
 Ni de munyochs de cabells.
 Si enamorat de ton ayre,
 T' ensenya 'ls goigs del amor
 algun «mosquit» rondinayre
 D' aquets que tot élls son cor,
 Venta 'l!... No 't deixis seduhí...
 Mosquit, al cap y á la fi
 Pica, y lo que pica cóu...
 Sabs, filla, lo que vull di?
 —Prou!... Prou!...

Com tú, no rigas!... ets maca,
 Y no sents fret ni calor,
 ab temps pots trobar amor
 Y... lo que se 'n diu... butxaca.
 Res de gelos ni amohino
 Per si tals ó quals pubillas
 Varian de letxuguino
 A cada tom de faldillas:
 De cent, una farà 'l jou
 D' éllas, las noranta nou
 Caponas han de morir...
 Sabs, filla, lo que vull dir?...
 —¡Prou!... ¡Prou!...

Fixat ab un; un sol, sents?...
 Ni guapot ni lleig, tal qual:
 Per home, lo principal
 Es que no li manqui... entents?
 En tenint *pinyons*, lo viurer
 Es tot lo bonich que 't cregas;
 ¡De cuántas te podrás riurer
 Si algun aixís n' arreplegas!...
 Si un jorn un d' aquets te 'n plòu,
 Ja cal que 'l mantingas tóu
 Fins que 't preguntí per mí...
 Sabs, filla, lo que vull di? .
 —Prou... Prou...

Un cop d' éll dugas lo nom,
 No sias tantsemendona;
 Aixís com l' hom fa la dona
 També la dona fa l' hom.
 Ferma 'l curt, si 'l vols segú;
 Peixa 'l be, si 'l llus te fá;
 Que pensi á tothora ab tú;
 Que sempre posi 'l peu plá.

Y si un jorn lo puny te, clou...
 Ans tot ho etzivi en renou,
 Si un bes te 'l pot ablanir...
 Sabs, filla, lo que vull dir?...
 —Prou!... Prou!...

Com lo diable de la Creu,
 Fuig de conxorras antigas.
 «Qui té amigas té fatigas...»
 Un home, filla, y un Déu.
 La qu' es llépola de mena
 Y fresseija y tenta y furga,
 Fa com tú quan eras nena,
 Per cada enfit una purga.
 Si may lo dubte t con mou,
 Rumia be, ton seny óu,
 Del perill allunyat y...
 Sabs, filla, lo que vull di' ?
 —Prou!... Prou.

Y quan, ja bona casada,
 Déu te donga la ventura
 De veure't una criatura...
 Uua, no mes, per anyada;
 Quan dins ta riolera gávia
 Nos enrondin tos pollets
 Barbotejant «mama» y «avia»
 Enjogassats y distrets;
 Quan ja re 't vinga de nou.
 Y guaytis, serena, 'l pou
 Hont totas cayém al fi...
 Sabs, filla, lo que vull di' ? ..
 —Prou... Prou...

Més, qué tens?... Qué 't cau?... Y are...
 Flors... Cabells. . Una carteta...
 «Mi Arturo...» ¡Bona l' hem feta!
 ¿Aixó es lo que 't diu ta mare?...
 ¡A catorz anys festejar!...
 Anant de curt!... ¡Donya Rè!...
 ¡Si 'm sembla que no pot se'l!...
 ¡Si no m' ho puch empassar!...
 ¡Ay Senyor!... Jo era als dinou
 Y... Mira, 't faré un cap nou
 Sino torsas de camí...
 ¿Sabs, filla, lo que vull di'?...
 —Prou... Prou...

JOAN PONS MASSAVEU.

UN SACRÍLECH ⁽¹⁾

(TRADUCCIÓ)

H EUS aquí l' historia que 'm contá en Jaume de Sanay, una tarde que plovia y qu' asseguts á un y altre cantó de la gran llar del Mas de Sanay, contemporani de Felip—August— parlarem de mil cosas.

* *

Quan jo vivia en la petita ciutat de Montandry, va arribar á lo mellor un personatge estrany que, seguint la costum, va assentar en lo registre del hostel *L' Escut de Fransa*, sos noms y professió de la següent manera: Alexandre-Jaume Pouillard, quaranta anys, enginyier.

L' endemà tota la ciutat parlava de Mr. Pouillard. De hont venia? Qué feya? Quin assumpto 'l portava á Montaudry? Era rich, pobre, condecorat, elegant ó estranyot, modest, arrogant ó afable? Pregunta-

(1) Lo present quadro forma part del notable tomo que baix lo títol de *Contes Moqueurs* ha publicat recentment á Paris, casa *E. Giraud y Comp.*, Mr. Charles Buet, escriptor elegant y distingit que, ja coneixen los lectors de nostra revista.

van de quin color tenia 'ls cabells, de quina roba duya l' armilla; coregueren fins á informarse de cóm era, á casa 'l barber que l' afeytá, al estanch hont s' havia provehit de tabaco, al hostal, per tot arreu. Y acabaren per saber, no sé pas com, que Mr Pouillard venia á dirigir las fábricas que tenen á Montandry los opulents *J.-M. y Francisco Josepin germans* de Lyó.

Mr. Pouillard prengué 'l pis més gran de Montandry y l' ompli de mobles tan bons com cap ne pogués ensenyar, en son palau, lo bisbe de la diócesis. Pera servirlo, llogá una cuynera y un criat, luxu de servey que 's permetia tan sols lo senyor Delegat d' Hisenda. Doná magnífichs dinars, se fêu ab lo bo y mellor, se guanyá universals simpátias, però 's notá qu' anava perdentlas, quan la gent repará que no 's acostava á l' iglesia.

—Auch que no fos sinó, per prudència—deyan los *esprits-forts* de la ciutat—hauria d' anar á missa.

Ben prompte tothom conegué á Mr. Pouillard, se feu de moda y tingué aduldors y fins amichs y enemichs, lo que proba que no era cap home vulgar.

En efecte, encare que petitó y un poch corpulent, tenia una figura noble, posats un xich orgullosos, una fesomia regular, cútis rosat y fresch, l' ull viu y la boca somrisent. Potser se l' hauria pogut tildar per la mirada de bou, fosca é inquieta, la resseca magror dels polsos y la calva primerenca, qu' eran altres tants vestigis d' una vida disoluta. Però 'l mon no mira tan prim. Tothom convenia en que, monsieur Pouillard, tenia coneixements superiors dels hòmens y las cosas. Evidentment havia llegit molt y bé; parlava ab facilitat, deixava entreveure un ingeni graciós, incissiu y cáustich y no amagava certas tendencias al cinisme y al egoisme. En una paraula, s' hauria jurat qu' ab tot y ocupar una posició relativament important, no era pas la que 's mereixia. La vida que portava era ordenada, menjava á casa seva, treballava sens descans, y sols un cop ó dos al mes se permetia una breu aparició al café Dodón de la plassa Anselm, hont se reuneixen los empleats, los oficials y algun qu' altre vehí de la població buscàrahons d' ofici ó empastifa-negocis.

Mentrestant, poch á poquet, anaren recullintse certs indicis y propagantse malas veus. Al principi no fou més qu' un lleuger rum-rum, però aná creixent, se convertí en veu, després en chor y finalment en tro. Llavors tota la ciutat esclatá d' indignació. Lo senyor alcalde deixá de saludar á Mr. Pouillard, lo delegat refusá una invitació á dinar ab ell, lo cobrador de contribucions imitá al seu *gefe* gerárquich, l'

administrador de correus no tingué ja més miraments per aquell se-nyor que s'arruinava ab ports de correspondencia; la cuynera y 'l criat me 'l plantaren en séch.

Mr. Pouillard va fer com qui no ven res de tot aixó. Buscá un altre servey, convidá á la seva taula á gent de menor categoria, y en lloch d'una cort aristocrática, se rodejá d'una cort democrática, be que, al cap de cinch ó sis setmanas, son modo de viure fou tot diferent. Tant com se l'havia vist net y endressat en lo vestir, de maneras orgullosas, un poch estirat ab sos iguals, reservat y mostrant en la conversa un talent clar y elevat, se 'l vejà deixadot, frívol de conceptes, fàcil, débil, ple de gustos ordinaris en quant se feu ab los exaltats del país. Compareixia al cafè cada dia, arribá fins á emborratxarshi, se torná grosser y cinch fins un punt que repugnava boy als meteixos cortesans seus més interessats.

Comensaren á mirarlo de mal ull, á fugirli 'l cos, y ell se 'n reya. Llavors se sapigué tota la veritat, perque la gent volia venjarse d'haver-se deixat enganyar per un home tan hábil.

Mr. Pouillard era sacerdot, un sacerdot interdit!

No feya gayre qu' havia sigut ornament y edificació d'un dels bisbats més ilustres de Fransa. Fill de bona familia, germá d'un magistrat distingit y d'un tinent-coronel mort en la campanya de Méxich, habia fet bella carrera y ben depressa. Ordenat molt jove, fou nomenat professor d'un petit seminari, y desplegá allí tal inteligencia y tan gran afició pe 'l treball, que l'arquebisbe de X*** lo volgué apropar seu y 'l col·locá en sa cancelleria. Quan tingué trenta anys, li encarregaren la direcció d'una obra important y rebé 'ls hàbits canonicals.

Mes aquest desventurat, dominat pe'l dimoni del orgull, ambicions y cobdiciós, amagava baix las apariencias de la virtud, un'ànima corrosca pe'l dubte y solmesa á vergonyosas passions. Tant bon punt se trobá lliure de la vigilancia paternal, de sos benefactors y de sos principals, doná solta á sos vicis y no trigá gens á esser un objecte d'escándol. De primer fou advertit, després soaument représ, y com ho desafies tot, com se permetés fins alaracas y amenassas y continués dant lo més trist exemple, li inflingiren penitencias canòniques.

Llavors se rebelá, declarant que 'l catolicisme, tal com l'entenian l'arquebisbe y sos consellers, no era pas lo més pur; que calia pelar aquest arbre d'escorsa massa revellida y revivificar lo cadavre de l'iglesia romana, que no admetia 'l progrés.

Fou impossible cusirli la boca y l'espolsaren.

Ell, llavors, amagá 'l motiu veritable de sa vergonya y, dántselas

d'apòstol d'una secta nova, pretengué fer creure al mon que 's persegua al sectari y no que 's castigava al desenfrenat. Lo mon ho cregué fàcilment y tota la premsa anti-religiosa se posá á la defensa d'aquell pobre capellá, víctima de l'intolerancia y de l'obscurantisme.

Després de varias aventuras y desventuras, Mr. Pouillard vingué á raure á Montandry, ciutat ben allunyada del teatre de sas tristes bojerias. Son intent fou recobrar las habituts que sa educació l'imposava en sa actual situació y devant d'una bona societat. Però, ja va dirho Beaumarchais fa molt temps, una veu que va creixent, creixent, causa molts desastres! Y com no era pas una calumnia, desgraciadament! la que perseguia á Mr. Pouillard; quan se 'l vejé desplegar tant de cinisme, insultar á las creencias del país que li donava hospitalitat y fer mofa de las costums més respectadas, cercaren contra éll armas que no foren gens difícils de trobar.

Quan se sapigué ben de cert qu'Alexandre-Jaume Pouillard, era senzillament un sacerdot expulsat del santuari, ningú, llevat de la gent qu'ha perdut la vergonya, 's digná recordar-se d'ell. Se 'l desterrá sens pietat. Me 'l colmaren d'un menys-preu sens límits, me li posaren renoms infames y la quitxalla me li corria darrera pe'ls carrers cridant «l'excomunicat!»

Ell, per aixó, tingué prou imperi sobre sí meteix pera fingir una impassibilitat inquebrantable. Rebia las injurias sense tornarlas, parava la galta pera que 'l bofetajessen. Ni una sola fibra del honor havia pogut resistir al buf de sos vicis; havia perdut lo sentit moral.

* *

Un dia, prosseguí en Jaume de Sanay, després de pendre alé, un dia, jo 'm trobava al cafè Dodón, assegut á una tábula, prop de la qu'ocupavan Pouillard y tres ó quatre mals subjectes, un d'ells antich procurador, destituhit per prevaricació y forsat á vendre la seva plasma. Aquest, que 's deya Pere Luyon, era un d'aquells hòmens que semblan per fora més perversos de lo qu'ho son per dins y qu'han conservat, apesar de tot, alguna mica de bons sentiments. Aixó no obstant, havia de fer-se 'l lliure pensador y l'home independent, tot essent pare d'una dotzena de criaturas que deixava morir de fam, sense que per aixó s'abstingués, al cafè, de pendre 'ls licors més cars y de jugar tot lo dia á l'*ecarté* y á *rhames*.

Yo llegia un diari, tot parant maquinalment orella á lo que deyan mos vehins. Parlavan de qüestions religiosas á l' ordre del dia llavors, y tot d' un plegat, un d' ells, rihent estúpídament y senyalant ab lo dit á Mr. Pouillard, cridá:

—Y qué! Aquí tenui á Pouillard que 'ns ho pot aclarir mellor que ningú. ¿No va penjar temps enrera 'ls hábits per calsarse altra vegada 'ls pantalons?

—Si, però éll no es capellá!—digué un altre.

—Cóm que no es capellá?—replicá Pere Luyon, deixant la pipa sobre 'l marbre tacat de vi.—Mr. Pouillard será sacerdot per una eternitat!.... Ni més ni menos! No hi há res que pугan esborrar la marca indeleble que rebé quan li digueren: *Tu es sacerdos in æternum!*

—Es cert—declará Mr. Pouillard, sonrihent.

—Qué! lo carácter sacerdotal....

—Resta intacte, fassin lo que vulgan,—acabá Pouillard.—Si qual-sevol de vostés are 's ferís, al mateix instant, jo podria donarli l' absolució y seria tan válida com la de aquell bestia de rector que passa per allá baix al carrer!

—May ho hauria cregut—respongué un de aquells culs-de café.

—Encare més, la potestat que vaig rebre d' obtenir la transformació de l' hostia, jo no l' he perduda. Y tenui... aixó 'm recorda que, set ó vuyt dias enrera, vaig fer una broma divertida als pïadosos vehins de Montandry. Escoltéu!

Tremolant instintivament, vaig atansar la meua cadira per no perdre res de lo qu' anava á contar aquell miserable.

Los altres escoltaván ab ardent curiositat.

En Pouillard, seguí, ab una veu molt alta y passejant una mirada insolent sobre 'ls seus oyents:

—Vaig anar, hi ha set ó vuit dias, á encomanar la gran quantitat de pa que consumeixen cada dia 'ls obrers de la fàbrica. Ja sabeu que 'l nostre forner es en Lluch Jacquemin? Justament era á la vigilia de la fira, y la botiga d' en Lluch, estava plena de llonguets, de coronas torradetas com l' or, apetitosas. Me vé al pensament que jo podria venjarme en secret de tots aquets bons senyors de Montandry, d' aquest devots y devotas que m detestan perque soch un renegat y un apóstata. Si? jo qu' estench las mans y pronuncio las paraulas sagradas ab que 's cümpleix lo sacrifici, y tot aquell pa.... Si—cridá 'l sacrílech, ab los ulls brillantli infernalment y las galtas per demés encesas—tot aquell pa va trasformarse en cos de Jesu-Crist, y dos mil personas á la vegada profanaren l' hostia santa!...

Callá. Hi hagué un moment d'estupor. Jo que m'acosto, bastó en l'ayre pera bastonejar á aquell criminal; en Pere Luyon va deternirme ab un esguart que jo vaig entendre prou.

—Cóm!—cridá un—per ventura aixó es possible?

—Tan possible que ho he fet—digué 'n Pouillard, enorgullint lo cap. Beatos y beatas ne plorarán.

En Pere Luyon prengué la paraula:

—Senyor Pouillard, creu vosté en la transsubstanciació?—preguntá ab veu molt séria.

—Y ben cert que hi créch.

—Aixis vosté está convensut, absolutament convensut que, pronunciant las paraulas de la consagració, cambiá aquell pa en cos de Jesu-Crist y que tots quants ne menjaren han consumit la divina substancia de llur deu, profanantlo sense saberho.

—Oh, sí, n'estich fermament convensut,

—Y vosté gosá á fer aixó? vosté que creu....

—Es clar!—feu 'n Pouillard, esclafint á riure—si jo fos aten ó in-crédul, hont sería 'l mérit.

En Luyon ab una má se li aferrá al coll, ab l'altra á la cintura y sense afegir un mot, ab una forsa extraordinaria y d'una sola empenta, me 'l llensá fora 'l carrer, hont en Pouillard besá la pols.

Tota la gent qu'omplia 'l café aplaudí. Lo sacrílech s'aixecá com pogué, sens tombar lo cap; apretá á corre y desaparegué per la primera cantonada que trobá.

* *

Al cap d'un' hora, tot Montandry, sabia, fil per randa, lo ocorregut al café Dodón.

L'endemá, en Pouillard sortí com cada dia á fer las sevas provisions. En primer lloch aná á casa 'l seu forner. Lluch Jaquenin, l'esperava á la porta ab un garrot á l'má, y en quant lo vejé venir, va dirli ab to aménassador:

—Ala! passeu de llarch, qu'aquí casa no hi ha més pa pera vos.

Pouillard trucá inutilment á la porta dels trenta flequers de Montandry: per tot arreu lo reberen del meteix modo y en lloch li permeteren atravessar lo brancal de la porta. L'adroguer, lo carnicer, lo graner l'impediren igualment entrar en llurs botigas y 's refusaren á véndreli res.

Ell feya cor fort, però no las tenia totes, y al pensar en las dificultats que per aquella persecució 's veyia venir, experimentà una sacudida interior. Com que ja no tenia cap criat, se 'n anà à la fonda hont menjavon sos amichs. L' hostalera va dirli que no 'l volia à tàula y que no s' hi deixés veure més.

Se 'n tornà à casa furiós, Per l' escala trobà al propietari que l' intimà à desembrassar lo pis dintre 'l termini legal y sentint, mentres ho discutían, que l' invadia una rabia espantosa, lo mosso de la fàbrica li entregà una carta dels Srs. Jósepin germans en la que 'l despatxavan, oferintli una gran indemnisió ab tal que s' abstingués de compareixer à la fàbrica desde 'l moment que rebia tal missiva.

Boig de rabia, 's tirà demunt del llit y allí passà dotze horas, entregat al més greu dolor. Al vespre, ja negra nit, eixí. Tenia fam, no havia menjat res de la vetlla ensà, y no sabia qué fer. Si entrava en un café, ó en algun hostal, s' exposava à algun afront tremendo. Anés allà ahont volgués, era inútil esperar que li venguessin la més petita engruna de pa. Los seus amichs li fugian. Rodà per carrers y plassas fins al matí.

A punta de dia, 's deixà caure sobre 'l guarda-rodas d' una gran portalada qu' era là de las escolas públicas. Estava desconegut, mil llàgrimas mullavan sa groga faç, se li havian tornat blanchs los cabells y anava brut de sanch y pols.

Vols de xicots que passavan ab la bossa dels llibres à la esquena, se paravan à contemplarlo. Un d' ells, que Pouillard vejé era 'l fill de 'n Pere Luyon, s' hi atansà, y donantli un tros de pa, vá dirli en veu dolça.

—Preneu, bon home, y mengeu si teniu gana, en nom de Deu, germanet.

En Pouillard s' aixecà fent un gran crit. Després, cayent de genolls devant del noy, esparverat, prengué 'l pa y mormolà entre singlots:

—Deu te beneixi, nen!

S' acostà 'l pa à la boca y 'n trencà una caixelada....

Mes, de sobte, li pujà la sanch al cap, sos ulls s' esgarriaren; perdé 'l mon de vista y caygué estés à terra.

Un frare ignorantí tragué 'l cap al portal y corré à socorrer à aquell home que 's moria.

—Deu es just.... M' arrepenteixo... perdoneume! —mormolà en Pouillard, fent un esforç suprém.

Y donà son derrer suspir.

NARCÍS OLLER.

NUVOLADA

S' enfosqueix lo cel, aymada:
la negrosa nuvolada
nos vol da' un matí plujós;
de brasset fent via llesta,
ans qu' esclati la tempesta
cercarém un bon redós.

Los qui 's queden endarrera
l' han donat en la fal-lera
de fer pila de cargols;
tan bon punt sentis que troni;
ja vindrà qui se 'n adoni
de que' ns haurán deixat sols.

Dónat préssa, vida meva,
y á fer costa no 'ns dém treva
fins á ser dalt del vinya'
hont; 'cubert de carbassetas,
sembla un niu de colometas
la barraca del guardia'.

Hi seurém, reineta hermosa,
y no estigas neguitosa,
que prop meu y frech á frech
no has de témer la tronada
ni en mon pit arrasserada
l' enllubernada del llampech,

que al tancarse tas parpellas
al damunt de sas estrelles,
quan te fassin xiscla 'ls trons,
jo hi seré á la teva vora,
porugüeta encisadora,
per obrirlas á petons.

MIQUEL LAPORTA.

LAS PIRÁMIDES AL SIGLE XII

SEGONS UN ESCRIPTOR ARÀBIG DE LA ÉPOCA

DURANT lo regne del famos sultá Saladí, heróich fundador de la dinastia dels monarcas Ayubitas, arribá á Egipte un sabí de reconeguda fama en los dominis del mon oriental. Se anomenava ab tots sos títols y apellidos «lo Sheik, l' Imam molt distingit, Muafik Eddin Abu Mohammed Abd-el Latif, fill de Yusuf, fill de Mohammed, fill de Ali, fill de Abu Said.» Persá de naixement, havia estudiat l' aràbig en las obras dels més distingits autors d' aquell sigle d' or del Islamisme, y en la càtedra de Bagdad feu oir repetidas voltas sa autorisada veu de mestre en la ensenyansa del art medical.

Mes vivint en un poble quals ideas científicas y politicas se basan en la religió: propagant una escola fundada en las teorías milagreras y misteriosas de Avincena: confont en un sol principi la inteligencia que eleva fins á Déu, y tots los coneixements que per ella se obtenen com parts despresas de la rahó suprema, no fou extraordinari veure lo ilustre metje de Bagdad convertit en sant predicador de las doctrinas mussulmanas, y convertirse lo doctor en sacerdot, treballant pera sa-

nar los erros del pensament com avans habia curat los dolors de la materia.

Lo nou Imam, qual talent despertava l' admiració de propis y d' estranys, degué buscar una cátedra adequada á sas facultats extraordinarias, dirigintse vers la vila del Caire la ben guardada que era per aquells temps la Jerusalem del Islamisme. Abd-el Latif arribá á la capital d' Egipte en un moment de desgracia pera 'l poderiu mussulmá. San Joan d' Acre acabava de caure en mans dels creuhats, y l' impuls poderós dels exercits cristians pareixia en vespres de realisar-lo propósit de establir aquell famós regne de la creu en los llochs santificats per las prédicas y 'l martiri de nostre Redemptor.

Mes si 'l creixent mahometá palideixia en lo cel nuvolós dels destins de la rassa arábica, no 's refredá l' ardor místich del professor que en la divulgació de la ciencia y 'l entusiasme per la doctrina veyá los sols remeys á la decadencia de son pays. Ell mateix nos conta, en una ressenya que deixá escrita de sa vida, com empleava 'l temps en la vila del Caire. «Donava lliçons en la mesquita del Azhar desde que pón lo dia fins á la hora quarta: á la mitjdiada nous deixebles venian á ma casa á oir explicacions de medicina y altrás ciencias; á la tarde tornava á predicar en la mesquita, y per la nit treballava sol en mon estudi.»

Durant lo temps que Abd-el Latif permanesqué en la capital de Egipte fou testimoni presencial de grans calamitats que afligiren son poble, de fams, de pestes, de guerres: y al ressenyarlas com ho feu en estil clá y concís, animat per los tristos espectáculos que cada dia se oferian á sos ulls, sa veu arriba avuy encara á conmovre als que escorcollan aquellas páginas de una historia tan important com poch coneguda.

Mes sent observador també de las cosas que 'l rodejavan, admirat ab los edificis que 'l casi naixent Islamisme havia aixecat, las altrás ruinas de civilisacions remotas que omplenan lo vell Egipte, l' esperit del eminent mestre quedá extassiat mes de un cop devant los enigmas dels esfinxs, la immensitat de las Pirámides, la esbeltés dels monolits y la ciencia mística dels geroglífichs, llensant en revolta congojosa una condemnació independent contra sos bárbaros contemporanis que no respectavan y destruhían aquellas pedras que un dia foren Deus.

Eix esperit modern del autor arábic que 'ns ocupa forma com la nota predominant de sos escrits, accentuada en un dels més curiosos que titula «Consideracions útils é instructivas, tretas de las cosas que

he vist y de las ocurrencias que he presenciado en Egipte.» Lo capítol sisé de aquest llibre parla dels monuments que Abd-el Latif pogué admirar més de una volta en la terra dels Faraons, y com es de esperar consagra gran part de sas ratllas á eixos testaments en pedra de la primera civilització humana que s'anomenan las Pirámides. Llavors encara la mà dels arabs no las havia atacat totes, y 'ls aplanits turons de la terra libica, que com muralla aixecada per la mà de Déu preserva 'ls camps de Egipte de las invasions de arena del desert, oferian á la vista considerable renglera de monuments de roca, construïts per la fé ardenta y la mà piadosa de pobles ja perduts en la nit de temps passats.

Sabut es que devant la vila del Caire, á l'altra vora del riu per la banda de sol ponent, se troban las famosas Pirámides de *Guizeh* que 'ls antichs contavan com una de las vnyt maravellas del món. Del lluny se veuen las duas immensas molas de Cheops y de Shefren y la més petita de Micerinus, y sols al acostarse al peu del turó ahont están assentadas, se poden divisar cinch ó sis petites Pirámides, casi del tot desfetas y mitj cobertas de enderrochs. Per tots costats la arena del desert ha anat ensorrant las ruinas de altres monuments destruïts en los darrers temps de barbarie del regne egipci.

Abd-el Latif vegé aquell espectacle de una manera diferenta á la que nos es permés contemplarlo en nostres dias. En son sigle la mà del home havia profanat ja las sagradas tombas dels primers reys del mon, de sos sacerdots, sos escribes y sos guerrers, mes la obra de destrucció no havia encara avansat massa. «Las Pirámides sont molt numerosas, diu lo metje persá; n'hi ha de grans y de petites, fetas unas de terra, altrás de rajola y la major part de pedra: están construïdas algunas ab escalas ó grahons, però sa majoria sont de forma exactament piramidal y ofereixen la superficie unida y llisa.»

Ni una sola de las pocas Pirámides avuy existents reuneix aquesta darrera condició. Tots sos revestiments exteriors han desaparegut, ab la única escepció de una petita part de la Pirámide de Shefren. La mania destructora dels sultans egipcis havia comensat á la arribada del escriptor arabig al Caire, segons ell mateix ho conta. «Se veyan en altres temps á *Guizeh* una cantitat considerable de Pirámides, casi totes petites, que foren desfetas á la época de Saladí Yusuf, fill de Ayub. Sa destrucció fou obra de Karakush, eunuch grech que era emir del exercit de aquell príncep. Tenia á son carrech la conservació dels edificis de la capital, sent ell qui feu aixecar lo mur de pedra que tanca Fostat, lo Caire y la ciutadela del Mokátám, pera lo qual empleá los ma-

terials da las petitas Pirámides. Encara 's troban avuy los restos de las destruidas per Karakush.» Set sigles més tart fins las ruinas que vegé Abd-el Latif han desaparegut.

Segueix l'autor ocupantse exclusivament de las grans Pirámides que despertaren tota sa admiració y son entusiasme, y al veure las duas de Cheops y Shefren costat per costat, aixecant sas puntas al firmament y perdentse sas raïllas entre las primeras ombras del capvespre, recorda al poeta que las va comparar á duas inmensas mame·llas elevantse als pits del Egipte. Allá segueixen avuy, ab sa massa imponent, altivas é indiferentas, lo mateix desafiant la furia dels vents que trenca en los esquerps angles de sas rocas los torbellins de sorra, que la ràbia dels homés que volgueren destruir las y sols conseguiren despullar las de sas primeras pedras. Abd-el Latif las vegé encara senceras, recoberts los que son avuy pelats grahons per uua pulida superficie de pedra, sobre la qual se dibuixavan ben tallats caracters de escriptura geroglífica. «Entre duas pedras, diu l'autor referintse á la construcció de la obra, no 's podria ficar una agulla ó un cabell. Están unidas per una argamassa que no té en las junturas lo gruix de una fulla de paper. Eixas pedras se veuen cobertas de escripturas en antichs caracters desconeguts en tot l'Egipte, y las inscripcions son tant numerosas que si 's volguessin copiar en lo paper las que 's veuen en la superficie de las duas Pirámides s'omplirían més de deu mil pàginas » Ara no existeix cap de aquestas pedras, ni lo que es més estrany ha pogut trobarse una sola en los enderrochs de cap ruina. Probablement estarán enterradas en los espessos murs de la ciutadela del Caire.

La avaricia dels arabs feu despertar de bona hora son desitj de obrir las Pirámides, en qual interior creyan trobar inmensos tresors ocults per los reys de las dinastías faraónicas. Los mateixos sultans no vacilaren en emplear sumas considerables de diner y de treball pera practicar entre l'unit rocám una estreta obertura que l'atzar feu conduhir á una de las galerías de las cámaras mortuorias. Inútil es dir que aixís se acomplí l'acte de sa profanació, no trobantse altres tresors que 'ls cossos dels reys antichs lliurats al repós de la mort en mal hora perturbat.

Abd-el Latif considera l'interior de las Pirámides ab certa superstició de que participava la época en que vivia. Deixemlo de nou parlar. «Una de las duas Pirámides está oberta. Sa entrada conduheix á passatges estrets, á corredors que s'enfonzan á gran profunditat, á pous y á precipicis, segons asseguran las personas que tenen valor

pera recorrels. Hi ha gran número de gens que mogudas per una folla avaricia y per esperansas quiméricas, entran en las cavitats més fondas, arribant á sitis sens sortida ni passatge. L' endret més frecuentat es una estreta galería que conduheix á la part superior de la Pirámide ahont se troba una cambra quadrada, y en ella un sepulcre en pedra. Aquesta obertura per la qual se entra avuy al interior de la Pirámide no es la porta deixada á la época de sa fabricació, sino un forat fet ab esforços y á tot alzar. Se diu que fou lo Khalifa Mamun qui l' ordoná obrir. Moltes personas de nostra companyia hi entraren montant fins á la cambra superior de la Pirámide, y al baixar me contaren las cosas maravillosas que havian vist. Digueren que la galería estava tan plena de rats penats y de sa porqueria que casi 'n dificultavan lo passatge: que eixos animals eran grossos com coloms, y que al interior de la Pirámide se veyan portas y oberturas deixadas sens dupte com respiralls pera donar entrada al ayre y á la llum. En una nova visita á las Pirámides, volguí entrar ab altrás personas en eix conducte, mes sols poguí recorrer un ters de sa distancia: vaig perdre coneixensa per efecte del terror que m' inspirava la pujada y 'm tregueren casi mort.»

Avuy la entrada en las Pirámides es solament cuestió de resistencia física y bons pulmons. En la de Cheops á que sens dupte se refereix Abd-el Latif hi he entrat ab joves y alegres viatgeras que en la mateixa cambra mortuoria indicada per nostre escriptor brindaren una copa de champagne á sos amichs. Los rats penats grossos com coloms no 's troban en cap lloch.

No puch acabar millor aquest article que citant un dels més notables párrafos dedicats per Abd-el Latif á las Pirámides. «Lo procediment, diu, que adoptaren pera edificar aquells monuments y la solidés de que 'ls revestiren son dignes de admiració. A sa forma deuen la ventatja de haver resistit l' esforços del temps, encara que millor sembla ser lo temps qui deu resistir l' esforços de eixos edificis eterns. Quan se reflexioná sobre la construcció de las Pirámides se deu forsosament reconeixer que 'ls més grans genis hi prodigaren sos combinacions, los esperits més útils hi dirigiren sos esforços, las ánimas més claras hi emplearen los talents de que estavan dotadas, y la més sabia teoria geométrica feu ús de tots sos recursos pera produhir eixas maravellas com darrer terme á que podria arribarse. Aixís se pot dir que aquests edificis nos parlan encara avuy dels homes que 'ls aixecaren, nos ensenyan sa historia, nos contan en forma intel·ligible los progressos que havian fet en las ciencias y 'ls avenços de son geni, en una paraula nos revelan á través los sigles sa vida y sas accions.»

L' espectacle vist per Abd-el Latif set sigles enrera s' ofereix sols en part al viatger admirat que visita avuy las planuras de Guizeh. Lentament á través los sigles la obra de destrucció seguí son curs, moguda per los sultans' quan prenlan las Pirámides com pedrera's ahont arrencavan los materials de sas fortalesas y continuada per eix enemich incansable dels vells monuments, lo modern turista, que surt del fons de un magatzem ó un escriptori pera deixar son nom sobre la pedra després de arrencarne un trós que emporta com recort de son poch aprofitat passatge. Basta pujar al cim de la gran Pirámide ó veure la obertura de sa entrada pera trobar la bestiesa humana estampada en los milers de noms propis que omplenan aquells llocs.

EDUART TODA.

LA CANSÓ DEL TEULADÍ

I.

Joyós cassador, passa;
Busca mes brava cassa
Y deixam quiet á mí:
Yo soch l' amich de casa;
Yo soch lo Teuladí.

II.

Yo no tinch la ploma de la Cadarnera,
Que d' or y de grana tiny la Primavera;
No tinch la veu dolça del trist Rossinyol;
Ni de la Oroneta joliva y lleujera
Les ales, que creuhen la mar d' un sol vol.

De parda estamenya, sens flors, sense llistes,
Vestit pobre duch;
Mes penes y glórias, alegres ó tristes,
Les cante com puch.

Joyós cassador, passa;
Busca mes brava cassa
Y deixam quiet a mí:
Yo soch l' amich de casa;
Yo soch lo Teuladí.

III.

Les Aligues niuhen damunt de la roca
 Del gorch qu' entre timbes eixampla la boca;
 En branca fullosa lo viu Paxarell;
 La Tórtora en l' arbre que ya obri la soca,
 La Gralla en les runes d' enfonzat castell.

Yo al home confie la meva niuhada;
 Y pobre pauruch,
 Entre la familia, baix de la teulada,
 M' ampare com puch.

Joyós cassador, passa;
 Busca mes brava cassa
 Y deixam quiet amí:
 Yo soch l' amich de casa;
 Yo soch lo Teuladí.

IV.

Los fruits del bosch cerca lo Turcás; la Griva
 Janglots entre 'ls pámpols; l' Estornell la oliva;
 Asserps verinosos lo vistós Flamench,
 La llántia del temple la Óliva furtiva,
 Y anyels l' aborrirol Condor famolench.

Yo vixch de l' almoina, que al humil may falla,
 ¡Y em crech benastruch!
 Lo gra que 'n les eres se pert entre palla,
 Replegue com puch.

Joyós cassador, passa;
 Busca mes brava cassa
 Y deixam quiet á mi:
 Yo soch l' amich de casa;
 Yo soch lo Teuladí.

TEODOR LLORENTE.

LA NIT DE NADAL

ON las onze de la nit, fa un fret glacial; està nevant. Que bé s' està allargat dins d' una poltrona, los peus apoyats sobre 'l guarda foch de la chimenea, en una cambra encatifada y ben closa, embolicat ab una bata encolxada, sentint los xiulets del vent!...

Estich llegint per la tercera vegada la obra immortal de nostre llo-rejat poeta catalá: *L'Atlántida*... La lámpara ab sa mampara dona una llum clara y suau.

La meua dona s'ha empenyat á ferme anar á la missa de mitja nit... Ni per un imperi me traurian d'aquí. Es esser boig d' anar pels car-rers per semblant temps!...

Entra la Dolors tota mudada, vestida de seda negra, ab sa man-tellina sobre 'l bras.

—Joan, han fet lo primer toch. Vuy que m' acompanyis... no co-neixes si aniré sola...

—Péro dona! quina idea t' ha passat pel cap! Aném á arreplegar un constipat que no 'l podrém pahir... Vamos, no vuy anarhi.

—Joan, sias bon minyó...—y sentantse sobre mos genolls, arrodonint sos brassos sobre mon coll, ab molt carinyo—Joan meu! sabs que tinch feta la prometensa d' anar á la missa del Gall; siguém bons cristians si volém que Déu 'ns ajudi. Recordat de la malaltia que va tenir nostre fillet, de aquell atach de *crup* tan terrible que 'ls metjes l' havian deshauciat. La Mare de Deu nos ampará; aném á donarli las gracias... Y tota carinyosa y mitj rient, ab una llágrima que rellescava sobre sa galta me digué:

—Mira, te tinch preparada una sorpresa.

—Bé, bé, t' acompanyaré... Venintme ab manyagarias, ja no puch resistir... Ademés que estimo la Dolors de tot mon cor. Es tan bona esposa! tan bona mare!... Fa vint anys que som casats y nostra vida es un cel. M' ha donat dos angelets que fan ma alegría; sentiria causarli la menor pena... Y eregueu que aixó d' acompanyarla per un temps tan esgarriós, abandonar ma cambra tan calenta... es pera mi un gran sacrifici que no ho faria per ningú, no mes que per ella. Ademés de sos sentiments religiosos, es bona mestressa de casa; un caràcter sempre igual; bondadosa, caritativa... Deu me la conservi llarchs anys... Ahont podria trobar eixa calma, eix benestar, sino á casa, al costat de ma esposa y de mos fillets!...

—Peró—diguí á la Dolors—¿qual es la sorpresa que m' has promés?

—Te la donaré al sortir de missa.

—¿No avans?

—No pot ser.

En mitj de las ratxadas del vent, se sent lo repich joyós de las campanas. Continua nevant.

Sortí de casa donant lo bras á ma muller; los dos ben abrigadets: ella ab son abrich folrat de pell martre y jo ab ma capa embossada fins als ulls.

Quina quietut pels carrers! Hi ha un pam de neu. La gent que va á missa passa com fantasmas, arrimantse sota 'ls balcons.

Entrém dins l'iglesia, l'orga umple la nau d'armonia. Quin reculliment! quin sabor religiós! qué hermosas é imponents son las ceremonias de nostre cult! L'iluminació enlluernadora de l'altar major, en mitj de la foscor general de la iglesia, sembla una gloria que radia del bressol resplandent de nostre Divi Redemptor. Las columnas esveltas y enlayradas del temple ogival, projectan un' ombra fantástica que s'allarga y 's pert dins la foscor de la nau. Eixa viva llum se reflexa en los finestrals ds l'ábside, y los sants y santas sembla que 's desfan de sos vidres de colors pera venir á adorar l'Infant Jesus.

*
*
*

Després de la missa, al tornar á casa, la Dolors obri, tota joyosa, la porta del menjador profusament il·luminat. La taula parada ab sa toballa blanca com la neu... Un *chateaubriant*, pastís de llebre, dos perdius rostidas, un plat d'ostras ab sa llimona mitj partida, vi de *Sauterne* y de *Burdeos*... lo tot exhalant un perfum delitós... en una atmosfera tebia, agradable, entretinguda per un foch alegre que flameja á la xameneya...

—Dolors, aixó mereix una abrassada... y ella, sourient me presentá son front.

—¿Estás content? t agrada ma sorpresa?

—Sí, moltíssim.

*
*
*

No es que sigui jo gastrónom, ni llaminer, pero heu de convenir ab mi que, de temps en temps, un ápat exquisit ve molt bé. Ademés se fa diversió á la escudella y carn d'olla ab sos accessoris, que es la basa sólida de l'ordinari de la familia catalana.

Son tan pocas las alegrías que nos ofereix aquest mon. que n'hem de aprofitar quan podém.

La salut, y de consegüent la gana, es una riquesa que ningú 'n fá cas, s'aprecia no més quan s'h perduda.

Digan lo que vulgan: pera mi, un bon dinar val la mellor funció

de teatro; ma muller pensa com jo; y vosté també amich lector, ¿no es veritat?

Nos sentárem á taula y després de una copeta de Jérez, á retiro, dins nostra cambra calenta y ben closa.

Defora continúa nevant. Los xisclets del vent semblan planys d'ánimas que penan... Quin es lo boig que va pels carrers per semblant temps!...

C. BOSCH DE LA TRINXERIA.

LO CASAL ⁽¹⁾

—Hi es.—

Llachs de conreu te voltan de colorayna ardida;
per sobre 'l bosch te vetlla la creu del campanar;
la casa masovera, vora de tu agraphida,
ab branca de sa eixida tas branca vé á besar.

T' antiga porxalada encara avuy racera
al mendicant que implora pe 'l sant amor de Déu,
y quan sapadas garvas escampan goig per l' era
reptá' als espigolayres te sab encara greu.

Devall de la noguera, que fa ombrejar ta entrada,
esplay á la xiuxeya de refiats aucells,
s' ajunta en suaus cap-vespres movent trull la maynada
é hi venen á retraure llur primavera 'ls vells.

Lo segador hi esplica sa llarga caminata
d' Urgell á la Garrotxa y d' ella al Empordá,
l' aplegador d' almoynas piadosament relata
legendas del Santuari hont desde nin s' está.

Guayta y patriarca noble d' aquesta vall serena.
ergull de las centurias y hereu de sacra avió',
apar qu' una nissaga dintre tos murs alena
y que hi batega tota la bella tradició.

(1) Guanyadora del premi ofert per lo pintor Sr. Cusi, en lo Certámen literari de S. Pol de Mar, celebrat lo dia 25 de Juliol de 1884.

Si en forta mitjdiada y en vida plàtjeriosa
te plau lo rebejarte dins devassalls de sol,
quan sona 'l seny del lladre y ve la nit ombrosa
sembla que per la Patria perduda es lo teu dol...

Casal hont lo meu pare vegé la llum primera,
¡franquéja pas y rébne al orfe desvalgut!
Mon cor sagnant se troba y sap que aquí li espera
l' únich confort que á l' ànima retorna la salut.

Ja pujo per l' escala ab passa respectuosa,
puig he revist l' imatge del mártir Salvador
guardada en capelleta que, com badada rosa,
exhala aroma mística per' embaumarme 'l cor

Primer replá m' atura fentme pensar en l' Avi
que més per mi 's dalía quant més n' era vellet:
plor d' amargor dolcíssima regala fins al llabi....
¡Que Déu en gloria tinga qui tant aymá á son nét!

¡Amunt!... Esta es la sala per mi tan resseguida:
servey y amos s' hi aplegan pera resá' ab fervor;
crema 'l llantió, y la Verge, mirantlos entendrida,
desde son maig aviva lá fe dintre l' amor.

¡Quina bullicia en dias de festa assenyalada!
Mes ¡ay! quina recansa després al despedi'
á tanta parentela en aquest lloch juntada!
¡Quin dol al destriarse las flors del gay jardí!...

Alli la llar... Hi corro... ¡Ay! lo germá del pare,
ja vell, més vell que l' avi quan era jo noyet,
hi bleixa ab greu fatiga; tomba envers mi la cara,
vol parla' y tremoleja... ¡Té fret, té molta fret!

En va aixecarse intenta per dármen benvinguda;
l' hereu, la ma entre-nyentme, son plor sab contenir;
va aconhortant son pare, y apar que conmoguda
la llar, tornantse jova, mellor vol resplandir....

¡L' hereu! A mi 'm volia y jo á n' ell l' estimava
com varen estimarse lo pare d' ell y 'l meu:
res nostres cors punyia, ni res ennuvolava
aquella gran serena de mon amor y 'l seu.

Cercant nierals de tortras seguíam la pineda,
pe 'ls pins nos enfilavam per aclamar tudons;
l' ubach rieral seguíam, trescant per l' albareda,
y ab lo brumit de l' agua brollavan las cansons.

Fontana de la Bauma hont la frescor tenia
estada tan gustosa entre tos purs crestalls,
¡quant cert es que una fada de bella nit venia
á tu pera trenarne tos dolsos degotalls!

¡Quánt cert qu' eras, font nostra, la deu d' una ignocencia
jamay enmalaltida per corsecants rencors!
Si flors enmirallavas en clara trasparencia,
també l' ánima nostra enmirallava flors.

Al pastoret d' ovellas, dítxós floviolayre,
sentiam allunyantse darrera son remat;
l' estrella primerenca espurnejava enlayre
y á casa retornavam ab pas atrafegat.

Sovint, ans d' arribarhi, camps-à-través corriam
per' assolir festosos al vell senyor Rectó';
las duas mans alhora un y altre li preníam
y l' amistat hi feyam ab tendra devoció.

Rioler ell se 'ns mostrava y ab nostre goig somreya,
la blanca testa alsava pera mirar al cel,
y de l' estrella hermosa semblava que n' atreya
uns pensaments més dolsos que la brescada mel.

¡Quánts cops la recordansa, en diadas d' amargura,
m' ha fet veure l' imatge del mort en santedat!
¡Quánts cops las fesomías d' un' ánima tan pura
ab paternals designis la meva han confortat!

Ell era qui portava consol ple d'esperansa
 quan lo payral sofria l'empremta de la mort;
 y era ell qui donava alas potents á l'anyoransa
 pera deixar la terra cercant amunt conhort.

¡Bon Deu, com lo recordo pensant en aquell dia!
 Al llit postrada 't miro. Remey, amor primer
 d'aquella adolescencia que pera tu vivia
 com per' aponcellarse lo tendre claveller.

Ell, propet teu vetllante, troba paraulas bellas
 que desarrugan sempre ton front las de dolor:
 ulls aducats l' escoltas y clous fort las parpellas
 per' esplayar més l'ánima en altre mon mellor.

Després los noms llabiejas, en vagarós deliri,
 dels amantíssims pares y del germá volgut;
 lo meu també hi barrejas somrient en ton martiri
 y ta rialleta d'àngel arrela ma virtut....

¡Morta!... Sens ta presencia la casa presó m' éra;
 sens tu los jochs y festas perderen llur encís;
 en un jorn vaig ser home, y l'home deixá enrera
 casal que avans aymava com màgich paradís.

Anys han passat y encara, tornat aquí, t' anyoro
 ab cor d'aquellas diadas que 'l fat se me 'n va endú,
 y son per tu estas llágrimas que ab ton germá avuy ploró,
 y ma oració novella, Remey, també es per tú!

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

Res/218